

6
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ι. ΣΜΠΑΡΟΥΝΗ

Διευθυντοῦ τῶν Ἀμέσων Φόρων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν

ΓΕΝΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

10

10

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

Ὑποβληθεῖσα τῇ 12ῃ Νοεμβρίου 1934
πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν συσταθεῖσαν

ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

(Ἀνατύπωσις)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΒΙΒ.	73867
ΣΟΦΡ.	
ΤΑΞΗ.	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	



Α.Β.Σ. ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡΙΘΜΟΣ	5482
	
00173867	

ΑΘΗΝΑΙ

1935

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παρούσα μελέτη ὑπεβλήθη εἰς τὸ Σὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον τῆ 12ῃ νοεμβρίου 1934, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α 12891 ἀναφορᾶς ἡμῶν, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α 5987 τῆς 20ῆς μαρτίου 1934 Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως, δι' ἧς ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κος Σπυρίδων Δοβέρδος καὶ ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κος Δημήτριος Χέλμης ἐδηρεστήθησαν, ὅπως ἀναθέσωσιν ἡμῖν τὴν γενικὴν εἰσήγησιν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτῶν συσταθεῖσαν Ἐπιτροπὴν Μελέτης τῆς Ἀμέσου Φορολογίας.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη συνδέεται πρὸς τὴν, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Σ 3510 τῆς 22ας μαρτίου 1933 ἀναφορᾶς πρὸς τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον, ὑποβληθεῖσαν μελέτην ἡμῶν «L'impôt sur le revenu en Grèce» (Étude historique, critique et comparée), ἣτις ἐξεδόθη ὑφ' ἡμῶν (Athènes «Pyrsos» Σεπτέμβριος 1933 καὶ—Paris, Librairie du «Recueil Sirey», Préface de M. G. Casfandaris, janvier 1934).

Ἀπομένει νὰ ὑποβάλωμεν ἔκθεσιν διὰ τὸ δεύτερον μέρος τῶν ἀντικειμένων, μὲ τὰ ὁποῖα θ' ἀσχοληθῆ ἡ Ἐπιτροπὴ, τουτέστι διὰ τὴν φορολογίαν τῶν ἐκτάκτων ἀξήσεων περιουσίας ἥτοι τὴν φορολογίαν τῆς ἐγγείου προσόδου (ἐτησίας κτηθείσης προσόδου καὶ αὐτομάτου ἀξήσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἐγγείου κεφαλαίου), ὡς καὶ τὴν φορολογίαν τῆς ἀξήσεως περιουσίας ἔνεκα χαριστικῆς αἰτίας ἢ ἐκ τύχης (κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν καὶ κερδῶν λαχείων).

* *

Σκοπὸς τῶν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἐκτιθεμένων σκέψεων, προφανῶς, εἶναι νὰ χαράξωσιν ἀπαρχὴν συζητήσεως, οὐχὶ δὲ νὰ διδάξωσιν, οὐδὲ ν' ἀξιώσωσι τι τὸ ἀλάθητον. Δι' αὐτῶν ἐπιχειρεῖται ἡ θέσις «δεδομένου», ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναχωροῦμεν διὰ νὰ εὐρώμεν «τὸ ζητούμενον» τοῦ προβλήματος τῆς ἀκολουθητέας Φορολογικῆς Πολιτικῆς. Ἄλλ' ἢ λύσις τοῦ προβλήματος, ὁ καθορισμὸς τῆς κατερθένσεως, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβῃ ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ, τμῆμα τῆς γενικωτέρας Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς, εἶναι ἀδύνατος ἄνευ προσφυγῆς εἰς τὰ διδάγματα τῶν ἐπιστημῶν, ἐφ' ὧν αὕτη βασίζεται.

Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας θὰ παράσχῃ ἡμῖν τὰ γενικὰ θεωρητικὰ διδάγματα, τὰ ἰσχύοντα ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ χώρῳ

ἢ τουλάχιστον ἐν παντὶ χώρῳ. Θὰ θέσῃ αὕτη ἐπίσης ἐπ' ὄφει ἡμῶν τὰς τυχὸν ἀντιμάχους ἐφ' ἐκάστου θέματος ἀντιλήψεις, ὅπως ἐξ αὐτῶν ἐκλέξωμεν τὴν προσφορωτέραν εἰς τὴν διανόησιν ἡμῶν. Ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν Θεωρητικὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν ἐξυπακούει ἐπίσης προσφυγὴν καὶ εἰς τὰς συγγενεῖς ἐπιστήμας ἢ εἰς τὰς ἐδροντέρας ἐπιστήμας ὧν αὕτη ἀποτελεῖ μέρος: τὴν **Πολιτικὴν Ἐπιστήμην**, τὴν **Κοινωνικὴν Ἐπιστήμην** καὶ τὴν **Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην**.

Ἡ **Τέχνη** τῆς Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς ἐνδιαφεροσύνης ἡμᾶς Φορολογικῆς Πολιτικῆς, ἀποτελοῦσα «**Σύνθεσιν τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Ὀφελίμου**», εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ προβῇ εἰς πολύπλευρον ἐπεξεργασίαν τοῦ «θέματος» αὐτῆς. Τὸ Δημοσιονομικὸν — καὶ μερικώτερον τὸ Φορολογικὸν — Σύστημα, προσωρισμένον νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἀνάγκας τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ὀφείλει νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὸν «ἐθνικὸν ρυθμὸν», ὃ δὲ καταρτισμὸς αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατος ἀνευ τῆς προσηκούσης συνδέσεως τῶν γενικῶν δημοσιονομικῶν διδαγμάτων πρὸς ἄλλα καὶ συγχρόνου προσαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἐθνικὰς ἀπαιτήσεις.

Μὲ τοιοῦτο πνεῦμα, ὡς κεντρικὴν γραμμὴν, προσπαθοῦμεν ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν νὰ ὑποδείξωμεν «μορφὴν» διὰ τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς χώρας μας, ἐπιχειροῦντες νὰ συνδύσωμεν τὰς διδασκαλίας τῶν ἀναλυτικωτέρων συναφῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης: τῆς Κριτικῆς Δημοσιονομικῆς Ἱστορίας, τῆς Γενικῆς Δημοσιονομικῆς Θεωρίας, τῆς Δημοσιονομικῆς Κοινωνιολογίας, τῆς Συγκριτικῆς Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς καὶ τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου.

Ἡ εἰσηγητὴς θὰ λογισθῇ εὐτυχής, ἐὰν ἐκ τῆς προσπάθειάς αὐτοῦ ἦθελε προκύβῃ πρακτικὸν καὶ χρήσιμον διὰ τὰς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποτέλεσμα.

Γενικαὶ Γραμμαὶ Φορολογικῆς Πολιτικῆς

Περίληψις τῆς παρούσης, ἀνεκοινώθη, ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου, ἐπίσης εἰς-
τὴν ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείαν τῶν Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς
17ῆς Ἰανουαρίου 1935.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

I. Ο ΦΟΡΟΣ ΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ. ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΑΥΤΟΥ.

Προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις.

Τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα⁽¹⁾, μίᾳ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὁμαδικοῦ βίου, εἶναι ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς συνδρομῆς πολλῶν παραγόντων. Ἡ δ' ἐξήγησις τῶν ὑφισταμένων τοιούτων φαινομένων, ἀλλὰ

(1) Περί τῶν σχετικῶν πρὸς ταῦτα θεωριῶν, βλέπε τὰ γενικά δημοσιονομικὰ συγγράμματα, ἀλλ' ἰδίᾳ τὰς πραγματείας: E. R. A. SELIGMAN, *Théorie sociale de la science des finances*, ἐν «Revue de science et de législation financières», 1926, σελ. 575—635, ἰδίᾳ σελ. 622 καὶ ἐπομ.—W. GERLOFF, *Grundlegung der Finanzwissenschaft*, ἐν W. GERLOFF und F. MEISEL, *Handbuch der Finanzwissenschaft*, Tübingen, 1929, τόμ. I, σελ. 9 καὶ ἐπομ.—G. JÉZE, *Cours élémentaire de science des finances et de législation financière françaises*, Paris, 1933, σελ. 1 καὶ ἐπομ.—M. FANNO, *Elementi di scienza delle finanze*, Torino 1934, 5η ἔκδ., σελ. 5 καὶ ἐπομ.—F. NITTI, *Principes de science des finances*, Trad. Franç., Paris, 1928, τόμ. I, σελ. 41 καὶ ἐπομ.—F. K. MANN, *Beitraege zur Steuersociologie*, ἐν «Finanzarchiv», N. F. Bd 2, H. 2, 1934, σελ. 281—315.—E. MORSELLI, *La dottrina del tributo*, parte prima, *I presupposti scientifici della finanza pubblica*, Padova, 1932.

Ἐν Ἑλλάδι ἴδε: ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, *Δημοσία Οἰκονομία, Εἰσαγωγικά Μαθήματα*, Ἀθῆναι, 1924, σελ. 1 καὶ ἐπομ., 18 καὶ ἐπομ.—τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. ΣΑΝΤΗ, *Σύγχρονοι κατευθύνσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως*, Ἀθῆναι, 1929, — τοῦ ναυάρχου Π. ΡΕΔΙΑΔΟΥ, *Θεωρία τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας*, Ἀθῆναι, 1927 (ἐπίσης γεραμικὴν αὐτῆς ἐκδοσιν), σελ. 18 καὶ ἐπομ.—E. ALLIX μετὰφρ. ὑπὸ κ. Α. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Δημοσία Οἰκονομία - καὶ τὰ Ἑλληνικά Δημοσία Οἰκονομικά*, Ἀθῆναι, 1931, σελ. 1—18.

Περί τοῦ φόρου ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ὄρα, σὺν τοῖς ἄλλοις: G. LEON, *Der Begriff der Steuer*, «Finanzarchiv», 1914, σελ. 489 καὶ ἐφεξῆς.—G. STRUTZ, *Grundlehren des Steuerrechts*, 1922.—J. POPITZ, *Finanzrecht und Finanzwissenschaft*, ἐν «Festgabe für G. v. Schanz», Bd. I, 1928, σελ. 39.—O. MAYER, *Finanzwissenschaft und Finanzrecht*, ἐν HBFW Gerloff u. Meisel, op. cit., τόμ. I, σελ. 87 καὶ ἐπομ.—Ἄλλ' ἰδίᾳ βλέπε τὰ μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδος τῶν ἔργα: B. GRIZIOTTI, *Principii di politica, diritto e scienza delle finanze*, Cedam, Padova, 1929, Κεφάλ. IV, σελ. 149 καὶ ἐπομ., 157, 160,

καὶ ἡ δημιουργία κανόνων περὶ ἐτέρων προκληθησομένων (1), προϋποθέτουσιν ἔρευναν τῶν παραγόντων τούτων.

Διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ κύκλου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος τυγχάνει ἀπαραίτητον ν' ἀποσαφισθῇ :

α) Ποῖον εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας ; τὸ κράτος ἢ τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ ἄτομα ;

β) Ποῖον εἶναι τὸ ἀντικείμενον καὶ οἱ εἰδικώτεροι σκοποὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας (2) (3) ;

162 καὶ τὰ Κεφάλ. V ἕως X σελ. 168—296, — G. DE SANTIS, *Il diritto finanziario privato e pubblico*, Torino, 1918, — τὸ τοῦ προῶρος ἐκκλιπόντος καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας A. HENSEL, *Steuerrecht*, III Aufl., Berlin, 1933, — καὶ τὸ τοῦ σεβαστοῦ πρῶην Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τ. καθηγητοῦ ἐν τῷ Σχολεῖῳ Οἰκονομικῶν Ὑπαλλήλων κ. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑ, *Φορολογικὸν Δίκαιον*, Ἀθῆναι, 1929.

(1) Ἡ ἔρευνα τῶν φαινομένων τούτων ὑπῆρξε πάντοτε ἐξηρημένη ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὅστις ἐδίδετο εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ ὅστις, ὡς γνωστόν, ἔχαρακτηρίσθη διάφορος κατὰ ἐποχὰς καὶ συγγραφεῖς (ἴδε περὶ τούτων λεπτομερείας ἐν A. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, *Εἰσαγωγικοῖς*, ἐνθ' ἄνωτ., Π. ΡΕΔΙΑΔΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ., W. GERLOFF, *op. cit.* σελ. 1—13 καὶ λοιποῖς γενικοῖς δημοσιονομικοῖς συγγράμμασιν).

« Διὰ τοὺς παλαιότερους καμεραλιστὰς ἡ δημοσία οἰκονομία εἶναι ἐπιστήμη προσηματολισμένη πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν » οἱ φυσιοκράται καὶ ὁ Adam Smith περιέλαβον αὐτὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ὁ δὲ Lorenz v. Stein κατέταξεν αὐτὴν ἐν τῇ ἐρευνῇ του μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν » (GERLOFF, *op. cit.* σελ. 1).

Ὡς γνωστόν, αἱ ἰδέαι καὶ αἱ θεωρίαι τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν διαουσιμένων ἐν γένει κατὰ τὴν ἀρχλιότητα (ἀπὸ τῆς προσωκρατείου ἕτι ἐποχῆς) μέχρι καὶ τοῦ μεσαιῶνος, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δὲν ἦσαν συστηματοποιημένα εἰς αὐτοτελῆ ἐπιστήμην, δι' ὃ καὶ εἶναι γνωσταὶ ὡς « προεπιστημονικαί » (ἀνάλυσιν ἐνίων τούτων ἴδε ἐν E. MORSELLI, *op. cit.* σελ. 25 καὶ ἔπομ., εἰδικώτερον δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ καὶ διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Οἰκονομίας).

(2) Αἱ μεταβαλλόμεναι δοξασαὶ περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ κράτους καὶ περὶ τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ὑπῆρξαν ἀφεταιρία μεταβολῶν καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει περὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ περὶ τῶν σκοπῶν τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Δύο ὅμως περὶ κράτους δοξασαὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, ὅτι ἀπετέλεσαν σταθμὸν ἐν τῇ ἐπιδρᾶσει ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν περὶ δημοσίας οἰκονομίας δοξασιῶν : α) ἡ μαγχεστριανὴ περὶ κράτους θεωρία καὶ β) ἡ ἱστορικὴ καὶ ὀργανικὴ περὶ κράτους θεωρία.

Τὰ τῶν θεωριῶν τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ θέμα τῆς παρουσίας θέλομεν εἰδικώτερον ἐξετάσει παρακατιόντες.

(3) Σκοποὶ ἐκδηλούμενοι οὐχὶ τόσον ἐν τῇ κτήσει τῶν ἐσόδων, ὅσον ἐν τῇ διαθέσει αὐτῶν.

γ) Τὸ κράτος ἔχει ἰδίαν οἰκονομικὴν ζωὴν ; ἐν καταφατικῇ δὲ περιπτώσει, ποῖοι κανόνες διέπουν αὐτήν; ποῖα πρέπει νὰ εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις κράτους καὶ ἀτόμου (1);

Κατὰ τὰς ἀτομοκεντρικὰς περὶ κράτους θεωρίας ἢ θεωρίας τοῦ φυσικοῦ δικαίου (2) (3) (4), τὸσον τὰς παλαιότερας, ὅσον καὶ τὰς νεωτέρας (5), ὑποκείμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας εἶναι τὸ ἄτομον καὶ

(1) Ὁ πλοῦτος χώρας τινός, εἴτε κατεχόμενος (περιουσία) ἢ παραγόμενος (πρόσοδος) ὑπὸ τοῦ κράτους, εἴτε κατεχόμενος ἢ παραγόμενος ὑπὸ τῶν ἀτόμων, ἀποτελεῖ ἀγαθόν, ὅπερ τὸ κράτος δύναται νὰ διαθέσῃ. Ἐρευνητέον τυγχάνει ποῖοι εἶναι οἱ κανόνες, οὓς πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ κράτος πρὸς τοῦτο, ὡς καὶ ἂν ἡ ἀντίληψις αὐτῆ ὑπῆρξε πάντοτε δεκτῆ.

(2) Ἡ πρώτη ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀνάπτυξις τῶν δημοσιονομικῶν θεωριῶν εὑρηται ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ADAM SMITH, *An inquiry into the Nature of the Wealth of Nations*, 1776.

Τὸν δημοσιονομικὸν ἀτομισμὸν ὑπεστήριξαν οἱ : F. BASTIAT, ἐν *Oeuvres choisies* καὶ ἐν *Les harmonies économiques*, 1849. — N. W. SENIOR, ἐν *Principles of political economy*, 1836. — A. THIERIS, ἐν *De la propriété*, Paris, 1848, etc., καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὁπαδῶν τῆς μαγχεστριανῆς σχολῆς. — Ἐυστηματοποίησεν ὁμοῦ αὐτὸν ἰδίᾳ ὁ R. GANDILLOT, ἐν *Principes de la science des finances*, Paris, 1875.

(3) Ὡς γνωστόν, ὁ Hobbes, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν προέλευσιν τῆς κοινωνίας διετύπωσε τὴν ἀντίληψιν περὶ *bellum omnium in omnes*. Σαφεστέρα εἶναι ἡ θεωρία περὶ κράτους κηδεμόνος. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, τὸ κράτος, δημιουργημα ἀτόμων ἐλευθέρων, ἀσκεῖ μόνον κηδεμονίαν ἐπ' αὐτῶν. Οἱ σκοποὶ τοῦ κράτους εἶναι ἐπίσης σκοποὶ τοῦ ἀτόμου. Ὅθεν τὰ κατ' ἰδίαν ἄτομα ἀποτελοῦσιν ἴδια «δημοσιονομικά» ὑποκείμενα, οὐχὶ δὲ οἱ δημιουργηθέντες ὄργανισμοί, καθόσον τὸ ἄτομον εἶναι τὸ μοναδικὸν ὑποκείμενον τοῦ τε ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Αἱ δημόσιαι ἀνάγκαι καθορίζονται ὡς ἀτομικαὶ ἀνάγκαι, αἵτινες ἱκανοποιοῦνται κάλλιον διὰ μέσου τῆς δημοσίας δράσεως. Τὸ κράτος εἶναι ἀπλῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀτόμου, ὅπερ ἐδημιούργησεν αὐτὸ καὶ ὅπερ τὸ χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ σκοποὺς, καθωρισμένους κατὰ τὴν ἐλευθέρην αὐτοῦ ἐκλογὴν καὶ τὴν ἡδονιστικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν. Συνεπῶς καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν δημοσίων παροχῶν καὶ τῶν δημοσιονομικῶν βαρῶν εἶναι ἐπίσης ἀτομιστικός. Τὸ δὲ μέτρον τῶν δημοσίων παροχῶν καὶ ἡ κατανομή τῶν δημοσίων βαρῶν ὀφείλει νὰ προκύπτῃ ἐκ τοῦ μέτρου, καθ' ὃ ἱκανοποιοῦνται τὰ καθ' ἕκαστα ἀτομικὰ συμφέροντα.

(4) Ἡ ὡς ἀνωτέρω μαγχεστριανὴ περὶ κράτους θεωρία, ἀναπτυχθεῖσα ἐν τῇ ἀτμοσφαιρῇ, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ ἐκ τῶν ναπολεοντείων πολέμων οἰκονομικὴ ἐξάντλησις, κατευθύνει τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν πρὸς μείωσιν τῶν δαπανῶν, πρὸς «σωτηρίαν φειδώ», συνιστώσα καὶ τὴν «ἀποχὴν» τοῦ κράτους ἀπὸ πάσης ἀναμιξεως εἰς τὰ τοῦ ἀτόμου, συμφωνῶν πρὸς τὸ φιλελεύθερον δόγμα.

(5) Ἡτοι τῶν : E. SAX, ἐν *Grundlegung der theoretischen Staatswirt-*

οὐχί οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθόμενοι θεσμοὶ ἢ νομικὰ πρόσωπα, τῶν ὁποίων ἡ σύστασις ἀποβλέπει μόνον εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του. Αἱ τοῦ δημοσίου οικονομικοῦ βίου ἀνάγκαι εἶναι τοιαῦται καθαρῶς ἀτομικαί. Ἐπομένως καὶ τὸ φορολογικὸν ἐλατήριον (ἄρα καὶ ἡ βαυτοτέρα πηγὴ τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας) εἴρηγται ἐν αὐτῷ τῷ ἀτόμῳ.

Εἰς τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψιν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπαχθῶσι καὶ αἱ ἀποκλιθεῖσαι *ρεαλιστικαὶ θεωρίαι* ἢ *θεωρίαι τῆς βίας* (1), ἰδίᾳ ἡ μαρξιστικὴ. Κατ' αὐτάς, ὑποκείμενον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως εἶναι εἴτε ὁ συγκεντρῶν τὴν κρατικὴν ἰσχὺν μονάροχης, εἴτε ἡ κρατοῦσα τάξις.

Αἱ ἀντίθετοι τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων κολλεκτιβιστικαὶ θεωρίαι, τόσον ἡ *ἱστορικὴ* ἢ *ἱστορικοψυχολογικὴ*, ὅσον καὶ ἡ *ὀργανικὴ* (2), ἔπο-

schaft, Wien, 1887. — K. WICKSELL, ἐν *Finanztheoretische Untersuchungen nebst Darstellung und Kritik des Steuerwesens Schwedens*, Jena, 1896. — E. LINDAHL, ἐν *Die Gerechtigkeit der Besteuerung*, Lund, 1919.

Οὗτοι ἀνήγαγον τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα εἰς τοιαῦτα τῆς ἰδιωτικῆς οικονομίας.

Τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψιν, μὲ τινὰς διαφόρους ἀποχρώσεις, διατηροῦσιν ἐπίσης καὶ νεώτεροι ἄγγλοι (NICHOLSON κλπ.) ὡς καὶ ὁ SELIGMAN εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν διατυπωθεῖσας θεωρίας περὶ τῆς δημοσίας οικονομίας (ὄρα κατωτέρω).

(1) Αἱ θεωρίαι αὗται εἶναι παλαιαί, προσέλαβον ὁμως νέαν μορφήν, ἀπὸ τῶν K. MARX, FR. ENGELS, καὶ F. LASSALLE, οἵτινες τὴν θεωρίαν τῆς βίας μετέφεραν καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς τε ἐθνικῆς καὶ τῆς δημοσίας οικονομίας, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων: C. A. CONIGLIANI, ἐν *Le leggi scientifiche della finanza*, in «Saggi di economia politica e di scienza delle finanze», Torino, 1903, ἐν *Il diritto pubblico nei sistemi finanziari*, 1891, etc. — A. LORIA, κυρίως ἐν *Le basi economiche della costituzione sociale*, 3η ἐκδ., 1913. — C. MONTEMARTINI, ἐν *Municipalizzazioni dei servizi pubblici*, 2η ἐκδ., 1909 κλπ.

Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην, τὸ κράτος καὶ ἡ δημοσία οἰκονομία ἀποτελοῦσι κατάστασιν βίας. Βία ἐπενεργεῖ καὶ κατὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ κατὰ τὴν κατάλυσιν των. Ἡ κρατοῦσα τάξις ρυθμίζει, φυσικὰ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῆς βλέψεις, τὴν κατανομήν των φορολογικῶν βαρῶν, ὡς καὶ τὴν διάθεσιν τῶν πραγματοποιημένων δημοσίων ἐσόδων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ τὰ ἀτομιστικὰ χαρακτηριστικὰ ὑφίστανται, τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἀτόμου μὴ θεωρουμένων ὡς εὐρισκομένων ἐν ὀργανικῇ ποδὲς ἀλληλα ἐξαοτήσει.

(2) Ὅρα ἰδίᾳ: AD. WAGNER, *Finanzwissenschaft*, Leipzig, 1880, ἐν τόμῳ I, σελ. 5 καὶ ἐφεξῆς, καὶ γαλλικὴν τοῦ ἔργου μετάφρασιν συντηρηθεῖσαν, Paris, 1909, ἐν τόμῳ I. — M. v. HECKEL, *Finanzwissenschaft*, Leipzig, 1907. — DE VITI DE MARCO, εἰς διάφορα ἔργα, ἐν οἷς *Il carattere teoretico dell' economia finanziaria*, Roma, 1883. — V. TANGORRA, *Trattato di scienza della finanza*, Milano, 1915. — R. MURRAY, *Le nozioni dello Stato, dei bisogni*

στηρίζουσιν (1) (2), ὅτι τὸ κράτος καὶ ἡ οἰκονομία του ἀποτελοῦσιν ἱστορικὴν ἀνάγκην, προκύπτουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὅτι ἀποτελοῦσιν «ὄργανισμόν». Τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ κράτους,

pubblici e dell' attività finanziaria, Roma, 1913, καὶ *Principi fondamentali di scienza pura delle finanze*, Firenze, 1914, κλπ.

(1) Ὡς γνωστόν, αἱ θεωρίαι αὗται εἶναι ποικίλαι, ἀσύμφωνοι δὲ πρὸς ἀλλήλας εἰς πλείστα σημεῖα. Ἀνεπτύχθησαν αὗται κυρίως ἐν Γερμανίᾳ (ἴδε λεπτομερείας ἐν F. COKER, *Organismic theories of the State* ἐν τῇ σειρᾷ «Columbia Studies in History, Economics and Public Law, New York», τόμος 38, 1910), πρῶτον μὲν ἐν σπέρματι ὑπὸ τῆς «ρομαντικῆς σχολῆς» τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας (ADAM MÜLLER κλπ.), βραδύτερον δ' ὑπὸ διαφόρων φιλοσόφων καὶ συγγραφέων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλοῦ. Ὁ A. COMTE ὁμιλεῖ περὶ «κοινωνικοῦ ὄργανισμοῦ», ὁ δὲ H. SPENCER ἐμφανίζει τὴν κοινωνίαν ὡς «ζῶντα ὄργανισμόν». Ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα τῶν LEWES καὶ STEINTHAL, ὡς καὶ αἱ βιολογικαὶ θεωρίαι τῶν SCHÄFFLE, LILIENFELD, MAITLAND κλπ., εὐρίσκουσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ μὲν πρώτη «γενικὸν πνεῦμα» καὶ «ὀμαδικὴν ψυχολογίαν», αἱ δὲ δευτέρα «ζῶντα ὄργανισμόν με' κύτταρα, ἰστοὺς κλπ.». Εἰδικώτερον περὶ τοῦ κράτους, οἱ FICHTE, HEGEL, καὶ SCHELLING προβάλλουσι «μεταφυσικὴν θεωρίαν τοῦ κράτους - ὄργανισμοῦ», ὁ AHRENS μετ' ἄλλων τὴν θεωρίαν τοῦ «ἁρμονικοῦ ὄργανισμοῦ», ὁ WAITZ μετ' ἄλλων (ἐν οἷς καὶ HEGEL) τὴν τοῦ «ἠθικοῦ ὄργανισμοῦ», ὁ STAHL μετ' ἄλλων τὴν τοῦ «πολιτικοῦ προσώπου», ὁ GIERKE τὴν τοῦ «ὑπεροργανισμοῦ», «τῆς ὑπάτης μονάδος ὑπάρξεως», ὁ McKECHNIE παραπλησίως θεωρίας κλπ.

Εἰδικώτερον κατὰ τὴν «ἱστορικὴν» ἢ «ἱστορικοψυχολογικὴν» θεωρίαν, τὸ κράτος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα οἰκείας τῶν ἀνθρώπων βουλήσεως, συνεπῶς δ' ἢ προαίρεσις τοῦ ἀτόμου οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐν προκειμένῳ ἐπίδρασιν. Τὸ κράτος εἶναι ἀπόρροια τοῦ ἱστορικῶς προκύψαντος κοινωνικοῦ ὀμαδικοῦ βίου, εἶναι ἀποτέλεσμα ἱστορικῆς ἀνάγκης, στηριζομένης εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰσχὺς του εἶναι πρωτογενής καὶ οὐχὶ παράγωγος, δύναται δὲ νὰ χρησιμοποιηθῇ μόνον διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς κοινωνίας (ὡς ὀμάδος), ἐξ ἧς ἀντλείται.

Αἱ καθαντὸ «ὄργανικαὶ» θεωρίαι, εἴτε περὶ «ὀλότητος», εἴτε περὶ «συστήματος» κλπ., εἴτε περὶ «ζῶντος ὄργανισμοῦ» με' ἴδια κῆτταρα καὶ ἰστοὺς, ὁμίλησαν, βλέπουσι τὸ κράτος ὡς παρουσιάζον τὰ σημεῖα «ὄργανικῆς μονάδος», «ὄργανικῆς ὑπάρξεως».

Τὸ κράτος ἀπασῶν τῶν θεωριῶν τούτων ἀποτελεῖ ἴδιον ὑποκείμενον οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἧτις εἶναι ἢ τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ ἧτις εἶναι ὅλως διακεκριμένη τῆς τῶν ἀτόμων.

(2) Ἡ ἱστορικὴ καὶ ὄργανικὴ περὶ κράτους θεωρία, ἐκτοπίσασα τὴν μαγιστριανήν, εἰσάγει ὡσαύτως τὸ δόγμα τῆς προϊούσης ἐπεκτάσεως τῆς κρατικῆς δραστηριότητος, συνεπαγόμενον προϊούσαν αὔξησιν τῶν δαπανῶν, ὡς καὶ εὐρεϊάν καὶ πολὺπλευρον κρατικὴν παρέμβασιν εἰς τὴν ῥῆθμισιν τῶν συνθηκῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ οἰκονομικοῦ βίου, με' σαφῆ κατεῦθυνσιν τὴν ἐξῆψωσιν τῆς θέσεως τῶν κατωτέρων τάξεων. Τὸ θέμα τοῦτο θέλομεν ἐκτενέστερον ἀναπτύξει περαιτέρω.

ἀποτελοῦν «ὀργανικὸν» φαινόμενον ὑπερκείμενον τῶν ἀτόμων, εἶναι ὑποκείμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἴδιον οἰκονομικὸν ὑποκείμενον, διακρινόμενον τοῦ τῶν ἀτόμων κατ' ἴδιαν.

Αἱ εἰδικώτεραι περὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῶν σκοπῶν τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας διάφοροι ἀντιλήψεις τυγχάνουσιν, ὡς ἐλέχθη, ἐπίσης ἐξεταστέαι. Βραχελίαν τούτων ἀνάλυσιν θὰ ἐπιχειρήσωμεν μὲ εἰδικωτέρας τινὰς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὸν φόρον, δεδομένου ἄλλωστε, ὅτι ὁ φόρος ἔχει τὴν διπλὴν ἰδιότητα νὰ εἶναι εἰς τῶν σκοπῶν, ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ μέσον τείνων εἰς τοὺς λοιποὺς σκοποὺς, τῆς δημοσίας οἰκονομίας.

Δημοσιονομικαὶ θεωρίαι οἰκονομικῆς ἐρμηνείας.

Θεωρίαι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας ἢ τοῦ ἀπολύτου δικαίου. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ δημοσία οἰκονομία εἶχε δευτερεύοντα προορισμόν, οὐδεμία δ' ἀναλυτικὴ περὶ αὐτῆς δοξασία διεπλάσθη (1) (2). Αἱ θεωρίαι αὗται ἔκρινον, ὅτι τὸ κύριον καὶ κρίσιμον δεδομένον διὰ τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν, τόσον ὡς πρὸς τὰ ἔσοδα, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς δαπάνας, εἶναι τὸ πολιτικὸν τοιοῦτο, ἔτιδον δ' εὐρείαν ἀποστολὴν εἰς τὸν κρατικὸν παρεμβατισμόν. Εἰδικωτέρον ὡς πρὸς τὸν φόρον ἐπρεσβεύοντο τὰ ἑξῆς.

Ἡ ἐμποροκρατικὴ σχολὴ ἐθεώρει, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς μέσον ἐπικρατήσεως, ἐφήρμοσε δὲ τοῦτο καὶ εὐρύτατα ἐν τῇ πράξει. Ὁ φόρος πρέπει, κατ' αὐτήν, ν' ἀποβλέπη κυρίως οἷχι εἰς ταμεινικοὺς σκοποὺς, ἀλλ' εἰς προστασίαν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἀξίσεως τοῦ πληθυσμοῦ (3). Οἱ δασμοί, καθωρισμένοι ἐπὶ τῇ βάσει καλῶς μελετημένου σχεδίου, πρέπει ν' ἀποτελῶσι σύστημα, παρέχον εἰς τοὺς κλάδους τούτους ἐνίσχυσιν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐπικράτησιν ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ. Κατὰ τινὰς τῶν συγγραφέων, ἡ κυ-

(1) Ἡ καμεραλιστικὴ θεωρία (kameralistische oder hauswirtschaftliche Theorie) θεωρεῖται περισσότερο ὡς δημοσιονομικὴ πρᾶξις καὶ οὐχὶ ὡς δημοσιονομικὴ θεωρία.

(2) Οἱ SECKENDORFF (1656), SCHROEDER (1686), SONNENFELS (1765), κλπ., ἴδτε δ' ὁ J. H. von JUSTI (ἐν *System des Finanzwesens*, Halle, 1766), ἐπραγματεύθησαν σχετικὰ τινὰ πρὸς τὰ δημόσια οἰκονομικά.

(3) Ὁ J. H. von JUSTI, ἐν *Staatswirtschaft oder systematische Abhandlung aller ökonomischen und Kameralwissenschaften usw.*, Leipzig, 1755 καὶ ἐν *Vollständige Abhandlung von denen Manufakturen und Fabriken*, Kopenhagen 1758—61, ὑποστηρίζει ὅτι τοῦτο εἶναι ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῶν δασμῶν.

βέρονησις θὰ ὄφειλε νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς δασμοὺς καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θὰ δῆλῃ δημοσιονομικὸς λόγος καλύψεως κρατικῶν ἀναγκῶν.

Τὰ αὐτὰ ἐπρόσβευον καὶ οἱ *καμεραλισταί*, οἵτινες ὅμως μόνον θεωρητικῶς ὑπεστήριξαν ταῦτα, χωρὶς καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόσωσιν ἐν εὐρείᾳ κλίμακι.

Ἡ βαθμιαίως ὅμως διαμορφωθείσα κλασικὴ σχολὴ καὶ οἱ φυσιοκράται ἔδωκαν ἀντικρως ἀντίθετον κατεύθυνσιν εἰς τὰ τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἐπεξεργασθέντες καὶ συστηματικωτέρας θεωρίας.

Καταλλακτικὴ Θεωρία (1). — Αὕτη, προσηφιλὲς ἐντύπωμα τῆς *κλασικῆς σχολῆς*, ἀπαύγασμα τοῦ πνεύματος τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, βαθέως δ' ἐπηφασμένη ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ *κοινωνικοῦ συμβολαίου*, θεωρεῖ τὰς σχέσεις κράτους καὶ πολίτου, ὡς καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς φορολογίας, ὡς φαινόμενον ἀνταλλαγῆς. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ δημοσία οἰκονομία ἀποτελεῖ λειτουργίαν ἀνταλλαγῆς—do ut des, facio ut facias—, εἰδικὴν περίπτωσιν ἐν τῇ καθολικῇ οἰκονομικῇ ἀνταλλαγῇ. Ὁ φόρος εἶναι τὸ ἀντιστάθμισμα, ἡ ἀντιπαροχὴ διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας τὸ κράτος παρέχει εἰς τὸ ἄτομον καὶ αἱ ὁποῖαι συνίστανται κυρίως εἰς *προστασίαν*, εἰς *ασφάλειαν* (2) (2^α).

(1) Αὕτη εἶναι ἡ θεωρία τῆς *μαγχεστριανῆς σχολῆς*, κυριώτεροι δ' ἐκπρόσωποι αὐτῆς εἶναι, πλὴν τοῦ ADAM SMITH, *Wealth of Nations*, op. cit., οἱ N. W. SENIOR, *Political Economy*, op. cit. καὶ FR. BASTIAT, *Oeuvres choisies*, σελ. 112. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαντες οἱ δημοσιονόμοι τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, εἴτε ἐμποροκράται καὶ καμεραλισταί, εἴτε φυσιοκράται, εἴτε οἰκονομικοὶ ριζοσπάσται, ὑπεστήριξαν τὴν θεωρίαν ταύτην (HOBBS καὶ PUFENDORF, JUSTI καὶ MONTESQUIEU, VAUBAN καὶ MIRABEAU, ἀμφότεροι οἱ SCHLÖZER, v. JAKOB, BEHR καὶ ROTTECK DUPUYNODE, κλπ.).

(2) Ὁ BASTIAT, *Les Harmonies etc.*, op. cit., σελ. 145, ἀναλύων τὴν ὡς πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας ἀποψίν του τῶν ἀνταλλασσομένων ἐπιχειρῶν (*services échangés*), μεταφέρει αὐτὴν καὶ εἰς τὴν φορολογίαν, παρατηρῶν: «Οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ἐργάζονται διὰ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν φορολογουμένων· οἱ φορολογούμενοι ἐργάζονται διὰ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν δημοσίων λειτουργῶν... Αἱ οὐσιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἀνταλλαγῆς παρομένουσιν ἀνέπαφοι».

Ὁ SENIOR, *Principles etc.*, op. cit., σελ. 660—5, ἀναπτύσσων τὴν δημοσιονομικὴν θεωρίαν του περὶ ἀνταλλαγῆς, καθ' ἣν τὸ κράτος παρέχει τὴν γενικὴν προστασίαν πρὸς τὸν πολίτην, ἀντιπαρέχοντα τὸν φόρον, παρατηρεῖ: «Ἐν πάσῃ περιπτώσει, πρόκειται πάντοτε περὶ συναλλαγῆς, ἥτις συνήθως δὲν εἶναι προαιρετικὴ, ἥτις ἔτι συνηθέστερον δὲν εἶναι ἴση, ἀλλ' ἥτις πάντοτε εἶναι ἀνταλλαγῆ, ἐν δὲ τῷ συνόλῳ τῆς λαμβανομένης, «*ἐπιποφελῆς ἀνταλλαγῆς*».

Ὁ Mac CULLOCH, *A treatise on the principles and practical influence*

Ἡ κλασικὴ σχολή, διὰ τῶν κυρίων ἐκπροσώπων αὐτῆς Smith καὶ Ricardo, θεωρεῖ προσέτι τὰς σχέσεις τοῦ φόρου πρὸς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ὡς κεφαλαιώδους σημασίας. Φρονεῖ δέ, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ ἐπιβάλληται κατὰ τρόπον μηδόλως προκαλοῦντα βλάβην ἢ κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὴν ἐλαχίστην δυνατὴν βλάβην εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν (!).

Ἐξαιρετικῶς ὄθεν διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου προϋπόθεσις

of taxation, London, 1863, σελ. 1—15, ἀναπτύσσει τὴν θεωρίαν τῆς ἐξισώσεως (*equivalence*) τῶν παροχῶν πολίτου καὶ κράτους, ταυτοσήμου πρὸς τὴν τῆς ἀνταλλαγῆς.

(2α) Ἡ καταλλακτικὴ θεωρία, συνδεδεμένη μὲ τὰς ἀτομοκεντρικὰς περὶ κράτους θεωρίας, εἶναι ἐξάρτημα τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ πρῶτον συστηματικῶς διαμορφουμένων θεωριῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι δὲ προφανῶς ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν βασικὴν ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ ἀρχὴν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἡ ὡς εἴρηται ὅμως θεωρία κατεκρίθη βραδύτερον. Θὰ ἦτο αὕτη ὀρθή, ἐὰν αἱ δημοσιονομικαὶ πράξεις ἦσαν τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰς τῆς λειτουργίας τῆς ἰδιωτικῆς ἀνταλλαγῆς. Ἀναγωγὴ ὅμως τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως εἰς τὴν οἰκονομικὴν μορφήν τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι πλάνη. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνταλλαγή προϋποθέτει ἐλευθερίαν δι' ἀμφοτέρους τοὺς συναλλασσομένους, ἀμοιβαίαν αὐτῶν συγκατάθεσιν, ἐνῶ ἐν τῇ δημοσιονομικῇ δράσει κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ὁ καταναγκασμός. Ἐπὶ πλέον, ἡ οἰκονομικὴ ἀνταλλαγή στηρίζεται εἰς σαφῶς καθορισμένας καὶ ἴσας ἐκατέρωθεν «οἰκονομικὰς τιμὰς», ἐνῶ ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους παροχὴ ὑπηρεσιῶν βασίζεται, ὡς τονίζεται ὑπὸ τινων, ἐπὶ «πολιτικῶν τιμῶν», τιμῶν καθαρῶς ὑποκειμενικῆς μορφῆς, καθ' ὅς ἡ αὐτὴ ὑπηρεσία ἔχει ἀξίαν διαφερόσαν ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον.

Ἀλλὰ καὶ ἔτι συγκεκριμένως, ἐξακριβώσις τῆς ὀφελείας, ἣτις προκύπτει ὑπὲρ ἐκάστου τῶν πολιτῶν ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν δαπανῶν, ὡς καὶ προσδιορισμός τῆς εὐθύνης ἐκάστου τῶν πολιτῶν διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ δημοσίου χρέους καὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι ἀνέφικτος. Ἀνέφικτος ὄθεν εἶναι καὶ ὁ καθορισμός τοῦ ἀπαιτηθσομένου παρ' ἐκάστου πολίτου ἀνταλλάγματος.

Ἐπομένως, ἡ σχέση μεταξὺ κράτους καὶ ἀτόμου δὲν εἶναι σχέσις «παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς», ὥστε νὰ συνάπτηται τὸ ἐν τῇ καθαρῶς οἰκονομικῇ ἢ τῇ καθαρῶς νομικῇ ἐννοίᾳ συνάλλαγμα.

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη, ἔχουσα ἀρκοῦντως συγκεκριμένας κατευθύνσεις, ἰδίᾳ πολιτικὰς, ἔτυχεν, ὡς ἐλέχθη, μακρῶς ἐπεξεργασίας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Αὕτη ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ βᾶσις τῆς ὡς πρὸς τὴν κατανομήν τῶν φορολογικῶν βαρῶν διαμορφωθείσης θεωρίας τῆς ὀφελείας (περὶ ἧς κατωτέρω ἐν σελ. 34).

(1) O. D. RICARDO, *On the principles of political economy and taxation*, London, 1817, chap. XXVI, δίδει ἀπλῶς τὸν ὅρισμόν: «Οἱ φόροι εἶναι τιμὴμα τῆς παραγωγῆς τῆς γῆς καὶ τῆς ἐργασίας χώρας τινός, ὅπερ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως».

είναι ἢ ἐκ τῶν προτέρων ἔρευνα τῆς ἐπιπτώσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ φόρου.

Ὁ φόρος συνεπῶς διὰ τοὺς κλασικοὺς ἔχει ταμιευτικὸν (καθαρῶς δημοσιονομικὸν) σκοπὸν (1).

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὰ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ φιλελεύθερον δόγμα καὶ τὰς περὶ κράτους δοξασίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην, ὡς γνωστόν, ὁ φόρος εἶχε καθαρῶς συμπληρωματικὸν χαρακτῆρα, τοῦ κράτους ἔχοντος σοβαρὰ ἴδια ἔσοδα «ἰδιωτικῆς οἰκονομίας» (2).

Θεωρία τῆς ἀναλώσεως (3) (4).—Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ὑπο-

(1) Οἷχ ἤττον συναντῶνται καὶ γινῶμαι περὶ μέτρων ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὅρα A. SMITH, *Wealth of Nations*, bk V, 2 chpt. 2, σύστημα ἀγροτικῆς πολιτικῆς.

(2) Ὅρα σελ. 49.

(3) Τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ J. B. SAY, *Traité d'économie politique ou simple exposition de la manière dont se forment, se distribuent et se consomment les richesses* (1803), livre III, chap. VI.

Πρὸς ταύτην προσεγγίζει καὶ ἡ τῶν Sax καὶ Ricca-Salerno (ᾧρα κατωτέρω).

(4) Ἡδὴ ὁ A. SMITH εἶχε διακρίνει μετὰξὺ *παραγωγικῆς ἐργασίας* καὶ *μη παραγωγικῆς ἐργασίας*, κατατάξας εἰς τὴν τελευταίαν, δηλ. τὴν μὴ παραγωγικὴν, τὰς κρατικὰς ἐν γένει λειτουργίας.

Ὁ SAY ὅμως ἐτροποποίησε τὴν κατάταξιν, διακρίνας τὴν παραγωγὴν εἰς *ὕλικήν παραγωγὴν* καὶ *ἄυλον παραγωγὴν*. Συνδέσας δὲ καὶ τὴν κατανάλωσιν, διέκρινεν οὗτος *κατανάλωσιν μὴ παραγωγικὴν* (ἢ *ἄγονον κατανάλωσιν*) καὶ *κατανάλωσιν ἀναπαραγωγικὴν*.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Say, ἡ Δημοσία Οἰκονομία καταναλίσκει ὕλικὰ ἀγαθὰ καὶ μετατρέπει ταῦτα εἰς παροχὴν ὑπηρεσιῶν, οὐδεμίαν ὅμως προσθέτει νέαν ἀξίαν, καθόσον, κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην, οἰκονομικὰ ἀγαθὰ εἶναι μόνον τὰ ὕλικὰ τοιαῦτα. Αἱ κρατικαὶ δαπάναι εἶναι ἅπασαι μὴ παραγωγικαί, ἀποτελοῦσι καταστροφὴν πλοῦτου. Ἡ κατανάλωσις αὕτη εἶναι βεβαίως ἀναπόφευκτος, ἀλλὰ θὰ ὄφειλε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Καὶ ἡ θεωρία τοῦ Say κατεκρίθη. Αὕτη ἔξηγγεῖ ἔν τινι μέτρῳ τὴν οἰκονομίαν τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἀλλ' εἶναι ἀνεπαρκής.

Πᾶσα δημιουργία ὠφελείας εἶναι παραγωγή. Ἡ ὀργάνωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν (δικαιοσύνη, ἀσφάλεια, παιδεία, συγκοινωνία, ὑγεία κλπ.) εἶναι δημιουργὸς ὠφελείας καὶ συνεπῶς ἀποτελεῖ παραγωγὴν (Jèze, op. cit. σελ. 4, Gerloff op. cit. σελ. 13 καὶ 14, Fanno op. cit. σελ. 6, Nitti op. cit. σελ. 47). Ὅθεν αἱ κρατικαὶ δαπάναι, ἀκολουθοῦσαι ρυθμὸν κανονικὸν καὶ οἰονομικόν, δὲν ἀποτελοῦσι καθαρὰν κατανάλωσιν.

Ἡ θεωρία τοῦ Say, ἀκόλουθος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του, καθ' ἧς οἱ κυβερνῶντες ὄφειλον νὰ περιορίζωσι τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς δαπάνας, δὲν

στηριχθεῖσαν ἀπὸ τούτους συνεχιστὰς τῶν πολιτικῶν δογμάτων τοῦ Adam Smith, διὰ τὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν πρέπει νὰ καταναλωθῶσιν ἀγαθὰ. Ἡ δημοσία οἰκονομία θὰ προσπορίσῃ τὰ μέσα, δι' ὧν τὸ κράτος θ' ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κατανάλωσιν. Ὁ φόρος ἔσται τὸ κύριον πρὸς τοῦτο ὄργανον. Ἡ κρατική ὁμῶς κατανάλωσις δὲν εἶναι παραγωγική, ἀποτελεῖ καταστροφὴν πλούτου. Ἐπομένως αἱ δημόσιαι δαπάναι, ἄρα καὶ ἡ φορολογία, πρέπει νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Θεωρία τῆς παραγωγικότητος. — Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις ἡ ἠθικοῦστορική σχολὴ ἀντέταξεν, ἀπὸ καθαρῶς οἰκονομικῆς ἀπόψεως, τὰς θεωρίας παραγωγικότητος.

Ἡ θεωρία τῆς ἀμέσου παραγωγικότητος καὶ ἡ θεωρία τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγικότητος⁽¹⁾ ⁽²⁾ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἡ κρατικὴ λει-

ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς σημερινάς, καθ' ἃς ὁ πολιτισμὸς συνεπάγεται αὐτομάτως αὐξήσιν τούτων.

(1) Τῶν θεωριῶν τούτων ὑποτυπώδης ἔννοια εὑρήται ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ J. B. Say (ἄρα ἀνωτ.). Κύριοι ὁμῶς ἐκπερσώσοι καὶ διμορφῶται αὐτῶν εἶναι οἱ: C. DIETZEL, *System der Staatsanleihen*, 1855 καὶ *Die Volkswirtschaft und ihr Verhältniss zu Gesellschaft und Staat*, 1864. — A. WAGNER, *Finanzwissenschaft*, op. cit. καὶ *Lehr und Handbuch der politischen Oekonomie*, 1877—1901, τόμ. I § 9 καὶ II § 86. — FRIEDR. LIST, *Système national d'économie politique*, trad. franç., Paris, 1857, Κεφ. 12.

(2) Ὁ LIST, op. cit., ἐπεξεργάζεται θεωρίαν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἐφόσον δέ, κατ' αὐτόν, οἱ πνευματικοὶ ἐργάται παράγουσι παραγωγικὰς δυνάμεις, τὸ κράτος, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, παράγουσι παραγωγικὰς δυνάμεις. «Εἶναι δὲ παραγωγικὴ δύναμις ἡ ἰκανότης ἀτόμου τινὸς ὅπως δημιουργήσῃ ποσὸν ἀξίας μείζον ἐκείνου, ἢ περ κατηνάλωσεν».

Ὁ DIETZEL ὁμιλεῖ εἰδικώτερον περὶ καπιταλιστικῆς παραγωγικότητος. Κατ' αὐτόν, ἡ παραγωγικὴ ἐργασία, διὰ τὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν, ἔχει ἀνάγκην προστασίας ἀπὸ τῶν κινδύνων, οἵτινες θὰ ἠδύνατο ν' ἀπειλήσωσιν αὐτήν. Τὴν προστασίαν ταύτην παρέχει μόνον τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον, κατὰ συνέπειαν, ἔχει λειτουργίαν παραγωγικὴν. Τὸ κράτος ὁμῶς ἀποτελεῖ «τὸ μεγαλύτερον ἄνθρον κεφάλαιον τοῦ ἔθνους», κεφάλαιον «διαρκές». Τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὡς πᾶν κεφάλαιον, εἶναι φθαρτὸν καὶ ἔχει συνεπῶς ἀνάγκην συντηρήσεως. Τὴν δὲ λειτουργίαν ταύτην τῆς συντηρήσεως τοῦ κεφαλαίου θὰ ἐπιτελέσῃ ὁ φόρος.

Κατὰ τὸν A. WAGNER, *Finanzwissenschaft*, op. cit., τὸ κράτος, σύμπλεγμα δυνάμεων, «ὄπερτάτη μορφή τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἀναγκαστικῶν ομάδων, ὑποχρεωμένον νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν δημοσίων λειτουργιῶν, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἰδίαν οἰκονομίαν, οἰκονομίαν παραγωγικὴν. Ὁ W., διακρίνας τὴν «κρατικὴν οἰκονομίαν» ἀπὸ τῆς «ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας», χαρακτηρίζει τὴν κρατικὴν οἰκονομίαν ὡς «ἀτομικὴν (ιδιωτι-

τουργία μετατρέπει υλικά αγαθά εις άυλα δηλαδή εις ύπηρεσίας και συνεπώς εν αυτῇ συντελεῖται παραγωγή (1).

Κατὰ δὲ τὴν παραπλησίαν πρὸς αὐτὰς θεωρίαν τῆς ἀναπαραγωγικότητος (2), διὰ τῆς κρατικῆς λειτουργίας καθίσταται ἀποτελεσματικώτερα ἢ οἰκονομικῆ δραστηριότης τῶν ἀτόμων και συνεπὼς συντελεῖται οὕτως αὐξήσις τῆς παραγωγῆς.

κὴν) οἰκονομίαν ἔχουσαν ὡς οἰκονομικὸν ὑποκείμενον τὸ κράτος» Ἡ δὲ κρατικὴ οἰκονομία, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, «παράγει ἀγαθὰ και προπάντων υλικά ἀγαθὰ πρὸς ἐλευθέρην πώλησιν ἐν τῇ ἀγορᾷ».

Αἱ ἀπόψεις ἐνίων ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἐξακρατηρίσθησαν ὡς θεωρία τῆς ἀμέσου παραγωγικότητος.

(1) Κατὰ τὰς θεωρίας ταύτας, ἀποτελούσας τμήμα τῶν θεωριῶν, αἵτινες ἐξεπέγασαν ἀπὸ τὴν ἐγγελιανὴν θεωρίαν περὶ τοῦ «ἠθικοῦ κράτους», ἡ δημοσιονομικὴ δραστηριότης εἶναι παραγωγή ἄλλων ἀγαθῶν, μετατροπὴ υλικῶν ἀγαθῶν εἰς ἄυλα δηλ. εἰς ἔννομον προστασίαν, εἰς δημοσίαν τάξιν και ἀσφάλειαν, εἰς ἐκπαίδευσιν, κοινωνικὴν πρόνοιαν κλπ. Μία λειτουργία παραγωγῆς συντελεῖται οὕτω. Αἱ δημόσιαι δαπάναι εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, παραγωγικαί.

Ἡ δημοσία οἰκονομία ὁμως δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἴδια κεφάλαια και νὰ προσδιορίσῃ τὴν τιμὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς, διὸ εἶναι ὑποχρεωμένη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διεξαγάγῃ τὴν «παραγωγήν» τῆς, νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν φόρον, λαμβάνουσα οὕτω τ' ἀπαραίτητα κεφάλαια προκαταβολικῶς.

Και αἱ θεωρίαι αὗται ὁμως ἐπίσης κατεκρίθησαν. Αὗται ἐξηγοῦσιν ἔν τινι μέτρῳ μόνον τὴν οἰκονομίαν τῶν δημοσίων ἐξόδων, εἶναι δὲ βασικὴ πλάνη τὸ νὰ στηρίζηται ἡ ἐξήγησις τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς παραγωγῆς.

Παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι τὸ κράτος παράγει ἀγαθὰ και ἰδίᾳ «ὑπηρεσίας», ἡ ἀποστολὴ τούτου εἶναι εὐρύτερα τῆς ἀπλῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς. Συνεπὼς και ἡ δημοσία οἰκονομία ἔχει μείζονα ταύτης σφαῖραν δράσεως (Jéze, op. cit σελ. 5, Gerloff, op. cit σελ. 13—14, Fanno, op. cit σελ. 6—7 κλπ.).

(2) Ταύτης ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ L. v. STEIN, *Lehrbuch der Finanzwissenschaft*, Leipzig, 1850, σελ. 15 και ἐπόμε.

Και ἡ θεωρία αὕτη ἐπίσης, ὡς και αἱ λοιπαὶ τῆς «παραγωγικότητος», δέχεται ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομία εἶναι σύνολον μέσων οἰκονομικῶν χρησιμοποιουμένων πρὸς «παραγωγήν»· δέχεται ὁμως διάφορον ἐκεῖνης τρόπον παραγωγικότητος. Κατὰ τὸν Stein, αἱ ὑπηρεσίαι, ὡς τὸ κράτος παρέχει, καθιστῶσιν ἀποτελεσματικώτερον τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα τῶν ἀτόμων και συνεπὼς σημαντικώτερον τὴν κοινωνικὴν παραγωγήν. «Ἡ ἀξία ἐκεῖνων, ἅτινα τὸ κράτος λαμβάνει ὡς ἔσοδά του, εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἀξία τῆς διοικήσεώς του». Τὰ τοιαῦτα ἔξοδα τῆς διοικήσεως ἀποτελοῦσι διὰ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν εἶδος ἐπενδύσεως κεφαλαίων, ἡ ὁποία εἶναι ὠφέλιμος δι' αὐτήν, ὅταν ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν ὡς εἴρηται δαπανῶν, εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀξίας τῶν δι' αὐτὰς καταναλωθέντων ἀγαθῶν και ἀνωτέρα ἢ τοῦλάχιστον ἴση

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω θεωρίας τῆς παραγωγικότητος, ἡ δημοσία οἰκονομία θὰ προσπορίσῃ εἰς τὸ κράτος τὰ μέσα διὰ τὴν ἐκπληρώσῃ τοῦτο τὴν παραγωγικὴν λειτουργίαν του. Ὁ φόρος θὰ εἶναι τὸ κυριώτερον μέσον ἐξευρέσεως τοῦ διὰ τὴν παραγωγὴν ταύτην ἀπαραιτήτου κεφαλαίου.

Θεωρία τῆς σχετικῆς χρησιμότητος.— Ἡ ἀσάφεια τῶν ὡς ἀνωτέρω θεωριῶν ὤθησεν, ὥστε αἱ περὶ τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν ἔρευναι νὰ γίνωσιν ἐγγύτερον πρὸς τὴν πραγματικότητα, νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ καθαροῦς οἰκονομικοῦ πεδίου ἔξω πάσης νομικῆς ἢ πολιτικῆς ἐπιδράσεως.

Ἡ *αὐστριακὴ σχολή* προέβαλε τὴν *θεωρίαν τῆς σχετικῆς χρησιμότητος* (1) (2), ἡ ὁποία εἰς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, διὰ τὴν ἐξήγη-

πρὸς τὸν τρέχοντα τόκον τοῦ δαπανηθέντος κεφαλαίου. Τὸ κράτος ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ διαθέτῃ τὰς δημοσίας δαπάνας εἰς τὰς τοιαύτας ἐποφελεῖς περιπτώσεις καὶ νὰ ἀυξάνῃ οὕτω τὴν κοινωνικὴν παραγωγὴν.

Ἡ «ἀναπαραγωγικότης» τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐκδηλοῦται ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐξήσει τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τῆς κοινωνίας καὶ ἐν τῇ, συνεπείᾳ ταύτης, αὐξήσει τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς.

Τὰ ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καταβαλλόμενα εἰς τὸ κράτος εἶναι «συμμετοχὴ εἰς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς, τῆς συντελουμένης διὰ τῶν παραγωγικῶν τούτων συνδυασμῶν», ὁ δὲ φόρος ἀποτελεῖ, διὰ τὰς καταβαλλούσας αὐτὸν ἰδιωτικὰς οἰκονομίας, τμῆμα τῶν καθ' ἐκάστας δαπανῶν παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν.

Καὶ αἱ θεωρίαι τῆς «ἀναπαραγωγικότητος» κατεκρίθησαν ἐπίσης ὡς ἔχουσαι, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παραγωγικαί, ἀνεπαρκῆ βάσιν. Ἀκόμη μείζων δυσχέρεια ἐνταῦθα θὰ παρουσιάζετο νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἀξία τοῦ παραχθέντος ἀγαθοῦ καὶ τὸ κῶστος παραγωγῆς αὐτοῦ.

(1) Τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ E. SAX, *Das Wesen und die Aufgaben der Nationalökonomie*, 1884, καὶ ἐν *Grundlegung der theoretischen Staatswirtschaft*, Wien, 1887, 43. Ἐπεξεργάσθησαν αὐτὴν περαιτέρω οἱ: G. RICCA - SALERNO, *Nuove dottrine sistematiche della scienza delle finanze*, «Giornale degli economisti», 1887, II. σελ. 375 καὶ ἐν *Manuale di scienza delle finanze*, Firenze, (1888) 1919 σελ. 23—40. — A. GRAZIANI, *Istituzioni di scienza delle finanze*, (1897), Torino, 1929, σελ. 43 καὶ ἐπὶ. — M. PANTALEONI, (ἐν *Contributo alla teoria del riparto delle spese pubbliche*, ἐν *Rassegna Italiana*, Ὀκτώβρ. 1883, ἀπαρχαί τινες), *Concetto di massimi edonistici individuali e collettivi*, ἐν «Giornale degli Economisti», 1891, *Considerazioni sulla proprietà di un sistema di prezzi politici*, «Giornale degli Economisti», 1911, ὅστις διεμέρφωσε πλήρη *θεωρίαν πολιτικῶν τιμῶν*, συνδέσας μάλιστα αὐτὴν πρὸς ἐτέραν ἔρευναν τῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων. — WIESER, *Der natürliche Werth*, Wien, 1899. — Fr. NEUMANN, εἰς διαφόρους ἐργασίας του, ἰδίᾳ ἐν *Grundlagen der Volkswirtschaftslehre*, 1889, τόμ. I.

(2) Ἡ παρῶσα θεωρία προσπαθεῖ, ὅπως τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν

σιν αὐτῶν, προσαρμύζει τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους περὶ ἀξίας καὶ δὴ τὸν τῆς ἐλαχίστης χρησιμότητος. Ἡ θεωρία αὕτη, στηριζομένη εἰς καθαρῶς

ἐρμηνεύσει διὰ προσφυγῆς εἰς τὰς νεοεπιστημονικὰς θεωρίας περὶ ἀξίας καὶ ἰδίᾳ τὴν τῆς ἐλαχίστης χρησιμότητος.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου διαχωρῶνται εἰς ἀτομικὰς καὶ εἰς ὁμαδικὰς. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς γνωστὰς *δοξασίας περὶ ἐλαχίστης χρησιμότητος*, ἕκαστον ἄτομον ἔχει ἰδίαν κλίμακα ἀναγκῶν, φθίνουσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ ἀτομικαὶ ἀνάγκαι ἐναλλάσσονται πρὸς τὰς ὁμαδικὰς.

Ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι ἀναγκῶν ἱκανοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀτόμου ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως, ἣν ἐκάστη τούτων κέκτηται. Διὰ τὴν κατάταξιν αὐτῶν ἐν τῇ κλίμακῃ σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἔχει ἡ ὑποκειμενικὴ ἀντίληψις τοῦ ἀτόμου, διαμορφωμένον οὕτω τῶν κληθεισῶν *πολιτικῶν τιμῶν*. Τουτέστιν ἕκαστος, ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς του (κατεχομένου πλούτου, ἐντάσεως τῶν ἀναγκῶν), δίδει ἰδίαν ὑποκειμενικὴν ἀξίαν εἰς τὰς δημοσίας ἀνάγκας του, ὡς πρὸς ὅλας ὁμαδικῶς ἢ ὡς πρὸς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν (παιδείαν, προστασίαν, κοινωνικὴν πρόνοιαν, ὑγεινὴν κλπ.).

Ἡ κατανομή τῶν εἰσοδημάτων (τοῦ πλούτου) ἐκάστου ἀτόμου μεταξὺ τῶν ἀναγκῶν του, δημοσίων καὶ ἀτομικῶν, θὰ βυσισθῇ εἰς τὴν χρησιμότητα τῆς τελευταίας κατεχομένης μονάδος εἰσοδήματος (τοῦ πλούτου), ἐφαρμοζομένου οὗτο τοῦ θεωρήματος τῆς ἐσχάτης χρησιμότητος ἢ ὠφελιμότητος.

Ἐκ τῶν διαφόρων ὅμως «ὑποκειμενικῶν» ἐκτιμήσεων τῶν πολιτῶν, περὶ τῆς ἐντάσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν προκύπτει γενικὸς μέσος ὄρος, πραγματοποιούμενος διὰ τῶν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ἀντιπροσώπων τῶν πολιτῶν. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι προβαίνουν εἰς ἐπιλογὴν καὶ συστηματοποίησιν τῶν ἱκανοποιητέων δημοσίων ἀναγκῶν καὶ εἰς ἐπιβολὴν φόρου διὰ τὴν ἐξέυρεσιν τῶν ἀπαραιτήτων δι' αὐτὰς μέσων. Τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν προκύπτει, ὅθεν, ἐκ τοῦ μέσου ὄρου τῆς καθ' ἕκαστον ἄτομον κλίμακος χρησιμότητος. Συνεπῶς καὶ τὸ σύνολον τῆς ἐπιβλητέας φορολογίας, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀναγκῶν, εὐρίσκεται εἰς σχέσιν μὲ τὴν ἐλαχίστην χρησιμοτητα τοῦ ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατεχομένου πλούτου.

Μὲ τὴν διὰ τοῦ κράτους ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ὁ πολίτης, ἐνῶν προφυλάσσεται ἀπὸ τοῦ νὰ διαθέσῃ τὰ διὰ τὰς δημοσίας ἀνάγκας ἀπαραίτητα μέσα εἰς ἀτομικὰς ἀνάγκας ἥσσονος σημασίας, πραγματοποιεῖ συγχρόνως τὴν μεγίστην ἀπόλαυσιν, ἣν ὁ πλοῦτος αὐτοῦ ἐπιτρέπει, τοῦθ' ὅπερ ἄγει εἰς τὴν πλέον ἐπωφελῆ χρησιμοποίησιν τοῦ πλούτου.

Καὶ ἡ θεωρία ὅμως αὕτη κατεκρίθη. Αὕτη, παρὰ τὴν θαυμασίαν προσπάθειαν ἐπιστημονικῆς συστηματοποίησεως τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, δὲν εἶναι ἐπαρκής. Εἶναι ἔξω πάσης πραγματικότητος ἡ βᾶσις, ἀφ' ἧς αὕτη ἀναχωρεῖ. Ὁ πολίτης δὲν ἔχει πάντοτε ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν του, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν ἀτομικῶν τοιοῦτων, διὰ τὰ κάμη τὴν κλίμακα ἐντάσεως αὐτῶν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν, ὅτι τιγὲς τῶν πολιτῶν δὲν ἔχουσι σαφῆ ἀντίληψιν οὐδ' αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῶν δημοσίων ἀναγκῶν. Ἐνῶ δὲ καὶ εἰς τὸν τελειότερον ἠδονιστὴν θὰ εἶναι δυσχερὴς ἡ κατάταξις τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτῶν εἰς τὰς ἀτομικὰς, διὰ τοὺς πλείστους θὰ λείπῃ τὸ «ὑποκει-

ἡδονιστικὴν ἀντίληψιν, ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ πολίτης, τόσον τὰς ἀτομικὰς του ἀνάγκας, ὅσον καὶ τὰς δημοσίας τοιαύτας, κατατάσσει εἰς κλίμακα ἐντάσεως φθίνουσας, ἐν ἧ αὐταὶ ἐναλλάσσονται. Ἡ καθ' ἑκάστης ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τούτων θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ἐλαχίστης χρησιμότητος τοῦ πλούτου, ὃν κατέχει ὁ πολίτης. Οὕτω βάσις διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν εἶναι ἡ «ὑποκειμενικὴ» κρίσις τοῦ πολίτου περὶ τῆς σημασίας τούτων. Ἐκ τοῦ μέσου ὄρου τῶν ὑποκειμενικῶν κρίσεων τῶν πολιτῶν προκύπτει, διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ κοινοβουλίου, ἡ γενικὴ συστηματοποίησις τῶν δημοσίων ἀναγκῶν. Ἡ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν ἐπιβληθισομένη φορολογία ἔχει οὕτως ὑπ' ὄψει, ἐν τῷ βάρει, τὴν ἐλαχίστην χρησιμότητα τοῦ ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατεχομένου πλούτου.

Λοιπαὶ δημοσιονομικαὶ θεωρίαι (κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς ἢ ἄλλης ἢ μικτῆς ἐρμηνείας).

Ἡθικοκοινωνικὴ θεωρία. — Ἡ θεωρία αὕτη, ἣν διέπλεσεν ἡ πολυεδρική σκέψις τῆς ἠθικοϊστορικῆς σχολῆς, δίδει, ἐν ὀνόματι τῆς λογικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὅλως διάφορον κατεύθυνσιν, τόσον εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν γενικώτερον, ὅσον καὶ εἰς τὸν φόρον εἰδικώτερον. Ὁ Schäffle⁽¹⁾ καὶ ὁ Wagner⁽²⁾ (3)

μενικόν» στοιχεῖον, ὅπερ εἶναι ἀναγκαῖα προϋπόθεσις τῆς θεωρίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ἐπιλογή τῶν ἱκανοποιητέων δημοσίων ἀναγκῶν, πραγματοποιουμένη ὑπὸ τῶν πολιτῶν διὰ μέσου τοῦ κοινοβουλίου, ἀνταποκρίνεται εἰς μέσην ἡδονιστικὴν κατάταξιν αὐτῶν, εἶναι ἀσύλληπτος. Ἔνεκα τούτου ἡ θεωρία συνήνητησεν ἔντονον ἀντίθεσιν (ὄρα: E. BARONE, *Studi di economia finanziaria*, Ebenda, 1912. MAZZOLA, *I dati scientifici della finanza pubblica*, Roma, 1900, σελ. 89 καὶ ἐπομ. FANNO, op. cit. σελ. 8—9. NITTI op. cit. σελ. 48 κλπ.).

(1) ALB. SCHÄFFLE, *Das Gesellschaftliche System der menschlichen Wirtschaft*, Ein Lehr- und Handbuch der ganzen Politischen Oeconomie einschliesslich der Volkswirtschaftspolitik und Staatswirtschaft, 3η ἐκδ., 1873, ὡς καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας του.

(2) Ἰδὲ AD. WAGNER: *Finanzwissenschaft* op. cit. καὶ γαλλικὴν αὐτῆς μετάφρασιν συντηθεισάν.—*Finanzwissenschaft und Staatssozialismus*, «Ztschr. f. d. ges. Staatsw.», 1887, σελ. 37 καὶ ἐπομ. 675 καὶ ἐπομ.—*Ueber soziale Finanz- und Steuerpolitik*, «Archiv. f. soz. Ges. und Stat.», BdIV, 1891 σελ. 1 καὶ ἐπομ.—*Das soziale und ethische Moment in Finanzen und Steuern*, Referat, gehalten am 14 evang. sozialen Kongress in Darmstadt am 3. Juni 1903 (Verhandlungen des Kongresses 1903).

(3) Ὡσαύτως ὁ K. UMPFENBACH, ἐν *Lehrbuch der Finanzwissenschaft*, 2α ἐκδ., Leipzig, 1887, χειρίζεται ἐκτεταμένως τὸ θέμα.

ἐπεξεργάσθησαν τὸ θέμα ἐκτενέστερον (1). Ὁ Wagner, ὁ κυριώτατος ἐκπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης, ὑποστηρίζει σθεναρῶς τὴν ἀνάγκην ἠθικῆς πολιτικῆς, πολιτικῆς ἀνωτέρας τῶν ἐγωιστικῶν συμφερόντων, ρυθμιζομένης ὑφ' ἐνὸς ὑπερυποκειμένου ὄντος, τοῦ κράτους. Ζῶν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἀνδρούμενος καπιταλισμὸς ἐγέννησεν, εἰς ἀντίδροσιν, ρεύματα προστασίας τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὁ Wagner εὐρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς τοιαύτης κατευθύνσεως, ζητῶν ὡς ἠθικὴν πολιτικὴν τὴν *κοινωνικὴν πολιτικὴν* (2).

Ἔως «κοινωνικὴν πολιτικὴν» ὁ Wagner νοεῖ ἐκείνην, καθ' ἣν αἱ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς διανομῆς προκύπτουσαι ἀδικίαι θὰ ἐπανορθωθῶσι διὰ μέτρων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς διοικήσεως (3).

(1) Ὁ SCHÄFFLE βλέπει τὸ κράτος ὡς *ὑπεροργανικὴν* ὑπαρξιν, ἡ ὁποία διὰ τῆς καταναγκατικῆς δυνάμεως τοῦ δικαίου ρυθμίζει τὸν κοινωνικὸν βίον. «Τὸ κράτος... προσωποποιοῦν ὁλόκληρον ἠθικὴν κοινότητα, διὰ τῆς οἰκείας αὐτῷ ἰσχυρᾶς λειτουργίας τοῦ δικαίου καὶ τῆς τάξεως, συγκαταεῖ ἅπαντα τὰ μέλη εἰς τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν ἐν τῇ κατευθύνσει πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν καὶ συγχρόνως προστατεύει αὐτά, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν οἰκονομίαν τῆς ὅλης «ἠθικῆς κοινότητος», ἰδιαίτατα τὴν οἰκονομικὴν διανομὴν τῆς δημοσίας παραγωγῆς» (σελ. 33). Τὸ κράτος ὀφείλει νὰ παρέμβῃ, διὰ τοῦ «δημοσιονομικοῦ κυριαρχικοῦ δικαίωματος» αὐτοῦ, νὰ μεταβάλλῃ τεχνητῶς τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν, τὴν συντελουμένην ὑπὸ τῆς ἐλευθέρως δρασέως τῶν ἀτόμων, διατηροῦν οὕτως ἠθικὴν τάξιν. Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Schäffle χαρακτηρίζεται καὶ ἡ ἐμφαντικὴ ἔξαρσις τοῦ πολιτικοῦ παράγοντος, τοῦ πολιτικοῦ *Leitmotiv*, ἐν τῇ δημοσίᾳ οἰκονομίᾳ. «Ἡ δημοσία οἰκονομία... ἀνήκει πρωτίστως εἰς τὴν *πολιτικὴν*, ἐφόσον ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ τὰς ιδιότητας τῆς τεχνητῆς λειτουργίας τῆς τελευταίας ταύτης, λειτουργίας στηριζομένης εἰς τὴν ὑπερτάτην δύναμιν τῆς κυβερνήσεως...» (σελ. 630). Ἄλλ' εἰδικώτερον εἰς τὴν περὶ τοῦ φόρου ἀντίληψιν, ὁ S. διατυπώνει σαφεστάτην ἄποψιν. «Ἡ πρακτικὴ μορφή τῆς δημοσίας προσόδου εἶναι τὰ τέλη καὶ οἱ φόροι. Οἱ φόροι εἶναι αἱ εἰσφοραί, αἵτινες ἀπαιτοῦνται παρὰ τῶν πολιτῶν, ἕνεκα τῆς γενικῆς δημοσίας ὑποχρεώσεως αὐτῶν ὅπως τροφοδοτήσῃ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἄνευ οἰκοδόμητου συσχετισμοῦ πρὸς τὴν ἀτομικὴν ὠφέλειαν, ἥτις προκύπτει ὑπὲρ τοῦ καταβάλλοντος τὴν δημοσίαν ταύτην εἰσφορὰν».

(2) Sozialpolitik. Ὅρα *Science des finances* (γαλλ. ἐκδ.) τόμ. II σελ. 109.

(3) Τὸ κράτος, κατὰ τὴν ὄργανικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀντίληψιν τοῦ WAGNER, δὲν ἔχει πλέον μόνον σκοπὸν προστασίας, ἀλλ' εὐρύτερους σκοπούς. Κατὰ τὴν νέαν «ὀρθολογιστικὴν θεωρίαν» αὐτοῦ, τὸ κράτος ἔχει προορισμὸν νὰ *προαγάγῃ* τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ *χαραχθῶσιν* ὄρια.

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς *πολιτικῆς οἰκονομίας*, εἰσάγει ὁ W. τὴν διδασκαλίαν, ὅτι τὸ ἔργον τῆς κατανομῆς τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς (ἐθνικοῦ εἰσοδήματος) ἔχει σημασίαν ἐπίσης *κοινωνικὴν*. Ἀναλύων ὁ W. τὰ κινῶντα τὴν οἰκονομικὴν δρα-

Ἡ δημοσιονομία εἶναι μέσον κατ' ἐξοχήν πρόσφορον εἰς τοῦτο. Ἀκολουθοῦσα τιαυτήν «κοινωνικήν» πολιτικήν, θὰ δύναται αὕτη, διὰ τὴν διάθεσιν τῶν χρημάτων τῆς πολιτείας εἰς πλήρωσιν ἀναγκῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν χρημάτων τούτων, ν' ἀκολουθήσῃ κανόνας εὐνοοῦντας τὰς οἰκονομικῶς ἀσθενεστεράς καὶ βαρύνοντας περισσότερον τὰς οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρας τάξεις (').

Διὰ τὴν οὕτω προκαλουμένην, ἐπωφελεῖ εἰς τὰς κατωτέρας οἰκονομικὰς τάξεις, διαρρυθμισιν τῆς κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, καταλληλότερον ἐξ ὄλων τῶν δημοσίων ἐσόδων εἶναι ὁ φόρος.

Ὁ φόρος ἐπομένως, κατὰ τὸν Wagner, θὰ ἔξῃ νὰ πληρώσῃ δύο σκοπούς: τὸν καθαρῶς δημοσιονομικὸν καὶ τὸν κοινωνικοπολιτικόν. Πλὴν τοῦ προορισμοῦ του πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ὁ φόρος, διὰ τῆς βαρυτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν πλουσιωτέρων τάξεων καὶ τῆς ἑλαφροτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν πτωχοτέρων, θὰ ἐπανορθώσῃ

στηριότητα ἐλατήρια, κατατάσει αὐτὰ εἰς 5 ὁμάδας, ἐξ ὧν 4 θεωρεῖ ὡς ἐγωιστικοῦ χαρακτήρος καὶ ἀντιτιθεμένας πρὸς τὴν 5ην ὁμάδα τὴν κοινωνικήν, ἣτις ὅμως εἶναι ἡ μόνη ἠθική. Ἡ ἐν τῷ κρατοῦντι συστήματι, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δογμάτων τῆς κλασικῆς σχολῆς, κατανομή τῆς παραγωγῆς, φέρουσα τὴν σφραγίδα τῆς ἰσχύος τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀτόμων τῆς σημερινῆς ἐκβιομηχανισμένης κοινωνίας, συντελουμένη δὲ κατὰ τρόπον ἀδικον εἰς βάρος ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν, ἔχει ἀνάγκην τροποποιήσεως ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀδικηθεισῶν ἀσθενεστερῶν τάξεων. Τὴν τροποποίησιν ταύτην θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ κράτος.

Ὡσαύτως ἡ ἐπιδιώξις τῶν νέων (πρὸς παραγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς γενικῆς εὐδαιμονίας) σκοπῶν τοῦ κράτους συνεπάγεται ἐπέκτασιν τῆς δράσειος αὐτοῦ καὶ συνεπῶς αὔξησιν τῶν κρατικῶν δαπανῶν.

Ἡ δημοσία οἰκονομία, τὸ εἰς χεῖρας τοῦ κράτους οἰκονομικὸν ὄργανον πασῶν τῶν ἐπιδιώξεων τούτων, πρέπει ὅθεν ν' ἀκολουθήσῃ κοινωνικήν πολιτικήν. Συνεπῶς διὰ τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν προκύπτει μεταβολὴ καὶ γενικῶς αὔξις τοῦ κύκλου δράσεως, διὰ νὰ κατασταῶσι δυνατὰ νέα καὶ διάφοροι λειτουργία τοῦ κράτους· παραπλευρῶς δὲ τῆς καθαρῶς δημοσιονομικῆς ἀπόψεως, ἣτις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ζεγγύνεται ἕτερα τιαυτή, ἡ τῆς κοινωνικῆς φορολογικῆς πολιτικῆς, οὕτως ὥστε, τῇ συνδρομῇ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, νὰ εἰσαχθῇ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διάφορος ἐκεῖνης, ἣτις ἤδη διεπιστώθη κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρατούσης ρυθμίσεως τῆς ἰδιοκτησίας.

Ὁ W. διακρίνει μεταξὺ τῆς καθαρῶς ταμειυτικῆς περιόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνικοπολιτικῆς περιόδου. Κατὰ τὴν δευτέραν περιόδου, οἱ κοινωνικοὶ λόγοι προσεξάρχουσι τῶν καθαρῶς ταμειυτικῶν.

(1) *Ueber soziale Finanz- und Steuerpolitik etc.*, op. cit., σελ. 4.

καὶ τὴν ἐκ τοῦ συστήματος τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ προκύπτουσαν ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ κατανομήν τοῦ εἰσοδήματός καὶ τοῦ πλούτου (1) (2) (3) (4) (5).

Σοσιαλιστικαὶ θεωρίαι.—Αὗται ἐπιδιώκουσι ριζικωτέρας λύσεις.

Αἱ *κοινωνιστικαὶ σχολαί* ζητοῦσιν, ὡς γνωστόν, τὴν μεταβολὴν ὀλοκλήρου τοῦ πολιτειακοῦ καθεστώτος, εἰδικώτερον δ' ὡς πρὸς τὸ οἰκονομικὸν τοιοῦτο, ζητοῦσι τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους πλήρη ἀνάληψιν τῆς οἰκονομίας, τῶν μέσων παραγωγῆς μεταβιβαζομένων εἰς αὐτό. Ὁ φόρος ἐπομένως, εἰς τὸ καθεστὸς τῶν ἀπόλλυσι τὴν σημασίαν του. Τὸ κράτος θ' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς δημοσίας δαπάνας, οὐχὶ μὲ τὰ ἔσοδα ἐκ φορολογίας, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐπιχειρήσεων καὶ ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀλευθείας διεξαγωγῆς τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας ἐν γένει. Ἐπομένως αἱ θεωρίαι αὗται ἐπαγγέλλονται τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ *οἰκονομικοῦ κράτους*.

Ἄλλ' εἰς τὸ πρόγραμμά των, ἔφ' ὅσον χρόνον θὰ ὑφίσταται τὸ ἀστικὸν καθεστὸς, ὁ φόρος ἔχει μεταβατικὴν σημασίαν: θὰ εἶναι τὸ

(1) Ὅρα πλείονα ἐν *Sc. des Finances*, τόμ. II, σελ. 109, 252 καὶ 258.

(2) Ὁ W. GERLOFF, *op. cit.*, σελ. 2, παρατηρεῖ, ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος «πορισμοῦ τῶν ἐσόδων» καὶ «διαθέσεως τῶν ἐσόδων» καθώρισε τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ νέου κοινωνικοῦ περὶ κράτους καὶ πολιτισμοῦ ἰδεώδους, θὰ ἐπραγματοποιεῖ δὲ τὴν κοινωνικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

(3) Οὕτω, βαθμιαίως, ἡ ἔρευνα τοῦ κύκλου τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς περὶ «ταμειευτικῆς ὠφελιμότητος» διδασκαλίας τῶν καμεραλιστῶν, διεληθόσα δὲ διὰ τῆς ἀπολύτου καὶ a priori δογματικῆς τῆς κλασικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἀπέληξεν εἰς ἱστορικορεαλιστικὴν καὶ κοινωνικοπολιτικὴν μέθοδον παρατηρήσεως (W. GERLOFF, *op. cit.*, σελ. 2).

(4) Αἱ θεωρίαι τοῦ Wagner προκάλεσαν σφοδρὰν πολεμικὴν. Πλὴν τῶν ρητῶς ἀντιτιθεμένων εἰς αὐτὰς (τοῦ Leroy-Beaulieu, τῶν Einaudi, Flora καὶ λοιπῶν ὁπαδῶν τῆς σημερινῆς φασιστικῆς σχολῆς, κλπ.), ὑπῆρξαν καὶ συγγραφεῖς δεχθέντες μόνον ἐν μέρει ταύτας, ἀναπτύξαντες, κατὰ τὰ λοιπά, τροποποιημένας ἀπόψεις. Παρακατιόντες, θέλομεν λεπτομερέστερον ἀναφέρει ἑνίαν ἐξ αὐτῶν.

(5) Ὁ G. SCHMOLLER, *Die Lehre vom Einkommen in ihrem Zusammenhang mit der Steuerlehre*, ἐν «Tübinger Zeitschrift für Staatswissenschaften», 1863, Bd XIX, μὴ συμφωνῶν ἀπολύτως πρὸς τὸν Wagner, ἀποδίδων δὲ μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν ἀπεριόριστον ὑπερρυθμιστικὴν ἰσχὺν τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν ὀργάνων (ἀτόμων) αὐτοῦ, ὀρίζει ὅτι «ὁ φόρος εἶναι ἡ ἐκχείλις οἰκονομικῶν ἀξιών πρὸς τὸ κράτος, εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἔκφρασις τῆς σχέσεως «κυττάρου-ὀργανισμοῦ», μεταξύ ἀτόμου καὶ συνόλου».

ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ κεφάλαιον θὰ περιέλθῃ βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ κράτος⁽¹⁾.

Αἱ λοιπαὶ σοσιαλιστικαὶ σχολαὶ ἀκολουθοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον τὸ πρόγραμμα τῆς κοινωνιστικῆς σχολῆς⁽²⁾, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι δίδουσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ρυθμὸν βραδὺν καὶ ἐξελικτικόν. Ἐπομένως καὶ δι' αὐτὰς ὁ φόρος θὰ εἶναι τὸ κύριον ὄργανον διὰ τὴν βαθμιαίαν μετακίνησιν τοῦ πλούτου ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας πρὸς τὸ κράτος μέχρις ὀλοκληρώσεως τοῦ προγράμματος τῆς ὑπὲρ τοῦ κράτους ἀπαλλοτριώσεως τῶν ὀργάνων παραγωγῆς.

Ἔναι ἐκ τῶν σχολῶν, ὡς ἡ τοῦ Saint-Simon, ἡ τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ τῆς ἀλληλεγγύης (τῶν solidaristes) κλπ., ὑπεστήριξαν διάφορα συστήματα, ἐν οἷς ἀπαλλοτριώσιν τῆς γῆς⁽³⁾, καθίδρυσιν

(1) Ὅσον ἀφορᾷ τὸν *Μαρξισμόν*, ἴδε τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἐν τῷ ἔδαφ. 10 τοῦ *Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου*.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁμιλεῖ καὶ ὁ O. BAUER, *Der Weg zum Sozialismus*, 1919 ἐν σελ. 29.

Ὁ R. GOLDSCHIED, *Staatssozialismus oder Staatskapitalismus*, Wien, 1917, ὑπεστήριξε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐφάπαξ φορολογίας τῆς περιουσίας μὲ σκοπὸν σοσιαλισμοῦ (Sozialisierung), θεωρῶν, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ πολέμου δημιουργηθεῖσα δημοσιονομικὴ κρίσις δὲν δύναται νὰ θεραπευθῇ μὲ τὸν συνήθη «χρηματικὸν φόρον (Geldsteuer)», ἀλλὰ διὰ ριζικωτέρων μέτρων, ἐπιτροπευμένης μάλιστα καὶ τῆς εἰς ἄλλας ἀξίας καταβολῆς του. Ὅσον ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα οὐκ ἔψιφες του ἐν *Sozialisierung der Wirtschaft oder Staatsbankrott*, Wien, 1919, ὡς καὶ ἐν *Staat, öffentlicher Haushalt und Gesellschaft* ἐν *Handbuch der F.W.* τῶν Gerloff u. Meisel, op. cit., τόμ. I σελ. 179—182, κεφ. «die Vermögensabgabe in natura» καὶ «die Repropriation des Staates».

Ὁ K. RÖDBERTUS, ἐν *Zur Erkenntniss unserer staatswirtschaftlichen Zustände*, 1842, ἐν *Capital*, trad. franç., 1904 καὶ ἐν ἄλλαις ἐργασίαις του, ὑπεστήριξε σύστημα πλησιάζον περισσότερο πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ οἰκονομικοῦ κράτους. Ἀντὶ ὅμως τῆς θεωρίας περὶ «κρατικῆς δικεικῆσεως τῆς οἰκονομίας», ἀναλύει οὗτος θεωρίαν του περὶ «κοινωνικῆς ἀνάγκης», ἱκανοποιηθεῖσάμενης διὰ συστήματος, καθ' ὃ, διατηρουμένης τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, μέρος τῆς παραγωγῆς θὰ μεταβιβάζεται, διὰ φορολογίας, εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον θὰ τὸ διανέμῃ ἀνάλογως τῆς εἰς τὴν παραγωγὴν συμβολῆς τοῦ παρόντος τῆς ἐργασίας.

(2) Ὁ ERZBERGER, *Veden zur Neuordnung des deutschen Finanzwesens*, Berlin, 1919, ἐν σελ. 5 γράφει: «Ὁ καλὸς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι ὁ ἄριστος ὑπουργὸς πρὸς σκοπὸν σοσιαλισμοῦ (Sozialisierungminister)».

(3) Μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν, οἵτινες εἰσηγήθησαν ἀπαλλοτριώσιν τῆς γῆς, σημειοῦμεν: L. WALRAS, *Études d'économie sociale*, Lausanne, 1896, κεφάλαιον περὶ φόρου. — A. DAMASCHKE, *Ein Weg aus der Finanznot*, Soz. Zeitfr., II, 78, 1920.

«μοναδικού» φόρου προοδευτικού ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν (1) ἢ τακτικού γενικοῦ προοδευτικοῦ φόρου (2).

Ἐξ ὅλων ὁμῶς τῶν σχολῶν φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τὴν τοῦ Henry George, ἀποβλέπουσαν εἰς ἀπαλλοτριώσεις, οὐχὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τῆς προσόδου αὐτῆς (3) (4) (5).

Κοινωνιολογικαὶ θεωρίαι.— Κατὰ τὴν *κοινωνικὴν θεωρίαν* καὶ τὴν *θεωρίαν τῆς πάλης τῶν τάξεων* (6), ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις ἔχει ὡς ὀδηγὸν τὴν σύνθεσιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, ἀποτελοῦσα σπουδαιότατον παράγοντα τῆς κοινωνικῆς

(1) F. HUET, *Le régime social du christianisme*, Paris, 1853.—RIGNANO, *Per una riforma socialista del diritto successorio*, Bologna, 1920, etc.

(2) Ὁ L. BOURGEOIS, *Essai d'une philosophie de la solidarité*, Paris, 1902, θεωρεῖ, ὅτι τὸ ἄτομον εὐρίσκεται ἐν ἀλληλεγγύῃ, ἐν καταστάσει «ὀφειλῆς» πρὸς τοὺς προκατόχους του, πρὸς τοὺς συγγενεῖς του ἀκόμη δὲ καὶ πρὸς τοὺς διαδόχους του, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ δώσῃ πᾶν ὅ,τι ἀριστον κέκτηται. Διὰ τὴν τήρησιν τοῦ συναπτομένου «οἰκοῖναι συμφώνου» ἐγγυᾶται τὸ κράτος. Ἡ πρὸς οἰκονομικὴν εἰσφορὰν ὑποχρέωσις τοῦ ἀτόμου συνίσταται εἰς τὴν πληρωμὴν προοδευτικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κέρδους, ὅπερ τὸ ἄτομον καρποῦται ἐκ τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος, παρεχούσης αὐτῷ ποικίλα καὶ ἰσχυρὰ μέσα δράσεως.

(3) Πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ συστήματος αὐτοῦ ὄρα ἐν A. SBAROUNIS, *L'impôt sur le revenu en Grèce*, Athènes-Paris, 1933, σελ. 90 καὶ 91, ὡς καὶ εὐρύτερον ἐν τῇ αὐτοῦ βιβλιογραφίᾳ. Εἶναι τὸ εὐρέως συζητηθὲν ὑπὸ τῶν single-taxers σύστημα.

(4) Καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ WAGNER ὑπάρχει σοσιαλιστικὴ τις ἀντίληψις. Ὁ SELIGMAN, ἐν *Progressive taxation in theory and practice*, New York, 1908, σελ. 129 καὶ ἐπομ., θεωρεῖ τὸν Wagner ὡς τὸν ἐπιστημονικώτερον συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας τοῦ προοδευτικοῦ φόρου.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ (σελ. 133—142) παρατίθενται ἐπίσης αἱ ἀπόψεις ἐτέρων ὑποστηρικτῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν τοῦ προοδευτικοῦ φόρου.

(5) Αἱ σοσιαλιστικαὶ θεωρίαι ἔτυγον καὶ σφοδρᾶς κριτικῆς, ἣν βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα. Πάντως εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ ἐν τῇ *Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ*, ὁ φόρος δὲν ἐξέλεπε, καθόσον ἡ ἔννοια τοῦ «οἰκονομικοῦ κράτους» εἶναι συγκεκριομένη μὲ φροσολογίαν ἐπὶ τοῦ τμήματος τῆς οἰκονομίας, οὔτινος τὴν διαξαγωγὴν δὲν ἀνέλαβε τὸ κράτος ἀλλ' ἀφῆκεν εἰς τοὺς πολίτας.

(6) Ἡ θεωρία αὕτη ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὰς δοξασίας τῶν κοινωνιολόγων: Ἰδίᾳ V. PARETO, *Traité de sociologie générale*, 2 τόμοι, Lausanne-Paris, 1917-1919, κυρίως τόμ. 2ος, κεφ. XII, ὄρα καὶ *Systèmes socialistes*, 2 τόμοι, Paris, 1926, ἰδίᾳ τόμ. I, Introduction καὶ κεφ. II, ἐπίσης κεφ. II σελ. 181.—A. DE VITI DE MARCO, *Il carattere teorico dell'economia finanziaria*, Roma, 1880, *Lezioni di scienza delle finanze*, Roma, 1925—26 καὶ *I primi principii dell'economia finanziaria*, Roma, 1928.—C. A. CONIGLIANI, *Le leggi scientifiche della finanza*, ἐν «Saggi di economia politica e di scienza

ισορροπίας⁽¹⁾ ⁽²⁾ ⁽³⁾. Ὁ φόρος εἶναι τὸ κυριώτερον μέσον πραγματώσεως τῆς κοινωνικῆς ταύτης λειτουργίας.

delle finanze», Torino, 1903. — A. LORIA, *Le basi economiche della costituzione sociale*, Torino, 1902. — G. MONTEMARTINI, *Municipalizzazioni dei servizi pubblici*, 2^a ἐκδ., 1909.

(1) Ὁ DE VITI DE MARCO, υἱοθετῶν τὴν θεωρίαν τῆς παραγωγότητος, θεωρεῖ τὸ κράτος ὡς ὑποκείμενον μεγάλης συνεταιριστικῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς σκοποὺς καταναλώσεως. Τὸ κράτος, μονοπωλιακὸς παραγωγὸς δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καταναλισκόμενον ὑπὸ τῶν ἀτόμων, διεξάγει συνεταιριστικὴν διὰ λογαριασμὸν τούτων ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα θὰ κατανείμῃ ἐπὶ τῶν συνεταιριστῶν καταναλωτῶν. Ἡ διακυβέρνησις ὁμως τῆς χώρας εἶναι συνεχῆς ἐπὶ τῆς ἐξουσίας ἐναλλαγῆ τάξεων ἢ ὁμάδων ὑπὸ μορφὴν κοιμμάτων, τὰ ὁποία, ὅταν εὐρίσκωνται ἐν τῇ ἀρχῇ, διεξάγουσι τὸ μονοπώλιον τῆς παραγωγῆς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην ἐδόθη ὡσαύτως (Morselli, *op. cit.* σελ. 106) ἡ ὀνομασία τῆς *συνεταιριστικῆς παραγωγῆς* (produzione cooperativa).

(2) Ὁ LORIA ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ κεφαλαιοκρατικὴ τάξις, ἡ ὁποία οὐσιαστικῶς κατέχει πάντοτε τὴν ἐξουσίαν, ἐπιβαρύνει μὲ φόρους, ἀποκλειστικῶς ἢ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, τὴν ὑποτεταγμένην οἰκονομικῶς τάξιν (*op. cit.* σελ. 349). Ἀναπτύσσων δ' οὗτος ἰδίαν θεωρίαν περὶ «πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ» πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς καὶ περὶ παραγωγῆς δημοσίων ὑπηρεσιῶν, φρονεῖ, ὅτι ἀνυπέρβλητα ὄρια παρεντίθενται ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων παραγωγῶν, καθόσον οὐδ' οἱ ἐργάται δύνανται νὰ μεταβληθῶσι εἰς κεφαλαιούχους ἢ παραγωγούς δημοσίων ὑπηρεσιῶν, οὐδ' οἱ μικροὶ κεφαλαιούχοι εἰς μεγάλους. Εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν, παραγωγῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῶσι, ὡς πρὸς τὸ ἐμπόρισμα τούτου, οἱ γενικοὶ περὶ ἀξίας κανόνες. Οὗτοι ὁμως θὰ ποικίλωσι εἰς τὰς διαφόρους οἰκονομικὰς μορφάς, ἀναλόγως τοῦ ἂν ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν τάξεων τῶν παραγωγῶν εἶναι ἀπόλυτος ἢ περιορισμένος καὶ κατὰ ποῖον βαθμὸν. Τὰ προαναφερθέντα ἀνυπέρβλητα ὄρια ἐπιδρῶσι ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ νόμου, ὅστις ρυθμίζει τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης μορφῆς τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν φορολογικῶν βαρῶν, ἅτινα, ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, ἐπιρρίπτονται ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων.

(3) Γενικότερον, κατὰ τὰς κοινωνιολογικὰς θεωρίας, διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως, σπουδαιότατον κοινωνικοῦ παράγοντος, δὲν πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν ἀποκλειστικῶς τὴν ἔρευναν οἰκονομικῶν νόμων, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσδιορίσωμεν καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ἰδίᾳ κοινωνικὰ καὶ πολιτικά.

Οἱ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀναδεικνύμενοι, ἀγαθὰ βόντες ὄρισμέναις ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τῶν ἐκλεκτόρων, ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ ἱκανοποιήσωσι αὐτὰς καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀρχὴν, προσφεύγουσιν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Ἡ σύνθεσις τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῶν ἐκλεκτόρων ἔχει ἐπομένως σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς δημοσιονομικῆς λειτουργίας. Αἱ ἐκ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως προκαλούμεναι, κατὰ φυσικὸν λόγον, μετακινήσεις πλοῦτου,

Πολιτική θεωρία (1). — Αβτη, επιθυμοῦσα νὰ ἐρευνήσῃ το θέμα ρεαλιστικώτερον, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομία ἔχει, διὰ τὰς λειτουργίας της, ὡς κριτήριον, τὴν πολιτικὴν σκοπιμότητα καὶ δὴ τὸ πρόγραμμα τῆς κρατοῦσης τάξεως (2). Συνεπῶς καὶ ὁ φόρος ἔσται τὸ μέσον, δι' οὗ ἡ κυβερνώσα μερὶς θὰ πραγματοποιήσῃ τὰς πολιτικὰς αὐτῆς κατευθύνσεις.

ἔχουσιν ὡς κριτήριον τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν καθ' ἐκάστας κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ δημοσία οἰκονομία ὅθεν ἀσχετὴ σπουδαιότητα ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας.

Ὁ φόρος θὰ εἶναι τὸ σπουδαιότατον μέσον, δι' οὗ θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ πραγματοποίησης τῆς κοινωνικῆς ταύτης λειτουργίας.

Καὶ ἡ κοινωνικὴ θεωρία ὁμῶς κατεκρίθη ὡς μὴ ἀπολύτως ἐπαρκῆς, μολοντοὶ ἀρκούντως ρεαλιστικώτερα τῶν ἄλλων. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ κρατοῦσα τάξις προσπαθεῖ νὰ στρέφῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὰς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου παραγωγὰς καὶ ἀντιστρόφως νὰ ἐπιρρίπτῃ εἰς τοὺς ὄμιους τῶν ἄλλων τὰ δημοσία βάρη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει πάντοτε ἢ πραγματοποιεῖται πλήρως μόνον ἐπὶ δευτερευούσης σημασίας δαπανῶν καὶ φόρων. Τὸ γεγονός ἰδίᾳ, ὅτι, ἐν τῷ νεωτέρῳ πλήρῃ δημοκρατικῷ πολιτεύματι, τὴν πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν φόρων κατέχουσιν οἱ ἔμμεσοι, ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς θεωρίας ταύτης δὲν ἐπαληθεύουσι καθ' ὅλην τὴν γομμίην.

(1) Ἐκτενῶς ἐπεξεργάσθη αὐτὴν ὁ B. GRIZIOTTI, *Principii di politica, diritto e scienza delle finanze*, op. cit., σελ. 19, 34 καὶ ἐπόμεν. Ὅρα ἐπίσης τὰς αὐτοῦ μνημονευομένας λοιπὰς ἐργασίας του.

Ὁ G. διαιρῶν τὰς ἐπὶ τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος διατυπωθείσας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ θεωρίας εἰς δύο ομάδας, τὴν τῆς «οἰκονομικῆς» ἐρμηνείας καὶ τὴν τῆς «πολιτικῆς» ἐρμηνείας, ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ δραστηριότης ἔχει ἀναγκαιῶς καὶ οὐσιαστικῶς χαρακτηῖρα πολιτικόν.

Τὸ ὑποκείμενον, αἱ μέθοδοι καὶ οἱ σκοποὶ τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος ἔχουσι χαρακτηῖρα πολιτικόν. Τὰ μέσα εἶναι οἰκονομικά. Αἱ ἀρχαὶ τῆς κατανομῆς εἶναι πολιτικαί.

Τὸ Κράτος, ὅπερ εἶναι τὸ ἐνεργητικὸν ὑποκείμενον τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος, εἶναι ὄργανισμός, κινούμενος ὑπὸ δυνάμεων ἐξόχως πολιτικῶν.

Ἀποκλειστικὸν ἀντικείμενον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως εἶναι νὰ κατανεύμῃ μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων τὰς δαπάνας (τὸ κῶστος) τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Τὴν κατανομήν ταύτην πραγματοποιεῖ ἡ κυβερνώσα τάξις, ὁδηγούμενη ἐκ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ἐπομένως καὶ ὁ φόρος ὑπηρετεῖ εἰς τὴν πραγμάτωσιν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων.

Ἡ τοιαύτη θεωρία κατεκρίθη ἐπίσης ὡς ἀνεπαρκῆς. Δὲν εἶναι μόνον τὸ πολιτικόν κριτήριον ὁδηγὸς τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Ἡ δημοσία οἰκονομία ὑποτάσσεται, ὅχι ὀλιγώτερον, εἰς κανόνας καὶ ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ καταθλίβῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν (Fanno, op. cit., σελ. 9—10).

(2) Ἡ πολιτικὴ θεωρία ὡς αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος σχολὴ ἐνεφανίσθη

Θεωρία τῆς διανομῆς (1). — Αὕτη, στηριζομένη καὶ εἰς τὴν παλαιότεραν διδασκαλίαν, ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ λειτουργία εἶναι συνυφασμένη ἐν τῷ γενικῷ οἰκονομικῷ κύκλῳ τῆς διανομῆς, ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομία ἀντιμετωπίζει πανταχοῦ τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν ἐπὶ τῶν ἀτόμων. Ἡ φορολογία, ἡ ὁποία θὰ προσπορίσῃ τ' ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν μέσα, κέκληται κατ' ἐξοχὴν νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο τῆς κατανομῆς τῶν βαρῶν.

Διάφοροι ἐκλεκτικαὶ θεωρίαι. — Ποικίλαι μικταὶ θεωρίαι διετυπώθησαν ὡσαύτως περὶ τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος. Οἱ σκατανεῖς τούτων, διακεκομμένοι διανοούμενοι, εἴτε ἀποδίδουσι μείζονα σημασίαν εἰς τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα, ὡς οἱ Tangorra (2),

ὑπὸ τοῦ Griziotti. Οὐχ ἤττον τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐμφανίζεται παρεπὶθως εἰς πλείους τῶν θεωριῶν, ἀπὸ τῶν τῆς κλασικῆς σχολῆς (Adam Smith), μέχρι τῶν τῆς ἐλαχίστης χρησιμότητος (Pantaleoni) καὶ τῶν τῆς πάλης τῶν τάξεων (De Viti de Marco κλπ.) ὡς καὶ εἰς ἑτέρας.

(1) Ἡ θεωρία αὕτη εὑρεθῆται ἐν σπέρματι εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ RICARDO. Εὐρύτερον ἐπεξεργάσθησαν αὐτὴν οἱ: G. JÈZE, *Cours élémentaire de science des finances* σελ. 1 καὶ ἐπὶ. — F. V. EDGEWORTH, *The pure theory of taxation* ἐν «Economic Journal», 1897 (τόμ. VII σελ. 551—6 καὶ τόμ. X σελ. 175). — L. EINAUDI, *Studi sugli effetti delle imposte*, 1913.

Ὁ Ricardo θεωρεῖ τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν, ὡς καὶ τὴν καθόλου οἰκονομικὴν τοιαύτην, ὡς πρόβλημα διανομῆς καὶ δὴ τὸ κυριώτερον πρόβλημα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Αἱ δημοσιονομικαὶ λειτουργίαι, κατ' αὐτόν, δὲν ἀποτελοῦσιν ἴδιον φαινόμενον, μεμονωμένον τμήμα τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ἀλλὰ θίγουσι τοῦτον εἰς ἀπάσας τὰς φάσεις του. Κυριώτερον δὲ θέμα τῆς δημοσίας οἰκονομίας εἶναι νὰ ὑποδείξῃ τοὺς κανόνας τῆς κατανομῆς τῶν φόρων, τῆς ἀνταποθέσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Νεώτεροι συγγραφεῖς ἠσπάσθησαν καὶ ἐπεξεργάσθησαν εὐρύτερον τὴν θεωρίαν ταύτην.

Εἰδικώτερον ὁ Jèze θεωρεῖ, ὅτι ἅπαντα ἡ δημοσιονομικὴ λειτουργία συνίσταται εἰς κατανομὴν τῶν δημοσίων βαρῶν ἐπὶ τῶν ἀτόμων καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ προβλήματα τῆς δημοσίας οἰκονομίας, εἴτε πρόκειται περὶ δαπανῶν, εἴτε περὶ ἐσόδων, εἴτε περὶ τιμῶν κρατικῆς ἐπιχειρήσεως, εἴτε περὶ τελῶν, εἴτε περὶ φόρων, εἴτε ἀκόμη περὶ δανείων, ἀνάγονται εἰς τὸ πρόβλημα κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν μεταξύ τῶν ἀτόμων.

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη κρίνεται ἀνεπαρκῆς. Τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῶν φορολογικῶν βαρῶν, παρ' ὅλον ὅτι ἀποτελεῖ σπουδαιότατον θέμα τῆς δημοσίας οἰκονομίας, δὲν εἶναι ἐν τούτοις καὶ τὸ μοναδικόν.

(2) V. TANGORRA, *Trattato di scienza della finanza*, Milano, 1915.

Ἡ θεωρία του στηρίζεται εἰς ἡδονιστικὴν ἀντίληψιν.

Murray⁽¹⁾, Nicholson καὶ Bastable⁽²⁾, Ἀνδρεάδης⁽³⁾, DeStefani

(1) R. MURRAY, ἐν *Principi fondamentali di scienza pura delle finanze*, Firenze, 1914 καὶ ἄλλαις ἐργασίαις του. Οὗτος, υἱοθετῶν τὴν κατὰ τὴν Σχολὴν τῆς Λοξάννης μέθοδον ἐρεύνης, θεωρεῖ τὸ κράτος ὡς ἔκφρασιν τῆς *πολιτικῆς ἰσορροπίας* δεδομένης κοινωνίας, οὐχὶ ὅμως ὡς κατάστασιν, ἀλλ' ὡς «τάσιν τῆς κοινωνίας», ὡς συνισταμένην πασῶν τῶν πολυποικίλων μορφῶν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων. Ὁ Μ. ἀποδίδει εἰς μὲν τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν χαρακτηριστῆρα *πολιτικόν*, εἰς δὲ τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν, καθὼ κίνησιν πλοῦτου, χαρακτηριστῆρα *οἰκονομικόν*.

(2) I. S. NICHOLSON, *Principles of political economy*, London, 1901, τόμ. II, βιβλ. V, κεφ. 1—8. Οὗτος, διατηρῶν τὴν ἀτομιστικὴν περὶ κοινωνίας καὶ κράτους ἀντίληψιν, θεωρεῖ τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν ὡς ἀναγομένην εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν. Δὲν δέχεται ὅμως οὗτος τὴν θεωρίαν τῆς ἀνταλλαγῆς, ἀλλ' εἰσάγει ἀρχὴν τοῦ «καταναγκασμοῦ», ἣτις πρέπει νὰ καθοδηγῇ καὶ κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς φορολογίας.

Ὁ C. BASTABLE, *Public Finance*, 3^η ἔκδ., London, 1927, ἐξάρας ἰδιαιτέρας τὴν σημασίαν τῆς ἐρεύνης τῶν δημοσίων ἐξόδων, ὡς οὐχὶ κατωτέραν τῆς τῶν ἐσόδων, πρροβθεῖ ἀρχὰς ἀναλόγους πρὸς τὰς τοῦ Nicholson. Θεωρεῖ ὅμως, ὅτι ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ πολιτικῆς οἰκονομίας (ιδιωτικῆς οἰκονομίας) καὶ δημοσίας οἰκονομίας (οἰκονομίας τοῦ κράτους), διακριτικὸν δὲ γνώρισμα εἶναι τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ συναντώμενον στοιχεῖον τοῦ «καταναγκασμοῦ».

(3) Ὁ Κοσ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, εἰς διαφόρους μελέτας του, ἐξάγει τὸν *οἰκονομικόν* καὶ τὸν *ἱστοριοπολιτικόν* παράγοντα τῆς δημοσιονομικῆς λειτουργίας. Ἐν τῷ ἔργῳ *Δημοσία Οἰκονομία, Εἰσαγωγικὰ Μαθήματα*, ἐνθ' ἄνωκ., σελ. 1 καὶ ἔπομ., ὁ κ. καθηγητὴς παρατηρεῖ:

«Ἡ Πολιτεία ὅπως καὶ τὸ ἄτομον ἔχουσι ἀνάγκας.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Κοινωνίαν ἄτομα παράγουσι καὶ ἀνταλλάσσουσι καὶ καταναλίσκουσι τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν χρεῶν αὐτῶν ἀπαιτούμενα ἀγαθὰ, ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον ἐπιστήμης, ἣτις καλεῖται κοινῶς *Πολιτικὴ Οἰκονομία*.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ Πολιτεία—καὶ διὰ τῆς λέξεως Πολιτεία δὲν ἐννοῶ μόνον τὴν πολιτείαν-κράτος, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ὑπ' αὐτῶν δημοσίας κοινωνίας, δηλ. ἐν Ἑλλάδι τοὺς δήμους, τὰς κοινότητας καὶ ἀπὸ πέρρου τοὺς νομοὺς—ἡ Πολιτεία λοιπὸν ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν ταύτην ἐννοίαν δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς λειτουργίας ἐκεῖνας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, ἄνευ τινῶν ἀγαθῶν καὶ δὴ ἄνευ χρημάτων.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ Πολιτεία πορίζεται τὰ χρήματα ταῦτα ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐπιστήμης, ἣν καλοῦμεν *Δημοσίαν Οἰκονομίαν*

Κατὰ ταῦτα ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἔχει πρὸς τὴν Ἐπιστήμην ἣτις πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν δὲν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἥτοι τὴν Πολιτικὴν, οἷαν σχέσιν ἔχει ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἣτις πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Κοινωνίας, ἥτοι τῆς

(¹), Flora (²), Ρεδιάδης (³) κλπ. ἢ εἰς τὸν πολιτικοκοινωνικὸν παράγοντα,

Κοινωνιολογίας. Ἀμφότερα μελετῶσι τὰ κατὰ τὴν θρέψιν ἢ μὲν τῆς Πολιτείας, ἢ δὲ τῆς Κοινωνίας.

Ἐκ τῶν ἄνω συνάγεται ἐπίσης, ὅτι ὁ ὅρος Πολιτικὴ Οἰκονομία δὲν ἀρμόζει εἰς τὸ πρῶτον μάθημα, ἀλλὰ εἰς τὸ μάθημα τὸ ὅποιον πραγματεύεται τὴν οἰκονομίαν τῆς Πολιτείας καὶ ὑπ' αὐτὴν περιέπου τὴν ἔννοιαν μετεχειρίζοντο τὸν ὅρον οἱ ἀρχαῖοι, λ. γ. τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ἀριστοτέλη «Οἰκονομικά»...».

Περαιτέρω ὁ Κοσ Καθηγητὴς ὑποστηρίζει, δεχόμενος καὶ τὰς γνώμας ἐτέρων ἱστορικῶν, ὅτι αἱ μεγάλαί ἐπαναστάσεις ὀφείλονται, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς αἷτια δημοσιονομικά. Εἰδικώτερον δ' εὐρίσκει οὗτος ὅτι, εἰς πλείστας περιπτώσεις, ἡ Δημοσιία Οἰκονομία ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τέλος ὁ Κοσ Καθηγητὴς παρατηρεῖ, ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες ἔλαβον δημοσιονομικὴν μορφήν.

(1) Ὁ ALBERTO DE STEFANI, ἐν *La restaurazione finanziaria 1922—1925* (Discorsi e scritti), Bologna. ἐν *Manuale di finanza*, Bologna, 1931 καὶ ἄλλαις ἐργασίαις του, δείκνυται πραγματικώτερος. Οὗτος, κατέχων βαθεῖαν θεωρητικὴν μόρφωσιν, τὴν ὅποιαν ἐκλήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐν τῇ πρακτικῇ ὡς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Φασιστικῆς Ἰταλίας, ἀνεδείχθη εἰς μεταρρυθμιστὴν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν αὐτῆς. Εἶναι δ' ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀπλότης, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ μετριοφροσύνη, μεθ' ὧν ἐκθέτει οὗτος τὰς σκέψεις του.

Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις πρέπει νὰ εὐρίσκηται ἐντὸς «πραγματικότητος», διεξαγομένη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διεργηνέως, συμβούλου καὶ ἐκτελεστοῦ παντός ὅ,τι τίκεται ἐκ τῆς ἱστορικῆς καταγωγῆς τοῦ «Κράτους»-«Ἔθνους». Τὸ δημοσιονομικὸν πρόβλημα εἶναι, ἀκόμη καὶ θεωρητικῶς, πρόβλημα ἄπλως οἰκονομικόν, ὀργανικόν, προσαρμογῆς τῶν ἐσόδων πρὸς τὰ προκαθορισμένα ἔξοδα, ἔχει δὲ προσορισμὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς ἀδιαιρέτους καὶ ἔθνικούς σκοποὺς τοῦ Κράτους. Ὁ πλοῦτος τῶν ἀτόμων, ἀνήκων εἰς τὴν παραγωγικὴν δύναμιν τοῦ ἔθνους, πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν σκοπῶν, οἵτινες ἐξυπηρετοῦσι τὸ δημόσιον συμφέρον.

Ὁ De Stefani δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς «σωματικῆς δημοσίας οἰκονομίας» (ὄρα κατωτέρω).

(2) Ὁ FEDERICO FLORA, ἐν *Manuale della scienza delle finanze*, 4η ἐκδ. Livorno, 1921 καὶ ἄλλαις ἐργασίαις του ἐκθέτει μετὰ γλαφυρότητος θεωρίαν του ἐκλεκτικὴν καὶ ἐξελισσομένην ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτοῦ. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ κράτους εἶναι ἀνάγκαι τῶν ἀτόμων, ἢ δὲ διαχειρίσις τοῦ δημοσίου πλοῦτος εἶναι οἰκονομικὴ διαχείρισις. «... Δεδομένης τῆς ταυτότητος χαρακτῆρος τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς δημοσιονομικῆς δραστηριότητος, ἡ μόνη διαφορὰ συνίσταται εἰς τὴν «μορφὴν»...». Τὴν δημοσιονομικὴν δράσιν διέπει ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλαχίστου κόστους. «Ἡ δημοσιία οἰκονομία μελετᾷ τὰς ἀφρημένους ἀρχάς, τὰς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις, τοὺς νομικοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσι τὴν κτῆσιν, τὴν διαχείρισιν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πλοῦτος, τοῦ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς πολιτικούς ὀργανισμοὺς διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, τοιούτοι... τὴν ἀφρημένην, ἱστορικὴν καὶ νομικὴν κατανομὴν τοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν».

(3) Ὁ ναύαρχος ΠΕΛΙΑΔΗΣ, ἐν *Θεωρίᾳ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας*, ἐνθ'»

ὡς ὁ Wickcell (¹) κλπ., ἢ εἰς τὸν πολιτικοοικονομικὸν ὡς ὁ Stamp (²),

ἀνωτ. καὶ ἐν *Theorie einer dynamischen Besteuerung*, München, 1923, ἀναχωρῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι «ὁ καταρτισμὸς ἐνιαίου συστήματος θεωρίας τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας προϋποθέτει ἀπαραιτήτως ἄμεσον ἐξάρτησιν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἀξίας (valeur), βασικὴν ἐπίσης ἐχούσης σημασίαν καὶ ἐν τῇ Πολιτικῇ Οἰκονομίᾳ», διετύπωσεν ἰδίαν δυναμικὴν θεωρίαν περὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας γενικότερον καὶ τῆς φορολογίας εἰδικότερον. Κατὰ τὴν μαθηματικὴν ταύτην θεωρίαν, δοῦσαν λαβὴν καὶ εἰς εἰδικὰς ἐπὶ τῆς καθόλου Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐργασίας διαφόρων ἄλλοδαπῶν, ἡ ἐννοια τῆς ἀξίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς ταχύτητος κινήσεως τῶν κεφαλαίων, τῆς ἐπενεργείας τοῦ χρήματος θεωρουμένης ὡς ἀκολουθοῦσης τὴν ἐν κτῆ Θεωρητικῇ Μηχανικῇ θεωρίαν τῶν δρωσῶν δυνάμεων. Διὰ τῆς μαθηματικῆς ὁδοῦ ὁ κ. Ρ. «προσδιορίζει τοὺς φορολογικοὺς συντελεστὰς διὰ τὰ μετὰ τῆς κανονικῆς ταχύτητος κινούμενα κεφάλαια, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκείνους διὰ τὰ μὲ μείζονα ἢ ἐλάσσονα τῆς ταχύτητος ταύτης κινούμενα, ἅτινα δείκνυνται ἐνεργοῦντα ἐπιβλαβῶς διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον»... «Γενομένης δὲ παραδεκτῆς θεωρητικῶς μόνον μιᾶς εισφορᾶς, τῆς ἄμεσου ἐπὶ τοῦ ἐισοδήματος, οἱ ἔμμεσοι φόροι κρῖνονται ἄπλῶς ὡς συμπληρωματικοὶ αὐτῆς καὶ οἱ φορολογικοὶ ἐπὶ ἐνὸς ἐκείστω εἰδους συντελεσταὶ συνάγονται ἀναλόγως τῆς πραγματικῆς ἀξίας ἣν τοῦτο ἔχει διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, κρῖνομένης καὶ ταύτης δυναμικῆς» (ἴδε Πρόλογον ἐν *Θεωρ. Δημοσίας Οἰκονομίας*).

(1) K. WICKSELL, *Finanztheoretische Untersuchungen nebst Darstellung und Kritik des Steuerwesens Schwedens*, op. cit. Οὗτος ὑποστηρίζει οἰκονομικὴν ἄποψιν τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, ἀναπτύσσει ὅμως καὶ πολυσχιδεῖς ἀρχὰς πολιτικῆς φύσεως, ἀποτελούσας προϋπόθεσιν τούτων.

(2) Sir JOSIAH STAMP, *Wealth and taxable capacity*, London, 1922 καὶ *The fundamental principles of taxation*, London, 1929.

Οὗτος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς σκέψεως, ὅτι ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς ἀπόψεως τῶν σχέσεων κράτους καὶ ἀτόμου («Standpoint of the state», ἐν *Principles etc.* κεφ. IV) δὲν εἶναι δεκτὸς ὁ ἀτομισμὸς· πρέπει τὸ ἄτομον ν' ἀναχθῆ εἰς τὸ κράτος καὶ οὐχὶ τὸ κράτος εἰς τὸ ἄτομον. Οὐχ ἦντιν εἰς τὸ ἄτομον προκαλεῖται ὠφέλεια, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἡ «φυσικὴ ὠφέλεια», τὰ «φυσικά πλεονεκτήματα», ἅτινα περιέχονται αὐτῷ μέσῳ τῆς κρατικῆς λειτουργίας κινουμένης διὰ τῆς καταβολῆς τῶν φόρων.

Ὁ S. εἶναι ὁ συστηματικότερον ἐρευνήσας τὰ τῆς καθολικῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος τῆς χώρας καὶ τῆς εἰδικῆς τοιαύτης τοῦ ἀτόμου (ἐν *Wealth etc.*), ἀλλὰ καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου ὡς παραγωγοῦ εἰσοδήματος («individual stand-point» ἐν *Principles etc.* κεφ. II καὶ III) ἔναντι τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης τοῦ ἀτόμου ἐφύρζεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κράτους, ὅπερ, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, θὰ ἐπιβάλλῃ τὴν φορολογίαν ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν κανόνων, μὴ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὸ κατ' ἴδιαν ὄφελος τοῦ ἀτόμου (ἢ λαμβάνον τοῦτο ὑπ' ὄψιν εἰς δευτερευούσας μόνον περιπτώσεις). Ἄλλ' ἡ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τοῦ ἀτόμου ἐξουσία τοῦ κράτους ὑφίσταται περιορισμούς, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κράτος ὀφείλει νὰ σεβασθῆ τὸ κοινὸν αἶσθημα

εἶτε δέχονται σύμικτον καὶ ἀπροκαθόριστον τούτων συνδρομῆν, ὡς οἱ Fanno⁽¹⁾, Gerloff⁽²⁾, Allix⁽³⁾ κλπ.

¹Ιδιαίτερος σημειοῦμεν τὴν θεωρίαν τοῦ Seligman⁽⁴⁾, στηριζομένην εἰς νεοατομιστικὴν ἀντίληψιν.

Νεοκλασικαὶ θεωρίαι. Σωματειακὴ δημοσία οἰκονομία (/i-

των φορολογουμένων, ὡς καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς φορολογίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς (διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἐπιπτώσεώς της).

(1) Ο M. FANNO, *Elementi etc.*, op. cit., σελ. 11—12, κρίνων τὴν κοινωνιολογικὴν θεωρίαν, δέχεται αὐτὴν μόνον μὲ μεγάλους περιορισμούς καὶ ἐπιφυλάξεις, θεωρεῖ δὲ τὴν φύσιν τοῦ δημοσιονομικοῦ φαινομένου ἀπλουστεράν. Τὸ κράτος διεξάγει εἰς πᾶσαν στιγμὴν ὀρισμένας λειτουργίας. Ἐκ τούτων ἔναι εἶναι θεμελιώδεις δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἕπαρξιν τῆς κοινωνίας, ἕτεροι δ' εἶναι προωρισμένα νὰ ἱκανοποιήσωσι δεδομένους σκοπούς, συμφερεῖς πρὸς τὸν ὁμαδικὸν βίον. Πρὸς διεξαγωγὴν τῶν λειτουργιῶν τούτων, τὸ κράτος ἔχει ἀνάγκην ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἅτινα προμηθεύεται δυνάμει τοῦ κυριαρχικοῦ αὐτοῦ δικαιώματος, μέσῳ τῆς καταναγκαστικῆς ἐπιβολῆς φόρων. Ἡ δημοσιονομικὴ δραστηριότης εἶναι ποικίλη καὶ σύνθετος, περιλαμβάνει δέ, μεταξύ τῶν ὑποδιαιρέσεών της, τὴν φορολογικὴν δραστηριότητα.

(2) Ο W. GERLOFF, *Grundlegung der Finanzwissenschaft*, op. cit. σελ. 16, ἀντικρούων παλαιότερας θεωρίας, ἔξαιρει, ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ τὸσον *παραγωγὴν*, ὅσον καὶ *κατανάλωσιν* καὶ *διανομὴν*, συνεπῶς δὲ *πλήρη οἰκονομικὴν λειτουργίαν*. Οὐχ ἤττον ἡ θανασιία ὄντως ὑπ' αὐτοῦ ἀνάπτυξις τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς δημοσίας οἰκονομίας εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ μελετῶν του δὲν παραγνωρίζει τὴν σημασίαν τοῦ *κοινωνικοπολιτικοῦ* παράγοντος.

(3) Ἴδε ALLIX (ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ), op. cit.

(4) Ο Edwin R. A. SELIGMAN, *Théorie sociale de la science des finances*, op. cit., ἀναπτύσσων, μὲ θανασιάν μέθοδον ἀναλόσεως, ἰδίαν κοινωνικὴν θεωρίαν τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας, καταλήγει εἰς ἄξια προσοχῆς συμπεράσματα. Τὴν θεωρίαν του ὁ S. στηρίζει εἰς *réan μορφήν τῆς ατομιστικῆς ἀντίληψεως* τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, διακρίνον μεταξύ «*μεμονωμένου ἀτόμου*» καὶ «*ἀτόμου μέλους ὁμάδος*». Ὡσαύτως οὗτος διακρίνει μεταξύ «*ιδιωτικῆς ὁμάδος*» καὶ «*δημοσίας ὁμάδος*». Ἡ ὁμάς, ὡς τοιαύτη, εἶναι εἰκονικὴ προσωπικότης, ἔχουσα ἰδίαν δράσιν καὶ ἴδια αἰσθήματα. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὴν ὁμάδα ὡς τὴν διάφορον τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος. Ἡ δράσις τῶν μελῶν ὁμάδος εἶναι ποικίλη, ὡς καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτῶν. Τὰς ἀνάγκας κατέταξεν ὁ S. εἰς 3 κατηγορίας, ἀναλόγως τῶν μέσων ἱκανοποιήσεως, ὡς ἑξῆς :

Μέσα ἱκανοποιήσεως

1) Προσωπικὰ

2) Ἀνταλλαγὴ

3) Συνεργασία ἢ συνεταιρισμός

Δράσις

{ Μεμονωμένη ἢ ἀνεξάρτητος, κοινωνικοποιηθεῖσα ἢ τροποποιηθεῖσα

Συμπληρωματικὴ

Κοινὴ ἢ συνδεδασμένη

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν δράσεως, ἐπὶ δημοσίας ὁμάδος, ἀντιστοιχοῦσιν

παντα corporativa).— Έγένετο ἐν Ἰταλίᾳ λόγος περὶ «σωματειακῆς δημοσίας οικονομίας», κατοπτριζούσης τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τοῦ

αἰ δημοσίας ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανοποίησις συντελεῖται διὰ πολιτικῆς συνεργασίας ἢ συνεταιρισμοῦ.

Διακρίνων μεταξὺ ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας ομάδος, ὁ S. ὀρίζει, ὅτι ἡ δημοσία ὁμάς, ἀπὸ ἀπόψεως φύσεως, ἔχει τρία κύρια χαρακτηριστικά: 1ον τὸ θεμελιώδες τῶν ἀναγκῶν (ἡ δημοσία ὁμάς ἱκανοποιεῖ τὰς πολλῶ θεμελιωδεστέρας κοινὰς τοῦ ἀτόμου ἀνάγκας), 2ον τὸ πάνδημον τῆς εἰς τὴν ὁμάδα συμμετοχῆς καὶ 3ον τὸν καταναγκασμὸν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς ομάδος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως διαφορᾶς βαθμοῦ, τὰ χαρακτηριστικά εἶναι: ἡ ἕλλειψις ἀμοιβαίτητος, τὸ ἀδιαιρέτου καὶ τὸ ἀσάθμητον.

Ἀναλύων περαιτέρω τὰς ἐννοίας τῶν «δημοσίων ἀναγκῶν», «ἐξδηλώσεων δημοσίας δραστηριότητος» καὶ «δημοσίων ἀγαθῶν», προτεινῶν δὲ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὄρου τῶν «οἰονεὶ δημοσίων ἐσόδων», ὁ Seligman καταλήγει εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα.

Ἐν πρώτοις, ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οικονομίας εἶναι τμήμα τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης. Ἡ θεμελιώδης ἐξήγησις τῶν δημοσιονομικῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ἐν τῇ ιδιότητι του ὡς μέλους ομάδος—ὄχι μέλους δημοσίας ομάδος ὡς τοιούτου. Ἡ ιδιότης αὕτη τοῦ μέλους μεταμορφῶνται τὸ ἄτομον. Αἱ δημοσιονομικαὶ ἀνάγκαι εἶναι ἀνάγκαι «κοιναί».

Κατὰ δευτέρον λόγον, ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ ποῖον εἶναι τὸ πραγματικὸν ἀντικείμενον τῆς δημοσίας οικονομίας (δηλ. τὸ κράτος ἢ τὸ ἄτομον), τυγχάνει παρατηρητέον, ὅτι τὸ κράτος δὲν εἶναι ὁργανισμός· εἶναι ὁμως τοῦτο πολλῶ πλέον ἢ τοῦ ἀτομοῦ ἀτομοῦ. Ἄτομον ἐνθὲν μὲ ἄλλα εἰς συνεταιριστικὴν ὁμάδα, ἰδιωτικὴν ἢ δημοσίαν, καθίσταται διάφορον ἀπ' ὅτι, ἡτο πρότερον. Φυσικῶς τὸ ἄτομον παραμένει τὸ αὐτὸ, ψυχολογικῶς ὁμως καὶ πνευματικῶς καθίσταται διάφορον. Αἱ εἰδικαὶ κερχωρισμένα ἀνάγκαι του μετατρέπονται εἰς ἀνάγκας κοινὰς. Ὅταν λοιπὸν λέγομεν, ὅτι ἀντικείμενον τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης εἶναι τὸ κράτος, ἐννοοῦμεν, ὅτι αὕτη μελετᾷ τὰς δημοσιονομικὰς σχέσεις τῶν μελῶν τοῦ κράτους· τουτέστιν αὕτη ἀσχολεῖται μὲ τὰς κοινὰς ἀνάγκας καὶ τὰς κοινὰς ἱκανοποιήσεις τῶν ἀτόμων ἐν ταῖς—δημοσιονομικαῖς δηλ. ταῖς δημοσιοοικονομικαῖς—σχέσεσι, τὰς ὁποίας ἔχουσι ταῦτα μεταξὺ τῶν. Ἐπομένως ἀντικείμενον τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ δημοσιονομικὴ σχέση τοῦ κράτους καὶ τῶν μελῶν του δηλ. αἱ ἀμοιβαῖαι δημοσιονομικαὶ σχέσεις ἐκείνων, οἵτινες ἀπαρτίζουν τὸ κράτος.

Κατὰ τρίτον λόγον, ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οικονομίας ἀποτελεῖ μέρος, ὄχι μόνον τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Καθόσον αὕτη μελετᾷ, προπαντός, τὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν δημοσίαν ὁμάδα καὶ ὄχι πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν ὁμάδα ἢ πρὸς τὴν ἀνταλλακτικὴν ὁμάδα. Ἡ προεκτεθεῖσα σχέση μεταξὺ τῶν «ἐσόδων τῆς ομάδος» καὶ τῶν «δαπανῶν τῆς ομάδος» δίδει τὴν ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἰδιωτικῶν ομάδων καὶ τῆς δημοσίας ομάδος. Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιστήμη ἀποτελεῖ μέρος τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης. Διότι αὕτη ἀσχολεῖται μὲ τὰς οικονομικὰς ἀξίας δηλ. μὲ ὀρισμένας ἀπόψεις τοῦ προβλήματος τοῦ πλοῦτου.

Κατὰ τέταρτον λόγον, ἀπεδείχθη, ὅτι, ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πάσης ὁμαδικῆς

φασισμού⁽¹⁾ καὶ πλαισιουμένης ἐντὸς τῆς ἐν Ἰταλίᾳ χαραχθείσης «διευθυνομένης οἰκονομίας» ἢ «σωματειακῆς οἰκονομίας». Ἡμφεσθητήθη ὁμως ἡ ὀρθότης τοῦ ἰσχυρισμοῦ περὶ σωματειακῆς δημοσίας οἰκονομίας, καθόσον ἡ σωματειακὴ ὀργάνωσις κατ' οὐδέν ἢ ἐπ' ἐλάχιστον περιέλαβε καὶ τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν. Οὐχ ἦττον τὸ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ φασιστικὸν δημοσιονομικὸν πρόγραμμα ὑπῆρξε σαφὲς καὶ θαρ-

ζωῆς, πλὴν τῶν οὐσιωδῶν (κανονικῶν) δραστηριοτήτων, προωρισμένων νὰ ἰκανοποιήσῃσι κοινὰς ἀνάγκας, ἐπάρχονσι ἐπίσης τοιαῦται δευτερεύουσαι (συμπτοματικαί), κεκλιμένα νὰ ἰκανοποιήσῃσι τὰς εἰδικὰς καὶ ἀμοιβαίας ἀνάγκας τῆς ὁμάδος καὶ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος. Ἡ μελέτη τῶν δημοσιονομικῶν σχέσεων—τουτέστι τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐσόδων τῆς ὁμάδος καὶ τῶν δαπανῶν τῆς ὁμάδος—ἀγεῖ εἰς τὸ νὰ διακρίνωμεν τὰς «οἰονομικὰς μεμονωμένας» δραστηριότητας ἀπὸ τῶν «κοινωνικῶν» δραστηριοτήτων τῆς ὁμάδος.

Τέλος, ἡ παλαιὰ διαμάχη μεταξὺ τῆς θεωρίας τῆς ὠφελείας καὶ τῆς φροδοτικῆς ἰκανότητος, ὡς προωρισμένων κατ' ἐξοχὴν νὰ ἐξηγήσῃσι τὰς δημοσιονομικὰς σχέσεις, πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Δὲν ὑπάρχει μοναδικὴ ἐξήγησις τῶν δημοσιονομικῶν σχέσεων, ἀλλ' ἐκάστη ἀρχὴ ἔχει ἴδιαν σφαιρὰν ἐνεργείας. Ἀπὸ τινῶν μάλιστα ἀπόψεων, οὐδεμία τούτων ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον κανόνα, ἀλλ' ἐκατέρω, ὑπὸ τινὰς ὁρους, ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἄλλης.

(1) Ὁ φασισμὸς, ὡς γνωστόν, ἔχων ὡς πρόγραμμα νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἐνιαῖον σύνολον, εἰς ἀδιάσπαστον «δέσμη», ἅλας τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις, ἔλαβε καὶ θέσιν σαφῆ, ἀντίτετον δέ, ὡς πρὸς τὰς ἀτομιστικὰς κατευθύνσεις, ψέγων αὐτὰς ὡς ἐσφαλμένας. Ὁ φιλελευθερισμὸς τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας, κατὰ μείζονα λόγον ὁ κατὰ τὴν κλασικὴν οἰκονομικὴν σχολὴν ἀτομισμὸς, ἡ ἐνεργότερα τούτων δημοκρατία, τέλος ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι συστήματα καταδικαστέα. Ὁ φασισμὸς θεωρεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους πηγάζουσαν οὐχὶ ἐκ τοῦ, κατὰ τὰ ἰδρυσιμικὰ ἢ τὰ ὕλιστικὰ δόγματα, συμφέροντος τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ἐκ τοῦ βιωτικοῦ συμφέροντος ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Τὸ ἄτομον διατηρεῖ τὴν ἐλευθερίαν μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ αὐτὴ δὲν θίγει τὴν εὐημερίαν τῆς ὁλότητος, ἔχει δὲ ἐν τῷ κράτει — καὶ ἐν τῇ ταυτοσίμῳ πρὸς αὐτὸ κοινωνίᾳ — συμμετοχὴν ἴσισον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν αὐτοῦ ὡς κυττάρου ἐν τῷ κοινωνικῷ σώματι.

Ὁ φασισμὸς λοιπὸν ἐπιζητεῖ οὐχὶ τὴν ὠφέλειαν ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀτόμων, οὐδὲ τὴν ἐξίσωσιν τῆς ὠφελείας αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους, ὡς ἐνιαῖου προσώπου, τὴν κατὰ τὸν PARETO «utilità d'una collettività».

Ἄλλ' ὁ σύνδεσμος τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κράτος εἶναι νοητὸς μόνον διὰ δημοσίων σωματείων, συντασσομένων κατ' ἐπάγγελμα καὶ κατ' ἄλλους τινὰς κανόνας. Ἐκ τοῦ συνδέσμου τῶν συντεχνιῶν τούτων μεταξὺ τῶν καὶ πρὸς ἕτερα ὑπερτιθέμενα σωματεῖα προκύπτει ἡ καθόλου συντεχνιακὴ τοῦ κράτους ὀργάνωσις, ὀργάνωσις πολιτικῆ, κοινωνικῆ καὶ οἰκονομικῆ.

Ἐκ τῶν κεντρικωτέρων ἰδεῶν τοῦ φασισμοῦ εἶναι ἡ διατήρησις καὶ ἐπαύξησις τῆς ἐθνικῆς ἰσχύος. Τοῦτο ὁμως προϋποθέτει οἰκονομικὴν ἰσχύν. Ἡ ἐπαύξησις λοιπὸν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου, αὐτὴ μόνη δυναμένη νὰ καταστήσῃ σκόπιμον καὶ γόνιμον τὴν ἀῤῥῆσιν τοῦ πληθυσμοῦ, τοποθετεῖται εἰς τὴν προμετω-

ραλέων. Ἡ ἀντίληψις, εἰς ἣν τοῦτο στηρίζεται, μοιλονότι μὴ ἀκολουθοῦσα τὸν ἀτομισμὸν, ἀποτελεῖ νεοκλασικὴν δημοσιονομικὴν θεωρίαν,

πίδα τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος. Ὁ φασισμός, μερμινῶν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν χώραν του, εὐρίσκει, ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη θὰ συναντήσῃ εἰδικωτέρας δυσχερείας ἐν Ἰταλίᾳ, χώρα ὑπερκατωκημένη, μὲ μικρὸν κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα. Διὰ τὰ μὴ διακυβευθῆ λοιπὸν ἡ ἐθνικὴ ἰσχύς, πρέπει καὶ ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ νὰ λάβῃ ἰδιάζουσαν ἐθνικὴν μορφήν. Ἐντεῦθεν πρῶτιστον θεωρεῖται καθήκον ἡ παντὶ σθένει ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν τῆς χώρας δυνάμεων. Αἱ δὲ κοινωνικαί, αἱ οἰκονομικαὶ καὶ αὐτὰ αἱ δημοσιονομικαὶ ἔρευναί τῆς ἐπιστήμης ἐνεργοῦνται ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς παραγωγικῆς ἀντιλήψεως (concelto produttivistico), ἥτις ἔθεσε τὴν σφραγίδα τῆς, ἐν πολλοῖς, τόσον εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν θεωριῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν λήψιν μέτρων.

Αἱ βάσεις τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος στηρίζονται εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ὑπεράνω τῶν τάξεων ὑπάρχει ἡ πατρις καὶ ἡ κοινωνία. Ἡ θεωρία τῆς «πάλης τῶν τάξεων» κατηγγέλθη ὡς ἔχουσα ἀνόητον χαρακτηριστὴν κοινωνικῶν ἀγώνων, παρακλόντων τὴν παραγωγὴν καὶ καταστρεφόντων τὸ προλεταριάτον. Ἀντιτάχθη, δ' εἰς αὐτήν, μεταξὺ ἄλλων, ἡ θεωρία τῆς «πάλης τῶν ἰκανοτήτων» (τοῦ Rossoni) καθ' ἣν τὰ εἰς τὰ κατώτερα στρώματα ἄτομα (ἢ ομάδες), τ' ἀποκτῆσαντα τυχὸν ἰκανότητος τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων, ἀγωνίζονται νὰ ἐκτοπίσωσιν ἕτερα ἄτομα (ἢ ομάδας) τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων, ἀπολέσαντα τὰς διὰ ταῦτα ἀπαιτούμενας ἰκανότητας.

Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ φασισμοῦ ἀποτελεῖ συνεχῆ προσπάθειαν προσαρμογῆς τῶν κατευθύνσεων τῆς οἰκονομίας πρὸς τὰ νέα ἐθνικιστικὰ δόγματα, συμβιβασμοῦ τῶν ἀπόψεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἐνισχύσεως δ' ἰδία τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ σωματειακὴ ὀργάνωσις καὶ ἡ νέα διαρρυθμίσις τῆς ἰταλικῆς οἰκονομίας ἐστηρίχθη κυρίως α) εἰς τὸν καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐργασίας (Carta del Lavoro) τοῦ 1926, β) εἰς τὸν εἰς αὐτὸν προσηρμοσμένον νόμον τῆς 3ης ἀπριλίου 1926, τὸν ῥυθμίζοντα τὴν ἐργατικὴν καὶ βιομηχανικὴν ζωὴν τῆς Ἰταλίας καὶ γ) τὸν καταστατικὸν Χάρτην τῆς Μορτῆς (Carta della Mezzadria), τοῦ 1930, ρυθμίζοντα τὰς σχέσεις τῆς ὑπαίθρου χώρας.

Αἱ βάσεις τῆς φασιστικῆς οἰκονομίας στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐργασία εἶναι «κοινωνικὸν καθήκον». Ἀλλὰ καὶ τὸ κεφάλαιον εἶναι «ἐθνικὸν συμφέροντος λειτουργία».

Διὰ νὰ εἶναι ὁμῶς ἀποτελεσματικὴ ἡ συνδιαλλαγὴ καὶ ἡ σύμπραξις τῶν δύο τούτων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, πρέπει νὰ ληφθῶσι προστατευτικὰ ὑπὲρ τοῦ ἐργάτου μέτρα, ἰδίᾳ δ' ὁ μισθὸς «ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βίου, εἰς τὰς δυνατότητας τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας».

Τὰ ληπτέα μέτρα δέον νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ν' ἀποτρέπωσιν τὴν ἀνάγκην τῆς «δημοσιονομικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς».

Τὰ κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τούτων ληφθέντα μέτρα συνεπληρώθησαν δι' ἑτέρων μέτρων «διευθυνομένης οἰκονομίας», εἰς τὰ ὅποια τὸ φασιστικὸν καθεστὸς προσεπάθησε νὰ δώσῃ ἰδίαν σφραγίδα «φασιστικοῦ κορπορατιβισμού».

ἐκλεκτικὴν ἐπεξεργασίαν παλαιῶν δογμάτων τῆς κλασικῆς σχολῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς νεωτέρας ἀντιλήψεις, ἐν αἷς ἐξέχουσαν θέσιν ἔλαβεν ἡ «παραγωγικὴ ἀντίληψις (conpetto produttivistico)» (1) (2).

Ἐν Γερμανίᾳ ὡσαύτως, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, καλλιεργοῦνται ἐκλεκτικαὶ δημοσιονομικαὶ θεωρίαι, ἐπηρεασμένα ἐκ νεοκλασικῶν ἀντιλήψεων. Κυρίως ὅμως αὐταὶ ἐξεδηλώθησαν ἐν τῇ ἐφαρμοσθείσῃ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ (3).

Νομικὴ θεωρία. — Ἐγνή καὶ πλήρης νομικὴ θεωρία περὶ τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων δὲν διεμορφώθη. Ἄλλ' ἂν εἶναι ὀρθὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομία, συνεπῶς δὲ καὶ ὁ φόρος, δὲν ἐξηγοῦνται ἐκ νομικῆς θεωρίας, εἶναι ἐν τούτοις ἐξ ἴσου ὀρθὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι μεταξὺ τῶν βάσεων τῆς δημοσίας οἰκονομίας γενικώτερον καὶ τοῦ φόρου εἰδικώτερον ὑπάρχει καὶ ἡ νομικὴ τοιαύτη. Ἡ καταναγκαστικὴ μορφή τοῦ δικαίου περιέλαβεν ἐπίσης τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις πολίτου καὶ κράτους, τὰς ὁποίας ὑπήγαγεν εἰς νομικοὺς κανόνας.

Τὸ κυριαρχικὸν ἐπίσης δικαίωμα τοῦ κράτους, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἐδέχθη ἰδίαν ὀρολογίαν, χαρακτηρισθὲν ὡς *δημοσιονομικὸν κυριαρχικὸν δικαίωμα*, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὁποίου διεκρίθη τὸ *φορολογικὸν κυριαρχικὸν δικαίωμα*.

Ἡ προϊούσα αἰξίσις τῆς σπουδαιότητος τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἀπὸ ἀπόψεως θεοῦ δικαίου ἤγαγεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἰδίου ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ κλάδου, τοῦ *δημοσιονομικοῦ δικαίου*, ἔτι δὲ εἰδικώτερον καὶ *φορολογικοῦ δικαίου* (4).

(1) Ἐν τῇ γενικῇ προσπάθειᾳ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς «παραγωγικῆς ἀρχῆς» δὲν ὑστέρησαν καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Τρόντι πλείονες τούτων, ὧν τινες μάλιστα ἐνωρίτερον τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ φασισμοῦ καὶ δὴ προπολεμικῶς, ἀνεζήτησαν μετὰ ζήλου τὴν λύσιν τῶν ἰταλικῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς ἄνευ ὄρων προστασίας τῆς παραγωγῆς. Σημειοῦμεν προχείρως τὰ ὀνόματα τῶν FLORA, BARONE, GRIZIOTTI, GARINO CARINA, FANNO κλπ., τῶν στατιστικῶν GINI κλπ., ὡς καὶ τοῦ εἰς τὴν πρότην γραμμὴν ὀδεύοντος L. EINAUDI, προσπαθούντων νὰ δώσωσιν ἰδίαν μορφήν εἰς τὴν φασιστικὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ἔδωκεν, οὐ μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ πρὸ πάντων πρακτικῶς, ἴδιον σαφὲς τύπον εἰς τὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν τῆς σημερινῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ πρῶτος τῆς μεταρρυθμίσεως ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ALBERTO DE STEFANI.

(2) Ἐπὶ τῆς φασιστικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς θέλομεν ἐπανέλθει ἐπιτενέστερον.

(3) Ἐπὶ ἐνίων ἐξ αὐτῶν θὰ ἐπανέλθωμεν παρακατιόντες.

(4) Ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν τῆς ἐπιστήμης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἀπὸ τῆς

Περὶ τῆς νομικῆς φύσεως τοῦ φόρου, ὅστις καὶ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, διευπλώθησαν ⁽¹⁾⁽²⁾, εἴτε αὐτοτελῶς, εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς γενικὰ δημοσιονομικὰ θεωρία, διάφοροι ἀπόψεις ⁽³⁾.

Συμπέρασμα.

Ἡ ἀνωτέρω ἐν περιλήψει ἐκθεσις τῶν κυριωτέρων θεωριῶν, αἵτινες διευπλώθησαν ἐν σχέσει πρὸς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, δίδει ὀχρᾶν εἰκόνα τῆς μεγάλης προσπαθείας, ἣτις κατεβλήθη πρὸς καθορισμὸν τῆς φύσεως αὐτῶν.

Αἱ ἐκ τῶν διευπλωθεισῶν μονοφρεῖς θεωρίαι, μολονότι περιέχουσι μέρος, μικρὸν ἢ μέγα, ἀληθείας, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἐπαρκεῖς νὰ δώσωσι πλήρη ἐξηγήσιν τῶν φαινομένων τῆς δημοσιονομικῆς γενικώτερον καὶ τῆς φορολογικῆς εἰδικώτερον λειτουργίας. Ἐρευνα τῶν φαινομένων τούτων μεμονωμένη ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς ἢ ἠθικῆς ἢ πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς ἢ καινωνικῆς ἀποτελεῖ σοβαρὰν συμβολήν, δὲν ὀλοκληρῶναι ὅμως θεωρίαν, καθορίζουσαν τὰ ἐλατήρια καὶ τὸν σκοπὸν τῆς φορολογίας.

τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλληλεπίδρασιν αὐτῶν, ὅρα τὰς ἐργασίας τῶν ROPITZ, op. cit. O. MAVER, op. cit. I. ΚΟΦΙΝΑ, ἐνθ' ἀνωτ., HENSEL, op. cit. σελ. 2—3 κλπ.

(1) Ὅρα βιβλιογραφίαν ἀνωτέρω σελ. 1 ὑποσημ. 1. Διὰ τὴν Ἑλλάδα, βλ. Γ. ΚΟΦΙΝΑ, *Φορολογικὸν Δίκαιον*, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 4, 6, 14 καὶ ἰδίᾳ 35—42, 51—55 καὶ τὴν αὐτόθι βιβλιογραφίαν.

(2) O. B. GRIZIOTTI, op. cit. σελ. 168 καὶ ἐφεξῆς, διαίρει τὰς νομικὰς περὶ τοῦ φόρου θεωρίας εἰς τρεῖς κατηγορίας :

α) *Θεωρίας περὶ τοῦ φόρου, προκυμαίους ἐκ θεωριῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου* (τῶν D. Majorana, Meucci, Bensa, Fadda, Chironi κλπ.).

β) *Θεωρίαν περὶ συνάλλαγματικῆς χαρακτῆρος τοῦ φόρου* (dottrina contrattualistica, διαφόρων οἰκονομολόγων ἀλλὰ καὶ νομοδιδασκάλων, στηριζομένην κυρίως εἰς τὸ *do ut des*).

γ) *Ὄργανικὴν θεωρίαν τοῦ φόρου* (συνδεδεμένην πρὸς τὴν ὀργανικὴν περὶ κράτους θεωρίαν τῶν γερμανῶν Stahl κλπ., τῶν ἰταλῶν Romano κλπ.).

(3) Ἐν Γερμανίᾳ, ὁ γενικὸς καταστατικὸς νόμος τῶν φορολογιῶν τῆς ἐπικρατείας (*Reichsabgabenordnung*) τῆς 22ας μαΐου 1931, ὅστις εἶναι καὶ ἐκ τῶν κυρίων βάσεων τοῦ γερμανικοῦ φορολογικοῦ δικαίου, δίδει ἐν § 1 ἐννοιολογικὸν ὄρισμὸν τῶν «φόρων» (περιλαμβανομένων καὶ τῶν δασμῶν) ὡς «ἐφάπαξ ἢ διαρκῶν χρηματικῶν παροχῶν, αἵτινες δὲν παριστώσιν ἀνυπαροχὴν δι' εἰδικὴν τινα παροχὴν καὶ αἵτινες ἐπιβάλλονται ὑπὸ ὀργανισμοῦ ἀνυπαροχῆν δι' εἰδικὴν τινα ἐπίτευξιν ἐσόδων, ἐπὶ πάντων ἐκείνων, δι' οὓς συντρέχουσι τὰ γεγονότα, πρὸς τὰ ὅποια ὁ νόμος συνδέει τὴν πρὸς παροχὴν ὑποχρέωσιν».

Ἡ πολυσύνθετος συγκρότησις τῆς σημερινῆς Πολιτείας καὶ οἱ εὐρύτατοι σκοποί, οὓς ἔταξεν αὐτῇ ἡ πρόοδος τῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν, ἔχουσιν ἄμεσον ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς ὑφῆς τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, ὡς καὶ εἰδικότερον ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φόρου.

Τοῦτο ἤγαγεν, ὡς ἐλέχθη, εἰς διαμόρφωσιν καὶ ἐκλεκτικῶν θεωριῶν περὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας (1).

Ἐάν ὅμως τοῦτο εἶναι ὑποστηρίξιμον διὰ τὴν *Ἐπιστήμην τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας* (2), δύναται ἀκραδιάντως νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι ἡ ἐκλεκτικότης εἶναι ἐνδεδειγμένη ἐν τῇ *Δημοσιονομικῇ Πολιτικῇ* καὶ εἰδικότερον ἐν τῇ *Φορολογικῇ Πολιτικῇ*, ἣτις εἶναι καὶ ἀντικείμενον τῆς παρούσης. Βεβαίως ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, διὰ τὸ ἀποφύγει τὸν ἐμπειρισμὸν, ὀφείλει νὰ γονιμοποιῆται ὑπὸ τῆς θεωρίας (3). Ἄλλ' αἰ

(1) Τὸν σύμμιχτον χαρακτῆρα τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ὑποστηρίζουσι καὶ συγγραφεῖς διατυπώσαντες ἀνεξαρτήτους θεωρίας.

Ὅπως ὁ G. JÉZE, op. cit., παρατηρεῖ ἐν σελ. 16 τὰ ἐξῆς :

«Ἐν περιλήψει, ὑπάρχουσι μεταξύ τῶν σοφῶν, οἵτινες ἀσχολοῦνται μὲ τὰ δημόσια οἰκονομικά, πλείουςτι μεγάλοι κατευθύνσεις :

1ον.....

2ον.....

3ον.....

4ον. Ἐτεροι παρατηροῦσι τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, ὡς ταῦτα παρουσιάζονται ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐν τῷ περιβάλλοντι αὐτῶν τῷ πολιτικῷ, κοινωνικῷ, οἰκονομικῷ, τοικῷ. Μελετοῦσιν αὐτὰ ὡς φαινόμενα σύνθετα μὲ τοὺς παράγοντας αὐτῶν: ὑποστηρίζουσιν, ὅτι δημιουργοῦσιν οὕτως *ἐπιστήμην τῆς δημοσίας οἰκονομίας*. Ἡ ἄποψις αὕτη ἔχει τὴν προτίμησίν μου».

Ὁ SEIGMAN ὁσούτως, ὡς εἶδομεν (ἀνωτ. σελ. 26 σημ. 3) ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει μοναδικὴ ἐξήγησις τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων.

(2) Ὁ κ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, ὡς γνωστόν, διακρίνει μεταξύ *Ἐπιστήμης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας* ἢ *Δημοσιονομικῆς* ἢ *Δημοσίας Οἰκονομικῆς* ἀφ' ἑνὸς καὶ *Ἐφαρμοσμένης Δημοσίας Οἰκονομίας* (ἰδίως δὲ τῆς *ἐθνικῆς*) ἀφ' ἑτέρου.

Ὁ κ. ΡΕΔΙΑΔΗΣ διακρίνει μεταξύ Ἄγνης Ἐπιστήμης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας (science pure), ἣν προτιμᾷ τὸ ἀποκαλέσει Θεωρητικὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν, ἀφ' ἑνὸς καὶ Τέχνης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἢ ἄλλως Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς (Part des finances), ἣν προτιμᾷ τὸ ἀποκαλέσει Ἐπιστήμην τῆς Ἐφαρμοσμένης Δημοσίας Οἰκονομίας, ἀφ' ἑτέρου.

Γενικῶς, ἐν τῇ δημοσιονομικῇ φιλολογίᾳ, τονίζεται ἡ ἀλληλεπίδρασις τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν, τῆς πρώτης μᾶλλον θεωρουμένης ὡς ὀδηγοῦ τῆς δευτέρας. Ὁ δὲ ἦρτον ἔνοι (GRIZIOTTI) παρατηροῦσιν, ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ διδάσκει τίνας εἶναι οἱ σκοποί, οὓς δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιτύχη ἡ δημοσία οἰκονομία καὶ τίνα τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

(3) Ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, ἔχουσα καθῆρον νὰ ὑποτυπώσῃ, ἐν συγχορμῇ σχεδῶν ἐκτελέσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀφηρημένων διδασκαλιῶν τῆς

ἐν τῇ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ τάσεις, ρεαλιστικότεραι, ὑποχρεωμένα νὰ λάβωσιν ἀπολύτως ὑπ' ὄψει τοὺς εἰδικούς ὄρους — ἱστορικοπολιτικούς, κοινωνικούς, οἰκονομικούς, νομικούς — τῆς χώρας, τοιῦτος τὰς συνθήκας τοῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ αὐταὶ θὰ χαραχθῶσιν (1), εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐκλεκτικαὶ καὶ σχετικαί.

Ἡ κυριωτέρα μέρημα ἐν τῇ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ, εἰδικώτερον δ' ἐν τῇ φορολογικῇ πολιτικῇ, πρέπει ὅθεν νὰ εἶναι, ὅπως ἐν τῷ διατυπωθησομένῳ συστήματι τηρηθῶσι μεταξὺ τῶν συμβαλλόντων εἰς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα παραγόντων ἀναλογίαι, ἐν ᾧ μέτρῳ ἀπαιτοῦσι τοῦτο αἱ συνθήκαι τῆς χώρας, ἀποφευγομένων οἰωνδήποτε ὑπερβολῶν ἐν τῇ ἐκτιμῇ αὐτῶν.

Πρέπει νὰ διαμορφωθῇ *ἐθνικὸν φορολογικὸν σύστημα*, ὡς ἐνθέρμως ὑποστηρίζει ὁ κατὰ τὸν Seligman (2) διαπρεπέστατος τῶν συγγραφέων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς σεβαστὸς Κοσ' Ἀνδρεάδης. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην θέλομεν καταβάλλει προσπάθειαν νὰ τείνωμεν ἐν ταῖς ἀκολούθοις γραμμαῖς.

ἀγνῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας, τὸ *ξείδιον δημοσιονομικὸν πρόγραμμα*, ὅπερ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐκάστοτε σκοπῶν τῆς πολιτείας, δὲν δύναται νὰ προσκολληθῇ εἰς μονοφυεῖς, ἐνίοτε ἀσαφεῖς, ἐνίοτε δ' ἔτι ἀψύχους, θεωρίας. Οὐχ ἥττον ἡ πολιτικὴ πρέπει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς θεωρίας, νὰ λάβῃ δ' ὑπ' ὄψει καὶ τὰς παρατηρήσεις τῆς συγκριτικῆς ἐπιστήμης, διὰ νὰ ἐξεύρῃ τὰς λύσεις τῶν τιθεμένων αὐτῇ *ἐθνικῶν προβλημάτων*.

(1) Ο Β. GRIZIOTTI, *op. cit.*, σελ. 34—38, θεωρεῖ ὡς ὄρους καθορίζοντας τὰ ρεύματα τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς: α) *οἰκονομικούς ὄρους*, β) *πολιτικούς καὶ διοικητικούς ὄρους* καὶ γ) *δημογραφικούς καὶ κοινωνικούς ὄρους*.

(2) E. R. A. SELIGMAN, ἐν τῷ ἔργῳ *Handbuch der Finanzwissenschaft* ἐκδ. W. Gerloff u. F. Meisel, *op. cit.*, τόμ. I, σελ. 308, γράφει: «In Griechenland ist der bedeutendste finanzwissenschaftliche Schriftsteller der Gegenwart *Andreadès*».

Γενικαὶ θεωρίαι.

Τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν ὑπῆρξεν, ὡς ἐξηγήθη ἤδη, τὸ κυριώτερον θέμα (1) ἐν τῇ Δημοσίᾳ Οἰκονομίᾳ. Αἱ ἐπ' αὐτῶν διατυπωθεῖσαι ποικίλαι ἀντιλήψεις κατατάσσονται συνήθως εἰς δύο θεωρίας, ἃς θέλομεν διὰ βραχέων περιγράψαι.

Θεωρία τῆς ὀφειλείας.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ὀφειλείας ἢ θεωρίαν τῆς παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς (2), ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ «κοινωνικοῦ συμβολαίου» (3) (4), ὁ φόρος, ὄν θὰ καταβάλῃ τὸ ἄτομον, πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος :

α) πρὸς τὰς δαπάνας, εἰς ἃς τὸ κράτος ὑποβάλλεται χάριν τοῦ ἀτόμου

(1) Ὁ G. JÉZE, op. cit. σελ. 2—4, ἀναπτύσσει τὴν θεωρίαν τοῦ τῆς διανομῆς (ὄρα ἄνωτ. σελ. 22), τὸ θεωρεῖ εἰς τὸ ἀποκλειστικόν.

(2) Εἰς ταύτην ἐδόθησαν καὶ ἕτεροι ὀνομασίαι, ἕνεκα τῶν μικρῶν αὐτῆς παραλλαγῶν πρὸς ἄλλας παρεμφερεῖς θεωρίας: *θεωρία τῆς ἀνταλλαγῆς* (théorie de l'échange, Tausch-oder Äquivalenztheorie), *θεωρία τῆς ὀφειλείας* (théorie de l'intérêt, Interessen-oder Genusstheorie), *θεωρία τῆς ἀσφαλίσεως* (théorie de l'assurance, Versicherungs-oder Assekuranztheorie). Ὁ J. S. Mill ἀπεκάλεσεν αὐτὴν θεωρίαν «*quid pro quo*», ὁ Henning θεωρίαν ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως (*buy and sell*), ἕτεροι θεωρίαν ἡδονῆς, θεωρίαν ἀμοιβαιότητος, θεωρίαν κοινωνικομοριατικῆν, κλπ. Οὐχ ἦττον ἡ κεντρικὴ ἰδέα εἶναι ἡ ἴδια εἰς ὅλας τὰς θεωρίας ταύτας.

(3) Ὅρα ἄνωτ. σελ. 7.

(4) Ἡ θεωρία αὕτη ὑπεστήριξεν ἀρχικῶς, ὅτι οἱ φόροι πρέπει νὰ εὐρίσκονται εἰς ἀκριβῆ ἀναλογίαν πρὸς τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα τὸ κράτος παρέχει εἰς τὸ ἄτομον. Ὡς ἐλέχθη, ἡ κυριώτερα ὑπηρεσία τοῦ κράτους πρὸς τὸ ἄτομον, κατὰ τὴν τότε πρωτανεούσαν ἀντίληψιν, ἦτο ἡ τῆς προστασίας. Ἐπομένως καὶ ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος τῆς προστασίας τοῦ ἀτόμου, ἀσφαλιστρον, τὸ ὅποιον τὸ ἀσφαλιζόμενον ἄτομον θὰ πληρώσῃ πρὸς τὸν ὁμαδικὸν ἀσφαλιστὴν δηλ. τὸ κράτος, διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἀνέτως τῶν ἀσφαλιζομένων ἀγαθῶν. Ὁ φόρος, κατὰ φυσικὸν εἰσμόν, ὄφειλε νὰ εἶναι «ἀναλογικὸς», ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ κατεχομένου πλούτου (περιουσίας ἢ εισοδήματος).

Εἶναι αὕτη, μὲ διαφόρους παραλλαγάς, ἡ θεωρία τῶν καμεραλιστῶν καὶ τῶν κλασικῶν (ὄρα ἄνωτ. σελ. 6—10) συνδεδεμένη στενῶς μὲ τὴν περὶ κράτους ἀντίληψιν τῆς ἐποχῆς τῶν (δηλ. τὴν ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαίου πηγάσασαν) καὶ μὲ

καὶ β) πρὸς τὰ εἰδικὰ ὄφελι, αἵτινα τὸ κράτος προσπορίζει εἰς τὸ ἄτομον (').

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη, μὲ τὴν μεταβολὴν τῶν περὶ κράτους ἀντιλήψεων, ὑπεχώρησεν. Ὁ φόρος πληρῶνεται διὰ τὴν κάλυψιν γενικῶν καὶ ἀδιαιρέτων δημοσίων ἀναγκῶν, δηλ. διὰ δημοσίας ὑπηρεσίας γενικῆς καὶ ἀ-

τὴν οικονομικὴν φιλελευθέραν θεωρίαν (λιμπεραλισμόν). Ὑποστηρικταὶ καὶ ἐκπρόσωποι τῆς θεωρίας ταύτης ὑπῆρξαν οἱ ALTHUSIUS, GROTIUS, HOBBS, PUFENDORF, J. LOCKE, MONTESQUIEU, A. L. V. SCHLÖZER, ROTTECK, BASTIAT, GIRARDIN, THIERS, BAUDRILLART, GARNIER, GANDILLOT, PETTY, Mc CULLOCH, SENIOR, ROSSI κ. ἄ. Ἴδε ἰδίᾳ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Mc CULLOCH, *A Treatise on the principles and practical influence of taxation*, London, 1863, SENIOR, *Political Economy*, op. cit., ROSSI, *Cours d'Économie Politique*, Vol IV.

Ἡ θεωρία αὕτη ἀνταπεκρίνετο καὶ πρὸς τὴν ἀτομιστικὴν οικονομικὴν ἀρχὴν τοῦ ADAM SMITH, καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ ἀρχὴ τῆς παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς πρέπει νὰ πρὸςταυρῆται καὶ εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κράτος.

(1) Παραθέτομέν τινες τῶν σχετικῶν ἀντιλήψεων τῶν διατυπωσάντων τὰς θεωρίας ταύτας συγγραφεύων.

Ὁ H. GROTIUS, *De Jure Belli ac Pacis*, 1625, lib. II, cap. 2, § 14, 1 ὑποστηρίζει, ὅτι τὰ φορολογικὰ βάρη πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ληφθέντα ὑπὸ μορφήν προστασίας ὄφελι καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνοσι τὸ ποσὸν τοῦ ὀφέλους.

Κατὰ τὸν HOBBS, *De cive*, Cap XIII, 1669 σελ. 201 καὶ ἐπόμεν., ἡ ἰσότης ἐν τῇ κατανομῇ τῶν φορολογικῶν βαρῶν καθορίζεται ὡς «*aequalitas rationis inter onera et beneficia*».

Ὁ J. LOCKE, *Two treatises on government*, London, 1689, § 140, παρατηρεῖ: «Εἶναι ἀληθές, αἱ κυβερνήσεις (δηλ. τὰ κράτη) δὲν δύνανται νὰ στηριχθῶσιν ἄνευ μεγάλης δαπάνης καὶ εἶναι ὀρθόν, ὅπως πᾶς, ὅστις μετέχει τοῦ ἀγαθοῦ τῆς προστασίας, πληρῶν ἔξ τῆς περιουσίας του τὴν ἀναλογίαν του διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῆς».

Ὁ A. SMITH, *Wealth of Nations*, op. cit. σελ. 367, παρατηρεῖ: «Αἱ δαπάναι τοῦ κράτους εἶναι ὡς πρὸς τὰ ἄτομα μεγάλου ἔθνους ὅτι αἱ δαπάναι διοικήσεως ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνιδιοκτήτας μεγάλου κτήματος, οἵτινες ἅπαντες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ εἰσφέρωσιν εἰς ταύτας κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα αὐτῶν συμφέροντα. Κατὰ συνέπειαν, ὁ πολίτης, διὰ τοῦ φόρου, πληρῶνεται τὴν ὄφελειαν, ἣν παρέχει αὐτῷ ἡ κοινὴ διοίκησις».

Ὁ MONTESQUIEU, ἐν *Esprit des Lois*, 1748, βιβλ. 13, κεφ. I, διετύπων: «Τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους εἶναι τμήμα, ὅπερ ἕκαστος πολίτης δίδει ἐκ τῆς περιουσίας του διὰ νὰ ἔχη τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ὑπολοίπου ἢ διὰ νὰ ἀπολαμβάνη τοῦτου ἀνέτως».

Ὁ J.-B. SAY, ἐν *Traité d'Économie Politique*, βιβλ. III, κεφ. 9, δίδει

διαρέτου ωφελείας, ή εκ τῶν ὁποίων συγκεκριμένη δι' ἕκαστον ἄτομον ὠφέλεια δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῆ. Ἐφόσον δ' εἶναι ἀδύνατος ὁ προσδιορισμὸς τῆς ὠφελείας τοῦ ἀτόμου, δηλ. τῆς «παροχῆς» τοῦ κράτους, εἶναι ἐπίσης ἀδύνατος καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ὠφειλομένης ὑπὸ τοῦ ἀτόμου «ἀντιπαροχῆς» πρὸς τὸ κράτος.

Οἱ θεωρητικοὶ τῆς παρουσίας ομάδος ἐπρέσβευον, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι ἀναλογικὸς. Ὡσαύτως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πρὸς πληρωμὴν ἰκανότητος, ἡ ἔρευνα ἦτο μονόπλευρος, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει μόνον τὸ ἀντικειμενικὸν στοιχεῖον τῆς παραγωγῆς.

ορισμὸν τοῦ φόρου, ὃν ὁμως διορθώνει ἐν τῇ *Cours complet d'Économie Politique*. βιβλ. VIII, κεφ. 4, ἔνθα ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Ὅταν οἱ λαοὶ δὲν ἀπολαμβάνουσι τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὁ φόρος δύναται νὰ προμηθεύσῃ αὐτοῖς, ὅταν ἡ θυσία, εἰς ἣν οὗτος υποβάλλει αὐτούς, δὲν *ισοφαρίζεται* ὑπὸ τῆς ὠφελείας, ἣν οἱ αὗτοι καρποῦνται, ὑπάρχει ἀδικία. Τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς αὐτούς· δὲν εἶναι ὀρθὸν, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ γίνῃ *κλοπή*, νὰ μὴ δώσῃ τις αὐτοῖς *εἰς ἀντάλλαγμα* ἕτερον ἀγαθὸν τῆς αὐτῆς ἀξίας».

Ὁ Mc CULLOCH, *op. cit.*, παρατηρεῖ: «Αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τῶν διαφόρων δημοσίων ὀργάνων... ἀποτελοῦσι πλήρες καὶ ἐνρὺν *ισάζιον* [*equivalent*] τῶν ὑπὸ τούτων καταβαλλομένων ποσῶν».

Ὁ E. de GIRARDIN, *L'impôt*, 1852 σελ. 156, παρατηρεῖ: «Πᾶς φόρος, ὅστις δὲν εἶναι ἡ *ἐγγύησις ἀπέναντι κινδύνου* τινός, ἢ *τιμὴ ἐμπορεύματός* τινος ἢ τὸ *ισόμιον ὑπηρεσίας* τινός εἶναι φόρος, ὅστις πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῆ». Περαιτέρω δὲ (σελ. 249) γράφει: «Ὁ φόρος, ὡς ἡμεῖς τὸν ἀντιλαμβανόμεθα, πρέπει νὰ εἶναι τὸ *ἀσφάλιστρον*, ὅπερ καταβάλλουσιν οἱ κατέχοντες, διὰ νὰ ἐξασφαλίσθωσιν ἀπέναντι πάντων τῶν κινδύνων, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ διαταράξωσιν αὐτούς ἐν τῇ νομῇ ἢ τῇ ἀπολαύσει».

Ὁ P. — J. PROUDHON, *Théorie de l'impôt*, Bruxelles, 1861, σελ. 30 καὶ ἐπ., ἀποκρούων ἕτερας ἀντιλήψεις περὶ τοῦ φόρου (*l'impôt n'est ni une redevance, ni un loyer, ni un honoraire, ni une offrande, ni une assurance*), ὀρίζει τὸν φόρον ὡς *ἀντάλλαγμα* [*échange*], στηρίζων τὸν ὀρισμὸν του εἰς τὰς ἑξῆς 3 ἀρχάς: «1ον Ὁ φόρος εἶναι ἡ παρ' ἑκάστου πολίτου πληρωτέα ἀναλογία διὰ τὰς δαπάνας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. 2ον Τὸ κράτος παρεγγείη τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ἣν τιμὴν αὐταὶ στοιχίζουσιν εἰς αὐτό, τουτέστιν εἰς τὸ κῶστος, ἄνευ κέρδους. 3ον Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ κράτους πρέπει νὰ εἶναι ἀναπαραγωγικαὶ ὠφελείας..... πᾶν προϊόν ἢ ὑπηρεσία ὀφείλει, καθόσον ἄλλως θὰ ἀπολήξῃ εἰς ζημίαν, ν' ἀνταποκρίνηται εἰς ἀνάγκην τοιαύτην, ὥστε ὁ αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ συγκατατίθῃται νὰ δώσῃ ἐκ τοῦ προϊόντος τμήμα τουλάχιστον ἴσον πρὸς τὴν δαπάνην στοιχίσματος (κῶστος) τοῦ προϊόντος τούτου».

Θεωρία τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Αἱ περὶ ταύτης (1) ἀντιλήψεις, ἐπίσης ποικίλαι, δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἀκολουθῶς.

Θεωρία τῶν δυνάμεων. Πρωταρχικαὶ περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις καὶ συνταγματικαὶ κατοχυρώσεις αὐτῆς. — Εἰς πλείστας νομοθεσίας (2), ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἕτι μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, συναντᾶται, εἴτε οὐσιαστικὸς τρόπος ἐπιβολῆς, εἴτε ὑπόδειξις περὶ ἐπιβολῆς τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἐν τῇ Διακηρύξει τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου (3), εἶτα δ' ἐν τῷ Συντά-

(1) Faculty theory. Leistungsfähigkeits-oder Steuerfähigkeitprinzip, théorie de la capacité de paiement. Τὸ Σύνταγμα ἡμῶν ὀμιλεῖ περὶ «δυνάμεων». Οἱ ἐν χρήσει ἑλληνικοὶ ὄροι εἶναι διάφοροι: «φοροδοτικὴ ἱκανότης», «ικανότης πρὸς πληρωμὴν», ὁ κ. Π. Ρεδιάδης εἰσήγαγε τὸν ὄρον «εἰσφορικὴ ἱκανότης».

(2) Ἡ θεωρία τῆς φορολογίας ἀναλόγως τῶν δυνάμεων ἐκαστοῦ εἶναι πολὺ παλαιά. Ἦδη ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ἐχρησιμοποιεῖτο εὔτη τόσο ἐν τῇ φορολογίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαίᾳ δὲν ἦτο ἄγνωστος (ὄρα μελέτην ἡμῶν *L'impos* etc, σελ. 1-8, τὰ αὐτῶν παρατιθέμενα χωρία τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Οἰκονομίας*, Ἀθῆναι, 1928, τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ λοιπὴν βιβλιογραφίαν). Αἱ δοθεῖσαι ὁμως μέχρι τοῦδε ἐρμηνεύει καὶ ἐφαρμογαὶ εἶναι πολλαί, ἐν τισὶ δ' ἀλληλοσυγκρουόμενα. Ὅρα W. GERLOFF, *op. cit.* σελ. 447 κλπ., ἀλλ' ἰδίᾳ τὴν περιγραφὴν ἐν E. R. A. SELIGMAN, *Progressive taxation in theory and practice*, New York, 1908, σελ. 205 καὶ ἐπ., ἐνθα ἀναφέρονται ἀντιλήψεις τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, μεσαιωνικῶν λατινικῶν καὶ γαλλικῶν νόμων, τῶν πρώτων ἀμερικανικῶν νόμων, ἀγγλικῶν νόμων κλπ. (ἀρχαί: «juxta bonorum facultatem» ἢ «pro bonorum facultate», «according to the ability of the parish», «faculty tax», «assessment on the faculty», κλπ.).

(3) 26 αὐγούστου — 3 νοεμβρίου 1789, § 13: «Τὰ κοινὰ βάρη ὀφείλουσι νὰ κατανεμηθῶσιν ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων αὐτῶν». Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ 1791, § 13.

Ἡ Συντακτικὴ περὶ τῶν Φόρων Πράξις τῆς 12 ὀκτ.—6 νοεμβρ. 1789, ἐν § 1, διαλαμβάνει: «Ἄπασαι αἱ φορολογίαι καὶ τὰ δημόσια βάρη θὰ φέρονται ἀναλογικῶς παρὰ πάντων τῶν πολιτῶν καὶ παρὰ πάντων τῶν ἰδιοκτητῶν κατὰ τὸ μέτρον τῆς περιουσίας καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν».

Ἄλλ' ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς 4ης ἰουνίου 1814, § 2, ὀμιλεῖ περὶ εἰσφορῶν ἀναλόγως τῆς περιουσίας. Εἰς δὲ τὸ Σύνταγμα τῆς 4ης νοεμβρίου 1848, § 15, ἀναγράφεται: «Ἐκαστος εἰσφέρει εἰς τὸν φόρον κατ' ἀναλογίαν τῶν δυνάμεων καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ».

γματι τοῦ 1791, περιελήφθη διάταξις ὀρίζουσα, ὅτι ἕκαστος εἰσφέρει εἰς τὰ κοινὰ βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Αἱ διατάξεις αὗται παρελήφθησαν καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων συνταγματῶν τῶν λοιπῶν χωρῶν, ἐν αἷς καὶ τῆς Ἑλλάδος (1).

Ἡ πολιτικὴ ὁμοῦς αὕτη ἀρχὴ δὲν ἔσχεν ὁμόφρονον καὶ σαφῆ οἰκονομικὴν ἐριμνησίαν. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς πρὸς πληρωμὴν ἱκανότητος, ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει μόνον τὸ ἀντικειμενικὸν στοιχεῖον τῆς παραγωγῆς, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς διαφορῆς κτήσεως (περιουσία) εἴτε ὑπὸ τὴν τῆς περιοδικῆς κτήσεως (εἰσόδημα)· τὸ δὲ στοιχεῖον τῆς «καταναλώσεως», ὡς καὶ αἱ προσωπικαὶ ἐν γένει συνθῆκαι, ἀτελῶς ἐμελετῶντο (2) (3).

Αἱ σχετικαὶ δημοσιονομικαὶ δοξασιαί, ἀσαιφεῖς, λαμβάνουσι περισ-

(1) Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, ὡς καὶ τὰ μεταγενέστερα, περιέλαβον ὁμοίαν διάταξιν. Ἡ ἐν τῷ τελευταίῳ Συντάγματι τῆς 3ης ἰουνίου 1927 διάταξις (ἄρθρον 6) ἔχει ὡς ἑξῆς: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των».

(2) Τὸ κριτήριον τῶν δυνάμεων ἦτο ὅτε μὲν ἡ περιουσία, ὅτε δὲ τὸ εἰσόδημα (καὶ ἐκ τούτου ὅτε τὸ ἀκαθάριστον, ὅτε τὸ καθαρὸν).

Ὁ WALKER, *The bases of taxation*, ἐν *Political Science Quarterly*, III (1888), σελ. 14, ἐχαρακτήρισε τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα ὡς τὴν ἔμφαντον (προωταρχικὴν) ἢ ἐπίκτητον (ἐπανεξαγομένην) ἱκανότητα παραγωγῆς.

(3) Ὁ SELIGMAN, *op. cit.*, ἐξηγῶν πῶς ὁ ἦδη ἀπὸ τοῦ A. SMITH (ἴδε τὸ περίφημον τούτου ἀξίωμα, ὅτι κοί ὑπῆρχοι ἐκάστου κράτους ὀφείλουσι νὰ εἰσφέρωσιν εἰς τὰ κοινὰ βάρη, ὅσῳ τὸ δυνατόν ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦς αὐτῶν ἱκανότητας, τούτέστιν ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ εἰσόδημα, οὐτινος ἀπολαμβάνουσι») καὶ τοῦ RICARDO (ὑποστηρίζαντος, ὅτι «ἡ ἱκανότης πρὸς πληρωμὴν τῶν φόρων εἶναι ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ καθαρὸν καὶ ὄχι ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ ἀκαθάριστον εἰσόδημα») χαρακτηρισμὸς τοῦ εἰσοδήματος ὡς κριτηρίου τῶν δυνάμεων ἔδωκε λαβὴν εἰς τὴν ἀνθούσης ἔτι τῆς φιλολογίας περὶ τὴν θεωρίαν τῆς ὀφειλείας, ἀνάπτυξιν τῆς νέας θεωρίας, καθ' ἣν ὁ φόρος πρέπει νὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ τοῦ καθαρῶν εἰσοδήματος (*Freieinkommenstheorie*), μετ' ἔκπτωσιν ἐλαχίστων ἀντιρροήσεως, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς (σελ. 209): «Ἡ ἀρχικὴ ἰδέα, ὡς εἶδομεν, ἦτο ἡ τῆς παραγωγῆς. Εἴτε ἤθελε ληφθῆ (διὰ τὴν φορολογίαν) τὸ προϊόν ὡς προέκυπτε, δηλ. ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ εἰσοδήματος, εἴτε ἤθελε ληφθῆ τοῦτο ὡς διαρκῶς ἔμενε, δηλ. ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς περιουσίας, τυγχάνει ἀδιάφορον. . . . Ἀμφότερα, ἢ τε περιουσία καὶ τὸ εἰσόδημα, ὡς τεκμήρια τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος, ἀπέβλεπον εἰς συνθήκας παραγωγῆς. Μόλις, ἐν τούτοις, διετυπώθη ἀξίως δι' ἀπαλλαγὴν ἐλαχίστου συντηρήσεως, εἰσῆλθῃ νέος παράγων, τούτέστιν αἱ συνθῆκαι τῆς καταναλώσεως. Ὅ,τι τὸ άτομον ἐλάμβανε ἢ παρήγεν ὑπὸ τὴν μορφήν εἰσοδήματος δὲν ἦτο πλέον ἡ μόνη ἄποψις· ἡ ἱκανότης τοῦ ἀτόμου, ὅπως προσομοίωσῃ τὸ προϊόν τοῦτο πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαραίτητων ἀναγκῶν του, κατέστη ἕξισιν ἰσχυρὸς παράγων».

σότερον συγκεκριμένην μορφήν διὰ τῆς περὶ ἰσότητος ἐν τῇ θυσίᾳ θεωρίας, ἣτις ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς νεωτέρας ἀντιλήψεως περὶ φορολογίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Θεωρία τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας.—Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην⁽¹⁾ ⁽²⁾, ὁ φόρος, διὰ νὰ κατανεμηθῇ δικαίως, ἐν ἰσότητι, πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν αὐτὴν εἰς ἅπαντα τὰ ἄτομα θυσίαν. Διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου, τὸ ἄτομον στερεῖται μιᾶς ἀπολαύσεως, μιᾶς οικονομικῆς ὀφελείας, τοιούτων ὑποβάλλεται εἰς θυσίαν. Τὸ μέγεθος τῆς θυσίας ταύτης πρέπει νὰ εἶναι ἴσον δι' ἄλλους. Μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, οἱ πολῖται πρέπει νὰ μείνωσιν εἰς τὴν αὐτὴν οικονομικὴν κατάστασιν, τὴν αὐτὴν πρὸς ἀλλήλους ἰσορροπίαν, εἰς ἣν καὶ πρὸ αὐτῆς εὐρίσζοντο.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἰσάγει, ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς πρὸς πληρωμὴν ἱκανότητος, πλήρως τὸ στοιχεῖον τῆς καταναλώσεως. Ἡ πρὸς πληρωμὴν ἱκανότης αὕτη πρέπει νὰ μετρηθῆται, οὐχὶ ἀπλῶς ἐκ τῆς πρὸς παραγωγὴν ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἱκανότητος πρὸς καταναλώσιν, τοιούτεσι τῆς δυνάμεως πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀναγκῶν ⁽³⁾.

Ὁ Mill διετύπωσεν, ὅτι ἡ μόνη βᾶσις τοῦ δικαίου φόρου εἶναι ἡ ἰσότης τῆς θυσίας ⁽⁴⁾. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ Mill ἔτυχε πολλῶν ἐπεξεργασιῶν καὶ ἐρινησιῶν.

(1) Principle of equal sacrifice.

(2) Εἶναι αὕτη κυρίως ἡ θεωρία τοῦ JOHN STUART MILL, *Principles of Political Economy*, βιβλ. V, κεφ. II, 2 σελ. 539—40. Ἐπεξεργάσθησαν ὅμως αὐτὴν βραδύτερον καί: ἡ ὀλλανδικὴ σχολὴ τῶν BOK, COHEN - STUART καὶ PIERSON (ἴδε *Contributo alla teoria progressiva sul reddito*, μετάφρ. ἐν «Biblioteca dell'Economista», σειρᾶ V, τόμ. XV, τῆς ὀλλανδικῆς ἐκδόσεως 1889) — ἡ αὐστριακὴ σχολὴ διὰ τῶν R. MEYER, *Die Principien der gerechten Besteuerung*, 1883 καὶ E. SAX, *Grundlegung etc.* op. cit. — προσφάτως δ' ὁ ἄγγλος F. V. EDGEWORTH, *The pure theory of taxation*, ἐν «The Economic Journal», VII, 1897. σελ. 557 καὶ ἔπομ. καὶ *The subjective element in the first principles of taxation*, «Quarterly Journal Econ.», 24, 1909) 10.

(3) Ἐνταῦθα σημειοῦται πρόοδος ἐν σχέσει πρὸς τὰς προηγουμένας θεωρίας ἐνθα ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει οὐχὶ τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ μόνον αἱ ἀπαραίτητοι ἐξ αὐτῶν (ἐλάχιστον συντηρήσεως).

(4) *Principles etc.*, op. cit.: «Ἰσότης φορολογίας ὡς πολιτικὸν ἀξίωμα σημαίνει ἰσότητα θυσίας» σημαίνει κατανομὴν τῆς, ἔναντι τῶν δαπανῶν διοικήσεως, ἐπιβαλλομένης φορολογίας, κατὰ τρόπον, ὥστε ἕκαστον πρόσωπον νὰ αισθάνηται, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένης μερίδος, ἐνόχλησιν οὐδὲ μείζονα οὐδ' ἐλάσσονα ἔπεινης, ἢν οἰσθῆναι ἄλλο πρόσωπον αισθάνεται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μερίδος».

Ὁ MILL, ἀποκρούει ἐντόμως τὴν θεωρίαν τῆς ἀντάλλαγῆς (ὀφελείας).

Κατὰ τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, ἡ *ισότης* τῆς θυσίας πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀναλογικὴ (1) (2). Ἡ σκέψις αὕτη ἄγει εἰς τὸν ἀναλογικὸν φόρον.

Ἄλλ' αἱ ἀντιλήψεις αὗται εἶχον ὡς παρακολούθημα καὶ ἕτερον κανόνα, ὅστις ἄριστα πλαισιοῦται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς μὴ παρεμβάσεως τοῦ κράτους, ἣν ἐπρόσβενε τὸ φιλελεύθερον δόγμα «leave them as you find them». Διὰ νὰ προκύψῃ, μετὰ τὴν ἀπαραίτητον ἀφαίρεσιν τοῦ φόρου ἐκ μᾶς ἐκάστης τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομῶν, τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ὄριον θυσίας, πρέπει «ὁ φορολογικὸς νόμος νὰ μὴ διαταράσσῃ, διὰ τεχνητῆς ἐπεμβάσεως, τὸν φυσικὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ τῶν ἑλατηρίων πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ τῶν τοιούτων πρὸς δαπάνην» (3). Αἱ καθ' ἐκίαστας ἰδιωτικαὶ οἰκονομίαι διαθέτουσιν ὠρισμένην ποσότητα πλοῦτου, σκοπὸς δὲ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσπάθεια, ὅπως ὁ πλοῦτος οὗτος ἀύξηθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ ἐπωφελῶς.

Ἡ ἐρμηνεία τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας ὡς «ἀπολύτου», ὡς «ἀναλογικῆς», σφόδρα ἐπολεμήθη (4). Δὲν εἶναι δικαία ἡ κατανομή τῶν φόρων, ἡ ὁποία ἀφαιρεῖ παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν τὸ αὐτὸ ποσὸν ἀπο-

(1) Αὐτὸς οὗτος ὁ ΜΙΛΛ, κηρύσσεται ὑπὲρ ἀναλογικοῦ φόρου, ἐπιβαλλομένου μετ' ἐκπτώσιν (ἀπαλλαγὴν) ἐλάχιστου συντηρήσεως, οὗτινος ὁμοῦ τὸν καθορισμὸν δέχεται δυσχερῆ ἔνεκα τῆς διαφόρου, ἀπὸ ἀτόμου εἰς άτομον, διαβαθμίσεως τῶν ἀναγκῶν. Προσθευτικῶν ποσοστὸν δέχεται οὗτος εἰς τὸν φόρον κληρονομιῶν.

Οἱ BERGIUS, *Grundsätze der Finanzwissenschaft*, (1865), 2^a ἔκδ. 1871, σελ. 407—410 καὶ PFEIFFER, *Die Staatseinnahmen*, 1866, I σελ. 80, II σελ. 26—34 κλπ., ἐπήρασαμένοι ὑπὸ τοῦ Mill, ὑποστηρίζουσι τὴν αὐτὴν ἀρχήν.

Ὁ PARIEU, *Traité des impôts*, (1862), 2^a ἔκδ. 1866, σελ. 30, ἀντικρούει τὴν θεωρίαν τῆς ἀνταλλαγῆς (ὠφελείας), φρονεῖ δ' ὅτι αὕτη δέον νὰ συνδυασθῇ πρὸς τὴν τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας, καταλήγων εἰς τὸ ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι ἀναλογικός.

(2) Ὁ EDGEWORTH, *The pure theory etc.*, op. cit., διακρίνει μεταξὺ ἰσῆς θυσίας (equal sacrifice) καὶ ἀναλογικῆς θυσίας (proportional sacrifice), ἀμφοτέρων ὡς ὑποδιαρέσεων γενικωτέρας ἐννοίας, ἣν ἀποκαλεῖ ὁμοίαν θυσίαν (like sacrifice), χρησιμοποιῶν καὶ μαθηματικὰς σκέψεις. Ἰση θυσία θὰ ἐσημαινε θυσίαν ἀπόλυτως ἴσου «ποσοῦ» χρησιμότητος, ἀναλογικὴ θυσία θὰ ἐσημαινε θυσίαν ἰσῆς «ἀναλογίας» χρησιμότητος. Οὐχ ἦττον τὸν ὅρον «ἴση θυσία», εὐχρηστοτέρου, χρησιμοποιεῖ οὗτος ὡς γενικόν, κοινόν, δι' ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας.

(3) J. S. MILL. Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην προσκολλᾶται σήμερον αὐστηρῶς ἐπίσης ἡ «φασιστικὴ θεωρία» (ὄρα κατωτέρω).

(4) Περὶ FANNO, op. cit., σελ. 69, SELIGMAN, op. cit. σελ. 211

λαύσεως, χωρίς να λαμβάνη υπ' όψει την οικονομικήν αὐτῶν κατάστασιν.

Ἡ ἑτέρα ἔρμηνεία (1), εὐρύτερα, επικαλεσθεῖσα καὶ τὴν οικονομικήν θεωρίαν τῆς τελικῆς ἢ ἐλαχίστης χρησιμότητος, ὑποστηρίζει, ὅτι (2)

καὶ ἐπομ. ὡς καὶ τοὺς αὐτόθι ἀναφερομένους συγγραφεῖς, ἐξ ὧν μάλιστα ἔνιοι (λ. γ. Leroy—Beau lieu) διεκλήρουσαν προτίμησίν των πρὸς τὴν παλαιὰν θεωρίαν τῆς ὀφελείας. Παρ' ἄλλων ἢ ἀποφῆς τῆς ἀπολύτου ἀναλογίας ἐθεωρήθη ἀνεπαρκής.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς ἁπασαί ἐντάσεως, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι διαβάθμισίν τινα. Θὰ ἰδύνατό τις νὰ κατατάξῃ αὐτὰς εἰς ἀνάγκας ἀπολύτους, ἀνάγκας ἀπέσεως, ἀνάγκας σχετικῆς ποιητικείας καὶ ἀνάγκας μεγάλης ποιητικείας. Ἡ θυσία, ἡ πείσις, ἡ ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ φόρου προκαλουμένη ἐπὶ προσώπου, οὐτινος τὸ εἰσόδημα δύναται νὰ ἰκανοποιήσῃ μόνον τὴν πρώτην ὁμάδα ἀναγκῶν, δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν προκαλουμένην ἐπὶ προσώπου, οὐτινος τὸ εἰσόδημα δύναται νὰ ἰκανοποιήσῃ πλείονας τῶν ὁμάδων τούτων ἀναγκῶν. Ὁ φόρος, παρὰ τοῦ ἐνδεοῦς προσώπου θ' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἐνῶ παρὰ τοῦ πλουσίου θ' ἀφαιρέσῃ ποσὰ ἔχοντα δι' αὐτὸν ἦσσαν σημασίαν.

(1) Ὁλλανδικὴ σχολή (PIERSON op. cit., COHEN-STUART, op. cit. κλπ.) καὶ αὐστριακὴ σχολή (MEYER, op. cit., SAX, op. cit.).

(2) Ἡ ὀλλανδικὴ σχολὴ ἐποφελήθη τῆς ὑπὸ τοῦ Jevons διατυπωθείσης οικονομικῆς θεωρίας τῆς τελικῆς χρησιμότητος, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φορολογικὴν θεωρίαν τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας. Κατὰ προσαρμογὴν εἰς ἐκείνην, οἱ θεωρητικοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ὑπεστήριξαν, ὅτι ἡ ἐντασις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀτόμου καὶ συνελπῶς ἡ ἐλαχίστη χρησιμότης αὐτῶν μειοῦται ἐφόσον ἀνερχόμεθα ἀπὸ τῶν ἀπαραίτητων ἀναγκῶν πρὸς τὰς ἡττον ἐπειγούσας τοιαύτας. Ἡ ἐλαχίστη χρησιμότης παντὸς ἀγαθοῦ ἢ πάσης ποσότητος εἰσοδήματος ποικίλλει κατὰ περιῶπου ἀντίστροφον σχέσιν πρὸς τὴν ὅλην ποσότητα (ἀγαθῶν ἢ εἰσοδήματος). Ἐπισημασμένως καὶ ἡ φορολογία πρέπει, ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου ἀτόμου, νὰ πλήξῃ περισσότερο τὸν πλοῦτον, ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἰκανοποίησιν τῶν μικροτέρας ἐντάσεως ἀναγκῶν. Ἡ τοιαύτη σκέψις ἠγάγεν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν προοδευτικὸν φόρον, ὅστις θὰ ἐπιφέρει τὴν ἰσότητα τῆς θυσίας. Τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐπεχειρήσαν νὰ ἐνισχύσωσι καὶ διὰ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, οἵτινες ὁμῶς δὲν ἐκρίθησαν ὀρθοί.

Εἰδικώτερον ὁ COHEN STUART (ὄρα Seligman, op. cit., σελ. 278), ἀναλύων τὰ τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας, παρατηρεῖ ὅτι, ἀπὸ τῆς ὑποκειμενικῆς τοῦ ἀτόμου (φορολογουμένου) ἀπόψεως, ὑπάρχουσι 4 συνέπειαι τοῦ φόρου: α) ἡ θυσία τοῦ ἀφαιρεθέντος χρηματός, καθ' ἣν θὰ ὄφειλε νὰ καταβληθῆ παρὰ πάντων ἀκριβῶς τὸ «αὐτὸ ποσὸν φόρου»· β) ἡ θυσία τῶν ἀπολαύσεων, ἅς θὰ ἠδύνατο νὰ προσπορίσῃ τὸ ζῆμα τοῦτο, θυσία, ἥτις θὰ ἐπέλθῃ ἂν ἕκαστος στερηθῆ «ἴσων ἀπολαύσεων»· γ) ἡ θυσία τῆς «ἀναλογίας», ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν ἀπολαύσεων ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ φορολογουμένου ἀπολαύσεων· καὶ δ) τὸ παραχθὲν ἠθικὸν ἀποτέλεσμα ἢ ὁ «πόνο»· Στήριζόμενος δ' ὁ C.—S. κυρίως εἰς τὴν τρίτην παρατήρησιν, ὀρίζει, ὅτι διὰ νὰ

(¹) ἴση κατανομή τῶν φόρων εἶναι ἐκείνη, ἢ ὁποία ἀφαιρεῖ παρ' ἐκάστου φορολογουμένου, οὐχὶ ποσὸν ἀνάλογον πρὸς τὸ σύνολον τοῦ πλοῦτου (εἰσοδήματος) αὐτοῦ, ἀλλὰ ποσὸν ἀπολαύσεων ἀνάλογον πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀπολαύσεων τὰς ὁποίας δύναται νὰ παροίσχη αὐτῷ ὁ πλοῦτός του (τὸ εἰσόδημά του). Ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι προοδευτικός. Ἡ ἐρομηναία αὕτη (²) εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς νεωτέρας θεωρίας τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος.

ἐπιβλήθῃ δικαίως ἡ φορολογία πρέπει: νὰ φορολογηθῇ τὸ ἄτομον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὅστις προσαπὸς τὸ ποσὸν τῶν ἀπολαύσεων, ὃν θὰ στερηθῇ τοῦτο διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ φόρου, νὰ εἶναι ἀναλογικὸν πρὸς τὸ ὅλκον ποσὸν ἀπολαύσεων, ὅπερ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ὡς ἐκ τῆς οικονομικῆς καταστάσεώς του, μετ' ἀφαιρέσει τοῦ ἀπολαύσεων διὰ τὰς ἀπολέτους αὐτοῦ ἀνάγκας ποσοῦ.

(1) Ἡ αὐστριακὴ σχολὴ ἠρεῦνησε τὸ θέμα μετ' ἀπόμοιον σχεδὸν πρῶσιμα.

Ὁ MEYER, τοποθετῶν τὴν ἐρευναν ἐπὶ τοῦ τμήματος τῶν ἱκανοποιουμένων ἀναγκῶν καὶ οὐχὶ τοῦ τμήματος τῶν μὴ ἱκανοποιουμένων τοιούτων, φρονεῖ, ὅτι ἡ ἰσότης τῆς θυσίας θὰ μετρηθῇ ἐκ τοῦ βαθμοῦ, καθ' ὃν ὁ φόρος ἀξάνει τὴν ἔντασιν τῆς τελευταίας ἱκανοποιηθείσης ἀνάγκης.

Ὁ E. SAX, *op. cit.*, §§ 81 καὶ 82, ὑποστηρίζει τὰς αὐτὰς περὶ τοῦ πρὸς τὴν ὀλλανδικὴν σχολὴν ἀντιλήψεις, τῇ βοηθείᾳ ἰδίως αὐτοῦ θεωρίας ἣν ἀπεκάλεσεν *οικονομικὴν θεωρίαν τῆς ἐξισώσεως* (Äquivalente).

Ὁ S., ὡς ἐλέχθη ἐν σελ. 12—14 τῆς παρούσης, ἐπιχειρεῖ νὰ θεμελιώσῃ τὴν δημοσιονομικὴν, φυσικῶν δὲ τῶ λόγῳ εἰδικώτερον καὶ τὴν φορολογικὴν, θεωρίαν τὸν ἐπὶ καθαρῶς οἰκονομικῶν θεμελίον, ἔξω πάσης ἄλλης ἀντιλήψεως (πολιτικῆς, ἠθικῆς κλπ.). Κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθείσαν φθίνουσαν κλίμακα τῶν ἀναγκῶν, ὅσα ἀνερχόμεθα εἰς ποσότητας (μονάδας) κατεχομένων ἀγαθῶν, τόσα μείζων, μέχρις ἐνὸς σημείου, εἶναι ἡ μείωσις τῆς ἐντάσεως τῶν ἀναγκῶν. Ἡ δὲ ἀξία ἐκάστης μονάδος ἀγαθῶν ἡρτηται ἐκ τῆς «ἐλαχίστης χρησιμότητος» τῆς τελευταίας κατεχομένης ποσότητος (μονάδος). Τὸ πρόβλημα τῆς ἴσης φορολογίας εἶναι: ἐκ τῶν ἀτομικῶν οἰκονομικῶν νὰ ληφθῶσι, διὰ τὰς ὁμαδικὰς ἀνάγκας, ποσοστῆτες ἀγαθῶν οὕτως ὑπολογισθεῖσαι, ὥστε ἕκαστον ἄτομον (ὑποκείμενον οἰκονομίας), ἀνάλογως πρὸς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῶν ἀτομικῶν ἀξιών ἐν τῇ κλίμακῃ αὐτοῦ, νὰ θεωρῇ τὴν παρ' αὐτοῦ ζητουμένην ποσότητα ἀγαθῶν ὡς ἔχουσαν ἴξιαν τόσῳ ἕψηλῃ ὅσα θεωρεῖ ταύτην ἕψηλῃ πᾶν ἄλλο ἄτομον διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ εἰσῆς ζητουμένην ποσότητα (σελ. 514). Τοῦτέστιν ὁ SAX, ἀποκροεῖ τὴν ἰσότητα τῆς θυσίας καὶ ζητεῖ ἰσότητα τῶν ἀφαιρουμένων ἀξιών.

Ἡ θεωρία αὕτη τάσσεται ὑπὲρ τοῦ προοδευτικοῦ φόρου.

(2) Ἐπεξεργασία τῆς θεωρίας τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας εὑρηται καὶ ἐν A. HELD, *Die Einkommensteuer*, 1872, σελ. 103 καὶ ἐπομ.—F. NEUMANN, *Die Steuer nach der Steuerfähigkeit*, ἐν «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», N.F., Bd I, 1880, ὅστις φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος ἐν τοῖς πράγμασι, δὲν εἶναι διάφορος ἀπὸ τὴν τῆς ἴσης θυσίας.—FR. FR. v. WIESER, *Theorie der gesellschaftlichen Wirtschaft*, ἐν «Grundriss der Sozialökonomik» v. S. Altmann, u.a., Tübingen 1914, σελ. 424 καὶ ἐπ.

Ἡ θεωρία τῆς ἐλαχίστης χρησιμότητος κατεκρίθη (1) ὡς ἀόριστος καὶ μὴ ἄγουσα εἰς συγκεκριμένην λύσιν τοῦ θέματος τῆς κατανομῆς τῶν φορολογικῶν βαρῶν. Οὐχ ἦτον ἀτετέλεσεν αὕτη σοβαρὸν βῆμα ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης (2).

Ἡ ἀνωτέρω θεωρία συνεδέθη καὶ πρὸς ἕτεραν, τὴν *θεωρίαν τῆς ἐλαχίστης θυσίας* (3). Ἐν κλίματι ὠφελιμότητος τῆς φορολογίας, ἡ

(1) Πρὸβλ. FANNO, *op. cit.*, σελ. 69, SELIGMAN, *op. cit.*, σελ. 222 καὶ ἐπομ. 292 καὶ ἐπομ., κλπ. Ὁ τελευταῖος, χαρακτηρίζων ὡς ἀνεπαρκεῖς τὰς ἐπὶ τοῦ προοδευτικοῦ φόρου δοξασίας τῆς ὀλλανδικῆς σχολῆς, παρατηρεῖ (σ. 222): «Ἡ ἐπιζωλὴ «ἴσων θυσίων» ἐφ' ὧλων τῶν φορολογουμένων θὰ μείνῃ πάντοτε ἰδεώδης, οὐδένος ἢ πραγματοποιήσιμος ἔσται ἀδύνατος. Θυσία σημαίνει τι τὸ ψυχικόν, τὸ ψυχολογικόν. Ὁ φόρος ἀφαιρεῖ ἀγαθὰ, αἴτινα εἶναι τι τὸ ὕλικόν, τὸ ἄπτόν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ διαπιστωθῶσιν αἱ ἀκριβεῖς σχέσεις μεταξύ ψυχικοῦ τινος ἀγαθοῦ καὶ ἕτερου ὕλικου τοιοῦτου. Ὅτι εἶναι δύναται νὰ γίνῃ ἐπαρκὴς ὁποιοῦς λογισμὸς τοῦ πόνου καὶ τῆς ἡδονῆς, καθόσον οὐδεμία προσπάθεια μετατροπῆς τῶν ἕτερογενῶν εἰς ὁμογενῆ δύναται ποτε νὰ ἐπιτύχῃ». Ὑποδεικνύων δὲ τὴν διάφορον θέσιν τῶν ἀτόμων ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν οἰκογενείας, υγείας, τοῦ δουρίου, ἀτομικῶν κλίσεων, τρόπου κτήσεως τῶν ἀγαθῶν κλπ., προσθέτει οὗτος: «Αἱ ποιικιλίαι, κατὰ συγκεκριμένην περίπτωσιν, εἶναι ἀναρίθμητοι. Εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ λεχθῇ ἂν ὁ αὐτὸς φόρος ἐπὶ ἀτόμων ἐχόντων τὸ αὐτὸ εἰσόδημα ἢ τὸν αὐτὸν πλοῦτον θὰ παραγάγῃ τὴν αὐτὴν σχετικὴν πίεσιν, δηλ. ἂν θὰ προκαλέσῃ ἴσην (τουτέστιν ἀναλογικὴν) θυσίαν». — Οὐχ ἦτον, ὁ Seligman ἐπανειλημμένως ἀλλαγῶν τονίζει, ὅτι διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἐγένετο σπουδαῖον βῆμα πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῆς θεωρίας τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

(2) Ὁ F. NITTI, *op. cit.*, τόμ. I σελ. 320, ἐρῶσκει, ὅτι ὄντως εἶναι δυσχερὲς νὰ καθορίσῃ τις τί ἐστὶν ἰσότης θυσίας προκειμένου νὰ μεταφέρῃ αὐτὴν εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον. Οὐχ ἦτον ἡ ἰδέα τοῦ Mill, καίτοι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μὴ οὐσα πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος, ἀποτελεῖ ἀποτελεσματικὸν κίνητρον πρὸς ἕνα σκοπὸν δικαιοσύνης: σκοπὸν μᾶλλον ἢ μέθοδον.

(3) Ὅρα: EDGEWORTH, *op. cit.*—T. CARVER, *The ethical basis of distribution*, ἐν «Annals of the American Academy of Political and Social Sciences», VI (1895), σ. 97 καὶ *The minimum sacrifice theory of taxation*, ἐν «Political Science Quarterly», XIX (1904), σ. 66-79.—A. PIGOU, *A study in public finance*, London, 1928, Part 2nd, Chpr IV and V.—Καὶ ὁ MILL, εἶχε παρατηρήσει: «Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας τὸ κράτος ζητεῖ παρὰ τοῦ φορολογουμένου, πρέπει νὰ καταβληθῇ φροντίς, ὥστε τοιαῦται θυσίαι νὰ πιεζῶσι, κατὰ τὸ δυνατόν, δι' ἴσων βάρους ἐφ' ὧλων· διότι διὰ τοιαύτης μεθόδου θὰ προκληθῇ ἐπίσης τὸ ἐλάχιστον ὄριον ὀικονομικῆς θυσίας».

Ὁ EDGEWORTH ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀρχὴ εἶναι οὐχὶ ἡ τῆς ἴσης θυσίας, ἀλλ' ἡ τῆς ἐλαχίστης θυσίας (minimum sacrifice theory). Στριζόμενος ἐπὶ ὠφελμιστικῆς θεωρίας, καθορίζει οὗτος, ὅτι ἡ ὀλικὴ ὑπὸ τῆς φορολογίας προκληθῆσομένη ὠφελιμότης (utility) θ' ἀποτελέσῃ ἀνώτατον ὄριον (maximum), ἀντιθέτως δ' ἡ ὀλικὴ ὡς ἐκ τῆς φορολογίας ἀνοφέλεια (disutility,

θυσία ἀποτελεῖ κατώτατον ὄριον, πρέπει δ' αὕτη νὰ εἶναι «θυσία ἴσου ἐλαχίστου ὄριου», ἐν ἣ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ὄριον, δι' ἕκαστον φορολογούμενον, νὰ εἶναι τὸ αὐτό. Ἡ θεωρία ὁμῶς αὕτη κυρίως ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὁμαδικὴν, ὄλων τῶν φορολογουμένων, θυσίαν. Δι' ἕκαστον πολίτην, ἢ ἐκ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου θυσία εἶναι τόσῳ μικρότερα, ὅσῳ μεγαλύτερον εἶναι τὸν ποσὸν τοῦ πλούτου αὐτοῦ. Τὸ ἄθροισμα τῶν ἀτομικῶν θυσιῶν δίδει τὴν ὁμαδικὴν θυσίαν, ἢ ὁποῖα εἶναι τόσῳ μικρότερα ὅσῳ ταύτην ἀποτελοῦσι περισσότερον θυσία πλουσίων τάξεων (δηλ. ὁ κύριος ὄγκος αὐτῆς προέρχεται ἐκ τῶν πλουσίων) καὶ ἀντιστρόφως εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα, ὅσῳ αὕτη ἀποτελεῖται κατὰ μείζονα ἀναλογίαν ἀπὸ θυσίας πτωχῶν τάξεων. Ἡ σκέψις αὕτη ἄγει εἰς τὸν προοδευτικὸν φόρον, οὔτινος ὁμῶς φοβοῦνται τ' ἀποτελέσματα οἱ θεωρητικοὶ οὗτοι (1).

Συνθετικὴ νεωτέρα θεωρία τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος. — Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν προεκθεισῶν ἀντιλήψεων, μὴ δυναθεισῶν νὰ δώσωσι συγκεκριμένην μορφήν εἰς τὰ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος, ἤγαγεν εἰς ἐκλεκτικὴν συναρμολόγησιν καὶ περαιτέρω ἐπεξεργασίαν αὐτῶν, διαμορφωθείσης πληρεστέρας θεωρίας. Ἡ ἠθικοῖστορικὴ σχολή, μὲ κορυ-

δηλ. ἡ προκαλουμένη στέρησις ὠφελιμότητος, στέρησις ἀπολαύσεων, ὡς ἐκ τῆς φορολογίας, ἢ θυσία) θ' ἀποτελέση κατώτατον ὄριον (minimum). Ἡ τοῦ ἐσχάτου ὄριου θυσία (ἀνοφέλεια) πρέπει νὰ εἶναι ἢ αὐτὴ δι' ἅπαντας τοὺς φορολογούμενους, τουτέστι πρέπει νὰ καθιερωθῇ ἀρχὴ τῆς «θυσίας ἴσου ἐλαχίστου ὄριου (equimarginal sacrifice)», ἐν ἣ τὸ κατώτατον ὄριον θυσίας ἕκαστου φορολογουμένου θὰ εἶναι τὸ αὐτό.

Ὁ CARVER ὑποστηρίζει τὴν αὐτὴν ἀρχήν, ἀλλὰ μὲ διάφορον ἀφετηρίαν. Κατ' αὐτὸν, τὴν φορολογίαν πρέπει νὰ διέπῃ ἡ *ἰσότης τῆς ἐλαχίστης θυσίας*. Τὰ ἐκ τῆς φορολογίας δυσάρεστα εἶναι δύο: ἡ θυσία τοῦ φορολογουμένου καὶ ἡ πίεσις τῆς παραγωγῆς. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ «ἄμεσος θυσία», συνισταμένη εἰς στέρησιν ἀπολαύσεων δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν φορολογούμενον. Προκαλεῖται ὁμῶς καὶ «ἔμμεσος θυσία», συνισταμένη εἰς τὴν στέρησιν ἀπολαύσεων, ἣτις, ὡς ἐκ τῆς πίεσεως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, προκαλεῖται εἰς τὴν κοινωνίαν. Τὸ ἄθροισμα ἀμφοτέρων τῶν θυσιῶν πρέπει νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον ὄριον.

Ἀμφότεραι αἱ θεωρίαι αὗται ἐκρίθησαν (Seligman, op. cit. σελ. 386-9) ὡς ἀόριστοι καὶ ἀνεφάρμοστοι.

(1) Εἶναι προφανές, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ ποσοστοῦ θὰ φθάσῃ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς το ν' ἀφαιρέσῃ ὀλόκληρον τὸ εισόδημα, ἴσως δὲ καὶ τὸ κεφάλαιον. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο φανῇ ὑπερβολικόν, πάντως ὁ προοδευτικὸς φόρος θὰ πλήξῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν ἔφεσιν πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις, θὰ μειώσῃ δ' οὕτω τὴν ἐθνικὴν παραγωγήν.

φαῖον τὸν Wagner ⁽¹⁾, ἐπῆρξε, μολονότι ἐν τῷ πνεύματι τῆς εἰς τὰς σοσιαλιστικὰς θεωρίας ἐμπεριεχομένης ὑπερβολῆς, σπουδαιότατος ἐργάτης ταύτης. Ἔτεροι συγγραφεῖς ἀνεχώνευσαν αὐτὴν ἐπὶ τὸ μετριοπαθέστερον, ἰδίᾳ ὁ Seligman ⁽²⁾. Θὰ δώσωμεν, ἐν περιλήψει τά, κατ' αὐτοῦς, κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα χαρακτηρίζουσι «στοιχεῖα ἀντικειμενικά» καὶ «στοιχεῖα ὑποκειμενικά».

Ἀντικειμενικὸν κριτήριον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου εἶναι ὁ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος ἢ παραγόμενος πλοῦτος, δηλ. τὸ κεφάλαιον ἢ τὸ εἰσόδημα. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁ φόρος θὰ λαμβάνηται μόνον ἐκ τοῦ δευτέρου, οὐχ ἤτιον ἀμφοτέρα ταῦτα εἶναι κριτήρια τοῦ «οἰκονομικῶς δύνασθαι». Ὁ ἔχων μείζονα ποσότητα πλούτου ἔχει καὶ μείζονα φοροδοτικὴν ἱκανότητα. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐξετάζει τὸν πλοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, δηλ. τῆς κτήσεως καὶ κατοχῆς αὐτοῦ (περιοδικῆς = εἰσόδημα, διαρκoῦς = κεφάλαιον). Τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦτου ὁμοῦς δίδει οὐχὶ ἀπλῶς ἀναλογικὸν μέτρον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος, ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον τῆς ἱκανότητος πρὸς παραγωγὴν πλοῦτον. Ἡ κατοχὴ μεγάλης ποσότητος πλούτου (κεφαλαίου ἢ καὶ εἰσοδήματος) παρέχει, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν εἰς τὸν κάτοχον μέγιστον πλεονέκτημα ἐν τῇ αὐξήσει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ ⁽³⁾.

(1) Ἴδε *Finanzwissenschaft*, op. cit., γαλλ. ἔκδ. τόμ. II σελ. 109 καὶ λοιπὰς ἐργασίας του.

(2) Ἴδε *Progressive taxation etc.*, op. cit. καὶ λοιπὰς ἐργασίας του.

(3) SELIGMAN, op. cit., σελ. 291: «Ἡ ἐνδοκία ἀξίσεως τῆς παραγωγῆς, σιγνώσια, ἐννοεῖται πλέον ἢ κατ' ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ πλοῦτος ὑπόκειται ἀπὸ τινος ἀπόψεως εἰς τὸν νόμον τῶν ἀξιοσημειωμένων ἐπιναλίψεων. Ὅσοφ περισσότερα ἔχει, τόσοφ εὐκολώτερον εἶναι δι' αὐτὸν ν' ἀποκτήσῃ ἀκόμη περισσότερα. . . . Τοῦτο εἶχε τονισθῆ ἤδη ὑπὸ τοῦ Adam Smith. . . . (Wealth of Nations, βιβλ. I, κεφ. 9) λέγοντος: «Μέγα ἀπόθεμα, μολονότι μὲ μικρὰ κέρδη, γενικῶς αὐξάνει ταχύτερον ἢ μικρὸν ἀπόθεμα μὲ μεγάλα κέρδη. Τὸ χοῦμα, λέγει ἡ παρομία, παράγει χοῦμα. Ὅταν ἀπέκτησας μικρὸν τι, εἶναι συνήθως εὐκολον ν' ἀποκτήσῃς περισσότερον. Ἡ μεγάλη δυσκολία εἶναι ν' ἀποκτήσῃς αὐτὸ τὸ ὀλίγον». Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ αὕτη ἰδέα ἐξήρθη ἀρχικῶς δύο δεκαετηρίδας ἐνωρίτερον ὑπὸ τοῦ Rousseau (*Discours sur l'Économie Politique*, 1758, σελ. 93) ὡς πρόσθετον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ προοδευτικοῦ φόρου. «Ἡ δυσκολία ἀποκτήσεως», μᾶς λέγει οὗτος, «πάντοτε αὐξάνει κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀνάγκας τινος» ἐκ τοῦ μηδενὸς μηδὲν δημιουργεῖται τοῦτο εἶναι ἀληθές ἐξίσου ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσιν ὅσον καὶ ἐν τῇ φυσικῇ τὸ χοῦμα εἶναι ὁ σπόρος τοῦ χοῦματος καὶ ἐνίοτε εἶναι δυσχερέστερον ν' ἀποκτηθῆ ἢ εἶναι ὁ σπόρος (νόμισμα περίπου 20 φρ.) ἢ τὸ δεύτερον ἑκατομύριον». Ἐν

Ἐποκειμενικὰ στοιχεῖα τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος εἶναι αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου, ὡς καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐργασία.

Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον ἀνάγεται εἰς τὴν ἑτέραν φάσιν τοῦ πλοῦτου, τὴν κατανάλωσιν, εἰς ἣν θὰ περιλάβωμεν τὴν τε διαπάνην καὶ τὴν ἀποταμίευσιν.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου παρέχουσιν (ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης, κατ' ἀντίστροφον δὲ λόγον) κοιτήριον περὶ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος. Ὅσῳ μείζων εἶναι ἡ ἔντασις τῆς ἀνάγκης, τόσῳ ἐλάσσων εἶναι ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης. Αἱ ὑπὸ τῆς προσεκτεθείσης θεωρίας τῆς *ισότητος τῆς θυσίας* τεθεῖσαι βάσεις δύνανται νὰ ὑποβοηθήσωσιν (').

Τὸ ὄριον, κάτω τοῦ ὁποίου οὐδεμία ὑπάρχει φοροδοτικὴ ἱκανότης, εἶναι αἱ πρὸς τὸ ζῆν ἀνάγκαι. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἐπήγασεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως. Εἶναι φυσικόν, ὅτι εἰς τὰς ἀνάγκαις ταύτας περιλαμβάνονται καὶ ἐκεῖνα τῆς οἰκονομείας καὶ λοιπῶν προσώπων ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ ἀτόμου.

Ἡ περαιτέρω παρακολούθησις τῆς φθινούσης ἐντάσεως τῶν ἀναγκῶν δίδει ἀντιστοίχως ἀξαναόμενον μέτρον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης ἤρτηται ὄθεν καὶ ἀπὸ τὴν *ἱκανότητα πρὸς διαπάνην*.

Βεβαίως, αἱ ἀνωτέρω ἀνάγκαι ποικίλλουσι κατ' ἄτομον. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ νομοθέτης μεριμνᾷ περὶ ἐνός «κατὰ μέσον ὄρον» ἀτόμου, περὶ «τυπικοῦ ἀτόμου», θὰ ὀρισθῶσιν αἱ ἀνάγκαι αὗται κατὰ γενικὰς γραμμὰς.

Τὸ στοιχεῖον τῆς ἐργασίας εἶναι συνδεδεμένον τόσον πρὸς τὴν φάσιν τῆς παραγωγῆς, ὅσον καὶ πρὸς τὴν τῆς καταναλώσεως, τοῦ πλού-

Ἄλλαις λέξεσιν, ἐνῶ ἡ «ἀρχικὴ (ἐμφαντος) δύναμις» παραγωγῆς παρουσιάζει ὡς ἴση, ἢ τοιαύτη «ἀξαναομένη (ἐπίκτητος) δύναμις» ἠδ' ἤδη τὰ μέγιστα. Ὅθεν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς παραγωγῆς, ἡ ἱκανότης δύνανται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀξαναομένη ταχύτερον τῆς περιουσίας ἢ τοῦ εἰσοδήματος. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος ὄθεν, λογικῶς, ἄγει εἰς ποσοστὸν φορολογίας πλεον ἢ ἀναλογικόν.

(1) Ὁ SELIGMAN, *Essais sur l'impôt*, éd. franc., II σελ. 35, παρατηρεῖ: «Τὸ σπουδαιότερον ἴσως βῆμα ἐν τῇ (περὶ φόρων) ἀναλύσει ταύτῃ ἐγένετο παρὰ συγγραφέων, οἵτινες, ὡς ὁ J. St. Mill ἐφαντάσθησαν, ὅτι ἡ οὐσία τῶν δυνάμεων ἢ τῆς ἱκανότητος ἠδρευεν ἐν τῇ ιδιότητι τῆς θυσίας: ἐμέτρον τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου συμφώνως πρὸς τὸ ποσὸν τῆς θυσίας, ἥτις θὰ τῷ ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ βάρους τοῦ φόρου... Τὸ σπουδαῖον σημεῖον διὰ τὸν σκοπόν, ὃν ἐπιδιώκομεν, εἶναι ὅτι εὔρον ἐν τῇ θυσίᾳ τὸ ὑποκειμενικόν μέτρον τῆς ὑποχρεώσεως». Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁμιλεῖ καὶ ἐν *Progressive taxation* σελ. 210.

του. Ὁ διὰ πόνου κτώμενος πλοῦτος (1), ὡς ἀποτέλεσμα παραγωγῆς, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἄνευ πόνου κτώμενον τοιοῦτον (2) (3). Ἄλλὰ προσθέτως, ἡ ἀνάγκη ἀποταμιεύσεως δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς ἐντάσεως διὰ τὸν ἐξ ἐργασίας ἀποκερδαίνοντα καὶ διὰ τὸν καρπούμενον ἀκόπως εἰσοδήματα. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης ὕδεν εἶναι διάφορος, ἐξ οὗ καὶ προέκυψεν ἡ ἀρχὴ τοῦ διαφορισμοῦ ἐν τῇ φορολογίᾳ.

Τέλος, πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀντικειμενικῶν κριτηρίων τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος, προκύπτει, ὅτι ὅσφ αὐξάνει ἡ ποσότης τοῦ πλοῦτου τοῦ ἀτόμου τόσφ αὐξάνει ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης αὐτοῦ. Ἡ δ' αὐξησης τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος εἶναι οὐχὶ ἀναλογικὴ πρὸς τὴν τοῦ πλοῦτου, ἀλλ' ἀνωτέρα, ἴτοι προοδευτικὴ. Τοῦτο ἄγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς προοδευτικότητος ἐν τῇ φορολογίᾳ.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν, πρὸς τῆμιν τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης, ὅτι ὁ ναύαρχος *Ρεδιάδης* διετίπτωσε καὶ ἐν μαθηματικῷ τύπῳ τὴν προοδευτικότητα ταύτην τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος (4).

Τὸ θέμα τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄμεσον φορολογίαν ἐξετάσαμεν ἀλλαγῶν (5), θέλομεν δὲ καὶ παρακατιόντες ἐρευνήσαι αὐτὸ παρενθέτως εἰς εἰδικιώτερα θέματα.

Θεωρία περὶ τῆς δαπάνης ὡς μόνου ἢ κυρίου κριτηρίου τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.— Αὕτη εἶναι ἡ ἀντίληψις τῶν θεωρητικῶν τῆς ἰταλικῆς φασιστικῆς σχολῆς, ὡς καὶ τῶν θεωρητικῶν ἐτέρων τινῶν χωρῶν.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, αἱ ἐκδηλώσεις τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος εἶναι τρεῖς: ἡ *κῆσις* τοῦ πλοῦτου (εἰσόδημα), ἡ *κατοχὴ* πλοῦτου (περιοσία) καὶ ἡ *κατανάλωσις* πλοῦτου.

Τὸ ἀτομον, ἔχον αὐξησην τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ (εἰσόδημα), δύναται,

(1) Λ. γ. τὸ εἰσόδημα διὰ τὸν ἐκ τῆς ἐργασίας ἀπολαμβάνοντα (ἐργάτην, ὑπάλληλον, ἐλεύθερον ἐπαγγελματίαν).

(2) Λ. γ. τὸ εἰσόδημα ἐκ κεφαλαίου, τὴν κληρονομίαν, τὴν αὐτόματον αὐξησην περιοσίας κλπ.

(3) Καὶ αὐτὸς ὁ ἀκόπως κτώμενος πλοῦτος ἢ ὁ συμμίκτως ἐξ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου κτώμενος ἢ ὁ κληρονομούμενος πλοῦτος (ἀναλόγως βαθμοῦ συγγενείας) κλπ. ἔχουσι διαφοροὺς ἀποχρώσεις, αἵτινες καθιστοῦσι καὶ διαβάθμιον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

(4) Ὁ κ. Π. ΡΕΔΙΑΔΗΣ, *Λεξεύσεις τοῦ ἐλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἢ φοροεἰσῶν κατὰ μέγεθος εἰσοδήματος*, Ἀθήναι, 1934, ἐν σελ. 30 καὶ ἐπομ., διατυπώνει καὶ ἀναλύει μαθηματικὸν τύπον ἐπιβεβαιοῦντα τὴν ὡς ἄνω εἰκαζομένην πορείαν τῆς φοροδοτικῆς (εἰσφορικῆς) ἱκανότητος, ἀγούσης εἰς τὸν προοδευτικὸν φόρον.

(5) Ὅρα Α. Σ., *L'impt*, σελ. 286—292 κεφάλ. «Le principe de la capa-

διαθέτον μέρος τῆς αὐξήσεως ταύτης, νὰ βοηθήσῃ τὸ κράτος διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὀμαδικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν.

Τὸ κράτος δὲν πρέπει νὰ φορολογήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, διότι ταῦτα ἀποτελοῦσι κῶστος, ὅπερ εἶναι οἰκονομικὸν στοιχεῖον καὶ δὲν πρέπει νὰ θίγηται ὑπὸ τῆς φορολογίας. Δύναται ὅμως τὸ κράτος, τὰ μὴ πρὸς συντήρησιν ἀπαραίτητα ἔξοδα νὰ θεωρήσῃ ὡς ἔνδειξιν φοροδοτικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου, ἐκτιμωμένης ἐκ πλειόνων κριτηρίων (στοιχείων δαπάνης).

Εἶναι προφανές, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἀπόψει εὐρηται ἡ δικαιολογία τῶν ἐμμέσων φόρων. Οἱ πραγματικοὶ φόροι, εἴτε ἔμμεσοι, εἴτε ἄμεσοι δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψει τὴν προσωπικὴν κατάστασιν τοῦ ἀτόμου. Διὰ νὰ μετρηθῇ ἡ προσωπικὴ φοροδοτικὴ ἱκανότης, πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ ὁ προσωπικὸς φόρος, καθαρῶς προοδευτικός, ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, ἥτις δύναται ἀρκούντως καλῶς νὰ τεκμηριωθῇ ἐκ τοῦ τρόπου διαβιώσεως τοῦ φορολογουμένου.

Ἐπὶ τῆς θεωρίας ταύτης θέλομεν ἐκτενεστέρον ἐπανέλθει περαιτέρω.

Αἱ ἐν τῇ πρακτικῇ διέπουσαι τὰ δημόσια ἔσοδα θεωρίαι.

Ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἔγνω, πρὸς πορισμὸν τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους, νὰ χρησιμοποιήσῃ σύμπλεγμα τῶν θεωριῶν τούτων, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων ἐτάχθη ἰδίᾳ, τρόπον τινά, σφαῖρα δράσεως.

Ἀρχὴ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ ὠφελείας.—Αὕτη διέπει σήμερον τὰ τέλη, ὡς καὶ τὰς κρατικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ κεντρικὸν κριτήριον ἐνταῦθα εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν τιμῶν ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ. Τὸ ἄτομον καταβάλλει τὴν δαπάνην τῶν ἰδιαζουσῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέχει τὸ κράτος καὶ ὧν τοῦτο ἐπωφελεῖται. Ὅσάκις τὸ ἄτομον θὰ προσφύγῃ εἰς τὰς «διοικητικὰς ὑπηρεσίας» τοῦ κράτους, θὰ καταβάλλῃ τὰ τέλη, ὅσάκις δὲ θὰ ποιήσῃται χρῆσιν τῶν «βιομηχανικῶν ὑπηρεσιῶν» αὐτοῦ, θὰ καταβάλλῃ τὴν τιμὴν αὐτῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι, τόσον εἰς τὰ τέλη, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμὰς, τὸ πραγματικὸν κῶστος εἶναι ἐνίοτε ἀνώτερον ἢ κατώτερον αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δὲν τυγχάνει ἐξεταστέον ἐνταῦθα.

Ἀσκησις κυριαρχικοῦ δικαιώματος πρὸς μονοπωλιακὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεως. Νομήματα (regalia).—Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἃς μονοπωλεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ κράτος διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ εὐσχήμως φόρον καταναλώσεως.

Ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.—Αὕτη εἶναι ἡ διέπουσα τὸν κυρίως φόρον.

cité de paiement. Personnalité. Charges de famille καὶ τὰς αὐτόθι βιβλιογραφικὰς σημειώσεις.

III. Η ΠΡΟΪΤΟΝΤΩΣ ΑΥΞΑΝΟΥΣΑ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ
ΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΣΟΔΟΥ. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῆς πολιτείας
καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Εἶναι ἱστορικῶς γνωστὴ ἡ βαθμιαία μετὰβασις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἀπὸ τοῦ νομηματικοῦ τύπου αὐτῆς εἰς τὸν φορολογικόν (1).

Ἄλλ' εἰς χρόνον ὀλιγότερον τοῦ αἰῶνος, ἢ ἐν τῇ πρακτικῇ δημοσιονομικῇ δρᾶσις παρουσίασε ραγδαιοτάτην ἐξέλιξιν.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλελευθερισμοῦ, τὸ ἐπίπεδον τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἦτο χαμηλότατον, καθόσον τὸ κράτος περιοριζέτο εἰς τὴν ἀποκληθεῖσαν «λειτουργίαν τοῦ φύλακος» (2).

Ἡ γνωστὴ ὁμως πρόοδος τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν ἐπέφερεν οὐσιώδη μεταβολὴν τῆς εἰκόνας. Ἦδη παλαιότεροι συγγραφεῖς ἐθεώρησαν ὅτι μία προοδευτικὴ κοινωνία ἐπεκτείνει τὴν διοίκησιν. Ἄλλ' ὁ A. Wagner, ὡς εἶδομεν (3), ὑποστηρίζας ὡς προορισμὸν τοῦ κράτους τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς γενικῆς εὐδαιμονίας, ἐπίστευσεν ὅτι, κατὰ κοινωνικὸν νόμον, ἡ ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας τοῦ κράτος συμβαδίζει μὲ πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ (4). Ἔτεροι, ἐπίσης γερμα-

(1) Ὁ κ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, *Ἱστορία κλπ.*, τόμος Α, ἐν σελ. 6 ὑποσημ. 1, διαιρεῖ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν εἰς τὰς ἐξῆς περιόδους: α) τὴν ἀρχαιοτάτην *παρασιτικὴν*, καθ' ἣν τὸ κράτος ζῆ εἰς βᾶρος ἄλλων κρατῶν καὶ λαῶν, β) τὴν *κτηματικὴν*, ἀνταποκρινομένην πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ τιμαριωτισμοῦ, γ) τὴν *νομηματικὴν* ἢ βασιλικὴν, καθ' ἣν ὁ ἡγεμὼν, μὴ τολμῶν νὰ φορολογήσῃ ἀπευθείας τοὺς ὑπηκόους του, καταφεύγει εἰς τὰ νομήματα (regalia), ἧτοι εἰς παντοειδῆ μονοπώλια καὶ τέλη, δ) τὴν *φορολογικὴν*, ἐπικρατήσαν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὅποτε ὁ αὐτοφορολογούμενος λαὸς στέργει ἀμέσους φόρους καὶ μετατρέπει τὰ πλεῖστα τῶν νομημάτων εἰς ἐμμέσους καὶ ε) τὴν τῆς *κοινωνικῆς οἰκονομίας*, καθ' ἣν τὰς παρατηρεῖται τὰ μὲν βάρη νὰ ἐπιρριφθῶσιν ἐπὶ μιᾶς τάξεως, τῆς πλουσιωτέρας, σπουδαῖον δὲ μέρος νὰ γίνεται χάριν τῶν πτωχοτέρων.

(2) *État-gendarme, Nachtwächterfunktion*. Τὸ κράτος, ὡς ἐλέχθη (σελ.), 3 καὶ 7 ὄφειλε ν' ἀκολουθῇ «σωτηρίαν φειδώ».

(3) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 15—17.

(4) Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ *Εἰσαγωγικά*, σελ. 17, τὸν ἀποκαλεῖ «νόμον τοῦ Βάγνερ».

Τοῦναγίτον ὁ L. SAY, *Les finances de la France sous la Troisième République*, Paris, 1900, διαιεῖ περὶ ἀσθενείας, θεωρῶν ὅτι ἡ αὔξησις τῶν δαπανῶν ἀποτελεῖ παγκόσμιον ἀσθενείαν.

νοί, συγγραφείς (Bluntschli κλπ.) (1) ὁμίλησαν περὶ «προοδευτικῆς κρατικοποιήσεως».

Ἐφόσον λοιπὸν τὸ κράτος προσπαθεῖ νὰ ἐπιλύσῃ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα ἢ ἀναλαμβάνει λειτουργίας, αἵτινες ἦσαν εἰς χεῖρας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας (2), ἡ αὔξησις τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι ἀναπόφευκτος. Ἄλλ' οὐχὶ ὀλιγώτερον, ἐν τοιαύτῃ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ, μεταβάλλονται ἡ ἐσωτερικὴ σύνθεσις τῶν δημοσίων ἐσόδων, ὡς καὶ ἡ κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ κρατικῆς οἰκονομίας καὶ ἰδιωτικῆς τοιαύτης.

Ἐπομένως, πλὴν τῶν ἄλλων παραγόντων, οἵτινες ἐπιφέρουσι μεταβολὴν εἰς τὰς δαπάνας (3), ἡ ἐπαύξησις τῆς δράσεως τῆς Πολιτείας συνεπάγεται καὶ βαθεῖας μεταβολὰς ἔν τε τῇ κρατικῇ οἰκονομίᾳ τῶν ἐξόδων καὶ τῶν ἐσόδων, ὡς καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι, κατὰ τὸν Lampe (4), τὸ διὰ τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως (δηλ. διὰ τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ κράτους ἐπιχειρήσεων ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ διὰ τῶν μέτρων κοινωνικοῦ σκοποῦ) ἐπιρριπτόμενον εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἐν Γερμανίᾳ σήμερον, βάρος ἀνέρχεται περίπου εἰς τὸ τρίτον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ προϋοῦσα ὁμως κρατικοποίησις, λαβοῦσα τὴν νεωτέραν μορφήν

(1) Ἴδε ἐπίσης τὰς σοσιαλιστικὰς θεωρίας ἀνωτ. σελ. 17—19.

(2) Ὁ κ. Α. ΑΝΔΡΕΛΛΗΣ, *Εἰσαγωγικά*, σελ. 16—17, θεωρεῖ, ὅτι ἡ ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῆς Πολιτείας πραγματοποιεῖται κατὰ τοὺς ἑξῆς δύο τρόπους:

1ον. Ὅτε μὲν τὸ κράτος ἀναλαμβάνει λειτουργίας, αἵτινες ἦσαν εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν ἢ σωματείων, ἰδίᾳ τῆς ἐκκλησίας (λ. χ. ἐκπαίδευσιν, φιλανθρωπίαν, εἰσπραξίν φέρων, σιδηροδρόμους, ταχυδρομεῖα, τηλεγραφεία, τηλέφωνα κλπ.).

2ον. Ὅτε δὲ τὸ κράτος δημιουργεῖ λειτουργίας ὅπως νέας, ποθοῦν νὰ προγάγῃ κλάδους τινάς (λ. χ. τὴν γεωργίαν, τὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν) ἢ ἐπιθυμοῦν νὰ κανονίσῃ μεγάλα ζητήματα (λ. χ. τὸ ἐργατικόν καὶ γενικώτερον τὸ κοινωνικόν) ἢ νὰ ρυθμίξῃ μεγάλας ἐκδηλώσεις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου (ἐπέμβασις εἰς τὰς ἐταιρείας, τὰς τραπέζας, τὰ χρηματιστήρια κλπ.).

(3) Ὁ κ. Α. ΑΝΔΡΕΛΛΗΣ, *Εἰσαγωγικά*, σελ. 43 καὶ ἐπομ. διακρίνει:

1) *Φαινomenικά αἷτια* τῆς αὔξεσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ὡς τοιαῦτα δὲ θεωρεῖ: α) τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, β) τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν.

2) *Θετικὸς λόγους* τῆς αὔξεσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ὡς τοιοῦτους δ' ἀναγράφει: α) τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας, β) τὰς δαπάνας τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, γ) τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας τοῦ Κράτους, δ) τὴν πρὸς σπατάλην τᾶσιν τῶν δημοκρατικῶν πολιτευμάτων καὶ ε) τὴν πρὸς σπατάλην τᾶσιν τῆς γραφειοκρατίας.

(4) Α. LAMPE, *Reine Theorie der Finanzreform*, «Finanzarchiv», N. F. 2 (1934), Heft 2., σελ. 218 καὶ ἐπομ.

τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας, ἔδωκε καὶ νέαν μορφήν εἰς τὴν φορολογίαν, κολοσσιαίως ἀυξήσασα τὴν σημασίαν τοῦ κρατικοῦ μονοπωλίου (1). Ἡ κατὰ τὴν κλασικὴν ἀντίληψιν εἰς ὀρισμένας μόνον περιπτώσεις δικαιολογουμένη κρατικὴ ἐπιχείρησις (2) ἐξαπλοῦται βαθμιαίως. Πάντως δὲν πρόκειται περὶ μετατροπῆς τοῦ «φορολογικοῦ κράτους» εἰς «οἰκονομικὸν κράτος» (3), ἀλλὰ περὶ βαθείας διεισδύσεως τῆς ταμειυτικότητος (4).

Ὁ φόρος, εἴτε ὑπὸ τὴν ἀγνήν, εἴτε ὑπὸ τὴν συγκεκαλυμμένην, μορφήν αὐτοῦ, κρατεῖ, ἐν τῇ σημερινῇ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ, τὴν προέχουσαν μεταξὺ τῶν δημοσίων ἐσόδων θέσιν.

Οἱ κατ' ἰδίαν σκοποὶ τοῦ φόρου.

Ἡ ποικιλία τῶν εἰς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα συμβαλλόντων παραγόντων δίδει κατ' ἀνάγκην καὶ πολυποίκιλον σκοπὸν εἰς τὸν φόρον (5). Μολονότι ὅμως ἡ συνύφανσις τῶν σκοπῶν τούτων δίδει τελικῶς ὀρισμένον τύπον εἰς τὸν φόρον, δὲν πρέπει τοῦτο ν' ἀπαλλάξῃ τῆς βαθυτέρας ἀναλύσεως αὐτῶν καὶ ἀναζητήσεως ἀντικειμενικῶν τινῶν γνωρισμάτων αὐτῶν.

Οὗτοι δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κεφαλαιώδεις διακρίσεις (6):

α) τὸν «ταμειυτικὸν ἢ καθαρῶς δημοσιονομικὸν σκοπὸν», ὅστις εἶναι ὁ κύριος τοιοῦτος σκοπὸς καὶ

β) τοὺς «μὴ ταμειυτικοὺς ἢ δευτερευόντας σκοποὺς».

Ταμειυτικὸς ἢ καθαρῶς δημοσιονομικὸς σκοπός. — Οὗτος ἀ-

(1) Ὅρα ἀνάλυσιν ἐν A. AMONN, *Die Einnahmen aus privat- und öffentlichwirtschaftlichen Unternehmungen*, ἐν *Handbuch der Finanzwissenschaft* τῶν Gerloff etc., op. cit., σελ. 334 καὶ ἐπομ., ἰδίᾳ κεφάλ. *Sozialisierung und öffentliche Einnahmenwirtschaft*. Ὅρα ἐπίσης τὰς ἀνωτέρω σημειουμένας ἐργασίας τοῦ GOLDSCHIED, *Staatssozialismus oder Staatskapitalismus*, καὶ *Sozialisierung der Wirtschaft oder Staatsbankrott*.

(2) Ὅρα FANNO, op. cit. σελ. 47—55.

(3) AMONN op. cit. σελ. 350.

(4) Ὅρα κατωτ. παρατηρήσεις ἡμῶν ἐν κεφαλαίῳ εἰδικῷ σελ. 106.

(5) Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ «ἠθελημένου» σκοποῦ, εἰς ὃν ὁ νομοθέτης θ' ἀποβλέψῃ καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ἐπερχομένου «ἀποτελέσματος», ὃπερ πολλάκις εἶναι συμπτωματικὸν καὶ διάφορον τοῦ σκοποῦ, εἰς ὃν οὗτος ἀπέβλεψεν.

(6) Πρόκειται περὶ τῶν ὄρων, οὓς καθιέρωσεν ἡ γερμανικὴ φιλολογία «Rein-fiskalischer Zweck» καὶ «Nichtfiskalischer Zweck» ἢ «Nebenzweck». Ὅρα ἀναλυτικῶς ἐν D. SCHMIDT, *Nichtfiskalische Zwecke der Besteuerung*, ein Beitrag zur Steuertheorie und Steuerpolitik, 1925.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν «μὴ ταμειυτικῶν σκοπῶν» ὡς «δευτερευόντων σκο-

ποβλέπει εἰς τὴν κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν. Κυρία καὶ ἰδεώδης λειτουργία αὐτοῦ θὰ εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ τὸ μέγιστον ἀποτέλεσμα, τὴν ἀνωτάτην ἀπόδοσιν. Ὡς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, οὗτος οὐδένα σκοπὸν ἐπιδιώκει, οὐδεμίαν ἐν αὐτῇ μεταβολὴν ἐπιθυμεῖ. Τὸ κράτος δὲν ἀναμνύεται εἰς τὰ τῆς κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν πολιτῶν, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ προκαλέσῃ μετακινήσεις πλοῦτου, οὐδὲ νὰ διαταράξῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν σχέσεις, ὡς προκαλεῖ ἡ λειτουργία τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν (').

Φόρος δι' ὠρισμένον σκοπόν.— Ἐνῶ ὁ γενικὸς δημοσιονομικὸς φόρος ἀποβλέπει ἀορίστως εἰς τὴν κάλυψιν τῶν γενικῶν δημοσίων ἀναγκῶν χωρὶς νὰ κατονομάζῃται εἰδικὸς τις σκοπός, ἐνίοτε ἐπιβάλλεται φόρος, οὗτινος τὸ ἔσοδον διατίθεται διὰ σκοπὸν ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένον.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ φόρου τούτου ἐπομένως εἶναι ἡ κάλυψις εἰδικῶς προκαθορισμένης δαπάνης.

Μὴ καθαρῶς δημοσιονομικὸς σκοπός.— Οἱ καθαρῶς δημοσιονομικοὶ σκοποὶ ἔχουσιν ὡς μόνον ἐμπνευστὴν τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου ταμείου (fiscus), οὐδόλως ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ πολιτικῶν ἢ ἄλλων ἐπιδιώξεων. Οἱ ἄλλοι ὅμως σκοποὶ δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τοῦτο κυρίως, ἀλλ' ἐμπνέονται ὑπὸ πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν ἢ ἄλλων προστατευτικῶν κατευθύνσεων.

Κύριον χαρακτηριστικὸν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἶναι, ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ φόρου. Ἐνδιαφέρεται ἀντιθέτως ὅπως προκαλέσῃ μεταβολὰς ἐν τῇ τάξει, ἥτις ἄλλως δημιουργεῖται εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἀναφέρεται ἐνίοτε ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ ("). Προκύπτει ὅμως οὗτος συνηθέστατα ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ φορολογητέου ἀντικειμένου, τοῦ συστήματος φορολογίας, τοῦ φορολογικῶν ποσοστοῦ κλπ.

Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι ὁ φόρος νὰ λαμβάνῃ χαρακτῆρα ὅτε μὲν προστατευτικόν, ὅτε ἐπανορθωτικόν, ὅτε ποινικόν, ὅτε ἀπαγορευτικόν, ὅτε περιοριστικόν, ὅτε χαριστικόν κλπ.

πῶν» ὁμοῦ ἀμφισβητεῖται. Ὑποστηρίζεται τούτέστιν, ὅτι ὁ «ταμειυτικὸς» σκοπὸς δόναται εἰς τινα φόρον νὰ εἶναι ὁ πρωτεύων, εἰς ἄλλον ὅμως φόρον πρωτεύων σκοπὸς δόναται νὰ εἶναι ὁ «μὴ ταμειυτικὸς» (SCHMIDT' σελ. 58).

Ἔρα ὡσαύτως W. LOTZ, *Finanzwissenschaft*, Tübingen, 1931, σελ. 274—8.

(1) Ἡ ἀντίληψις αὕτη συμβαδίζει μὲ τὰς γνωστὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ ἄκρου φιλελευθερισμοῦ, μὲ τὰ δόγματα τοῦ «laisser faire laisser passer» καὶ «leave them as you find them».

(2) Λ. χ. ἐπὶ φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν κλπ.

Ἡ διαίρεσις τῶν φόρων εἰς Ἀμέσους καὶ Ἐμμέσους. Φόροι ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (ἢ ἰδιοκτησίας), φόροι ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας καὶ φόροι ἐπὶ τῆς καταναλώσεως. — Στατικὸς καὶ δυναμικὸς φόρος.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν θὰ ἐκταθῶμεν. Ἡ κατάταξις τῶν φόρων ἠρευνήθη, ὡς γνωστόν, ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων (1), ἡμᾶς ὅμως ἐνδιαφέρει μόνον νὰ ἐξετασθῆ, ἂν ἡ σήμερον ὑφισταμένη ἐν τῷ συστήματι ἡμῶν διαίρεσις εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους χρήζει τροποποιήσεώς τινος.

Ἡ εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους διακρίσις τῶν φόρων (2) σφοδρῶς, ὡς γνωστόν, ἐπολεμήθη (3). Φυσικωτέρᾳ, φρονοῦμεν, εἶναι ἡ προταθεῖσα διαίρεσις εἰς φόρους α) ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (4), β) ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας καὶ γ) ἐπὶ τῆς καταναλώσεως κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς τρεῖς φάσεις τοῦ πλούτου (5). Ὅχι δ' ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ φόρου εἰς στατικὸν καὶ δυναμικὸν (6). Ἐν τούτοις ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν διατηρεῖ, ὡς γνωστόν, τὴν παλαιὰν διάκρισιν τῶν φόρων εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους, θὰ τηρήσωμεν δ' αὐτὴν καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐρευνῆ (7).

(1) Διαίρεσις εἰς: φόρους εἰς εἶδος ἢ εἰς χρήμα — φόρους πραγματικὸς ἢ προσωπικὸς — φόρους ἀναλογικὸς ἢ προοδευτικὸς — φόρους γενικὸς ἢ εἰδικὸς κλπ.

(2) Περὶ τῶν διαφορῶν ἀπόψεων, ἀφ' ὧν ἐξετάζεται ἡ ὡς ἄνω διαίρεσις ὄρα W. GERLOFF, *Steuerwirtschaftslehre*, ἐν HBFW., ορ. cit. I, σελ. 472-475.

(3) Ἐνεκα τῆς ἀσημφονίας τῶν ἀντιλήψεων περὶ τοῦ ἀκριβοῦς ὀρισμοῦ τοῦ ἀμέσου καὶ τοῦ ἐμμέσου φόρου, δοκιμώτατοι συγγραφεῖς (G. v. SCHANZ, E. R. A. SELIGMAN, G. JÉZE κλπ.) ἀπορρίπτουσι τὴν διάκρισιν ταύτην ὡς ἀντιεπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐχὶ ἀπαραίτητον.

(4) Εἰς τούτους θὰ περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας (ὄρα καὶ κατωτέρω σελ. 85 καὶ ἑπομ.).

(5) «Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ πλοῦτος διέρχεται διὰ τριῶν σταδίων: α) ὁ πλοῦτος ὀφείλει νὰ παραχθῆ ἢ δημιουργηθῆ, β) ὁ πλοῦτος δύναται νὰ μεταφερθῆ ἢ ἀνταλλαγῆ καὶ γ) ὁ πλοῦτος τέλος θὰ καταλωθῆ. Εὐρίσκομεν ἐπομένως φόρους ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, ἐπὶ τῆς μεταφορῆς ἢ ἀνταλλαγῆς καὶ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως» (SELIGMAN, *Double Taxation etc.*, ορ. cit., σελ. 61).

(6) Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατάστασιν (στατικὴν ἢ δυναμικὴν), ἐν ἣ ἀντιμετωπίζεται ὁ πλοῦτος ὑπὸ τῆς φορολογίας. Ὅρα Α. ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ, *Εισήγησις εἰς τὴν Μεταρρυθμίσειν τῆς κειμένης Ἀμέσου Φορολογίας*, Ἀθῆναι, 1919 σελ. 5.

(7) Τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 23ης μαρτίου 1916 «περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν» προβλέπει τὴν διαίρεσιν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐσόδων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν εἰς διενθόνσεις: α) Φόρων Προσόδων β) Φόρων Κεφαλαίου γ) Φόρων Καταναλώσεως. Τὸ Διάταγμα δὲν ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ, εἶναι ὅμως ἐν βῆμα πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῶν τριῶν διακρίσεων ἀντὶ τῶν δύο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ θέμα τῆς ἐνδεδειγμένης διὰ τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς ἐν τῇ Ἀμέσῳ Φορολογίᾳ, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ὑπομνήσωμεν τοὺς κυριωτέρους κανόνας, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ πληροῦ γενικώτερον μὲν πᾶς φόρος, εἰδικώτερον δ' ὁ ἄμεσος ἐν τῷ νεωτέρῳ κράτει. Συγχρόνως θέλομεν, διὰ βραχέων, ἐκθέσει τὰς ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πρακτικῇ ἀντιτιθεμένας τυχὸν ἀπόψεις. Παρὰλλήλως θὰ ἐξετάσωμεν ποία εἶναι ἡ θέσις τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ ἄμεσου φόρου ἔναντι τῶν κανόνων τούτων, ἐπιχειροῦντες καὶ σύντομον κριτικὴν.

Διὰ τὴν ἔρευναν ταύτην, θ' ἀκολουθήσωμεν τὴν κατάταξιν ⁽¹⁾ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ φόρου εἰς

- α) κανόνας δικαιοσύνης
- β) » ταμειυτικοὺς
- γ) » διοικητικοὺς καὶ
- δ) » οἰκονομικοὺς.

(1) Ὡς γνωστὸν, αὕτη εἶναι ἡ κλασικὴ κατάταξις τοῦ WAGNER.

Ι. Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἡ περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ φορολογίᾳ ἀντίληψις ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, πάντοτε σχετικὴ, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς διδομένης σημασίας, μείζονος ἢ ἐλάσσονος, εἰς ἕκαστον τῶν συμβαλλόντων εἰς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα παραγόντων (1). Ἐν τῇ πράξει, αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἔκφρασις τῶν ἀρχῶν τῆς κρατούσης κοινωνικῆς τάξεως (2), ἡ ὁποία ἐπωφελεῖται τῆς κατεχομένης ἐξουσίας διὰ τὴν δώση εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα τὸν εὐνοϊκότερον διὰ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς τύπον (3).

Οἱ κανόνες δικαιοσύνης ἐν τῇ φορολογίᾳ εἶναι δύο: α) τὸ πάνδημον ἢ ἄλλως καθολικότης ἢ γενικότης τοῦ φόρου καὶ β) ἡ ὁμοιομορφία τοῦ φόρου—ἢ ἄλλως ἰσότης τοῦ φορολογικοῦ βάρους.

Τὸ πάνδημον τοῦ φόρου.

Τὸ πάνδημον ἢ ἡ γενικότης ἢ ἡ καθολικότης τοῦ φόρου εἶναι ἀρχή, καθ' ἣν ἅπαντες τελοῦσιν ἄνευ ἐξαιρέσεως. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη, χρησιμοποιοῦνθῆσα διὰ τὴν κατάργησιν τῶν παλαιῶν προνομίων (4), δέχεται σήμερον ἐξαιρέσεις τινάς (5), αἵτινες δικαιολογοῦνται ὡς ἀντιστάθιμ-

(1) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 31—33.

(2) Ὅρα G. JÉZE, op. cit. σελ. 355. Ὁ V. PARETO, *Manuel d'Économie Politique*, Paris, 1927 σελ. 472, φρονεῖ προσθέτως, ὅτι εἶναι «καθαρὰ ὄνειροπόλησις, τὸ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ δικαιοσύνης ἐν τῇ φορολογίᾳ».

(3) Ὁ G. JÉZE, op. cit. σελ. 355, θεωρεῖ τὴν ἰδέαν τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ὡς ἔχουσαν σημασίαν μᾶλλον «ἀρνητικὴν» ἢ «θετικὴν»: «χρησιμεῖται περισσότερο πρὸς κατεδάφιον παρά πρὸς ἀνοικοδόμησιν, προκαλέσασα πολιτικὰς ἐπαναστάσεις».

Περὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας ὡς αἰτίου ἐπαναστάσεων ἔπιθι Α. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, *Εἰσαγωγικά*, σελ. 8—13 καὶ G. FERKERO, *Τὰ ἀπλὰ αἶμα τοῦ συνθέτου βίου μας* («Ἐλεύθ. Βῆμα» Ἀθηνῶν τῆς 22ας ὀκτωβρ. 1931).

(4) Εὐγενῶν, κλήρου κλπ. Περιελήφθη καὶ ὡς διάταξις εἰς τοὺς καταστατικούς χάρτας. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὄρα *Σύνταγμα* (τοῦ 1864 ἄρθρον 3, τοῦ 1927 ἄρθρον 6) τὴν προαναφερθεῖσαν διάταξιν: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ συνεσφῆρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη».

(5) Αἱ ἐξαιρέσεις αὗται δὲν ἀποτελοῦσι καθολικὸν ὑπὲρ ὀρισμένων προσώπων προνόμιον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ παντός φόρου, ἀλλὰ μόνον ἀπαλλαγὴν προσώπων τινῶν ἢ κατηγοριῶν τινῶν πλοῦτος ἀπὸ ὀρισμένων φόρων. Τὸ πλήρες φορολογικὸν πρόνομιον διετηρήθη μόνον ὑπὲρ ὀρισμένων ἀρχηγῶν κρατῶν.

σμα ὑπερβολικῶν ἐξ ἄλλης φορολογίας βαρῶν (1), εἴτε ὡς ἔμμεσος ἐνθάροννας νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ φιλανθρωπικῶν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν σκοπῶν (2), εἴτε ὡς ἀμοιβαί (3) πρὸς προστασίαν ὀρισμένων κλάδων τῆς παραγωγῆς, εἴτε ὡς ἐξυπηρέτησις κοινωνικῆς τινος σκοπιμότητος (4), εἴτε ὡς ἐξαίρεσις αὐτοῦ τοῦ Δημοσίου κλπ.

Αἱ ἀπὸ τοῦ φόρου ἐξαίρεσεις ἀπεδείχθησαν ὀλισθηροτάτη διὰ τὰ δημόσια οικονομικά ὁδός, σχεδὸν δὲ πανταχοῦ, κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτόν, ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν, εἰσῆχθη μέγας ἀριθμὸς τοιούτων ἀτελειῶν, αἵτινες ἐν πολλοῖς ἐπεκρίθησαν (5). Ἰδίᾳ εὐρυτάτην συζήτησιν προεκάλεσαν αἱ ἐκ τοῦ φόρου ἀπαλλαγαὶ τῶν ἐθνικῶν δανείων, θεωρηθεῖσαι ὅμως ὑπὸ πάντων σχεδὸν ὡς ἀδικαιολόγητοι (6).

Προκειμένον νὰ καθορισθῶσι τὰ ὅρια τῆς καθολικότητος, ἠρευνήθη ἂν αὕτη πρέπει ν' ἀποβλέψη μόνον εἰς τὴν «πολιτικὴν ἰθαγένειαν» τῶν προσώπων. Ἐθεωρήθη ὅμως ἀνεπαρκῆς γνώμων αὕτη, δι' ὃ, μετὰ μακρὰν πρακτικὴν λύσιν τῶν ζητημάτων, διετυπώθη θεωρία τις τῆς *οἰκονομικῆς ἰθαγενείας* ἢ *οἰκονομικῆς κοινωνίας*, καθ' ἣν τὸ κυριαρχικόν, πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ φόρου, δικαίωμα τοῦ κράτους πρέπει νὰ ἐκτείνηται ἐπὶ τῶν ἀποτελούντων τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας του κοινωνίαν, εἴτε ἡμεδαπῶν εἴτε ἀλλοδαπῶν (7) (8).

(1) Δ. γ. ἡ ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως, ἀπαλλαγὴ τῶν πτωχοτέρων τάξεων ἐξ ὀρισμένων ἀμέσων φόρων κλπ.

(2) Δῆμοι, κοινότητες, νοσοκομεῖα, ἐκπαιδευτήρια κλπ.

(3) Ἀμοιβαί (primes) διδόμεναι, οὐχὶ διὰ πιστώσεων ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀλλ' ἐμμέσως διὰ φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς κλπ.

(4) Ἀπαλλαγὴ τῆς λαϊκῆς κατοικίας ἢ, ὡς παρ' ἡμῖν, τῶν νεοδημῶν οἰκοδομῶν, οἰκοδομῶν προσφύγων, σεισμοπαθῶν, δημοσίων ὑπαλλήλων κλπ.

(5) Διὰ τὴν Γαλλίαν, ὄρα τὰς ἐπικρίσεις τοῦ νῦν ἐν τῇ ἀρχῇ Ἰπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν GERMAIN—MARTIN, *Sommaires-nous sur la bonne route?* Paris, 1934, σελ. 9.

(6) Ὅρα λεπτομερεῖ ἀνάλυσιν ἐν Δ. ΣΑΝΤΗ, *Αἱ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί*, συμβολὴ εἰς τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος, Θεσσαλονίκη, 1932. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐπικριτῶν τῆς ἀπαλλαγῆς εἶναι οἱ G. JÉZE, *Cours de sc. de finances*, etc., op. cit. σελ. 287 καὶ ἐπομ., F. NITTI, *Principes de science des finances*, op. cit., τόμ. II σελ. 78—81. Πληροφορίας περὶ Ἑλλάδος ἴδε ἐν ΣΑΝΤΗ ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 103 καὶ ἐπομ., ὡς καὶ ἐν τῇ *ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ* «*L'impôt sur le revenu en Grèce*».

(7) Ἐνεκα τούτου ἀλλοδαποὶ ἀποτελοῦντες μέρος τῆς οἰκονομικῆς κοινωνίας τῆς χώρας φορολογοῦνται ἐν αὐτῇ, ἡμεδαποὶ δ' ἀποτελοῦντες μέρος τῆς οἰκονομικῆς κοινωνίας ξένης χώρας θεωροῦνται φορολογούμενοι τῆς ἐτέρας ταύτης ξένης χώρας καὶ οὐχὶ τῆς πατρίδος τῶν.

(8) Ἴδε τὰς ἐκτενεστάτας ἐπὶ τοῦ Διεθνoῦς Δημοσιονομικοῦ Δικαίου ἐρ-

Ἡ καθολικότης ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλήρης (1). Ἡ Ἑλλάς, οὐ μόνον δὲν διέφυγε τὸ δόλισθημα τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐθέσπισε μέγιστον ἀριθμὸν τοιούτων, ἀποτελοῦντα ἰσχυρὸν τραῦμα διὰ τὸ πάνδημον τοῦ φόρου καὶ μειοῦντα ἀδικαιολογήτως, σοβαρώτατα δέ, τὴν ἀπόδοσιν τῶν φορολογικῶν (2) (3).

γασίας τῆς ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ, ὡς καὶ τὴν πλουσιωτάτην ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῆς σημειουμένην βιβλιογραφίαν. Εἰδικῶς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δόγματος τῆς οἰκονομικῆς κοινωνίας ἔναντι τοῦ τοιούτου τῆς πολιτικῆς ἰθαγενείας, ἴδε τὴν προαναφερθεῖσαν πραγματείαν τῶν 4 σοφῶν (BRUINS, EINAUDI, SELIGMAN, STAMP), *Double Imposition* etc. σελ. 3-7 κερ. «Allégeance économique».

(1) Ἴδε Α. Σ., *Ἰμῖρῶτι*, σελ. 337-8.

(2) Λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν ἀπαλλαγῶν τοῦτωγ διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς φορολογίαν τῶν καθαρῶν προσόδων ὄρα ἐν τῇ *Εἰσηγητικῇ Ἐκθεσεί ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1932-33* τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Κου καθ. Κ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ, ὡς καὶ τὴν προμνησθεῖσαν μελέτην ἡμῶν, *Ἰμῖρῶτι*, τὰ σκεῖα τῶν κατηγοριῶν τοῦ ἀναλυτικοῦ φόρου καὶ τοῦ συνθετικοῦ φόρου κεφάλαια, ἴδια σελ. 27 (διὰ τὸ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919 διάστημα), 48, 51, 58-60, 94, 127, 129, 130, 135, 170, 190, 223, 229, 234, 239, 251, 276, 332 καὶ 337-8.

Ὑπολογιζομένη διαφυγὴ ἐσόδων ἐκ τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν.

(Κατὰ προσέγγισιν).

	Σύνολον ἐκατομ. δραχ.	Ἐξ αὐτοῦ ἀδικο- λόγητοι ἐκατομ. δραχ.
Φ. Οἰκοδομῶν (α)	250.—	100.—
» Γαιῶν καὶ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων (β)	—	—
» Κινητῶν ἀξιῶν (γ)	220.—	150.—
» Ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων	30.—	10.—
» Μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν		
» Ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων		
» Συνθετικοῦ		
Σύνολον	500.—	260.—

(α) Ἡ ἔξ ἐκπτώσεως (τόκων κλπ.) μείωσις κατὰ δραχ. 50 ἐκ. περιελήφθη εἰς τὰς κινητὰς ἀξίας. Τὰς ἀνασταλείσας διὰ τοῦ τελευταίου νόμου 5821 τῆς 2ας Ὀκτωβρίου 1933 ἀπαλλαγῶν οἰκοδομῶν (περίπου 40 ἐκ. δραχ.) ἐξακολοθεῖται νὰ ὑπολογίζομεν ὡς ἀπαλλαγὰς, καθόσον ἡ ἀναβολὴ αὐτῶν ἔσται μόνον δι' ἓν ἔτος ἀκόμη (1935-36).

(β) Δὲν ὑπολογίζομεν ἀπαλλαγὰς τῆς φορολογίας γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς ἐκπτώσιν ἐλαχίστου συντηρήσεως (δρα *Ἰμῖρῶτι* σελ. 116-7).

(γ) Δὲν ὑπολογίζομεν τὴν ἀπαλλαγὴν ἐθνικῶν δανείων ἐξ 80 ἐκ. δραχ. Ἀπαλλαγὴ κεφαλαίων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς δραχ. 120 ἐκ. Ἡ ἀξία ἀπαλλαγῆς προνομιοῦχων ἢ ἄλλων ἐπιχειρήσεων ὑπελογίσθη ἐνταῦθα.

(3) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀπαλλαγὰς ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Διευθύν-

Ὁμοιομορφία τοῦ φόρου.

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὁμοιομορφίαν τοῦ φόρου ἢ ἰσότητα τοῦ φορολογικοῦ βάρους, πρέπει νὰ παρατηρηθῇ πρωταρχικῶς, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ἐξεταστέα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, οὐχὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν ἐπιβαλλομένων φόρων, ἀλλὰ τοῦ ὅλου τῶν φόρων, τοῦ καθόλου φορολογικοῦ βάρους. Βεβαίως ἅπασαι αἱ θεωρίαι δέχονται, ὡς εἶδομεν (1), ὅτι τὸ φορολογικὸν βᾶρος πρέπει νὰ κατανεμηθῇ ἐξ ἴσου. Ἄλλ’ ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ θέματος, ὑπάρχουσι διαφοραὶ ἀνιλήψεων (2). Ἡ διδομένη δὲ συγκεκριμένη λύσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν λαμβάνει τις ἐπὶ τῶν κάτωθι θεμάτων, ἀναγομένων εἰς τὸ μέτρον ἐκτιμῆσεως τοῦ πληρωτέου φόρου, ἤτοι α) τοῦ διαφορισμοῦ τῶν φορολογητέων ἀντικειμένων, β) τῆς ἀναλογικότητος ἢ προσοδευτικότητος τοῦ φόρου, γ) τῆς ὑποκειμενικότητος ἢ ἀντικειμενικότητος τοῦ φόρου καὶ δ) τῆς ἐκπτώσεως ἐλαχίστου συντηρήσεως.

Διαφορισμὸς τῶν φορολογητέων ἀντικειμένων.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο, συμβάλλον εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος (3), τυγχάνει ἐρευνητέον ἂν πρέπη ἡ φορολογητέα ἕλλη νὰ κρίνηται καθ’ ὅμοιον τρόπον πάντοτε, ἀνεξαρτήτως τῆς προσελεύσεως ἢ τῆς φύσεώς της. Οὐδεμία ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπιστῇ ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ ὅτι ἐπιβάλλεται ὁ διαφορισμὸς τῶν φορολογητέων ἀντικειμένων. Οἱ θεωρητικοί, συσχετίσαντες αὐτὸ καὶ πρὸς τὰς θεωρίας τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας (4), ἀπέληξαν εἰς τὸ ὅτι τὰ ἐξ ἐργασίας εἰσοδήματα πρέπει νὰ πλῆττωνται ἐλαφρότερον, τὸ δὲ βᾶρος τοῦ φόρου νὰ ἐξαρτᾶται σπουδαίως ἐκ τῆς πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πλούτου καταβαλλομένης προσπάθειας. Αἱ βασικαὶ διακρίσεις τοῦ εἰσοδήματος εἰς *κερδηθὲν* καὶ *ἀκέρδητον* (5) ἢ εἰς *πάγιον* καὶ *μὴ πάγιον* (6) ὠδήγησαν τὴν νομοθεσίαν εἰς κλιμακωτὴν διαβάθμισιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἀναλόγως

σεως τῶν Ἀμέσων Φόρων ἀναγομένων φόρων μεταβιβάσεως κεφαλαίων (δηλ. φόρων κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν κλπ., ὡς καὶ μεταβιβάσεως ἀκινήτων) θέλομεν πραγματευθῆ αὐτὰς εἰς τὸ δευτερον μέρος τῆς παρούσης.

(1) Ἄνωτ. σελ. 34.

(2) Ἰδε τὰς ἐν σελ. 34-48 θεωρίας.

(3) Ὅρα σελ. 47.

(4) Ὅρα σελ. 39.

(5) *earned and unearned income.*

(6) *fundiertes und unfundiertes Einkommen.*

τῆς μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας συμβολῆς τοῦ παράγοντος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προσωπικότητος ἐν γένει τοῦ φορολογουμένου εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ εἰσοδήματος. Θὰ ἰδύνατό τις, διὰ τὴν ἡμετέραν ἄμεσον φορολογίαν (ἐπὶ τῆς τακτικῆς καὶ ἐκτάκτου κτήσεως περιουσίας) (1), νὰ διαβαθμίση ὡς ἑξῆς τὴν δικαίαν κλίμακα ἐπιβαρύνσεως, κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ ἐλαφροτέρου πρὸς τὸ βαρύτερον :

1. Εἰσοδήματα καθαρῶς ἐξ ἐργασίας.
2. Εἰσοδήματα ἐκ συμπράξεως κεφαλαίου καὶ ἐργασίας.
3. Εἰσοδήματα καθαρῶς ἐκ κεφαλαίου.
4. Ἔσοδα ἐκ μεταβιβάσεως περιουσίας ἕνεκα χαριστικῆς αἰτίας.
5. Ἔσοδα ἐξ αὐτομάτου ἀξίσεως περιουσίας.

Περὶ ἐκάστης τῶν κατηγοριῶν τούτων πλοῦτου θὰ γίνῃ εὐρύτερον λόγος περαιτέρω.

Ἡ φορολογικὴ πρακτικὴ τῶν κρατῶν ἔχει γενικῶς παραδεχθῆ τὴν διάκρισιν τῆς φορολογητέας ὕλης μὲ διαφόρους ὅμως παραλλαγάς (2).

Ἐν Ἑλλάδι, ὁ νομοθέτης καθιέρωσεν ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν καθαρῶν προσόδων διάκρισιν ὀρθὴν κατ' ἀρχήν, χρῆζουσαν ὅμως μικρᾶς τινος διαρρυθμίσεως (3).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς φορολογίας μεταβιβάσεων κεφαλαίου, ὡς καὶ τοὺς φόρους καταναλώσεως, εἰσῆχθη ἐπίσης διάκρισις τῆς φορολογητέας ὕλης, ἐξαρτωμένη ἐξ εἰδικωτέρων ἐν αὐταῖς κριτηρίων (4).

(1) Ὅρα κατωτέρω σελ. 85 καὶ ἔπομ.

(2) Ὡς πρὸς τὰ εἰσοδήματα, διατηροῦσιν ἀκόμη ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν διάκρισιν earned καὶ unearned, ὑποδειχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς SELECT COMMITTEE ON THE INCOME TAX, 1906, Report (365). Ὡς εἰσοδήματα ὅμως earned θεωροῦνται μόνον τὰ μέχρις ὠρισμένου ποσοῦ, τὸ δ' ἄνωτέρω αὐτοῦ τμήμα θεωρεῖται ὡς unearned, ἔστω καὶ ἂν προέρχηται ἐξ ἐργασίας. Ὅρα λεπτομερείας ἐν Α. ΣΜΠΑΡΟΥΝΗ, Ἱστορία τοῦ ἠθόου εἰσοδήματος ἐν Μ. Βρετανίᾳ, ἐν περιοδικῷ «Φορολογικῇ Ἐπιθεωρήσει», 1932.

(3) Ὅρα Α. Σ., «L'impôt etc», ἀναλυτικὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου ὡς καὶ τὰ κατὰ κατηγορίαν ποσοστά εἰς τὸ οἰκτεῖον ἐκάστης τούτων κεφάλαιον, ἰδίᾳ δὲ τὰς σελ. 338—40 καὶ τοὺς πίνακας I καὶ II τῆς σελ. 310.

(4) Ἀ.χ.: ἐν τῇ φορολογίᾳ κληρονομιῶν, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ συγγενείας ἐν τῇ φορολογίᾳ αὐτομάτου ὑπεριμνήσεως, ὁ χρόνος μεταξὺ κτήσεως καὶ ἀπαλλοτριώσεως. Ὡσαύτως εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως, ἔρξινται ἡ σημασία τοῦ πληττομένου ἀγαθοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολίτου (δηλ. εἶδη πρώτης ἀνάγκης, εἶδη ἡμιπολυτελείας, εἶδη πολυτελείας κλπ.). Αἱ διακρίσεις ὅμως αὗται δὲν ἔχουσι μεγάλην σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος.

Ἐναλογικότης ἢ προοδευτικότης τοῦ φόρου.

Ἡ συζήτησις, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξεν εὐρυτάτη (1), περὶ τοῦ ἂν ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι ἀναλογικὸς ἢ προοδευτικὸς (2) (3) (4), δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτήν.

Ἡ ἀναλογικότης, περισσότερον συνδεδεμένη μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ καθαρῶς δημοσιονομικοῦ φόρου, ὑπεστηρίχθη κυρίως παρὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας τῆς ὠφελείας (5).

(1) Ὅρα ἰδίᾳ τὴν εἰδικὴν πραγμασίαν τοῦ E. R. A. SELIGMAN, *Progressive taxation in theory and practice*, op. cit.

(2) Ὁ φόρος καλεῖται ἀναλογικὸς (proportionnel), ὅταν, ὡς ἐν τῇ μαθηματικῇ μεθόδῳ τῶν ἀναλογιῶν (ἢ τῇ μεθόδῳ τῶν τριῶν), ἡ σχέση μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς φορολογουμένης ὕλης εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος, τουτέστιν ὅταν τὸ φορολογικὸν ποσοστὸν εἶναι τὸ αὐτὸ δι' οἰονδήποτε ποσόν.

Ὁ φόρος καλεῖται προοδευτικὸς (progressif), ὅταν ἡ σχέση αὕτη δὲν εἶναι σταθερὰ, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦ φόρου αὐξάνη ταχύτερον τῆς αὐξήσεως τῆς φορολογητέας ὕλης, τουτέστιν ὅταν τὸ φορολογικὸν ποσοστὸν δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς ὅλα ἀνεξαρτήτως τὰ ἐπίπεδα τῆς φορολογητέας ὕλης, ἀλλὰ προοδευτικῶς ὑψηλότερον ἐφόσον αὕτη αὐξάνει.

Ὁ φόρος καλεῖται φθίνων προοδευτικὸς (progressif à rebours ἢ regressif), ὅταν, τῆς φορολογητέας ὕλης αὐξανομένης, τὸ ποσοστὸν φόρου μειώται.

Οἱ ἄγγλοι συνήθως διὰ τοῦ ὅρου «βαθμιαίος φόρος» ἔννοοῦν ἀμφότερα τὰ εἶδη προοδευτικοῦ (εἴτε πρὸς τὰ ἄνω εἴτε πρὸς τὰ κάτω) φόρου.

Συχνότατα ὁ φόρος εἶναι μέχρι σημείου τινὸς προοδευτικὸς πέραν δ' αὐτοῦ ἀναλογικὸς (légressif), ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ ἀντίστροφον. Ἐκτενέστερον, ὡς καὶ διαφόρους παραλλαγὰς τῶν φόρων τούτων, ἴδε ἐν SELIGMAN, op. cit. σελ. 1-7.

(3) Προοδευτικότητος ὑπάρχουσι πλείστοι τρόποι. Ἀναφερόμεν τινας: Προοδευτικότης δι' ἐκπτώσεως ὀρισμένου ἀφορολογίτου ποσοῦ γενικῶς, ἀνεξαρτήτως ἐπιπέδου φορολογητέας ὕλης—Προοδευτικότης μὲ ποσοστὸν ἐφαρμοζόμενον ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς φορολογητέας ὕλης, ὅταν αὕτη ὑπερβῇ ὀρισμένον ἐπίπεδον—Προοδευτικότης κατὰ κλιμάκια ἤτοι μὲ ποσοστὰ ἐφαρμοζόμενα εἰς ἕκαστον ὑπεριθήμενον τμήμα φορολογητέας ὕλης—κ.λπ.

Ὁ ἰταλικὸς νόμος τῆς φορολογίας τῆς περιουσίας, ὅστις ὥριξεν ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐκ 4,50 % διὰ περιουσίαν 50.000 λιρετῶν καὶ ἀνώτατον ποσοστὸν 50% διὰ περιουσίας ἀνωτέρας τῶν 20 ἐκμ. λιρ., ὥρισε τὸ ποσοστὸν διὰ τὰς ἐνδιαμέσους περιουσίας ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ τύπου

$$y = 0,1460802 \times 0,3167073$$

ἐνθα x παριστᾷ τὸ ποσὸν τῆς φορολογητέας περιουσίας καὶ y τὸ φορολογικὸν ποσοστὸν.

(4) Εἰς τὸν προοδευτικὸν φόρον ὀρίζεται πάντοτε ἀνώτατον ὄριον ποσοστοῦ διὰ τὴν μὴ καταλήξῃ οὕτως εἰς πλήρη δήμευσιν τῆς φορολογητέας ὕλης.

(5) Λεπτομερέστερον ἴδε εἰς E. R. A. SELIGMAN, *Progressive taxa-*

Ἡ προοδευτικότητα, θεωρουμένη ὡς κατάλληλος διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τοῦ πολίτου ἢ διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς ἢ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπανόρθωσιν ἀδικιῶν τῶν διαφόρων φόρων, ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῶν τριῶν τούτων ἀρχῶν (1) (2).

Ὅχι ἦττον πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι καὶ ἡ ὡς ἄνω διάκρισις δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἐκ τῶν ὀπαδῶν δὲ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, τινὲς δέχονται τὸν ἀναλογικὸν καὶ ἄλλοι τὸν προοδευτικὸν φόρον (3) (4).

Τυχάνει ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ ἐξέτασις τῶν καθ' ἑκάστους φόρων ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ προοδευτικότητα δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς ἅπαντας· λ. χ. οἱ φόροι κατανώσεως εἶναι τελείως ἀκατάλληλοι πρὸς τοῦτο. Διάφοροι ἄμεσοι φόροι ἐπίσης, ἰδίᾳ οἱ ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων,

tion etc. op. cit., τὸ κεφάλαιον II (The Benefit theory leads to proportion) σελ. 158-180.

(1) Ἴδε ἀναλυτικῶς ἐν SELIGMAN, op. cit. κεφ. I (The socialistic and compensatory theories) σελ. 129-149 καὶ κεφ. III Historical appendix V (The faculty theory leads to progressive taxation) σελ. 239-285.

Ἄ Ο J. GARNIER (ὄρα Jèze ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 366) προέτεινε νὰ διακριθῆ, ἐν αὐτῇ τῇ ὀρολογίᾳ, ἡ «προοδευτικὸς ὡς ὄργανον δημοσιονομικόν» ἀπὸ τῆς «προοδευτικότητος ὄργάνου κοινωνικῆς ἐξελίξεως», τοῦ δημοσιονομικοῦ φόρου λαμβάνοντος τὸ ὄνομα impôt progressif.

(2) Ὅρα καὶ ἐν A. S. L'imprôt, σελ. 283-90 γενικᾶς τινὰς γραμμᾶς καὶ τὴν παρατιθεμένην βιβλιογραφίαν.

(3) Ὁ SELIGMAN, op. cit., ἀναλύει τοῦτο εἰς τὸ κεφάλαιον II, Historical appendix II (The benefit theory leads to non-proportional taxation) σελ. 181-203, τὸ κεφάλαιον III (The faculty theory leads to proportional taxation) σελ. 229-232 καὶ κεφάλ. III Historical appendix IV (The faculty theory leads to degressive taxation) σελ. 233-238.

(4) Ὁ G. JÈZE, op. cit. σελ. 365, παρατηρεῖ: «Πολλοὶ γάλλοι συγγραφεῖς τάσσονται ὑπὲρ τῆς ἀναλογικότητος. Ἄλλωστε δὲν τὴν ἀντιλαμβάνονται ἅπαντες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

α) Τινὲς θεωροῦσιν ὅτι οὐδεὶς φόρος πρέπει νὰ εἶναι προοδευτικός.

β) Ἡ γνώμη τῶν πολυαριθμοτέρων εἶναι ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι παραγωγικός, ὑπὸ τὸ πνεῦμα ὅτι τὸ ὀλίγον φορολογικὸν βῆρος (τὸ προσερχόμενον ἐκ τῶν διαφόρων φόρων) τὸ πιεζόν ἐπὶ τῶν ἀτόμων πρέπει νὰ εἶναι ἀναλογικὸν πρὸς τὰς δυνάμεις των. Ὁ μόνος δίκαιος κανὼν θὰ ἦτο ὁ τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ φόρου, οὐδεμίαν ὅμως ἀντίρρονησιν ἔχουσιν ὅπως διακηρύξωσι τὸν γενικὸν κανὼνα τῆς ἀναλογικότητος καὶ ὅπως δεχθῶσιν, ἐν συστήματι πολλαπλῶν φόρων, τὴν προοδευτικότητα ὀρισμένων φόρων πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας.

εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐπίσης ἀπόσφοροι εἰς τοῦτο ⁽¹⁾ ⁽²⁾ ⁽³⁾ ⁽⁴⁾. Τουναντίον ἔνιοι τῶν φόρων προκαλοῦσιν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, εἶδος φθινοῦσης προοδευτικότητος, ὡς λ. χ. οἱ φόροι καταναλώσεως ⁽⁵⁾. Ἐν φορολογικῷ δὲ συστήματι ἀναμίκτω, ὡς εἶναι τὸ καθιερούμενον ὑπὸ τῆς πρακτικῆς, ἐὰν ἅπαντες οἱ φόροι μείνωσιν ἀναλογικοὶ κατὰ τὸν ὑπολογισμόν των, εἰς τὸ βάθος θὰ ἀποδίδωσιν ἀρνητικὴν (δηλ. φθίνουσαν ἢ ἀντίστροφον) προοδευτικότητα. Τοῦτέστι τὸ φυσικὸν πρόσωπον ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐπιβαρύνηται, διὰ τοῦ τοιούτου φορολογικοῦ συστήματος, προοδευτικῶς, ἀλλ' οὐδὲ ἀναλογικῶς.

(1) Ἀντίθετον ἀρχὴν ἐν τούτοις εἶχεν ὁ παλαιὸς πρωσσικὸς φόρος ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων (Körperschaftsteuer), ὅστις ἦτο προοδευτικὸς (ὄρα ἐν A.S. L'imposti σελ. 138).

(2) Ἐπίσης ὁ B. GRIZIOTTI ὑποστηρίζει τὴν προοδευτικότητα τῆς φορολογίας τῶν νομικῶν προσώπων, ἀλλ' ἐξηρητημένην ἐκ τῆς σχέσεως, ἧτις ὑφίσταται μεταξύ κεφαλαίου καὶ κέρδους, δηλ. προοδευτικότητα παρὰ ἄλλον πρὸς τὸν βαθμὸν παραγωγικότητος τοῦ κεφαλαίου ὄρα *Nuovi orientamenti nei sistemi tributari*, ἐν «Festgabe für G. von Schanz», 1928, ἑλλην. μετάφρ. ἐν «Οἰκονομικῷ Ταχυδρόμῳ» τῆς 18ης καὶ 25ης μαρτίου 1928, ὡς καὶ τὸν πρόλογόν του ἐν: E. d'ALBERGO *La crisi dell'imposta personale sul reddito. La riforma dell'imposta nel Belgio*. P. DERTILIS, *Imposizione sulla base della spesa in Grecia*, Cedam, Padova, 1931.

Ἡ ἑλληνικὴ νομοθεσία ἐγγώριον ἤδη τὴν τοιαύτην προοδευτικότητα παρὰ ἄλλον πρὸς τὸν βαθμὸν παραγωγικότητος τοῦ κεφαλαίου. Ἡ «φορολογία ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἀνωτύμων ἑταιρειῶν ἐν γένει» τοῦ νόμου 2965 (τοῦ 1922) καθιέρωσεν ἐπίσης προοδευτικὸν φόρον ἐπὶ τῶν κερδῶν. Ἡ προοδευτικότης ὁμως αὕτη δὲν ἦτο ἀπόλυτος, ἀλλ' ἐξηρητῆτο ἐκ τῆς σχέσεως, ἧτις ὑφίστατο μεταξύ κεφαλαίου καὶ παραχθέντος κέρδους, τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ ὄντος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μείζονος, ἐφόσον ἡ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου ὑπῆρξε μεγαλύτερα.

(3) Σημειοῦμεν ἐπίσης καὶ τὴν εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους παρατηρουμένην κλιμάκωσιν ἐπιβαρύνσεως (ἐλαφρὰ φορολογία εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, βαρύτερα φορολογία τῶν εἰδῶν μέσης πολυτελείας καὶ ἔτι βαρύτερα τῶν εἰδῶν πολυτελείας).

(4) Ἀπασαί ὁμως αἱ ἀνωτέρω περιπτώσεις (1), (2) καὶ (3) δὲν ἀποτελοῦσι καθαρὰν προοδευτικότητα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἧτις πάντοτε πρέπει νὰ σχετίζεται πρὸς τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τῆς προσωπικῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος τοῦ φυσικοῦ προσώπου.

(5) Τὸ θέμα τοῦτο πραγματευόμεθα ἀναλυτικώτερον ἐν τῷ 2ῳ κεφαλαίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ εἰδικὸς προσορισμὸς τῆς ἁμέσου φορολογίας ἐν τῷ φορολογικῷ μας συστήματι». Ἴδε τὰς ἐκεῖ παρατιθεμένας ἐργασίας τῶν NEUMANN, GERLOFF, COMMITTEE ON NATIONAL DEBT AND TAXATION καὶ ΡΕΔΙΑΔΟΥ.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου προέκυψεν ἡ ἰδέα τοῦ νὰ καθιερωθῇ ἡ προοδευτικότης ὡς πρὸς ὀρισμένους ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων, ἰδίᾳ τοὺς συνδεομένους μὲ τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τοῦ φορολογουμένου (1).

Οἱ προοδευτικοὶ ἄμεσοι φόροι ἔχουσι, κατ' ἀρχήν, ἀποστολὴν ἐπαγορευτικὴν (2) τῆς ἐκ τῆς ἐμμέσου φορολογίας ἀδίκου ὑπερβαρύνσεως τῶν μικρᾶς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς πολιτῶν (3). Ἡ προοδευτικότης ὅμως τῶν ὡς εἴρηται φόρων, διὰ τὴν λειτουργίαν ταύτην, πρέπει νὰ εἶναι μεμετρομένη. Αὐξησίς τις τῆς προοδευτικότητος, ἐν τούτοις, θὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἰδιότητα *προσαρμοστικὴν* τοῦ ὅλου φορολογικοῦ βάρους πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου (4) (5).

Ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἄμεσος φορολογία ἔχει εἰς τὴν φορολογίαν καθαρῶν προσόδων ἀμφότερα τὰ συστήματα, ἀναλογικῶς τε καὶ προοδευ-

(1) Ἰδίᾳ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος, τοὺς φόρους μεταβιβάσεως περιουσίας ἐκ χαριστικῆς αἰτίας κλπ.

(2) *Συμφηρησικαὶ θεωρίαι*, ὄρα SELIGMAN, op. cit. (ἀνωτέρω ὑποσημείωσιν σελ. 61).

Οἱ κατὰ τοὺς E. ALLIX—M. LECERCLÉ (*L'impôt sur le revenu, Impôts cédulaires et impôt général, Traité théorique et pratique*, Paris, 1926) impôts de redressement καὶ τὸν G. JÉZE (op. cit σελ. 336) impôts régulateurs ou rectificatifs.

(3) Δηλ. *ὀριζοντίως* τοῦ φορολογικοῦ βάρους δι' ἀνατάσεως τῆς κατιούσης γραμμῆς, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ ἐξ ἐμμέσων φόρων ἐπιβάρυνσις.

(4) Δηλ. ὑψώσις τῆς γραμμῆς τῆς ὄλης (ἐξ ἐμμέσων καὶ ἀμέσων) φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἄνω τῆς ὀριζοντίου δηλ. μεταστοφῆ τῆς κατιούσης εἰς ἀνωθεῶνα.

(5) Διὰ νὰ ἔχωμεν ὀλόκληρον τὸ φορολογικὸν σύστημα προσηρμοσμένον πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα, πρέπει τὸ ὅλκον ἐξ αὐτοῦ, ἐφ' ἐκάστου ἀτόμου, βάρος ν' ἀκολουθῇ προοδευτικότητι. Αὕτη εἶναι καὶ ἡ ἔννοια τῶν γνωμῶν τοῦ SELIGMAN, ἃς ἐκθέτομεν ἐν Α. Σ. *L'impôt* σελ. 289.

Ὁ κ. Π. ΠΕΛΙΑΔΗΣ, *Διερρήσεις τοῦ ἑλλην. φορολ. συστήματος κλπ.*, ἔνθ. ἄνωτ., εἰς τὸ κεφ. «Ἡ συνολικὴ φοροπίεσις», ἀναλύνων μαθηματικᾶς αὐτοῦ σκέψεις ἀγούσας εἰς τὸν προοδευτικὸν φορολογικὸν συντελεστὴν, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ προοδευτικότης τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, ἣν διηρθάνθησαν μᾶλλον καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν οἱ ἐκ καθέδρας σοσιαλισταί, θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς μέσον ἐξισώσεως διὰ τῆς φορολογίας τῆς ἀνομαλίας, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῇ κοινωνικῇ κατανομῇ τοῦ εἰσοδήματος, ἀποβαίνει πρᾶγματι ἀναπόφευκτον καὶ φυσικὸν συμπέρασμα τῆς διὰ τοῦ λογισμοῦ ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλόγου πρὸς τὰς δυνάμεις ἐκάστου φορολογίας. Οὕτως, ἀποδεικνύεται ὡς ἀληθὲς ὅτι διείδεν ὁ SELIGMAN, ὅτι δηλαδή ἡ θεωρία τῆς ἰκανότητος πληρωμῆς (Faculty of payment) ἄγει εἰς προοδευτικὸν συντελεστήν».

τικοῦ φόρου (1) (2). Ἡ φορολογία κληρονομιῶν κλπ. ἔχει ὡσαύτως σύμμικτον σύστημα (3).

Ἡ καθόλου προοδευτικότης παρουσιάζει ἐν τισιν ἐλαττωματικὴν πορείαν, πάντως ὅμως εὐχερῶς διορθουμένην, πλέον δ' εὐρυθμον ἐκείνης πλείστων ξένων κρατῶν (4).

Ἵποκειμενικότης καὶ ἀντικειμενικότης τοῦ φόρου. (Φόρος προσωπικός. Φόρος πραγματικός).

Ἡ ὑποκειμενικότης ἢ ἀντικειμενικότης τοῦ φόρου ἐνδιαφέρει ἐπίσης τὴν ἔρευναν περὶ τῶν ἀπαρτιζόντων τὸν δίκαιον φόρον στοιχείων. Τὸ θέμα τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἀφορᾷ εἰς τὸ εἶναι ὁ φόρος θὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ προσώπου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ καταστάσεως—φόρος «προσωπικός»—ἢ ἂν τουναντίον θὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα οἰκονομικῶν ἀγαθῶν (εἰσοδημάτων ἢ συστατικῶν περιουσίας) ἄνευ συσχετίσεως αὐτῶν πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ φυσικοῦ προσώπου—φόρος «πραγματικός».

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡμφεσβητήθη ἡ ὀρθότης τῆς διακρίσεως τῶν φόρων εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγορίας. Ὑπάρχουσι φόροι ἀναμφεσβητήτως μόνον πραγματικοὶ (5), ἀντιστρόφως δὲ φόροι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των μόνον προσωπικοὶ (6). Ἐπὶ ἄλλων ὅμως φόρων, τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ ἀντικειμενικὸν στοιχεῖον εἶναι συνδεδυασμένα, οἱ δὲ φόροι οὗτοι ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τινων «ἡμπροσωπικοὶ» φόροι (7). Οὐχ ἦττον κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἡμῶν θὰ θεωρήσωμεν ὡς προσωπικοὺς τοὺς αὐστη-

(1) Περὶ *σοσιαλιστικῆς* προοδευτικότητος δὲν δύναται, φρονοῦμεν, νὰ γίνῃ λόγος, καθόσον, αὕτη παύει νὰ εἶναι δημοσιονομικὸν μέσον. Ὅρα καὶ τὰς γνώμας τῶν STOURM, JÈZE καὶ MANN ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν *L'impôt* σελ. 293.

(2) Ὅρα λεπτομερείας ἐν Α. S., *L'impôt*, εἰς τὰ οἰκεία κεφάλαια καὶ τὰς σελ. 338—40, ἰδίᾳ δὲ τοὺς προσηρημένους τῇ σελ. 310 πίνακας. Ἀναλογικὸς εἶναι ὁ φόρος τῶν κατηγοριῶν Α, Β καὶ Γ, προοδευτικὸς δ' ὁ τῶν λοιπῶν ἀναλυτικῶν κατηγοριῶν καὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὡς καὶ ὁ συνθετικὸς φόρος.

(3) Ἀναλογικῶν τελῶν καὶ προοδευτικοῦ φόρου.

(4) Ἡ μὴ ἐπέκτασις τοῦ φόρου καθαρῶν προσόδων εἰς τὰς γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις καθιστᾷ προφανῶς ἀνεφάρμοστον ἐκεῖ τὴν προοδευτικότητα.

(5) Π. χ. οἱ δασμοί, οἱ φόροι καταναλώσεως κλπ.

(6) Α. χ. προσωπικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος, φόρος κληρονομιῶν, φόρος προικῶν κλπ.

(7) Ὅρα ἀναλυτικὴν τοῦ θέματος ἐξέτασιν ἐν E. R. A. SELIGMAN, *La théorie sociale de la science des finances*, op cit., ὡς καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ

ὡς προσηλωμένους εἰς τὸ πρόσωπον, πάντα δὲ τοὺς λοιποὺς ὡς πραγματικοὺς (1) (2).

Ὁ πραγματικὸς φόρος παρουσιάζει σπουδαῖα πλεονεκτήματα ταμειντικά. Ἡ ἀπλότης ἐπιβολῆς του καὶ ἡ ἐν γένει εὐχέρεια τῆς βεβαιώσεώς του καθιστῶσιν αὐτὸν ὀλιγώτερον πιεστικόν. Ἐπὶ πλέον οὗτος

αὐτοῦ *Double Taxation and International Fiscal Cooperation*, New York, 1928, σελ. 60 καὶ ἐπομ., ὡς καὶ τὴν ἐξέσις (σελ. 84) κατὰ τὰς ὡς ἀκολουθοῦσιν.

* Ἀμεσοὶ Φόροι	Προσωπικοὶ	{	ἐπὶ προσώπων ὡς τοιούτων.....	{	Κεφαλικοὶ φόροι		
			ἐπὶ προσώπων ἐν σχέσει πρὸς τὸν πλοῦτον		Γενικοὶ φόροι περιουσίας Γενικοὶ φόροι εἰσοδήματος		
	* Ἡμιπροσωπικοὶ ἢ μερικῶς προσωπικοὶ	{	ἐπὶ πλοῦτον ἐν σχέσει πρὸς τὰ πρόσωπα	{	* Ἡμιπροσωπικοὶ	Φόροι ἐπὶ τῆς πηγῆς καὶ τῆς τοποθεσίας	Εἰδικοὶ φόροι ἐπὶ τῆς περιουσίας ἢ τῆς παραγωγῆς Φόροι ἐμπορικοὶ καὶ ἐπαγγελματικοὶ
					Οἰοναὶ προσωπικοὶ ἢ σχεδὸν προσωπικοὶ	Φόροι πηγῆς ἐπὶ τῆς προσόδου	* Ἀναλυτικοὶ (=schedule) φόροι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος
Μικτοὶ	{	ἄλλοτε ἐπὶ προσώπων	{	Φόροι κληρονομίας	Φόροι ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς μερίδος Φόροι ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς οὐσίας		
		ἄλλοτε ἐπὶ πλοῦτου					
* Ἐμμεσοὶ Φόροι	{	* Ἀπρόσωποι	{	ἐπὶ πλοῦτου ἀνεξαρτήτως τῶν προσώπων	Φόροι ἐπὶ τῶν ἀναλοῦστων ἀγαθῶν Φόροι ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν		

(3α) * Ἡμιπροσωπικοὶ» εἶναι τὸ πλεῖστον τῶν ἀναλυτικῶν μας φόρων, τῶν *impôts cédulaires* τῆς Γαλλίας, τῶν *Ertragsteuern* τῆς Γερμανίας κλπ.

(1) Τοιαυτὴ εἶναι καὶ ἡ εἰς τὰς διεθνεῖς συμβάσεις περὶ ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας τηρηθεῖσα τακτική. Ὅρα *SOCIÉTÉ DES NATIONS, Double Imposition et Évasion Fiscale*, τὰ σχέδια διεθνῶν συμβάσεων ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ *Recueil des accords internationaux et des dispositions de droit interne tendant à éviter la double imposition et l'évasion fiscale*, λ.χ. τὴν (ἐν τόμῳ V, 1933, σελ. 57) σήμβασιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Βελγίου.

(2) Θ' ἀποφύγομεν ἐπίσης τὴν βίασανον τοῦ ἰσχυρισμοῦ πινων, ὅτι πάντα φόρον, εἴτε πραγματικὸν εἴτε προσωπικόν, φέρει τελικῶς τὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ τοῦ ἀναθέτου ἰσχυρισμοῦ, ὅτι πάντα φόρον, εἴτε πραγματικὸν εἴτε προσωπικόν, φέρει πάντοτε τὸ πρόσωπον (ἐνδιαφέρουσαν ἐξέτασιν ὄρα ἐν *SELIGMAN, Double Taxation etc.*, op. cit. σελ. 60 καὶ ἐπομ.). Τὸ θέμα τοῦτο ἀνάγεται, φρονοῦμεν, μᾶλλον εἰς τὸ τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου, πάντως δὲ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὸν τρόπον ἐπιβολῆς αὐτοῦ.

Ὅρα ἐπίσης τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἀναπτυχθεῖσαν θεωρίαν τῆς *tax on the real property*, καθ' ἣν ἅπαντες οἱ φόροι ἐπιπίπτουσι τελικῶς ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου (*G. JËZE, op. cit. σελ. 383*).

ἐπιτρέπει τὸν διαφορισμὸν τῶν φορολογητέων ἀντικειμένων, δυσχερέστατον ἐν τῷ προσωπικῷ φόρῳ. Εἰς τὰς μὴ ἐκβιομηχανισθείσας χώρας, ἔνθα δὲν παρουσιάζεται μεγάλη συγκέντρωσις πλούτου καὶ ὅπου ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν προσώπων κυμαίνεται περὶ μέσον τινα ὄρον, ὁ πραγματικὸς φόρος πληροῖ ἐν μεγίστῳ μέτρῳ τὰς δημοσιονομικὰς ἀνάγκας.

Παρουσιάζει ὅμως οὗτος καὶ σοβαρὰ μειονεκτήματα. Ἐδίκει οὗτος ἐν πρώτοις τὸν φορολογούμενον, καθόσον δὲν δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς προσωπικὰς συνθήκας αὐτοῦ, ὧν ἡ γνῶσις ἐπιτρέπει τὴν ἔκπτωσιν ἐλαχίστου συντηρήσεως, τὴν ἐγκατάστασιν λογικῆς προσδευτικότητος ἀναλόγου πρὸς τὰς δυνάμεις του, τὴν ἔκπτωσιν τῶν χρεῶν του, τὸν συμψηφισμὸν ζημιῶν τινῶν ἐξ ἑνὸς περιουσιακοῦ στοιχείου πρὸς κέρδη ἑτέρου κλπ. Αὐτὸ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα τοῦ διαφορισμοῦ τῆς φορολογητέας ὕλης δύναται ν' ἀποβῇ εἰς μειονέκτημα ἐὰν ἡ πολιτεία, εἴτε στρεφομένη πρὸς τὰ εὐκόλως εὐρισκόμενα στοιχεία, εἴτε κακῶς ἐκτιμῶσα τὰς συνθήκας, πλήξῃ ἀντικειμενά τινα ὑπερβαλλόντως, ὁπότε θὰ καμφθῶσι ταῦτα, παρουσιαζομένου φαινομένου ἀρνητικῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ φόρου. Τέλος παρουσιάζει οὗτος σχετικὴν ἀκαμψίαν, ὁσάκις εἶναι ἀνάγκη μεταβολῆς τοῦ φορολογικοῦ καθεστώτος ἀντικειμένων τινῶν (1) (2).

Ἐὐ προσωπικὸς φόρος πλεονεκτεῖ τοῦ πραγματικοῦ, καθόσον εἶναι ἀπηλλαγμένος τῶν ἀνωτέρω ἐλλείψεων τούτου. Ἰδίᾳ οὗτος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχίην φόρος, ὁ παρέχων τὰ μέσα προσαρμογῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τινὰς συγγραφεῖς (3), ὁ φόρος οὗτος εἰσάγει τὴν «προσωπικότητα» τοῦ πολίτου, ἣτις εἶναι ἐκ τῶν πλουδαιότερων στοιχείων τῆς σημερινῆς παραγωγῆς.

Ἐὐ προσωπικὸς ὅμως φόρος παρουσιάζει μεγίστας δυσχερείας πρὸς

(1) Ἐνεκα τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῶν διαφόρων στοιχείων πλούτου ἀλληλεξαρτήσεως.

(2) Προκειμένου περὶ φόρων τολικῶν, τὰ μειονεκτήματα τοῦ πραγματικοῦ φόρου εἶναι μικροτέρας σημασίας. Εἰς τὴν φορολογίαν τῶν αὐτοδιοικουμένων νομικῶν προσώπων ἡ ἀρχὴ τῆς «παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς» δὲν ἐξέλιπε τελείως καὶ συνεπῶς ὁ πραγματικὸς φόρος παρουσιάζει μείζονα καταλληλότητα. Ὁρα W. GERLOFF, op. cit. εἰδ. κεφ. Ὁ B. GRIZIOTTI ἐν τῷ προμνησθέντι προλόγῳ εἰς D' ALBERGO—DERTILIS, op. cit., προτείνει τὴν ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν πραγματικῶν φόρων (καὶ τῆς ἐμμέσου φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος, ὅρα κατωτ. σελ. 96) διαρροῦθμιν τῆς τολικῆς φορολογίας.

(3) G. JÉZE, op. cit. σελ. 371.

ἐφαρμογήν. Ἡ συγκέντρωσις τῶν στοιχείων διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς προσωπικῆς καταστάσεως τοῦ φορολογουμένου ἀπαιτεῖ τελείαν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως, σήμερον δέ, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ προηγμένα κράτη, οἱ προσωπικοὶ φόροι σοβαρῶς προσκόπτουσιν (1). Ἰδίᾳ ἡ καταπληκτικὴ αὔξησις τοῦ κινητοῦ πλοῦτου καὶ ἡ εὐχέρεια ἀποκρῦψως ἢ φυγαδεύσεως τοῦ κεφαλαίου (2) ἐδημιούργησαν σοβαρώτατον πρόβλημα. Ἐπὶ πλέον, ἡ βεβαίωσις τοῦ φόρου εἰσάγει ἐν εὐρεῖ μέτρῳ τὸ στοιχεῖον τῆς ὑποκειμενικῆς κρίσεως τῆς φορολογούσης ἀρχῆς, στοιχεῖον ἀπαιτοῦν μεγάλα διοικητικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα (3). Ἡ ἀσθενὴς αὕτη πλευρὰ τοῦ φόρου καταντᾷ, διὰ χώρας μὴ ἐχούσας καλῶς ὀργανωμένην διοίκησιν, μειονέκτημα ὀλέθριον. Οὐ μόνον ζημιώνει τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἔνεκα τῆς μεγάλης διαρροῆς, ἣτις θὰ εἶναι ἀναπόφευκτος, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ καταδυναστεύει τῶν πολιτῶν (4).

Εἰς χώρας ὅθεν προωδευμένας καὶ ἐμφανιζούσας ποικιλόμορφον καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν μὲ συγκέντρωσιν πλοῦτου, ἀπαραιτήτως δὲ καλὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν, ὁ προσωπικὸς φόρος ἐνδείκνυται νὰ χρησιμοποιεῖται εὐρέως. Οὐ μόνον ἔχει οὗτος μὲ ἀξιόλογον φορολογητέαν ὕλην ν' ἀσχοληθῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν φορολογικὴν δικαιοσύνην δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἀρκούντως ἐπιτυχῶς.

Ἄριστη λοιπὸν λύσις εἶναι ἡ—ἀναγκαστικὴ ἄλλωστε—συνῦπαξις ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν φόρου, ἀλληλοσυμπληρουμένων διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐξουδετερώσεως τῶν ἐλαττωμάτων των. Πρέπει ὅμως, ἔνθα τοῦτο εἶναι καὶ διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογήν κατορθωτόν, νὰ διδῆται ἡ προτίμησις εἰς τὸν προσωπικὸν φόρον.

Ἡ Ἑλλάς, ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ της, ἔχει δώσει τὴν προέχουσαν θέσιν εἰς τοὺς πραγματικοὺς φόρους. Τοῦτο εἶναι ὀρθόν, δεδομένου ὅτι ἡ μὲν οἰκονομία της δὲν παρουσιάζει ἀξιόλογον συγκέντρωσιν πλοῦτου, ἡ δὲ διοίκησις καὶ οἱ πολῖται ἦσαν, μέχρι τοῦ προσφάτου παρελθόντος, εἰθισμένοι μόνον εἰς πραγματικοὺς φόρους (5).

(1) Ἴδε τὴν ἐν Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 254 (1) παρατιθεμένην βιβλιογραφίαν.

(2) Ὅρα λεπτομερείας ἐν *L'impôt*, σελ. 40, 130, 157, 159 277 καὶ ἰδίᾳ σελ. 237, 274—7 καὶ 299.

(3) Ὅρα Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 277—284 καὶ τὴν αὐτόθι βιβλιογραφίαν.

(4) Συχνάκις ἀναφέρονται καὶ πολιτικὰ μεροληπτικὰ ἐπιδράσεις, προσεδιάζουσαι μάλιστα εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα. Ἴδε Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΝ (*Παραδόσεις κλπ.*) καὶ G. JÉZE, *op. cit.* σελ. 373.

(5) Ὅρα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου περαιτέρω ἐξήγησιν ἐν Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 239 καὶ 294—303.

Ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ οἰκογενειακῶν βαρῶν. Πολιτικὴ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐπιβάλλεται, φρονοῦμεν, λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τοῦ σημείου τούτου. Ἡ ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως (1), ὡς ἐλέχθη (2), δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου. Ὅλως τουναντίον, ἀπασαι σχεδὸν αἱ θεωρίαι περὶ ἴσης θυσίας καὶ φοροδοτικῆς ἰκανότητος ζητοῦσι τὴν πλήρη ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, ἀπαλλαγὴν ἔτι καὶ ἀπὸ τῶν φόρων καταναλώσεως. Ἡ ἀπὸ τῶν ἐμμέσων ὅμως τούτων φόρων ἀπαλλαγὴ, ἐν τῇ πρακτικῇ, δὲν παρέχεται. Δεδομένον ὅτι οἱ φόροι καταναλώσεως ἀκολουθοῦσιν ἀντίστροφον προοδευτικότητα (3), ἢ ἀπὸ τινων ἀμέσων φόρων ἀπαλλαγὴ εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ λόγους δικαιοσύνης (4). Ἐπομένως τὸ ἀφορολόγητον τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως λαμβάνει χαρακτῆρα ἐπανορθωτικῶν τῆς ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων προκυπτούσης ἀνισότητος (5). Καὶ πρόσθετος ὅμως λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκπτώσεως ταύτης, ὁ τῆς καλυτέρας προσαρμογῆς πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα τοῦ πολίτου, ὅστις, ὡσάκις πραγματοποιεῖ εἰσοδήματα ἀνεπαρκῆ, θὰ ἐδικαιοῦτο—καὶ ἂν ἀκόμη οὐδένα φόρον καταναλώσεως εἶχε καταβάλλει—νὰ τύχη ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων ἕνεκα τῆς γλισχρότητος τῶν μέσων του (6) (α).

Οἱ αὐτοὶ λόγοι (ἐπανορθωτικοὶ καὶ δικαιοσύνης) συνηγοροῦσιν, ὅπως καὶ αἱ ἕνεκα οἰκογενειακῶν ὑποχρεώσεων πρόσθετοι ἐπιβαρύν-

(1) Existenzminimum.

(2) Σελ. 56.

(3) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 62.

(4) Διὰ τῆς ἐκπτώσεως ταύτης εἰσάγεται καὶ προοδευτικότης (ὅρα σελ. 60) τοῦ οἰκείου φόρου, ἣτις εἶναι σοβαρὰ εἰς τὰ μικρότερα ἐπίπεδα εἰσοδήματος ἢ περιουσίας, βαίνει δὲ μειουμένη εἰς σημασίαν ἐφόσον τὸ εἰσόδημα ἢ ἡ περιουσία ἀνέρχεται.

(5) Ἄνωτ. σελ. 62—63.

(6) Ἀντίθετος ἄποψις διετυπώθη ὑπὸ τινων θεωρητικῶν, οἵτινες τοὺς φόρους καταναλώσεως δέχονται ὡς ἐπιρριπτομένους ὑπὸ τοῦ ἐργάτου ἐπὶ τοῦ μισθοῦ, ἐπομένως ὡς προσαυξάνοντας ἀπλῶς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδόλως θίγοντας τὸν μικρὸν εἰσοδηματίαν.

Λόγοι «ἐπανορθωτικοὶ» κατ' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχουσι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς ἐκπτώσεως. Ὡς ὅμως ἀλλαχού ἐξηγοῦμεν (ὅρα σελ. 79 καὶ ἐπομ.), ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν εἶναι πάντοτε βάσιμος, ἰδίως διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ καὶ ἀντίθετος πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἐχαρακτήρισθη ὑπὸ ἄλλων, ἢ ἐκπτώσις αὕτη, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τοῦ φόρου. Ἐτοπίσθη δὲ, ὅτι εἶναι καὶ ἐπικίνδυνον πολιτικῶς, ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς καθολικῆς

σεις τοῦ φορολογουμένου προσανξάνωσιν ἀναλόγως τὸ ἀφορολόγητον ὄριον (¹). Ἡ πρόσθετος ὁμως αὕτη ἔκπτωσης εὐρίσκει καὶ ἕτεραν δικαιολογίαν, τὴν ἐξυπηρετήσιν πολιτικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (²) (³).

Ἡ ἀποψις αὕτη, γενικώτερον ἀσπαστή κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανύστασιν, ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Α. MARSHALL, *National taxation after the War* εἰς «After-War Problems», ἔκδ. W. Dawson, London 1927 σελ. 317 καὶ ἔπομ., φρονοῦντος, ὅτι πάντες πρέπει νὰ μετέχωσι τῶν βαρῶν διὰ νὰ ἔχωσι τὸ φρόνημα τοῦ ἐλευθέρου πολίτου καὶ νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ κοινά.

Μὲ τὴν ἀναγκαστικὴν ὁμως ὑποβολὴν τοῦ πολίτου εἰς τὸν ἔμμεσον φόρον (ὄρα σελ. 103), ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἀνύπαρκτος.

(6α) Ὑπὸ τινος διευτυπώθη καὶ πρόσθετος ἀποψις. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης ἤρτηται ἐκ τοῦ «καθαροῦ εἰσοδήματος», οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ «ἀκαθαρίστου». Κατὰ συνέπειαν, ἐκ τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν αἱ δαπάναι παραγωγῆς, τοῦτέστι τὰ διὰ τὴν ἀγορὰν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης (κατὰ τινὰς μάλιστα καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ὀρισμένης ἀνέσεως) ἀπαραίτητα ἔξοδα (G. JÉZE, op. cit. σελ. 361). Ὅρα προσθέτους παρατηρήσεις ἀνωτέρω ἐν σελ. 38.

Ἡ ἀποψις αὕτη βασίζεται εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῆς Λωζάννης (ἴδε τὸς ἐργασίας τῶν L. WALRAS, V. PARETO καὶ P. BONINSEGN) ὑποστηριχθεῖσαν θεωρίαν, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἀποτελοῦσι «προσωπικὰ κεφάλαια», αἱ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὁποίων δαπάναι οὐδόλως διαφέρουσι τῶν ἐξόδων συντηρήσεως τῶν λοιπῶν ἀψύχων κεφαλαίων (ὄρα καὶ κατωτέρω σελ. 101).

(1) Περὶ τοῦ ἀφιεμένου ἀφορολόγητου ὀρίου εἷς τινὰς ἕξνας νομοθεσίας ὄρα Α. S., *L'impôt*, σελ. 291—2.

(2) Γενικώτερά τινα περὶ τῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἴδε ἐν D. SCHMIDT, *Nichtfiskalische Zwecke* etc., op. cit. σελ. 72—77.

(3) Ἐνεκα τούτου τελευταίως ἐν Γαλλίᾳ προυτάθη ἡ σοβαρὰ αὐτῶν αὐξήσις (M. GERMAIN—MARTIN, *Somme-nous* etc., op. cit. σελ. 166—77). Τὸ κατόπιν, τῇ εισηγήσει του, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ νόμου τῆς 6ης ἰουλίου 1934, δημοσιευθὲν νομοθ. διάταγμα τῆς 20ῆς ἰουλίου 1934 (ὄρα καὶ *Texte codifié*, J. O. τῆς 25 Ἰουλ. 1934) καθορίζει, διὰ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος, ἔκπτωσιν φρ. 10.000.—(ἀρθρ. 107) πλέον προσανξήσεων λόγφ οἰκονομικῶν βαρῶν (ἀρθρ. 115).

Ἐν Γερμανίᾳ ὁσαύτως λαμβάνονται ἀνάλογα μέτρα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ REINHARDT ἐφαρμοζομένην φορολογικὴν μεταρρυθμίσει (ἴδε κατωτέρω Παράρτημα τῆς παρουσίης ὡς καὶ σελ. 123). Παρομοίαν ἐνίσχυσιν συνιστᾷ καὶ ὁ R. FRICKE, *Die Problematik der direkten Einkommensbesteuerung als Grundlage künftiger Finanzreform, eine Auseinandersetzung mit Adolf Lampe*, ἐν «Finanzarchiv» F. F. Bd 2 H. 3 (1934) σελ. 393 καὶ ἔπομ.

Ἄλλ' ἢ διὰ τοιούτους δημογραφικούς σκοπούς χρησιμοποιήσῃς τῆς δημοσίας οἰκονομίας εὐρίσκει καὶ θετικὴν ἐκδήλωσιν ἐν τῇ ἐπιβολῇ φορολογιῶν, οἷαι ὁ φόρος τῶν ἀγάμων, ὁ φόρος τῶν ἐγγάμων ἀτέκνων κλπ. (1).

Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν Ἑλλάδι, ἀφ' ἑνὸς πρὸς ἀφαίρεσιν ἐλαχίστου συντηρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διοικήσεως (2), υἰοθέτησεν ἐκπτώσεις ἀφορολογητῶν ποσῶν, τόσον ἐν τῇ φορολογίᾳ καθαρῶν προσόδων (3) (4), ὅσον καὶ εἰς τὰς φορολογίας μεταβιβάσεως περιουσίας ἐκ χαριστικῆς αἰτίας (5).

Ἡ ἐκπτώσις αὕτη, διὰ μὲν τὸν συνθετικὸν φόρον εἶναι ὀπωσδήποτε ἐπαρκῆς, διὰ τοὺς ἀναλυτικούς ὅμως φόρους εἶναι μικρά. Ἄλλ' ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ νομοθεσίαι εἶναι πάντοτε, ἐκ λόγων ταμιευτικῶν, φειδωλαὶ εἰς τοιαύτας ἐκπτώσεις (6).

Διπλῆ φορολογία.

Ἡ δικαιοσύνη ἐπιβάλλει ἐπίσης, ὅπως τὸ αὐτὸ ἀντιζέμενον πλούτου ἢ τὸ αὐτὸ εἰσόδημα μὴ ὑποβάλληται εἰς τὸν φόρον δύο ἢ πλείονας φορᾶς. Ἡ διπλῆ φορολογία, διακρινομένη εἰς τοιαύτην ἐσωτερι-

(1) Ὅρα πληροφορίας τινὰς ἐν Α. Σ. *L'impròt* σελ. 291—2.

Ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο πρότασις φορολογίας τῶν ἀγάμων ὑπὸ τοῦ κ. Δοξιάδου, Ὑπουργοῦ τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας, τῷ 1929.

(2) Κατωτέρω σελ. 72 καὶ 74.

(3) Ὅρα Α. Σ. *L'impròt*, περὶ μὲν ἐλαχίστου συντηρήσεως εἰς σελ. 94, 108, 109, 241, 246 καὶ 290, περὶ δὲ ἐλαχίστου ἀφορολογητῶν ὀρίων εἰς σελ. 94, 246, 286, 290—2 καὶ 338.

(4) Θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γεωργίᾳ, ἡ ἀπαλλογή ὠρισμένων προϊόντων ἀπὸ τοῦ φόρου, παρὰ τὴν εἰς τὸ ἀκέραιον φορολογίαν ἄλλων, ἀναπληροῦ, ἐν μέρει, ἐπὶ συστήματος πολυκαλλιμεργείας, τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐκπτώσεως ἐλαχίστου συντηρήσεως. Πάντως ὅμως αὕτη εἶναι ἀνεπαρκῆς, ἐν δὲ συστημάτι μονοκαλλιμεργείας, ὡσάκις τὸ προϊόν φορολογηταί, ἔχουσι σχεδὸν ἀνεπαρξίαν τοιαύτης ἐκπτώσεως (ὄρα πλείονα ἐν Α. Σ. *L'impròt*, σελ. 116—7).

(5) Ὅρα δευτέρον μέρος τῆς παρουσίης.

(6) Εὐρίσκει ταύτας (τοῦ συνθετικοῦ φόρου) ἀνεπαρκεῖς διὰ τὴν Γερμανίαν, ὁ FRICKE, *op. cit.*, ὡς καὶ ὁ Β. GRIZIOTTI, *Politica finanziaria italiana*, Milano, 1926, διὰ τὴν Ἰταλίαν. Ὁμοίως εὐρίσκουσι τὰς ἑλληνικάς ἀνεπαρκεῖς, ὁ κ. Α. ΣΑΝΤΗΣ, *Αἱ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαι* κλπ. ἔνθ' ἀν. σελ. 31, ἰδίᾳ δ' ὁ ναύαρχος Π. ΡΕΔΙΑΔΗΣ, *Ἡ διεξέλιξις* κλπ. ἔνθ' ἀνωτ., ἐν κατακλείδι.

κοῦ δικαίου, ὁμοσπονδιακοῦ δικαίου καὶ διεθνοῦς δικαίου. πρέπει
ν' ἀποφεύγηται (1).

(1) Δέον νὰ λαμβάνονται μέτρα ὑπὸ μόνου τοῦ νομοθέτου τῆς χώρας (διὰ τὸ ἔσωτερικόν) ἢ ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ γόφου τῆς ὁμοσπονδίας (λ.χ. διὰ κατανομῆς τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας μεταξὺ κεντρικοῦ κράτους καὶ ὁμοσπόνδων τοιούτων κλπ.) ἢ διὰ διεθνῶν συμβάσεων (ὅσον ἀφορᾷ τὸν εἰς διάφορα κράτη ἐγκατεστημένον πλοῦτον τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου). Ὅρα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὰς ἐκδόσεις τῆς ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ καὶ τὴν πλουσίαν ἐν αὐταῖς βιβλιογραφίαν καὶ ἰδίᾳ SELIGMAN, *Double Taxation etc.*, op. cit.

Ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὄρα τὰς εἰδικὰς μονογραφίας καὶ μελέτας τῶν κ. κ. Γ. ΜΑΝΤΖΑΒΙΝΟΥ, Π. ΔΕΡΤΙΑΗ, Μ. CARROLL καὶ Α. ΣΜΠΑΡΟΥΝΗ, τὰς ἐν τῇ ἐκδόσει ἡμῶν *L'imprôt*, σελ. 167, σημειουμένας. Ὅρα ἐπίσης ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ μελέτῃ ἡμῶν τὰς σελ. 136, 148, 159—72, 308 καὶ 358, ἔνθα ἐξετάζομεν καὶ τὰς συναντωμένας ἐν τῷ ἔσωτεριῶ ἡμῶν δικαίῳ περιπτώσεις διπλῆς φορολογίας.

Η. Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ
ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΑΜΙΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Παραγωγικότης και ελαστικότης τοῦ φόρου.

Οἱ ταμειυτικοὶ κανόνες τοῦ φόρου σινοψίζονται, ὡς γνωστόν, εἰς δύο: τὴν παραγωγικότητα καὶ τὴν ελαστικότητα.

Ἡ παραγωγικότης τοῦ φόρου ἔχει τὰς ἑξῆς προϋποθέσεις⁽¹⁾: α) ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου εἴδους φόρου, δι' ἐκάστην κατηγορίαν φορολογητέας ὕλης, β) καθορισμὸν ἀφορολογήτου ὀρίου (ποσοῦ εισοδήματος ἢ περιουσίας κλπ.) ἀναλόγου, ὥστε ν' ἀποφευχθῇ ἀπασχόλησις τῆς διοικήσεως μὲ φόρον πολύπλοκον καὶ δαπανηρόν, οὗτινος τὰ ἔξοδα δὲν θὰ κ' ἀλύπτωνται ὑπὸ τῶν ἐσόδων⁽²⁾, γ) εἰσαγωγὴν συστήματος βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως, διασφαλίζοντος τὴν ἀκριβῆ καὶ ἔγκαιρον ἐκκαθάρισιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ φορολογουμένου, ὡς καὶ τὴν ταχεῖαν εἰσπράξιν τοῦ χρέους, δ) καλὴν προσαρμογὴν τῶν καθ' ἐκάστους φόρων μεταξύ των, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ἡ μεγίστη δυνατὴ ἀπόδοσις ὀλοκλήρου τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ ε) πλουσίαν ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ ἔσωτερικὴ σύνθεσις τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας εἶναι τῶντι ὁ σπουδαιότερος ὄρος διὰ νὰ εἶναι ἀποδοτικὴ ἡ φορολογία. Χῶραι μὲ μεγάλην πυκνότητα κεφαλαίου εἶναι παραγωγικαὶ φόρου, ἐνδείκνυται δ' εἰς αὐτὰς ἡ ἔντασις τῆς ἀμέσου φορολογίας· τουναντίον χῶραι μὲ μεγάλην πυκνότητα ἐργασίας (δηλ. ἐργατῶν) εἶναι ἥμισυ παραγωγικαὶ φόρου, ἐνδείκνυται δ' εἰς αὐτὰς προτίμησις τοῦ ἡμιέσου φόρου⁽³⁾.

(1) G. JÉZE, op. cit., σελ. 381—5.

(2) Ὅρα καὶ ἀνωτ., σελ. 70.

(3) Ο Η. DORN, ἐν περιοπουδάσῳ μελέτῃ αὐτοῦ *Finanzsysteme des Auslandes unter dem Einfluss der Wirtschaftskrise* ἐν «Festgabe für Hermann Grossmann zum 60. Geburtstag», Berlin, 1932, σελ. 7—69, ἀναλύει, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὰ αἷτια τῆς παραγωγικότητος τῶν φορολογικῶν συστημάτων. Αἱ χῶραι μὲ πνκνότητα κεφαλαίων (σελ. 16), δηλ. τῶν ὁποίων ἡ οἰκονομία στηρίζεται ἐπὶ ἰδίῳ αὐτῶν κεφαλαίου—ιδιόκτητος γεωργικῆ οἰκονομία, κεκορησμένη διὰ κεφαλαίου βιομηχανία, ἰδιώκτητον παραγωγικὸν κεφάλαιον—καὶ τῶν ὁποίων τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα δὲν μειοῦται διὰ καταβολῆς τόκων ἢ ἄλλων εισοδημάτων πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν, ὡς λ.χ. ἡ Ἀμερική, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, εἶναι παραγωγικαὶ. Ἀντιθέτως, χῶραι μὲ πνκνότητα ἐργασίας, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα πηγάζει κυρίως ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῆς, ὡς λ. χ. ἐν τῇ σημερινῇ Γερμανία, ἔχουσι μικρὰν παραγωγικότητα εἰς φόρου.

Ἡ Ἑλλάς, χώρα μὲ πενιχρὰ κεφάλαια, μὲ τοὺς πλουτολογικοὺς κλάδους τῆς εἰρισκομένου εἰσέτι ἐν τῇ πρώτῃ ἀναπτύξει των, μὲ πληθωρισμὸν ἐργατικοῦ στοιχείου καὶ μὲ ἐλάχιστον βαθμὸν συγκεντρώσεως πλούτου δὲν παρουσιάζει ἐλπίδας παραγωγικῆς ἀμέσου φορολογίας (1).

Ἡ ἐλαστικότης τοῦ φόρου ἔγκειται εἰς τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ νὰ προσαρμόζηται εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τοῦ δημοσίου ταμείου δι' ἀπλῆς μεταβολῆς τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν, χωρὶς ν' ἀπαιτῶνται ριζικαὶ μεταβολαὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ φόρου, οὐδὲ νὰ προκαλῶνται βαθεῖαι διαταραχαὶ εἰς τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις. Ἡ ἀρετὴ αὕτη τοῦ φόρου ἀπεδείχθη μεγίστης χρησιμότητος ἐν ὄρα πολέμου ἢ κρίσεως, ὡς ἡ πρόσφατος πείρα ἀπέδειξε (2), κέκτηνται δ' αὐτὴν εἰς μεγίστον βαθμὸν οἱ καλῶς ὀργανωμένοι ἄμεσοι φόροι καὶ ἰδίᾳ ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος.

Ἐν Ἑλλάδι, τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου φορολογίας, μέχρι τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919, εἶχε μεγίστην ἔλλειψιν ἐλαστικότητος, ἡ δ' ἐσπευσμένως, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν μεταπολεμικῶν ἀναγκῶν, γενομένη εἰσαγωγή νέων καὶ ὑψηλῶν φορολογικῶν μεγάλως, ὡς γνωστόν, ἐδυσχέρανε τὴν κατάστασιν. Οὐχ ἦπτον σήμερον ἡ ἐλαστικότης τοῦ συστήματος εἶναι ἀρκούντως ἰκανοποιητικὴ (3).

Τὰ τῆς παραγωγικότητος καὶ ἐλαστικότητος τῆς ἀμέσου φορολογίας μας ἀναπτυχθήσονται ὡσαύτως περαιτέρω (4).

(1) Ὅρα πλείονα εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον σελ. 127 καὶ ἐπομ.

(2) Τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας παρουσίασε τὴν ἐλαστικότητα ταύτην εἰς ἕμιστον βαθμὸν. Οὐ μόνον τὰ φορολογικὰ ποσοστὰ τῶν φόρων ἠξήθησαν, ἰδίᾳ τὰ τοῦ income tax, ἀλλὰ καὶ νέοι φόροι ἐπεβλήθησαν, ὡς ὁ φόρος ἐκτάκτων κερδῶν, λειτουργήσαντες ἀμέσως καὶ ἀρροσκοπῶς. Ἀντιθέτως, εἰς ἑτέρας χώρας, μὴ ἐχούσας σύστημα ἀμέσων φόρων ἄριστον, ὡς λ. γ. ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ἐλαστικότης τοῦ φορολογ. συστήματος ἀπεδείχθη μικρά, αἱ δὲ λόγφ τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου εἰσαχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις τῆς ἀμέσου φορολογίας προσέζηρυσαν εἰς μυριάς δυσχερείας. Ἴδε σχετικῶς ἐν ἐκτάσει H. DORN, op. cit. σελ. 24-38 καὶ 45-53. Ἴδε περὶ Ἀγγλίας, ὡσαύτως A. ΣΜΙΑΡΟΥΝΗ, Ἱστορία τοῦ φόρου εἰσοδήματος ἐν Μ. Βρετανίᾳ, ἐν περιοδ. «Φορολογικῇ Ἐπιθεωρήσει», 1932.

(3) Ὅρα καὶ A. S., J. *imprôt.* σελ. 33, 36 καὶ 342 καὶ ἐπομ.

(4) Ὅρα τρίτον κεφάλαιον, ἔνθα ἐξετάζομεν τὰς δυνατότητας ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας μας.

αΐσθημα τῆς κεφαλοποιήσεως ἢ καταναλώσει οὗτος ἢ ἀπολέσει τὸ εἰσόδημά του.

Ἐν Ἑλλάδι, ὁ κανὼν τῆς καταλληλότητος, ἐν τοῖς ἀρχικοῖς κειμένοις τῆς μεταρρυθμίσεως, ὁρθῶς προεβλέπετο. Αἱ ἐπελθοῦσαι ὁμως γνωσταὶ δυσμενεῖς διὰ τὴν ἄμεσον φορολογίαν συνθῆκαι προουκάλεσαν τοσαύτας καθυστερήσεις, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ σοβαρὰ παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐπενεγκοῦσα καίριον τραῦμα εἰς τὴν φορολογίαν (1).

Ἡ ἐκ τῆς ὀλισθηρᾶς ταύτης κατευθύνσεως ἔξοδος, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1930, ἀνεκόπη πάλιν, εὐτυχῶς ὁμως ἐσχάτως ἐπανελήφθη. Ἡ εἰς τὴν κανονικὴν ὁδὸν πλήρης εἰσαγωγή τῶν πραγμάτων ἀπῆτησε καὶ δ) ἀπαιτήσῃ ἀκόμη ἀτρώτους κόπους.

θ) ἐποχὴν τῶν εἰσπράξεων διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον κλπ. Ἡ κατανομή τοῦ χρέους εἰς πλείονας δόσεις εἶναι ἐπίσης ἐξυπηρετική.

Πᾶσα ἀναβολὴ ἐν προκειμένῳ ζημιώνει τὰ μέγιστα τὴν φορολογίαν, ὅχι δ' ὀλιγώτερον ἐνοχλεῖ τὸν πολίτην. Τρόπονι οὗτος, διαθέτων εἰς ἄλλας του ἰδιωτικὰς ἀνάγκας ἢ εἰς ἀκίνητοποιήσεις καὶ ἄλλας τοποθετήσεις ἢ εἰς ἐπέκτασιν ἐπιχειρήσεων τὸ διὰ τὸν φόρον προοριζόμενον χρήμα, εὐρίσκεται βραδύτερον ἐν στενοχωρίᾳ νὰ ἐξεύρη τοιοῦτο πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους.

Πρέπει ἐπομένως ὁ φόρος νὰ ζητηθῇ παρὰ τοῦ πολίτου, εἴτε πρὶν ἢ περὶ ἐλθῇ εἰς αὐτὸν τὸ εἰσόδημα, εἴτε τουλάχιστον πρὶν ἢ διαμορφωθῇ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχολογία, ὅτι τὸ εἰσόδημα ἐξεφαλοποιήθη, δηλ. ἐφόσον ὁ πολίτης, ἔχον διαθέσει αὐτὸ εἰς προσωρινὴν μόνον ἀποταμίευσιν (ἐνεργητικόν), ἔχει συγχρόνως καὶ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὀφείλει ἀντιστοίχως εἰς φόρον (παθητικόν). Τέλος ἡ ἀναβολὴ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ φόρου δύνата ν' ἀγάγῃ καὶ εἰς πλήρη ἀδυναμίαν εἰσπράξεως αὐτοῦ, λόγῳ ζημιῶν ἢ λόγῳ καταναλώσεως τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου.

(1) Αἱ καθυστερήσεις, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἀδικαιολόγητοι σκέψεις, ἦγαγον εἰς τὴν γνωστὴν μηχανὴν τῶν *φορολογικῶν διευκολύνσεων*, αἵτινες καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἀμέσως ἔβλαψαν καὶ τὴν φορολογικὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν ἔφθειραν. Βεβαίως τυγχάνει κάπως παρήγορον, ὅτι ἡ καθυστέρησις ὑπῆρξε νόσος καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν προηγουμένων κρατῶν διευκολύνσεις δὲν ὑπῆρξαν ἄγνωστοι καὶ εἰς ἄλλα πλὴν τῆς Ἑλλάδος κράτη. Α. γ. ἐν Ἑλλάδι, παρετάθη ἐπὶ τρία ἔτη ὁ χρόνος παραγραφῆς τοῦ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ φόρου δικαιώματος κατὰ δὲ τὸ 1930 παρέστημεν εἰς ἐκδίκασιν φόρου ἐκτάκτων κερδῶν τοῦ ἔτους 1916 ἐν Γαλλίᾳ, αἱ στατιστικαὶ σημειοῦσιν ἀκόμη ἔσοδα ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐτῶν· αἱ δὲ φορολογικαὶ διευκολύνσεις δὲν ὑπῆρξαν ἐπίσης ἄγνωστοι καὶ ἀλλαγοῦ (ἴδε *Γερμανίαν, Αὐστρίαν, Βουλγαρίαν* κλπ.).

IV. Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ
ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Τὸ θέμα τοῦτο ἀποτελεῖ, φρονοῦμεν, τὸ σπουδαιότερον διὰ τὴν Ἑλλάδα θέμα. Εἰς χώραν, ὡς ἡ ἡμετέρα, μὲ πτωχοτάτην οἰκονομίαν ⁽¹⁾, ὁ οἰκονομικὸς παράγων, ἐν τῇ συνθέτῳ ὑφῆ τοῦ φόρου ⁽²⁾, ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ τὰ μέγιστα συμβάλλον.

Ἐνεκα τούτου θὰ προβῶμεν εἰς εὐρύτεραν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦντας τρεῖς ἀπόψεις: α) ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ φόρου· β) ἄμεσος ἢ ἔμμεσος φορολογία τοῦ εἰσοδήματος; καὶ γ) ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς πρὸς τὴν ἐπίπτωσιν αὐτῆς ⁽³⁾.

(1) Ὅρα σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κ. Τ. Ε. γενομένην, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἔρευναν, ἣς τὰ πορίσματα διατυποῦνται εἰς SOCIÉTÉ DES NATIONS, *Comité Financier, Rapport au Conseil sur la Grèce*, C. 387-M. 194 (1933 Π. Α), ἔκθεσιν δημοσιευθεῖσαν ἐπίσης ὑπὸ τῆς ἐφημ. Ἀθηνῶν «Πρωία» τῆς 21ης ἰουνίου 1933 ὡς ἐπιτραπῆ ἡμῖν ν' ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὰς ἐν Α. Σ., *L'impôt* παρατιθεμένας πληροφορίας καὶ βιβλιογραφίαν.

(2) Ἄνωτ. σελ. 33.

(3) Τὸ τρίτον τοῦτο θέμα θὰ ἐξετασθῇ παρενθέτως εἰς τὰ δύο ἄλλα, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια τῆς παρούσης.

V. Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ
ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Ὁ φόρος ἔναντι τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τοῦ φαινομένου τῆς συνεχοῦς ἀξίσεως τῆς παραγωγῆς (1). Μείωσις τῆς παραγωγῆς χώρας τινὸς συνεπάγεται καταστροφὴν οἰκονομικῶν δυνάμεων, πῶσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς, οἰκονομικὴν ὑποτέλειαν εἰς ἄλλας χώρας, μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνελπῶς τῆς ἐθνικῆς ἰσχύος, ὡς καὶ ἄλλα ἀπώτερα δυσάρεστα. Τὸ κράτος, ὅθεν, ἔχει συμφέρον καὶ καθήκον *να προσταιύσῃ καὶ ν' ἀξίῃσῃ τὴν παραγωγὴν του*. Τὸ παράδειγμα τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία καὶ θεσμοθετικῶς (2) ἀνύψωσε τὴν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς, μαρτυρεῖ κατ' ἐξοχίην περὶ τῆς ἀποδιδομένης αὐτῇ σήμερον σημασίας.

Ὁ φόρος εὔρηται εἰς ἀλληλεξάρτησιν πρὸς τὴν παραγωγὴν. Τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἅτινα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν δημοσιονομικὴν λειτουργίαν, θὰ προσπορισθῇ τὸ κράτος ἐκ τῆς καθόλου ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐπομένως ἡ ἐργασία (τὸ ἀνθρώπινον κεφάλαιον) (3) καὶ ὁ πλοῦτος (τὸ ὑλικὸν κεφάλαιον) (4), οἱ συντελεσταὶ οὗτοι τῆς παραγωγῆς ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ, θὰ εἶναι καὶ οἱ προμηθευταὶ διὰ τὴν φορολογίαν, αἱ ἀπώτεροι πηγαὶ αὐτῆς. Διὰ νὰ μὴ μειωθῶσιν ὅμως αἱ δύο αὗται παραγωγικαὶ δυνάμεις, ὁ φόρος πρέπει ν' ἀντλήσῃ ἐξ ἐκείνου, ὅπερ περισσεύει μετὰ τὴν εἰς τὸ ἀκέραιον ἀποκατάστασιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἔως πρὸς τὴν *ἐργασίαν* τυγχάνει παρατηρητέον (5), ὅτι *ἡ ἐπίδρασις*

(1) Ἡ ἀξίσις αὕτη, ὡς γνωστόν, ὀφείλεται κυρίως α) εἰς τὴν διεύρυσιν τοῦ κύκλου τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ἣν ἐπέφερον ὁ πολιτισμὸς, β) εἰς τὴν διάδοσιν εἰς εὐρύτερας μάζας ἀναγκῶν, αἵτινες ἄλλοτε ἱκανοποιοῦντο εἰς ὀλίγα ἀτομα, γ) εἰς τὴν ἀξίσησιν τοῦ πληθυσμοῦ.

(2) Α. Ι. ΣΒΩΛΟΥ, *τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ Ποιαιετήματος*, Ἀθήνα 1928, σελ. 192.—Ὅρα καὶ ἀνωτ. σελ. 29.

(3) Les capitaux personnels, κατὰ τὴν Σχολὴν τῆς Λωζάννης.

(4) Les capitaux impersonnels.

(5) Τὸ ζήτημα τῶν εἰς «προσωπικάς» πηροχὰς φόρων (δηλ. ἀγγραφειῶν κλπ.) ἀποφεύγομεν νὰ ἐξετάσωμεν, ὡς μὴ παρουσιάζον σήμερον ἐνδιαφέρον.

τοῦ φόρου ἐπ' αὐτῆς συγκρότητα συγγέειται πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν τιμῶν. Ὁ ἔμμεσος φόρος, εὐκολώτερον ἀνταπωθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη ἐπὶ τοῦ ἐργοδότη, θίγει τὸ κεφάλαιον μᾶλλον ἢ τὴν ἐργασίαν. Ὁ ἄμεσος ὅμως φόρος, δυσχερέστερον ἐπιρροπτόμενος ὑπὸ τοῦ ἐργάτου ἐπὶ τοῦ κεφαλαιούχου, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ πιέσῃ ὡπωσοῦν τὸν συντελεστὴν τῆς ἐργασίας ⁽¹⁾. Ἐν τούτοις, εἰς ἐποχὴν κρίσεως, ἡ ἐργασία πιέζεται ⁽²⁾ ὄχι ὀλίγον ἀπὸ ἀμφοτέρω τὰ εἶδη τοῦ φόρου ⁽³⁾ ⁽⁴⁾. Πάντως ὅμως, δεδομένου ὅτι εἶναι πεπερασμένοι οἱ ὑποβιβασμοὶ τῶν

(1) Δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι τὸν ἔμμεσον φόρον θὰ φέρῃ τελικῶς ὁ καταβαλὼν αὐτὸν ἐπιχειρηματίας. Τουναντίον δεχόμεθα τὸν συνήθη κανόνα, καθ' ὃν ὁ ἔμμεσος φόρος θὰ ἐπιρροπθῇ εἰς τὸν καταναλωτὴν. Ἄλλ' ἐφόσον ὁ καταναλωτὴς θὰ εἶναι ἐργάτης, εὐρισκόμενος οὕτως πρὸ τῆς (διὰ τοῦ ἔμμεσου φόρου) ὑψώσεως τῶν εἰδῶν καταναλώσεως, θὰ διεκδικήσῃ ἀνώτερον ἡμερομισθιον διὰ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας του. Συνελπῶς, ἂν ἐπιτευχθῇ αὐξήσις τοῦ ἡμερομισθίου κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ ἔμμεσου φόρου, τοῦτον θὰ ὑποστῇ πλέον ὁ παραγωγὸς ἐπιχειρηματίας. Ἐννοεῖται, ὅτι, εἰς ἐποχὴν κρίσεως, ἡ τοιαυτὴ ἀνταπόθσις τοῦ φόρου δὲν εἶναι εὐχερὴς, ἀφοῦ ὁ ἐργάτης οὐ μόνον αὐξήσεις ἡμερομισθίων δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς γλισχροτάτην ἀμοιβὴν εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἄρκεσθῇ. Πάντως ὅμως, δεδομένης τῆς ἀνεκαθεν μικρᾶς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου, σοβαρὸν τμήμα τῶν ἔμμεσων φόρων, ποικίλον ἀναλόγως τοῦ ἐν τῷ οἰκονομικῷ κύκλῳ δείκτου τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἐπιρροπτεται ἐπὶ τοῦ ἐργοδότηνος κεφαλαίου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἄμεσον φόρον, ἡ δυσχέρεια τῆς εἰς τὸ ἡμερομισθιον ἐσωματώσεώς του, ἀλλὰ καὶ ψυχολογικοὶ λόγοι ἐμποδίζοντες σχετικὰς διαπραγματεύσεις, συμβάλλουσι συνήθως εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιρροπτεται οὗτος ἐπὶ τοῦ ἐργοδότη. Οὐχ ἦττον ἀσκεῖ καὶ ὁ φόρος οὕτως μικρὰν τινα ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἡμερομισθίων (ὄρα καὶ σχετικὰς παρατηρήσεις ἐν COMMITTEE ON NATIONAL DEBT AND TAXATION, *Report*, 1927, σελ. 108—9).

(2) Τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ ἡμερομισθίων ἰσχύουσι καὶ διὰ πᾶσαν μισθωτὴν ὑπηρεσίαν μικρᾶς ἢ μέσης ἀμοιβῆς.

(3) Ἡ φασιστικὴ θεωρία τῆς Ἰταλίας (Α. DE' STEFANI κλπ.) θεωρεῖ ὡς λίαν ἐνδεχομένην τὴν ἐπίρροπσιν τοῦ φόρου ἡμερομισθίων ἐπὶ τοῦ παραγωγῶ. Ἐκ τοῦ φόβου δὲ τούτου καὶ ἐν τῇ μερίμνῃ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν παραγωγὴν, συνιστᾷ αὕτη τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἡμερομισθίων ἀπὸ πάσης φορολογίας.

(4) Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν θὰ δυνηθῇ ὁ ἐργάτης νὰ ἐπιρροπῇ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, ἡ παρατηρουμένη, ὡς ἐκ τῆς κρίσεως, ἐλαστικότης ζητήσεως τῶν προϊόντων, ἐπιφέρειουσα τιτῶσιν τῶν τιμῶν, καθιστᾷ ἀδύνατον καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ προϊόντος ἐπίρροπσιν τοῦ φόρου, ὅστις συνεπῶς θὰ μείνῃ εἰς βᾶρος τοῦ ἐργοδότη, ἀπολήγων πολλάκις εἰς μείωσιν τοῦ κεφαλαίου.

Καὶ εἰς ἣν περίπτωσιν ὅμως ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων φόρος δὲν θὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐργοδότη, ἀλλὰ θὰ μείνῃ εἰς βᾶρος τοῦ ἐργάτου, ἡ παραγωγὴ θὰ ὑποστῇ ἐπίσης ἔμμεσον δυσμενῆ ἐπίδρασιν. Ὁ φόρος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ

ήμερομισθίον, ὑπέριμετρος αὐξήσις τοῦ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν φόρου (ἐμμέσων καὶ ἀμέσων) βάρους τελικῶς θὰ πλήξη περισσότερον τὸ κεφάλαιον. Ὁ φόρος ἀποβαίνει ἐπιβλαβῆς εἰς τὴν παραγωγὴν, ὡς ἂν, καθ' ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον, θίγη τὸ κεφάλαιον. Ἡ ἀπὸ τοῦ XIX αἰῶνος ἐξέλιξις τῆς οἰκονομίας ἔδωκεν εἰς τὸ κεφάλαιον τὴν κυριαρχοῦσαν θέσιν ἐν τῇ παραγωγῇ (1). Ἡ μείωσις ὅθεν τοῦ κεφαλαίου θὰ συνεπιφέρει ἐξασθένησιν τῆς παραγωγῆς, τοῦτ' ὅπερ ὀφείλει ν' ἀποφύγη ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ.

Ὡς ὅμως, ὀρθότατα, παρατηρεῖ ὁ G. Jèze (2), ὀφείλομεν νὰ διακρίνομεν τὸ «ἀτομικὸν» κεφάλαιον, ἀπὸ τοῦ «κοινωνικοῦ» κεφαλαίου. Αἱ μεταξὺ τῶν ἀτόμων μετακινήσεις κεφαλαίων οὐδεμίαν οὐσιώδη βλάβην θὰ ἐπιφέρωσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν, ἐὰν καὶ ἐφόσον δὲν συνεπάγονται συγχρόνως μείωσιν τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου. Ἐπομένως, ὁ φόρος ἐπιφέρει βλάβην κυρίως μόνον ὅταν ἀφαιρεθῆται ἐκ τοῦ καθολικοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου. Οὐχ ἦρτον τὸ κράτος, ὅπως μὴ νευρώσῃ τὸ πνεῦμα ἀποταμιεύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἐθουθμίας ἐν τῇ παραγωγῇ, ὀφείλει νὰ μὴ προκαλῆ μετακινήσεις κεφαλαίου μεταξὺ τῶν ἀτόμων (3) (4).

Ὅθεν, ὁ φόρος πρέπει νὰ θίγη οὐχὶ τὸ κεφάλαιον, ἀλλὰ τὴν ἑτέραν μορφήν τοῦ πλοῦτου, τὸ εἰσόδημα.

θ' ἀφαιρεθῆ, εἴτε ἐκ τοῦ στενωτάτου περιθωρίου ἀποταμιεύσεως (ἂν ὑπάρχη τοιοῦτο) τοῦ ἐργάτου, εἴτε συνηθέστερον ἐκ τῶν βιωτικῶν μέσων αὐτοῦ. Ἡ ἀποθάρρυνσις τοῦ ἐργάτου ἐκ τῆς μειώσεως τῆς ἀποταμιευτικῆς του δυνάμεως καὶ ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς του, θὰ μειώσωσι τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἐργάτου καὶ θὰ βλάψωσι προφανῶς τὴν παραγωγὴν.

Τόσον λοιπὸν εἰς τὴν πρώτην, ὅσον καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τὸ ὑπέριμετρον φορολογικὸν βᾶρος θὰ πλήξη τὴν παραγωγὴν καὶ εἰδικώτερον ἐκ τῶν συνετελεστώων τῆς περισσότερον τὸ κεφάλαιον.

(1) Ὁρα SELIGMAN, *Double Taxation etc.* op. cit., εἰς σελ. 6 καὶ ἐπομ. βραχεῖαν περιγραφὴν τῆς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν καπιταλισμὸν ἐξελίξεως ταύτης.

(2) G. JÈZE, *Cours de sc. des finances etc.*, op. cit. • Κοινωνικὸν κεφάλαιον (*capital social*) εἶναι πᾶς πλοῦτος προοριζόμενος διὰ τὴν παραγωγὴν. Ἀτομικὸν κεφάλαιον (*capital individuel*) εἶναι πᾶς πλοῦτος τιθέμενος κατὰ μέρος ἀπὸ τοῦ ἀτόμου, εἴτε θέλει χρησιμεῦσαι εἰς τὴν παραγωγὴν εἴτε ὄχι.

(3) Ὡς καὶ ἀλαχοῦ ἐξηγήθη (σελ. 17—19), μόνον ἡ σοσιαλιστικὴ θεωρία δέχεται τοιαύτην ἀνάμειξιν τῆς πολιτείας εἰς τὰ τῆς διανομῆς τοῦ πλοῦτου καὶ τοῦ εἰσοδήματος.

(4) Πλείονα περὶ τοῦ φόρου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν, ὅρα κατωτέρω σελ. 91.

Ἡ ἔννοια τοῦ εἰσοδήματος ὡς φορολογησίμου ὕλης.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, εἶναι προφανές, ὅτι ἐπιβάλλεται ὁ διαχωρισμὸς τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου. Ἄλλ' ἢ οἰκονομικὴ θεωρία δὲν εἶναι ἐνιαία καὶ ὁμόφωνος περὶ τοῦ τί ἐστὶν εἰσόδημα. Βεβαίως δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα ν' ἀναλύσωμεν τὰς ἀντικρουομένας σχετικὰς θεωρίας (1). Θὰ σημειώσωμεν ὅμως ποῖα εἶναι, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν, καταλληλοτέρα (2), ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βάσις διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἐκτελεσθησομένην ἐργασίαν.

(1) Ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν ἔργων Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ἅτινα ἐξετάζουσι τὸ θέμα τοῦτο, ὁ IRVING FISHER ἐχειρίσθη αὐτὸ συστηματικῶς εἰς τὰς ἐργασίας του: *Are savings an income?* ἐν «Bulletin of American Economic Association», April 1908.—*The nature of capital and income*, New York, 1905, γαλλικὴ μετάφρ. ὑπὸ S. Bouyssy, Paris, 1911.—*Der Einkommensbegriff im Lichte der Erfahrung* ἐν «Wirtschaftstheorie der Gegenwart», T. III, Wien, 1928.

Τὸ αὐτὸ θέμα ἠρεύνησαν ὡσαύτως ἕτεροι συγγραφεῖς καὶ δὴ (ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν) οἱ: A. BAUCKNER, *Der Privatwirtschaftliche Einkommensbegriff*, München, 1922.—ACHILLE LORIA, *La synthèse économique, une étude des lois du revenu*, γαλ. μετάφρ. Paris, 1911.—G. v. SCHANZ, *Der Einkommensbegriff und die Einkommensteuergesetze*, «Finanzarchiv», T. XIII (1896, σελ. 1 καὶ ἐπὶ καὶ «Finanzarchiv», T. XXXIX (1922) σελ. 505.—C. A. COLIN, *De la notion du revenu en matière de législation fiscale*, Paris, 1924.—G. STRUTZ, *Kommentar zum Reichseinkommensteuergesetz*. — WILHELM WINKLER, *Einkommen* ἐν «Handwört. der Staatswissenschaften», 4 ἐκδ. T. III σελ. 367 καὶ ἐπὶ.—ROBERT MEYER, *Einkommen*, ἐν τῷ αὐτῷ λεξικῷ, 3η ἐκδ., τόμ. III σελ. 656 καὶ ἐπὶ.—J. POPITZ, *Einkommensteuer*, ἐν *Handw. der Staatsw.*, 4η ἐκδ. τόμ. III σελ. 415.—ERNST SCHUSTER, *Dans Einkommen*, Tübingen, 1926.—PROF. Dr. von PISTORIUS, *Unser Steuerrecht*, II Teil, σελ. 58 καὶ ἐπὶ.—E. ALLIX - M. LECERCLÉ, *L'impôt sur le revenu*, Paris, 1926, T. I. σελ. 164—184.—W. GERLOFF, *op. cit.*, σελ. 45—50.—H. TESCHE-MACHER, *Die Einkommensteuer* ἐν *HFV* τῶν Gerloff u. Meisel, τόμ. III. σελ. 65 καὶ ἐπὶ.—W. SMART, *Distribution of income*, γαλ. μετάφρ., Paris, 1902.

Παρ' ἡμῖν ἴδε τὴν λαμπρὰν συνθετικὴν ἐργασίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. ΣΑΝΤΗ, *Ἡ ἔννοια τοῦ φορολογικοῦ εἰσοδήματος*, Ἀθῆναι, 1928.

(2) Ἐπὶ τῶν διατυπωθεισῶν ἐπὶ τοῦ θέματος θεωριῶν, ὑπομνηνίσκομεν μὲ τί ἡσυχολήθησαν αἱ κυριότεραι ἐξ αὐτῶν. Θὰ ἠδύνατο τις νὰ κατατάξῃ αὐτὰς ὡς ἑξῆς:

α) *Ἀρχικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ εἰσοδήματος*. — Ἡ περὶ τοῦ εἰσοδήματος ἀντίληψις ἦτο ἀπολύτως ἀκαθόριστος κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Οἱ πρῶτοι ὀρισμοὶ τοῦ εἰσοδήματος (A. SMITH) ἐξήτασαν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν εἰς χρῆμα ἢ εἰς

Φρονοῦμεν, ἐν πρώτοις, ὅτι δυνάμεθα νὰ υἱοθετήσωμεν τὴν ὑπὸ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ τῆς γερμανικῆς νομοθεσίας καθιερω-

εἶδος ἐσόδων, ἅτινα, κανονικῶς εἰσερχόμενα εἰς ὀρισμένην τινὰ περίοδον, δύνανται νὰ διατεθῶσι διὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας.

β) *Τὸ εἰσόδημα ὀριζόμενον ὡς συρροή (afflux) ὑπηρεσιῶν τοῦ πλούτου.* — Ἡ ἀντίληψις αὕτη (I. FISHER) ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὸ εἰσόδημα ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου, ἀποδίδουσα εἰς μὲν τὸν πλοῦτον (fonds de richesse) τὴν ἰδιότητα τοῦ κεφαλαίου εἰς δὲ τὰς ὑπηρεσίας (service) τοῦ πλούτου τὴν ἰδιότητα τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ Σχολὴ τῆς Λωζάνης (L. WALRAS, P. BONIN-SEGNI) διδάσκει ἐπίσης συγγενῆ θεωρίαν. "Ἐτεροι παραπλήσια θεωρία δέχονται, ὅτι καὶ τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον πρέπει νὰ συνυπολογισθῶσιν εἰς τὸ εἰσόδημα (λ. χ. πρόσδος τοῦ λαοῦ ἐν τῇ παιδείᾳ, ἠθικῇ ἀνάπτυξις του, βελτιώσεις τῶν παραγωγικῶν του ἰδιοτήτων κλπ.).

γ) *Τὸ εἰσόδημα ὀριζόμενον ὡς μὴ περιλαμβάνον τὴν ἀποταμίευσιν.* — Εἶναι ἀντίληψις τοῦ I. FISHER, διατυπωθεῖσα ἐν συναφεῖᾳ πρὸς τὴν προηγουμένην του. Ἡ ἀξία τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἡ κεφαλαιοποίησις τῆς ἀξίας τοῦ εἰσοδήματος (ἢ ἡ προεξόφλησις τῆς ἀξίας τοῦ εἰσοδήματος), ὅπερ ἀναμένεται ν' ἀποδώσῃ τὸ κεφάλαιον. "Ὅθεν, πᾶν ποσὸν ἀποταμειυθὲν εἰς βελτιώσεις τῶν στοιχείων τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς οἰονδήποτε στοιχεῖον πλούτου δὲν εἶναι εἰσόδημα ἀλλὰ κεφάλαιον. Ἡ ἀποταμίευσις αὕτη δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἕτερα μορφή τῆς αὐξήσεως (ἀξίας, ἣν συναντῶμεν ἐν τῇ αὐτομάτῃ αὐξήσει τῆς ἀξίας τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας τῇ ἐγγείῳ προσόδῳ).

δ) *Τὸ εἰσόδημα ὀριζόμενον ὡς μὴ περιλαμβάνον τὴν διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαραίτητον κατανάλωσιν.* — Εἶναι ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν προηγουμένην θεωρία τοῦ A. LORIA, ὑποστηρίζοντος ὅτι τὸ εἰσόδημα παράγεται «ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐχὶ «διὰ τὸν ἀνθρώπον». Ἐπομένως ὁ ἀνθρώπος, ὄργανον παραγωγῆς, ἔχει ἀνάγκην δαπανῶν συντηρήσεως. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, τὸ εἰσόδημα προκύπτει μετ' ἀφαίρεσιν τῶν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου (ἀνθρωπίνου κεφαλαίου) ἀπαραιτήτων.

ε) *Τὸ εἰσόδημα ὀριζόμενον ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὴν κατανάλωσιν.* — Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην (Konsumtionstheorie τῶν E. B. W. v. HERMANN, K. MARLOW, G. SCHMOLLER, ἀπὸ τινος δὲ ἀπόψεως καὶ A. WAGNER), εἰσόδημα εἶναι τὸ ποσὸν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἅτινα ἄτομόν τι δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ καθ' ὀρισμένην τινὰ περίοδον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του χωρὶς ἢ κατὰστασις τῆς περιουσίας του νὰ χειροτερευθῇ. "Ὅθεν τὸ εἰσόδημα περιορίζεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ καταναλισκομένου πλούτου.

στ) *Θεωρία τῆς περιδικιότητος.* — Κατ' αὐτὴν (Produktivitätstheorie, Periodicitätstheorie τῶν A. WAGNER καὶ G. COHN, ἀπὸ τινος δ' ἀπόψεως καὶ E. B. W. v. HERMANN), τὸ εἰσόδημα ἀπαρτίζει τὰ ἀγαθὰ (συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν ὀφελειῶν), ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς οἰκονομίας τοῦ ἀτόμου «διὰ κανονικῆς ἐπανόδου». Οἱ E. ALLIX-M. LECERCLÉ προσέθεσαν «εἰσόδημα εἶναι ἔσσοδον, ὅπερ ἐπανέρχεται ἢ τουλάχιστον εἶναι δεκτικὸν ἐπανόδου».

θεΐσαν διάκρισιν εἰς Ertrag καὶ Einkommen, δίδοντες ὡς ἀντιστοιχοῦς ὄρους «*πρόσοδος*» καὶ «*εἰσόδημα*». Καὶ οὕτω δυνάμεθα ν' ἀποκα-

ζ) *Τὸ εἰσόδημα δριζύμενον ὡς προερχόμενον ἐκ διαρκοῦς πηγῆς.*— Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην (Quellentheorie ER. J. NEUMANN, E. PHILIPP-VITSCH καὶ ἰδίᾳ B. FUISTING, ἀπὸ τινος δὲ πλευρᾶς καὶ A. WAGNER), εἰσόδημα εἶναι τὸ σύνολον τῶν καθαρῶν ἐσόδων, τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνει πρόσωπόν τι, καθ' ὥρισμένην περίοδον καὶ τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ διαρκοῦς πηγῆς. Κατὰ τοὺς E. ALLIX-M. LECERCLÉ, ἡ περιοδικότης ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς διαρκοῦς ταύτης πηγῆς, ἣς ὁμως ἡ ἔννοια εἶναι σχετική, καθόσον πᾶσαι αἱ πηγαὶ ἐξαντλοῦνται ἢ ἀπόλλυνται (ἄνθρωποι, ζῖα, φυτὰ) ἢ γάνουν βαθμιαίως τὴν παραγωγικότητα ἢ τὴν ἀξίαν των (οἰκοδομαί, μηχανήματα κλπ. ἢ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ).

η) *Τὸ εἰσόδημα δριζύμενον ὡς προὶὸν τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος ἢ τῆς ἐκμεταλλέσεως τῆς πηγῆς.*— Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην (LEXIS, ROSCHER, προσαρμύζεται ὡσαύτως καὶ ἡ προεκτεθεῖσα τοῦ A. LORIA, συμπληρωματικῆν μᾶλλον ἄλλων θεωριῶν, τὸ εἰσόδημα προέρχεται μόνον ἐκ τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος, ὀργανωμένης ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του διὰ μέσων ἐξωτερικῶν. Οἱ E. ALLIX—M. LECERCLÉ, συνέδεσαν αὐτὴν πρὸς τὴν ἔννοιον τῆς πηγῆς, προωρισμένην νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοδικότητα καὶ διακρίνουσαν τὸ εἰσόδημα ἀπὸ τοῦ εὐρήματος ἢ τῆς τυχαίας ὀφελείας.

θ) *Τὸ εἰσόδημα ὡς χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς διαθέσεως τοῦ ἀτόμου.*— Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην (Théorie subjective τῶν G. JÉZE καὶ C. A. COLIN), ἡ ἔννοια τοῦ εἰσοδήματος εἶναι ὑποκειμενικὴ καὶ ἐξαρτῆται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Τὸ ἄτομον, ἀναπτύσσει τὴν οικονομικὴν δραστηριότητα, προσδιορίζει κατὰ ποσὸν διὰ τῆς θελήσεώς του, διὰ τῆς σκέψεώς του, διὰ τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει, ἀπολαμβάνει εἰσόδημα ἢ κεφάλαιον.

ι) *Δημοσιονομικὴ ἢ λογιστικὴ θεωρία τοῦ εἰσοδήματος* (Fiskalische oder Buchhalterische Einkommenstheorie).— Ἰδρυτὴς ταύτης εἶναι ὁ G. v. SCHANZ (ἐνθ' ἄνωτ., ὄρα ὡσαύτως καὶ W. Gerloff, op. cit., W. Winkler op. cit., A. Σάντη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 46 καὶ ἐπομ.). Ὁ Schanz ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ εἰσόδημα ἔννοιαν εὐρύτεραν, προσπαθῶν ν' ἀποφύγῃ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀτελείας τῶν λοιπῶν, καθιστῶν δ' αὐτὴν μᾶλλον συγκεκριμένην καὶ μᾶλλον χρησιμοποιήσιμον εἰς δημοσιονομικοὺς σκοποὺς. Κατὰ τὸ δρισμὸν τοῦ Schanz, τὸ εἰσόδημα εἶναι «*εἰσόδος καθαρᾶς περιουσίας ἐντὸς ὀρισμένης οικονομικῆς περιόδου, ἣτοι εἰσόδημα εἶναι αἱ καθαρὰί πρόσοδοι καὶ αἱ ὀφείλαι, αἱ χρηματικῆς ἀξίας παροχαί τρίτων, πᾶσαι αἱ δωρεαί, αἱ κληρονομίαι, τὰ κληροδοτήματα, τὰ κέρδη ἐκ λαχείων, τὰ κεφάλαια ἐξ ἀσφαλιστικῶν ἀποζημιώσεων, τὰ εἰσόδημα ἐξ ἀσφαλειῶν, τὰ κέρδη ἐκ συνδυασμοῦ οικονομικῶν συντελεστῶν πάσης φύσεως, μετὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀφαίρεσιν τῶν τόκων ἐκ χρεῶν καὶ τῶν ζημιῶν περιουσίας*». Ἡ θεωρία αὕτη, ἀπομακρύνουσα τὰς ἀβεβαιότητας τῶν λοιπῶν, ἀρκεῖται εἰς τὸ συγκεκριμένον καὶ ἀναμφίβολον στοιχεῖον τῆς «*εἰσόδου νέας περιουσίας*», δηλ. τῆς «*αὐξήσεως τῆς ἤδη ὑφισταμένης περιουσίας*» τοῦ ἀτόμου.

Ὡσαύτως ἔλυσεν αὕτη καὶ τὸ ζήτημα τῆς αὐτομάτου αὐξήσεως τῆς ἀξίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, ἥτις αὐτόματος αὐξήσις συχνότατα δὲν δύναται νὰ

λέσωμεν τούς μὲν τῶν κατηγοριῶν ἀναλυτικοὺς φόρους ἐπὶ τῶν προσ-

διακριθῆ ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς ἀτομικῆς δραστηριότητος προκληθεῖσαν αὐξήσιν. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη περιλαμβάνει εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ τὰς αὐξήσεις περιουσίας, τὰς μὴ προσερχομένας ἀπὸ γεωστί παραχθέντα πλοῦτον, τουτέστι τὰς μὴ αὐξανούσας τὸν ὀλικὸν ἐθνικὸν πλοῦτον, ἀλλ' ἀποτελούσας ἀπλὴν μετακίνησιν περιουσίας ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Αἱ δωρεαί, αἱ κληρονομίαι, τὰ κέρδη τῶν λαχείων, αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἀποζημιώσεις, τὰ εὐρήματα κλπ. οὐδόλως αὐξάνουσι τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Ἔνεκα τῆς ἀσκηθείσης ἐναντίον τῆς θεωρίας ταύτης πολεμικῆς, ὁ Schanz ἀπεσάφισεν, ὅτι αἱ κληρονομίαι καὶ λοιπαὶ μετακινήσεις περιουσίας περιλαμβάνονται εἰς τὸ εἰσόδημα ὡς δηλωτικαὶ τῆς αὐξήσεως τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τοῦ δεχομένου αὐτάς, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἴδιαν κεχωρισμένην φορολογίαν, θεωρούμεναι ὡς «ἐκτακτὰ εἰσοδήματα».

Ἡ θεωρία τοῦ Schanz ἔσ' ἔχεν ἐνθέρμους ἀπαδούς. Ὁ TH. v. PISTORIUS, op. cit. σελ. 65, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ κατὰ τὸν Schanz ἔννοια τοῦ εἰσοδήματος ἔλκει τὴν προτίμησιν». Ὁ COVÉRO, *die Bewertung der Vermögensgegenstände*, σελ. 156-8 λέγει: «Μόνον ὑπὸ τοῦ Schanz ἐχαράχθησαν ἀσφαλῆ ὄρια σχετικῶς μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἰσοδήματος». Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ BR. MOIL, *Probleme der Finanzwissenschaft* σελ. 131 καὶ ἔπομ. καὶ ὁ J. POPITZ, *Handw. der Staatsw.*, 4^α ἔκδ., T III σελ. 415, περίπου δὲ καὶ ὁ W. TWERDOCHLEBOFF, *Die «beste» Steuer*, ἐν «Finanzarchiv», Jg. XLVIII, Bd. I σελ. 211.

[Ὁ Pistorius παρατηρεῖ: «Ὡς ἀπαδούς τοῦ Schanz, ἐκτὸς τῶν παλαιότερων διανοουμένων: v. HERMANN, SCHMOLLER, UMPFENBACH, HELD, SAX, MANGOLD, MITHOFF, ἀκόμη δὲ καὶ τοῦ SCHAEFFLE, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τοὺς WEBER (*Die Besteuerung des Waldes*), BUNDSMANN, STEINITZER, HOCHSTETTER (ἡδὴ Reichsfinanzrat), COVERO, MARCUSE, JASTROW, CLASER, F. WOLF, BR. MOLL, SCHUSTER, WINKLER, POPITZ καὶ κυρίως ἐπίσης MEISEL (*Britische und Deutsche Einkommensteuern*, σελ. 158-9), καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν IRVING FISHER μὲ τὴν θεωρίαν του περὶ τοῦ εἰσοδήματος ἰσομένου πρὸς τὴν κατανάλωσιν. Ἐγὼ αὐτός, ἀπὸ τοῦ 1912. ἐδέχθην ἀδιστακτὸς τὴν θεωρίαν του.»]

Ἄλλὰ καὶ πολλοὺς σοβαροὺς ἔσχεν ἡ θεωρία αὕτη (τὸν W. GERLOFF, op. cit. σελ. 49, ὅρα καὶ τὰς ἐκεῖ παρατιθεμένας ὡσαύτως γνώμας τοῦ PHILIPPOVITSCH, τὸν B. FUJSTING, W. LOTZ κλπ.)

Ἡ θεωρία τοῦ Schanz ἔσχε καὶ ἐνεντάτην ἐφαρμογὴν ἐν τῇ φορολογικῇ πρακτικῇ (ὄρα ἰδίᾳ τὸν αὐστριακὸν καὶ τὸν γερμανικὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος).

ια) *Τριμερῆς θεωρία τῆς παραγωγῆς τοῦ εἰσοδήματος περιοδικῶς, ἐκ διαρκοῦς πηγῆς, δι' οἰκονομικῆς δραστηριότητος.* — Εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν E. ALLIX—M. LECHECLÉ (op. cit.) διατυπωθεῖσα θεωρία, συνδυάζουσα καὶ συμπληροῦσα ἐτέρας ὑπ' ἄλλων ἐξεγενθείσας σκέψεις. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι «ἐὰν τὸ εἰσόδημα δὲν φέρῃ ἐν ἑαυτῷ διακριτικὰ σημεῖα, ἀναγνωρίζεται ἐν τούτοις ἕξ ἀντικειμενικῶν χαρακτηριστῶν». Οἱ χαρακτηριστεῖς οὗτοι τοῦ εἰσοδήματος

ύων, τὸν δὲ προσωπικὸν συνθετικὸν συμπληρωματικὸν φόρον ἐπὶ τῷ συνολικοῦ εἰσοδήματος (1) (2) (3).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ οὐσιαστικώτερον περιεχόμενον τοῦ εἰσοδήματος ὡς «φορολογητέας ὕλης», φρονοῦμεν, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἐν τῇ εὐρύτερῃ ἐννοίᾳ τοῦ Schanz ἐμπεριεχομένη ὕλη, διακρινομένη εἰς τὸ τακτικὸν εἰσόδημα καὶ τὰς ἐκτάκτους ἀξήσεις περιουσίας. Τὸ «τακτικὸν εἰσόδημα» (συμπεριλαμβανόν καὶ τὰς τακτικὰς προσόδους) δέον, φρονοῦμεν, νὰ ληφθῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἣν δίδει ἡ τριμερῆς θεωρία τῶν F. Allix—M. Lecerclé. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς «ἐκτάκτους ἀξήσεις περιουσίας», θὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ διακρίνωμεν ἐν πρώτοις τὴν ἔγγειον

εἶναι οἱ ἐξῆς : 1) περιοδικότης, 2) ὕπαρξις διαρκoῦς πηγῆς, ἥτις δίδει αὐτῷ γένεσιν καὶ 3) διαρρῦθμεις ἢ ἐκμετάλλευσις τῆς πηγῆς ταύτης.

(1) Εἰς τὸν ὅρον *Ertrag* (*πρόσoδος*) δίδεται σημασία ἀντικειμενική. Ἡ πρόσοδος ἐξετάζεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀποδίδουσαν αὐτὴν πηγὴν, χωρὶς νὰ συνδέηται πρὸς τὸν καρπούμενον αὐτὴν (λ. γ. τὸ ὑπὸ οἰκοδομῆς ἢ γῆς ἢ ἐπαγγέλματος κλπ. παραγόμενον ἔσοdon). Εἶναι ὁ κατάλληλος ὁρος διὰ τοὺς πραγματικούς (καὶ τοὺς εἰς αὐτοὺς συγκαταλεχθέντες ἡμιπροσωπικούς, ὅρα ἀνωτ. σελ. 64) φόρους. Ἀντιθέτως ὁ ὅρος *Einkommen* (*εἰσόδημα*) θεωρεῖται ἔχων ὑποκειμενικὴν ἐννοίαν, συνδεομένην πρὸς τὸ καρπούμενον αὐτὸ φυσικὸν πρόσωπον, δηλ. εἰσόδημα εἶναι αἱ ἐκ πάσης πηγῆς πρόσοδοι τοῦ φυσικοῦ προσώπου. Εἶναι ὁ κατάλληλος ὁρος διὰ τὸν προσωπικὸν συνθετικὸν φόρον (ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν βιβλιογρ., ἰδίᾳ W. GERLOFF σελ. 44, ΣΑΝΤΗΝ σελ. 7).

(2) Εἶναι ἀληθές, ὅτι καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀμφισβητεῖται ἡ ὀρθότης τῶν καθιερωθέντων ὄρων. Οὐχ ἦττον οὗτοι εἶναι ἐν τοῖς πράγμασι γενικῶς δεκτοί. Φρονοῦμεν, ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι, υἱοθετούμενοι ὑπὸ τῆς νομοθεσίας, ὡς διακεκριμένοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὑπόδειξιν, οἱ δυσδιάκριτοι οὗτοι ὄροι τῆς «πρόσoδου» καὶ τοῦ «εἰσοδήματος» θὰ ἐπικρατήσωσιν ὡς κυριολεξία εἰς τὰς προαναφερθεῖσας περιπτώσεις.

(3) *Τὴν διάκρισιν ταύτην, εὐτυχῶς εὐκόλως ἐπιτρεπομένην ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ λεξιλογίου, παρεδέχθη καὶ ἡ κατὰ τὸ 1922 λειτουργήσασα Ἐπιτροπὴ Μελέτης τῆς Φορολογίας τῶν Καθαρῶν Προσόδων* (ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν : ἀειμνήστων ΔΗΜ. ΜΠΑΡΛΑ, τότε Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς προέδρου, ΜΑΤΘ. ΡΑΖΗ, Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ΓΡΗΓ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ, Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς καὶ τῶν κ. κ. ΙΩ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, τότε Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ΙΩ. ΣΑΚΕΛΛΙΩΝΟΣ, τότε Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς μελῶν καὶ καλέσσασι πρὸς συζήτησιν τοὺς ἀρμόδιους τμηματάρχας τοῦ Ὑπουργείου). *Εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς καταρισθὲν σχέδιον νόμον ὀρίζονται οἱ μὲν ἀναλυτικοὶ ὡς φόροι ἐπὶ τῶν προσόδων, ὁ δὲ προσωπικὸς ὡς φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος.* Ἐκ τῶν ὑποδείξεων τῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ πλείσται ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, θεθεῖσαι εἰς μεταγενεστέρους νόμους, ἡ διάκρισις ὁμῶς «πρόσoδου» καὶ «εἰσοδήματος» ἀφέθη ὡς ἦτο ἐν τῇ ἀρχικῇ νομοθεσίᾳ, ἴσως διὰ λογους παραδόσεως.

προσοδον (rente foncière) (1), τὴν ὁποίαν νὰ ὑποδιαρέσωμεν εἰς τὴν ἐτησίαν κτηθείσαν ἔγγειον προσοδον, ἣν παλαιότερον ὁ Ἕλλην νομοθέτης ὑπέβαλεν εἰς τὸν φόρον τοῦ ὑπερεισοδήματος καὶ τὴν ἐφάπαξ πραγματοποιουμένην αὐτόματον ὑπερτιμῆσιν τοῦ ἔγγειου κεφαλαίου, ἣν ἐπίσης ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ἄλλοτε ἐφορολόγει, ὑποβάλλον αὐτὴν εἰς τὴν φορολογίαν τῆς αὐτομάτου ὑπερτιμῆσεως ἀκινήτων. Ὡς πρὸς τὰς ἐκ χαριτωτικῆς αἰτίας ἢ ἐκ τύχης κτήσεις περιοσίαις, δευτέραν διάκρισιν, θ' ἀποτελέσωσιν αὐταὶ τὴν ὕλην τῆς φορολογίας κληρονομιῶν κλπ. Περὶ τῶν ἐκτάκτων ὅμως αὐξήσεων περιοσίας θὰ ἐπανέλθωμεν ἐν εἰδικῷ κεφαλαίῳ.

Τὸ εἰσόδημα κυρία καὶ τακτικὴ πηγὴ τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Τὸ κεφάλαιον ἔκτακτος καὶ ἐπικουρικῆ πηγῆ αὐτῶν.

Ἐποῦ, ὅθεν, θεμελιώδης οἰκονομικὸς κανὼν τῆς φορολογίας εἶναι, ὅτι αὕτη δὲν πρέπει νὰ θίγη τὸν ἐν τῇ παραγωγῇ συντελεσθὲν τοῦ κεφαλαίου, εἶναι φυσικόν, ὅτι αὕτη θὰ ἀντληθῆται ἐκ τοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο ἄλλωστε ἐξηγεῖ καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Lorenz von Stein (2), ὅτι «πᾶς φόρος εἶναι φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος». Ὁ χαλακτῆρ τοῦ φόρου, ὡς ἐσόδου ἐτησίως ἐπαναλαμβανομένου, ἀποκλείει τὴν περισφύρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν διαρκῆ πηγὴν τῆς παραγωγῆς, ἵνα μὴ αὕτη ἐξαντληθῆ (3). Φόρος ἀφαιρούμενος ἐκ τοῦ κεφαλαίου θὰ καθιστᾷ τὸν πολίτην—τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν—ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πτωχότερον, τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ συμβαίη μετὰ τὸν φόρον λαμβανόμενον ἐκ τοῦ εἰσοδήματος, ὅπερ ὁ πολίτης θὰ κατανέμη μεταξὺ ἀτομικῶν του ἀναγκῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ συμβολῆς εἰς τὰς κρατικὰς ἀνάγκας ἀφ' ἑτέρου.

Ἄλλὰ καὶ ψυχολογικοὶ ὄροι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ φόρου εἰσοδήματος. Ἡ ἔννοια τοῦ κεφαλαίου, παριστῶσα οἰκονομικὴν δύναμιν ἐν στατικῇ καταστάσει, εἶναι περισσότερον προσδεδεμένη εἰς τὸ αἶσθημα τῆς ἰδιοκτησίας, οὐτινος ἢ προσβολῆς θὰ γεννήσῃ ἀντίδρασιν τινα. Ἀντιθέτως, τὸ εἰσόδημα, ἐκπροσωποῦν βεβαίως ἐπίσης οἰκονομικὴν δύναμιν, ἀλλὰ τοιαύτην ἐν τῇ δυναμικῇ κινήσει, εὐκολώτερον διατί-

(1) Ὅρα παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῆς ἔγγειου προσοδου καὶ τῶν διακρίσεων αὐτῆς ἐν Α. Σ., *L'impat* σελ. 53 καὶ ἔπομ. καὶ ἐν τῇ αὐτῷ βιβλιογραφίᾳ.

(2) *Finanzwissenschaft*, 4η ἔκδ. Τ. II. σελ. 409.

(3) Η. TRUCHY, *Cours d'Économie Politique*, Paris 1920, τόμ. I σελ. 32: «ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου πλήττει τὸ τμήμα τῆς περιοσίας, ὅπερ εἶναι σταθερόν, ἐνῶ ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος θίγει τὸ τμήμα, ὅπερ ἀνανεοῦται περιοδικῶς».

θεται διὰ τὴν φορολογίαν ὑπὸ τοῦ πολίτου, ὑπολαμβάνοντος τὴν διάθεσιν ταύτην ὡς πράξιν τινὰ τῆς λειτουργίας τῆς διανομῆς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.

Ὡσαύτως ὁ λόγος τῆς ἀποφυγῆς σοφιστῶν μετακινήσεων τοῦ πλούτου (1) συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς φορολογίας τοῦ εισοδήματος.

Ὡς ὁμως ὀρθότατα παρατηρεῖται (2), *ἐπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς εἶναι ἐπιτετραμμένη ἢ εἰς φόρον ὑποβολὴ τοῦ κεφαλαίου.*

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ διακρίνωμεν: τοὺς φόρους τοὺς ἀφαιρουμένους ἐκ τοῦ κεφαλαίου, καὶ τοὺς φόρους τοὺς ἐκτιμωμένους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κεφαλαίου.

Ἐκ τούτων μόνον οἱ πρῶτοι συνήθως ἀφαιροῦσι παρὰ τῶν πολιτῶν τιμῆμα τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐπιβολὴ τῶν φόρων τούτων ἐθεωρήθη δεδικοτολογημένη μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, ἀπετέλεσε δὲ τιμῆμα τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἐνίων κρατῶν καὶ μετὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον. Ἐπὶ τοῦ θέματος ὁμως τούτου, ἀποσκοποῦντος εἰς λύσιν ζητημάτων καθαρῶς μεταβατικῶν, νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκταθῶμεν.

Οἱ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κεφαλαίου μετρούμενοι φόροι δὲν θίγουσι τὸ κεφάλαιον, ἀλλὰ, λόγῳ τῆς σμικρότητός των, καταβάλλονται ἐκ τοῦ ἐτησίου εισοδήματος. Τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν εἰς τὸ πάγιον φορολογικὸν σύστημα πολλῶν κρατῶν (3).

Εἰς τούτους τὸ κεφάλαιον (4) θεωρεῖται ἀπλῶς ὡς κριτήριον τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τοῦ ἀτόμου, ὃ δὲ φόρος ὡς ὄργανον φορολογικῆς δικαιοσύνης, εἰς τινὰ κρᾶτη οὗτος χαρακτηρίζεται ὡς συμπληρωματικός (5) (6).

(1) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 80.

(2) G. JÉZE, *Cours de finances etc.* op. cit., σελ. 388—9.

(3) Ὅρα τοὺς φόρους περιουσίας (Vermögensteuern) τῶν προπολεμικῶν κρατιδίων τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ σημερινοῦ Reich, τῶν καντονίων τῆς Ἑλβετίας κλπ.

(4) Ὅρα G. JÉZE, op. cit. σελ. 338, E. R. A. SELIGMAN, *Éssais sur l'impôt*, op. cit. I σελ. 30—106, ἔνθα λεπτομερῶς ἀναλύονται τὰ κατὰ τοὺς φόρους περιουσίας κλπ.

(5) Περὶ τούτου ὄρα, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὰς σκέψεις τοῦ L. WALRAS, *Études d' économie sociale*, Lausanne, 1896.

Οὗτος, ἀναλύων τὸ σόφισμά του «ὁ φόρος τοῦ εισοδήματος δὲν εἶναι φόρος ἐπὶ τοῦ εισοδήματος, ἀλλὰ φόρος ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, μόνον δὲ ὁ φόρος τοῦ κεφαλαίου εἶναι φόρος ἐπὶ τοῦ εισοδήματος», ἰσχυρίζεται, ὅτι δικαιοτέρος φόρος εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς περιουσίας. Διὰ τούτου ὁμως ἔννοεῖ οὗτος, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ μετρηταί ἀνα-

Κατὰ συνέπειαν, ὡς φόρος θίγων τὸ κεφάλαιον δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὁ συνήθως παρέχων εὐχέρειαν καταβολῆς ἐκ τοῦ εἰσοδήματος, ἔστω καὶ ἂν ἐπιβάλληται ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου. Ἀντιθέτως, ὑπάρχουσι φόροι (ὡς λ.χ. οἱ ἐπὶ τῆς δαπάνης) (1), δυνάμενοι νὰ θίξωσιν ἐμμέσως τὸ κεφάλαιον.

Ἡ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ὁμῶς ἐπιβολὴ φορολογίας εἶναι οἰκονομικῶς δεδαικαιολογημένη εἰς τινὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ φόρος δύναται νὰ χησιμεύσῃ ὡς κίνητρον πρὸς ἀνάπτυξιν δραστηριότητος τοῦ κεφαλαίουχου (2).

Ἡ παλαιὰ αὕτη ἀντίληψις «τοῦ φόρου κινήτρον», ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς φασιστικῆς σχολῆς (3), ἔχει τὴν θέσιν της εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀδρανῶν κεφαλαίων (4), πολλὰκις δὲ υἱοθετήθη ὑπὸ τῆς

λόγως τῆς παρουσίας καὶ οὐχὶ ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος, καθόσον φορολογία τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐργαζομένων θὰ πλῆξῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν (δηλ. κατανάωσιν καὶ ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν) αὐτῶν ἀπαραίτητα, ἄρα καὶ τὸ ἀνθρώπινον αὐτῶν κεφάλαιον.

(5α) Ἐν Γερμανίᾳ Ergänzungsteuer.

(1) Ὅρα κατωτ. σελ. 97 καὶ ἑπ.

(2) Ὡς γνωστὸν, ὑπεστηρίχθη παρὰ τινῶν, ἰδίᾳ θεωρητικῶν τῆς κλασσικῆς σχολῆς, ὅτι ὁ φόρος δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὴν παραγωγὴν, ἀλλ' ὅτι, συχνότατα, ἐξασκεῖ εὐνοϊκὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν: κεντρίζει τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ ν' αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἔσοδα, οὕτως ὥστε ν' ἀπομείνῃ εἰς αὐτόν, μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, ὠρισμένον τι ἐπιθυμούμενον ὑπ' αὐτοῦ εἰσόδημα (ὁ McCULLOCH φέρει παραδείγματα οἰκίων ἐργοστασιαρχῶν ποτοποιίας, οἵτινες βαθμιαίως ἐβελτίωσαν τὴν ἀπόδοσιν τῆς παραγωγῆς των, παραλλήλως πρὸς τὰς ἀλληλοδιαδόχους αὐξήσεις τοῦ φόρου). Εἶναι ὁμῶς προφανές, ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἰσχύῃ ὡς κανὼν, καθόσον, ὡς γνωστὸν, ἐν τῇ αὐξήσει τῆς παραγωγῆς—ἥτις φέρει βαθμιαίως μείωσιν τοῦ κώστου καὶ ἀντίστοιχον αὐξήσιν τοῦ κέρδους—ὑπάρχει «ὄριον», πέραν τοῦ ὁποίου ἄρχεται οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσις αὐτῆς—δηλ. τὸ κῶστος αὐξάνει μειωμένου τοῦ κέρδους. Ἀλλὰ καὶ τὸ σκέλος τῶν ἐσόδων ἐπηρεάζει ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, καθόσον καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν ἀκόμη τοῦ μονοπωλητοῦ-παραγωγῆς ὑπάρχει «ὄριον» αὐξήσεως τῶν τιμῶν, πέραν τοῦ ὁποίου κάμπτεται ἡ κατανάωσις, τῆς ζητήσεως παρουσιάζουσης ἐλαστικότητα.

(3) Ὅρα ἰδίᾳ EINAUDI, *La terra e l'imposta*, Milano, 1924 καὶ λοιπὰς ἐργασιὰς του. Ἐπὶ τοῦ θέματος θὰ ἐπανέλθωμεν.

(4) Ἡ θεωρία καὶ ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας εὗρεσκε τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰς τοὺς σταθεροὺς ἀμέσους φόρους, τοὺς ἰσχύοντας διὰ πλειάδα ἐτῶν. Ἀ.χ. ὁ φόρος ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῇ βάσει κτηματολογίου, ὁ φόρος ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πολυετῶν κατατάξεων τῆς imposta sui redditi della ricchezza mobile κλπ. ἀποτελοῦσι κίνητρον διὰ τὴν παραγωγὴν (DE'STEFANI, EINAUDI κλπ.).

φορολογικῆς πρακτικῆς (1). Μία τῶν δικαιολογιῶν τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς καθολικῆς περιουσίας εἶναι καὶ ἡ τοῦ «φόρου κινήτρου».

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς φόροι κεφαλαίου καὶ οἱ εἰς τὸ εἰδικὸν τμῆμα ἔξετασθησόμενοι φόροι ἐπὶ τῆς ἐκτάκτου ἀυξήσεως περιουσίας (2).

Περιορισμὸς τῶν ἐκ τῆς φορολογίας διαταραχῶν τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας.

Το ἐπιχείρημα τοῦτο, ὡς καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ στηριχθεῖσα *θεωρία τοῦ οὐδετέρου φόρου* (3), στρέφεται κυρίως ἐναντίον τῶν «κοινωνικοπολιτικῶν σκοπῶν» τῆς φορολογίας, ὡς καὶ ἐναντίον τῆς προοδευτικότητος τῶν ποσοστῶν. Οἱ κοινωνικοπολιτικοὶ σκοποὶ οὐ μόνον αὐξήσιν δαπανῶν-συνεπῶς δὲ καὶ τοῦ φορολογικοῦ βάρους-προκαλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν διανομὴν τοῦ πλοῦτου ἐπηρεάζουσιν. Ὑπεστηρίχθη ὅθεν, ὅτι οὗτοι τυγχάνουσιν ἀπολύτως ἀπορριπτέοι. Ὁ φόρος πρέπει νὰ ἔῃ χαρακτηρὰ μόνον ταμειυτικόν, καθόσον ἄλλως εἶναι «ψευδοφόρος» (4). Ἐπομένως πρέπει οὗτος νὰ λάβῃ ἐναντι τῆς ἰδιοκτησίας στάσιν «ἀρνητικὴν», «οὐδετέραν», στάσιν «ἀποχῆς», ἵνα μὴ διὰ τῆς παρεμβάσεώς του προκαλέσῃ διαταραχὴν τῆς ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ ὑφισταμένης ἐκ τῶν καθαρῶς οἰκονομικῶν δεδομένων ἰσορροπίας.

Διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὅμως τοῦτο, πρέπει νὰ γίνωσιν ἀπολύτως σεβαστοί, ἐκ τῶν περὶ τοῦ φόρου κανόνων τῆς ἀγγλικῆς κλασικῆς σχολῆς, ἡ βεβαιότης, ἡ καταλληλότης καὶ τὸ ὀλιγοδάπανον τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπιπροσθέτως ἀπαιτεῖται σταθερότης τοῦ φόρου, ὡς καὶ τῆς ἐν γένει φορολογικῆς πολιτικῆς, νὰ ἐπιβάλληται δὲ οὗτος ἐπὶ τοῦ «καταναλισκομένου» καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ «παραγομένου» εἰσοδήματος.

Ἀνάλυσιν ἐνίων τούτων θὰ ἐπιχειρήσωμεν συντόμως ἐν τοῖς ἀκόλουθοις.

(1) Π. γ. ἐθεωρήθη ὀρθὸν (*Ἀγγλία*), προκειμένου περὶ γαιῶν, νὰ φορολογηθῶσιν ὄχι μόνον αἱ καλλιεγούμεναι, ἀλλὰ καὶ αἱ μὴ καλλιεγούμεναι καλλιεργήσιμοι, διὰ τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ ἰδιοκτήτου εἰς καλλιέργειαν καὶ ἐπαύξησην τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἀνάλογον βάσιν εἶχε καὶ ὁ ἡμέτερος στρεμματικὸς φόρος τοῦ νόμου 3338 (τοῦ 1925) καὶ τοῦ νομοσχεδίου Καφαντάρη. Ὅρα καὶ παρατηρήσεις ἡμῶν ἐν Α. Σ., *L'impôt* etc. σελ. 94-96, ὡς καὶ 116 καὶ ἐπομ.

(2) Φόρος κληρονομιῶν κλπ., αὐτομάτου ὑπερτιμῆσεως ἐγγείου περιουσίας κλπ.

(3) L. EINAUDI.

(4) L. EINAUDI.

Ὁ φόρος σταθερὸν στοιχεῖον ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς.

Βεβαίως τὸ ζήτημα, τοῦ ἂν ὁ ἐπιχειρηματίας τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβληθέντα φόρον θὰ δυνηθῆ τελικῶς νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τὸν καταναλωτὴν, ἀνάγεται εἰς τὸ πολύπλοκον θέμα μὲ τὰ ἀκόμη πολυπλοκώτερα ἀποτελέσματα τοῦ φαινομένου τῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων, ἔνθα ἡ λύσις εἶναι δυσχερῆς καὶ ἐξηρητημένη ἐκ πολλῶν παραγόντων. Ὑπὸ τινων ὅμως ἐξετάζεται τὸ ζήτημα ὑποκειμενικῶς ὡς πρὸς τὸν ἐπιχειρηματίαν καὶ ὑποστηρίζεται, ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας, ὑποχρεωμένος ἐν τῇ παραγωγῇ του ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀβεβαίους συντελεστὰς καὶ ἐνδεχομένους κινδύνους, δικαίως ζητεῖ παρὰ τοῦ κράτους, ὅπως τοῦτο μὴ προσθέτῃ νέα ἀβέβαια στοιχεῖα. Φόρος λοιπὸν, τὸν ὁποῖον ὁ παραγωγὸς δὲν δύναται νὰ γνωρίξῃ ἐπακριβῶς, ὥστε νὰ μεριμνήσῃ τουλάχιστον διὰ τὸν ἄπλοῦν ὑπολογισμὸν τούτου εἰς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων του, ἂν μὴ διὰ τὴν εἰς τὰς τιμὰς πωλήσεως πραγματικὴν ἐνσωμάτωσίν του, φόρος ἀπρόοπτος, εἶναι στοιχεῖον ἐπιβλαβὲς διὰ τὴν παραγωγὴν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι εἰς ἐπὶ πλέον συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς βεβαιότητος τοῦ φόρου. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐμμέσους φόρους, ὁ εἰς τὰς τιμὰς συνυπολογισμὸς των εἶναι προδήλως εὐχερῆς, δι' ὃ καὶ οὗτοι εἶναι, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, προτιμότεροι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμεσος φορολογία ὀφείλει νὰ προσαρμοσθῆ, κατὰ τὸ δυνατόν, πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἀρχήν.

Ἡ ἄποψις αὕτη ὑποστηρίζεται ἐκθύμως ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς φασιστικῆς θεωρίας.

Σταθερὰ συνέχεια τῆς φορολογίας.

Ἡ παρατήρησις αὕτη, σύμφωνος πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Canard (1), ὑποστηρίζεται μετὰ ζέσεως ὑπὸ τῶν ἰταλῶν δημοσιονόμων τοῦ φασισμοῦ.

Διὰ νὰ δυνηθῆ ὁ φόρος νὰ εἰσδύσῃ ὡς σταθερὸν στοιχεῖον ἐν τῷ οἰκονομικῷ βίῳ, ν' ἀποτελέσῃ ἀμετάβλητον παράγοντα ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἰσορροπίᾳ, πρέπει νὰ εἶναι διαρκῆς καὶ ὁμοιόμορφος (2).

(1) «Παλαιὸς φόρος δὲν εἶναι φόρος», ὄρα ἀνωτ. σελ. 75.

(2) Ἐν Ἰταλίᾳ ἐτονίσθη, ὅτι, εἰς πρόγραμμα παραγωγῆς μακρᾶς διαρκείας, ὅπερ θ' ἀπαιτήσῃ σοβαρὰς ἀκίνητοποιήσεις κεφαλαίων εἰς ἀκίνητα καὶ μηχανήματα, ἡ *coerenza finanziaria* (DE' STEFANI, *Manuale di Finanza*, Bologna, 1931, Introduzione, σελ. XII) θὰ εἶναι πρωταρχικὸς ὅρος. Τὸ

VI. ΑΜΕΣΟΣ Ή Η ΕΜΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ;
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ «ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ»
Ή ΤΟΥ «ΚΑΤΑΝΑΛΙΣΚΟΜΕΝΟΥ» ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ;

Παραγόμενον και καταναλισκόμενον εισόδημα.

Θὰ θεωρήσωμεν ὡς «*παραγόμενον εισόδημα*» τὸν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκτεθέντων (1), *νέον πλοῦτον, τὸν προκύψαντα καθ' ὑπέροβασιν τοῦ ἤδη υφισταμένου*. Ὁ νέος οὗτος πλοῦτος, δηλ. τὸ προκύψαν εισόδημα, λαμβάνει *δύο κατευθύνσεις*: α) τὴν τῆς καταναλώσεως, δηλ. ὠρισμένον τμήμα διατίθεται διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τοὺς καταναλωτικούς σκοποὺς καὶ β) τὴν τῆς ἀποταμίευσσεως, δηλ. τὸ ὑπόλοιπον διατίθεται διὰ τὸν σχηματισμὸν νέων κεφαλαίων, εἴτε χρησιμοποιηθισομένων ἐκ νέου εἰς τὴν παραγωγὴν (καθαρὰ ἀποταμίευσις), εἴτε τιθεμένων στειρώως κατὰ μέρος (ἀποθησαύρισις) (2).

Ἐρωτᾶται ὅθεν, ὁ φόρος, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη, θὰ πλήττει τὸ εισόδημα μόνον, θὰ ἐπιβληθῆ ἔφ' ὀλοκλήρου τοῦ παραχθέντος εισοδήματος ἢ μόνον ἐπὶ τοῦ τμήματος ὅπερ καταναλίσκεται;

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑποστηρίζονται δύο ἀντίθετοι γνῶμαι, ἔχουσαι διακεκριμένους ἐκάστη ὁπαδοὺς. Ἡ ὁμὰς ἡ ὑποστηρίζουσα, ὅτι, διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς φορολογίας, πρέπει νὰ προτανεύσῃ τὸ «*συμφέρον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας*» ἢ ἡ «*παραγωγικὴ ἀρχή*» (3), εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι μόνον τὸ «*καταναλισκόμενον*» εισόδημα πρέπει νὰ φορολογηθῆ (4). Ἡ ἀντίθετος ὁμὰς, στηριζομένη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ κανόνων τῆς φο-

φορολογικὸν λοιπὸν σύστημα, ἀφοῦ μελετηθῆ καλῶς, πρέπει νὰ λάβῃ ἔσφ τὸ δυνατόν παγίαν μορφήν. Καὶ πράγματι ἡ φορολογία ἐν Ἰταλίᾳ, μετὰ τὰς μεταρρυθμίσεις τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ φασισμού, ἔμεινεν ἀρκούντως σταθερά.

(1) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 81 καὶ ἐπ.

(2) Δὲν νομίζομεν, ὅτι ἡ δυσχέρεια περὶ τὴν διάκρισιν τῶν ὀρίων τῆς παραγωγικῆς ἀποταμίευσσεως ἀπὸ τῶν τοῦ ἀγόνου θησαυρισμοῦ ἢ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ ἀποθησαυριστής, ἔστω καὶ στενγνὸς φιλάργυρος, ἀπολαμβάνει «*ψυχικοῦ εισοδήματος*», θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγάγωσιν ἡμᾶς εἰς παράλειψιν τῆς διακρίσεως μεταξὺ ἀποταμίευσσεως καὶ ἀποθησαυρίσεως.

(3) *Principio produttivista, concetto produttivistico*, ὅρα καὶ σελ. 29.

(4) Ἡ ἀποψὲς αὕτη ὑπεστηρίχθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ J. S. MILL, *Principles of*

ρολογικῆς δικαιοσύνης, θεωρεῖ ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ «παραγομένου» εἰσοδήματος (1).

Φορολογία τοῦ «καταναλισκομένου» ἢ «δαπανωμένου» εἰσοδήματος.

Λόγοι εὐνοίας πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν.—Τὴν ἀποψιν, ὅτι ὁ φόρος

Political Economy, τόμ. II σελ. 392—3, βραδύτερον δ' ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων ἐξ ὧν σημειοῦμεν:

Ἐν *H.I.B. Ἀμερικῆς*, I. FISHER, *op cit.*

Ἐν *Ἰταλίᾳ* EINAUDI, *Intorno al concetto di reddito imponibile et di un sistema d' imposta sul reddito consumato*, Torino, 1912, *La guerra e il sistema tributario italiano*, Bari, 1927, καὶ *Contributo alla ricerca dell' ottima imposta* ἐν «Annali di Economia dell' Univ. Bocconi», Milano, 1929.—BARONE, *Studi di Economia finanziaria*, ἐν «Giornale degli Economisti», 1912.—CABIATI, *Osservazioni sul principio «produttivistico» di un sistema tributario di guerra*, ἐν «La Riforma Sociale», 1927.—A. DE' STEFANI, *Grundsätze italienischer Finanzpolitik*, Frankfurt, 1927, εἰς τὰς λοιπὰς προαναφερθείσας ἐργασίας του, ἐφηρησθη δ' εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ ὡς Ἐπιτελεῖ τῶν Οἰκονομικῶν.—F. FLORA, *La politica economica e finanziaria del Fascismo* (Ott. 1922 - Giugno 1923) Milano, 1923, σελ. 36—7, ὡς καὶ εἰς διάφορα χωρία τοῦ *Manuale della scienza delle finanze* τοῦ αὐτοῦ.—GARINO CANINA, *Il principio produttivista dell' imposta*, ἐν «Saggi in onore di C. Supino», Padova, 1930.—B. GRIZIOTTI, *op. cit.*,—PUGLIESE, *Le finanze ed i suoi compiti extrafiscali negli Stati moderni*, Padova, 1933, ἰδίᾳ σελ. 183 καὶ ἔπομ.

Ἐν *Γερμανίᾳ* H. RITSCHL, *Theorie der Staatswirtschaft und Besteuerung*, Bonn-Leipzig, 1925 ὡς καὶ *Die Wandlungen des deutschen Steuersystems von 1913 bis 1928 in ihrem Einfluss auf die Kapitalbildung*, ἐν *Kapitalbildung und Steuersystem*, Veröffentlichungen der Friedrich List-Gesellschaft, (Konferenz von Eilsen) Berlin 1930, II σελ. 281.—BUEHLER, RAAB κλπ., ὅρα τὰς γνώμας τῶν εἰς τὰ αὐτὰ πεπραγμένα τῆς διωσκέμεως τοῦ Eilsen. Παλαιότεροι ὁμοίως ἐργασίαι τῶν BENDIXEN καὶ MOMBERT.

Ἐν *Ἰαπωνίᾳ* MASAO KAMBES.

Ἐν *Βελγίῳ* J. INGENBLEEK, *Impôts directs et indirects de revenu*, Bruxelles - Leipzig, 1908, ὡς καὶ ἄρθρον του ἐν «Revue Économique Internationale», 1927, προτείνον τὴν φορολογίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δαπανῶν τῆς ζωῆς.—Comte de LIEDEKERKE, *Contre les impôts personnels*, Bruxelles, 1930.

Ἐν Ἑλλάδι οἱ κ. κ. A. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, *Εἰσαγωγικά*, σελ. 134-42, ἄρθρα του ἐν τῇ ἐφημ. «Ἐστία» τῆς 4-2-929 καὶ 2-8-930 περὶ τῶν τεκμηρίων ἐν τῷ συνθετικῷ φόρῳ καὶ τῆς 3, 4 καὶ 5 Φεβρ. 1930, Ἡ Οἰκονομικὴ κρίσις, ὡς καὶ ἄρθρον του ἐν τῷ περιοδ. «Ἐργασία» τῆς 15ης μαρτ. 1930, *Τὸ ἑλληνικὸν κεφάλαιον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ* κλπ.—Π. ΔΕΡΤΙΑΔΗΣ ἐν τῇ ἐργασίᾳ του μετὰ τοῦ E. D'ALBERGO, *op. cit.*

(1) Ὅρα τὴν ἐν A. S., *L'impôt*, σελ. 252 καὶ ἔπομ. ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο

οφείλει νὰ σεβασθῆ τὴν ἀποταμίευσιν ⁽¹⁾ ὑπεστήριξαν κυρίως οἱ ἰταλοὶ ἀπολογηταὶ τοῦ φασισμού, ἀλλὰ καὶ τινες θεωρητικοὶ ἐτέρων χωρῶν ⁽²⁾.

Ὁ ἐκ τοῦ παραχθέντος εἰσοδήματός του καταναλίσκων μόνον τμῆμα, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἀποταμεύων, ὑποβάλλεται εἰς ἀληθῆ *θυσίαν*. Ἔργασία καὶ οἰκονομία εἶναι δίδυμοι ἀδελφαί, τέκνα τῆς θυσίας καὶ πρέπει νὰ τυγχάνωσι τοῦ αὐτοῦ σεβασμοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ἡ αὖξις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς, ἣτις δὲν εἶναι κατορθωτὴ ἄνευ αὐξήσεως τῶν κεφαλαίων. Ἐπομένως δημιουργία νέου πληθυσμοῦ πρέπει νὰ συμβαδίξῃ μὲ σχηματισμὸν νέων κεφαλαίων δηλ. ἀποταμίευσιν. Ὁ *«è ὑπο,αλλ»* μὲνος εἰς τὴν *θυσίαν* τῆς ἀποταμιεύσεως συμβάλλει εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γενικῆς παραγωγῆς, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς *«servitore dell'umanità»* ⁽³⁾. Δεδομένου μάλιστα, ὅτι σήμερον ἐξέλιπε τὸ παλαιὸν φαινόμενον τοῦ ἀγόνου ἀποθησαυρισμοῦ, δύναται τις πάντα σχηματισμὸν νέου κεφαλαίου νὰ προστατεύσῃ ὡς παραγωγικὴν ἀποταμίευσιν ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

βιβλιογραφίαν καὶ ἰδίᾳ τοὺς συγγραφεῖς SELIGMAN, STAMP, JÈZE, ALLIX, ALLIX—LÉCERCLÉ, STOURM, CAILLAUX, WAGNER, TESCHESCHER, MEISEL, PISTORIUS, EHEBERG, FOELDES, TWERDOCHLEBOFF κλπ.

(1) Ἡ ἀποταμίευσις θεωρεῖται ἀποτελουμένη ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἀπὸ τῆς καταναλώσεως τῶν ὀλοίων ἀπέχουσιν οἱ ἄνθρωποι (V. PARETO, *Manuel*, op. cit. σελ. 437. — P. BONINSEGGNI, op. cit. σελ. 79). Ἐκ τῶν διαφόρων μορφῶν ἀποταμιεύσεως, δηλ. (κατὰ τοὺς αὐτοὺς συγγραφεῖς) τῆς ἀπλῆς ἀποταμιεύσεως (*épargne simple*), τῆς ἐσωμοτώσεως ἐν παραγωγικῶν κεφαλαίῳ (*épargne capital*) καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως ἢ μετασχηματίζει τις εἰς κεφάλαια (*épargne qui se transforme en capitaux*), ἡ μελέτη ἡμῶν ἀφορᾷ καὶ τὰς τρεῖς μορφάς, ἐὰν καὶ ἐφόσον προσθέτωσιν αὐταὶ νέα κεφάλαια — καὶ δὴ ἕλικά — εἰς τὰ ἤδη ὑφιστάμενα, ἐξαιρουμένων αὐτῶν κεφαλαίων (λ. γ. βελτιώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου στοιχείου).

(2) Ὅρα ἄνωτ. σελ. 91 σημ. 4.

(3) D'ALBERGO, *La crisi* etc. op. cit., σελ. 68.

(4) Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, *Εἰσαγωγικά*, ἐνθ. ἄνωτ.

(5) Προστίθεται ὡσαύτως, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐξ ἐνστικτοῦ ρέπει πρὸς τὴν ὑπερβολικὴν καταναλώσιν (ὡς πρὸς ἀπόλαυσιν), τοῦτο δ' ἀποτελεῖ ἐλάττωμα, ὅπερ θὰ ἔπρεπε νὰ μετριασθῆ.

(6) Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀποταμίευσις δὲν ἔχει συχνά ὡς ἐλαττήριον μόνην τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀποταμιεύοντος ν' αὐξήσῃ τὸ κοινωνικὸν κεφάλαιον καὶ νὰ συμβάλῃ οὕτως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς. Ἐλπίς μελλουσῶν ἀπολαύσεων καὶ ἄλλοι σκοποὶ καθαρῶς προσωπικοὶ (ὁσάκις δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἐλαττώματος τῆς φιλαργύρου ἀποθησαυρίσεως) ὠθοῦσι τὸν ἀποταμιευτὴν. Οὐδ' ἦτον ἡ ἀποταμίευσις προϋποθέτει πάντοτε ἀποχίν, ἂν μὴ θυσίαν καὶ στέργησιν, αὖξιαν πάσης ἀμοιβῆς. Ἡ ἀποταμίευσις, μία τῶν μεγαλειοδοσιέτερων ἐκδηλώ-

Διὰ τοὺς θεωρητικοὺς τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, ἡ προστασία τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι ἡ λύσις, ἣτις θὰ δώσῃ δυναμικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν «παραγωγικὴν ἀρχὴν» (τὸ principio produttivista) τοῦ φασισμού. Ὁ De' Stefani παρατηρεῖ «δημοσία οἰκονομία, ἡ ὁποία ἄγει εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίων, εἶναι δημοσία οἰκονομία παραφροσύνης», ἀλλαγῆ δὲ «πᾶν ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀποταμίευσιν καὶ τὴν δημιουργίαν κεφαλαίου συνάδει ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον» (1).

Τινὲς μάλιστα τῶν θεωρητικῶν προσεπικαλοῦνται καὶ τὴν γνωστὴν ἄποψιν (2), ὅτι ἡ ἀποταμίευσις οὐδέποτε ἀποτελεῖ εἰσοδήμα καί, κατὰ συνεκδοχὴν, φορολογία τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι καθαρὰ φορολογία κεφαλαίου.

Ἰδοὺ λόγοι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς προστασίας τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ στοργῆς πρὸς τὰς ἰσχυροτέρας οἰκονομικῶς τάξεις, αἵτινες ἔχουσι καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἰκανότητα ἀποταμιεύσεως.

Φορολογία τοῦ καταναλισκομένου εἰσοδήματος. — Ἀφοῦ τὸ κράτος, διὰ τοὺς σκοποὺς του, θὰ προσφύγῃ εἰς τὴν φορολογίαν, θὰ ἐπιβληθῇ δ' αὕτη ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου εἰσοδήματος, ὑπάρχει σημεῖον διὰ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς. Ἐκαστος ἄνθρωπος καταναλίσκει ἀγαθὰ παραγωγῆς ἰδικῆς του καὶ τῶν ὁμοίων του καὶ ἐπομένως θὰ ἐμπέσῃ εἰς τὸν φόρον. Μάλιστα καὶ τὸ ἀποταμιεύμενον εἰσόδημα ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀναπαραχθισόμενον εἰσόδημα, ὀψέποτε ἔλθωσιν εἰς τὴν κατανάλωσιν, θὰ φορολογηθῶσιν (3), αὕτη δ' αὕτη ἡ ἀποταμίευσις δὲν μένει ἄθικτος ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καταναλισκομένου εἰσοδήματος (4).

Ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου προκύπτει καὶ ἕτερον ἐπιχείρημα, ὅτι φορολογία τῆς ἀποταμιεύσεως ἀποτελεῖ περίπτωση «διπλῆς φορολο-

σεων τῆς ἀνθρωπίνης προορέας, καρπὸς πολιτισμοῦ, πρέπει ἐντατικῶς νὰ καλλιεργῆται εἰς ὅλα τὰ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ.

(1) DE' STEFANI, *La restaurazione* etc. op. cit., σελ. 12 καὶ *Colpi di taglio*, Milano, 1928, σελ. 336.

(2) I. FISHER, ὄρα ἄνωτ. σελ. 82 ὑπόσημ.

(3) Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο προσάγεται διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι εἰς τὸ τέλος καὶ αὕτη ἡ ἀποταμίευσις, ἐφόσον θὰ παρεκκλίνῃ τοῦ κοινωνικοῦ προορισμοῦ της διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ ἀτομικὰς τοῦ ἀποταμιεύοντος ἀπολαύσεις, θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν φόρον.

(4) Δεδομένου ὅτι, ὑπὲρ ὁμιλῆς βεβαίως προϋποθέσεις, οἱ φόροι καταναλώσεως, ἐπιπίπτοντες ἐπὶ τοῦ καταναλωτοῦ, θὰ ὑπογρεώσωσιν αὐτόν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν, εἰς καταβολὴν μείζονος εἰσοδήματος, ὅπερ κατ' ἀνάγκην θὰ περικόψῃ οὗτος ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεώς του.

γίας» (1), αίσθητοτέρας ἐν περιπτώσει προοδευτικῶν ποσοστῶν. Ὑπάρχει βεβαίως, ὡς δυσάρεστον σημεῖον, ἡ ἀδυναμία τοῦ φορολογουμένου νὰ ἐκπέσῃ, κατὰ τὴν φορολογία, τὰς ζημίας του, ἀλλ' ὁ ἔξ οικείας ἀμελείας ἢ ἀδεξιότητος ζημιούμενος οὐδὲν δικαίωμα ἔχει ἐπὶ τῆς ἐπεικειάς τῆς πολιτείας.

Ὑποστηρίζεται προσέτι, ὅτι ἡ φορολογία τοῦ καταναλισκομένου εἰσοδήματος ἀνταποκρίνεται πλήρως καὶ πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα (2). Ἐπὶ πλέον φορολογία τοῦ ἀποταμιευομένου εἰσοδήματος κακίζεται, ὅτι ἀμελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας (3).

Τέλος, ἡ ρητὴ ἐκ τοῦ φόρου ἐξαίρεσις τῆς ἀποταμιεύσεως, πλὴν τῆς οὐδτεροτότητος τοῦ κράτους ἔναντι αὐτῆς, θὰ ἔχῃ καὶ μεγάλην ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀποταμιευομένου, ἐνθαρρυνομένου πρὸς σχηματισμὸν κεφαλαίων. Ἄλλ' ἐπιπροσθέτως, ὁ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἄφορος, δρῶν, διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν, κατασταλτικῶς ἐπὶ τῆς σπατάλης, θὰ εὐνοήσῃ ἐμμέσως καὶ τὴν ἀποταμίευσιν.

(1) Δηλ. τὸ εἰσόδημα πλήττεται κατὰ τε τὴν ἀποταμιεύσιν του καὶ κατὰ τὴν ἀναπαραγωγικὴν του λειτουργίαν, τιθεμένου οὕτως εἰς καλύτεραν μοῖραν τοῦ καταναλισκόντος ὀλόκληρον τὸ εἰσόδημα καὶ μηδὲν ἀποταμιεύοντος. Ὅρα ἀναλυτικώτερον τὸν συλλογισμὸν τοῦ J. S. MILL, op. cit., σελ. 393, περὶ ὑπάρξεως δύο κύκλων παραγωγῆς καὶ τὸν μαθηματικὸν τύπον τοῦ A. PIGOU, op. cit., σελ. 136 (ἴδε μελέτην A. S., *L'impròt* σελ. 255.)

(2) Δεδομένου ὅτι αἱ δαπάναι προϋποθέτουσιν ἰκανότητα πρὸς πληρωμὴν καὶ δὴ ἀνάλογα εἰσοδήματα. Ὁ B. GRIZIOTTI ἀναπτύσσει ἰδίαν θεωρίαν περὶ φοροδοτικῆς ἰκανότητος (ἴδε ἄνωτ' σελ. 47-48. Ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ *Nuovi orientamenti* etc. op. cit. παρατηρεῖ: «... Εἰς τὴν παρούσαν ἐποχὴν, οἱ προσωπικοὶ ἄμεσοι φόροι ἐπὶ τοῦ πλοῦτου εἶναι, ὑπὲρ πάν ἄλλο, ἀδικία καὶ ἰσοκρισία. Ὅτι δὲν προκύπτει διὰ τὸ δημόσιον ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ ἀπτοῦ πλοῦτου εἰσπράττεται ἐν μέρει μόνον ἐπὶ τῇ βίσει τεκμηρίων, συναγομένων ἐκ τοῦ ἐπιπέδου διαβιώσεως τοῦ φορολογουμένου. Καὶ τότε, διατὶ νὰ μὴ προσφύγωμεν εἰς τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ χρησιμοποιουμένου ἢ τοῦ καταναλισκομένου εἰσοδήματος, ὅπως πλῆξωμεν τὴν προσωπικὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου; Πράγματι, δύναται νὰ ὑποστηρικθῆ, ὅτι τὸ «καταναλισκόμενον εἰσόδημα» ἀποτελεῖ ἔνδειξιν τοῦ μέτρου τῆς ἰκανότητος πρὸς πληρωμὴν λογικωτέραν καὶ δικαισιτέραν τῆς τοῦ «κωμένου εἰσοδήματος».

(3) Ἄναμφιβόλως, ἡ ἀναλογία μεταξὺ καταναλισκομένου καὶ ἀποταμιευομένου εἰσοδήματος ποικίλλει κατ' ἄτομον καὶ κατὰ κοινωνικὴν τάξιν. Συνήθως ὁμοῦ τὸ ἀποταμιευόμενον εἰσόδημα παρουσιάζει μείζονα ἐλαστικότητα, ὁ δὲ φόρος ἐπὶ τοῦ ὀλικου παραγομένου εἰσοδήματος θὰ πλῆξῃ κυρίως τὸ ἐλαστικώτερον τοῦτο τμήμα. Δεδομένου ὅτι διὰ τινος τάξεις (λ. χ. τοὺς μισθωτοὺς), ἡ ἀποταμίευσις εἶναι ἀνάγκη διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ μέλλοντός των, περιορισμὸς ταύτης ἀποτελεῖ θυσίαν, ἡ ὅποια εἶνε μεγαλυτέρα εἰς τὰ χαμηλά εἰσοδήματα.

Βεβαίως, αναγνωρίζεται, ἐνιαυτός προσωπικός φόρος ἐπὶ τῶν δαπανῶν εἶναι οὐτοπία, ὡς εἶναι τοιαύτη καὶ ὁ ἐνιαυτός προσωπικός φόρος ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ παραγομένου εἰσοδήματος. Ἡ φορολογικὴ ὁμως πρακτικὴ, διὰ τῆς ἀναγκαίας υἰοθετήσεως ἐμμέσων καὶ ἀμέσων φόρων, ἔδωκε μίαν κεντρικὴν γραμμὴν περὶ τῆς ὁποίας θὰ περιστραφῇ ἡ θεωρία. Σύστημα πολλαπλῶν φόρων καταναλώσεως θὰ ἔσῃ τὸ κύριον ζήτημα τῆς ἐκ πολλῶν σημείων προσερχομένης τοῦ φόρου πρὸς τὸ καταναλισκόμενον εἰσόδημα. Ἄλλ' οἱ φόροι οὗτοι, καθαρῶς πραγματικοί, πρέπει νὰ συμπληρωθῶσι δι' ἀμέσων, τεσσάρων εἰς τὸ νὰ λάβωσι κατὰ προσέγγισιν ὑπ' ὅψιν τὸ ὀλικὸν δαπανώμενον ὑπὸ τοῦ προσώπου εἰσόδημα.

Ἐμμέσος ἐξακριβώσις τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος. Εἰς τ' ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα προστίθενται καὶ ἕτερα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ὑσυχέριαν ἐφαρμογῆς τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος καὶ τὴν συγκροτικῶς ἐξαρθεσίαν ἐφαρμογῆς τοῦ ἐτέρου.

Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ παραγομένου εἰσοδήματος ἔχει, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν του, ἀνάγκην εὐθείας προσφυγῆς εἰς ἀνακριτικὸν ἔλεγχον. Οὗτος ὁμως ὄχι μόνον περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ δίδει λαβὴν εἰς προστασίαν. Ἡ κοινολόγησις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἀπορρήτου, ἣτις συχνάκις ἐπέχεται, τόσον ἐξ ὑπατιότητος τῶν δημοσίων ἐλεγκτικῶν ὀργανώσεων, ὅσον καὶ ὡς ἐκ τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων (1), εἶναι πρῶξενος ὄχι μόνον ἐνοχλήσεων, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ θετικῆς βλάβης τοῦ φορολογουμένου. Αἱ ἀμφισβητήσεις, αἵτινες γεννῶνται κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος (2), ἐλλείπουσι τελείως ἢ εἶναι περιθωρισμένα κατὰ τὴν φορολογίαν τοῦ καταναλισκόμενου εἰσοδήματος.

Ἄλλὰ, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιχειρηματολογία, ἀκόμη καὶ εἰ λοιποὶ ὄντες (δικαιοσύνης κλπ.) δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς φορολογίας τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος. Καὶ ἐκείνων, οὗς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς θεωρητικῶς ὀρθοῦς, ἡ ἀξία θὰ παραμένῃ μόνον θεωρητικὴ. Οἱ θεωρούμενοι ὡς πολιτικοὶ σκοποὶ τοῦ φόρου εἶναι καθαρὸν ἀποκῆμα δημοκρατικῶν ὑπερβολῶν, οἱ δὲ κοινωνικοὶ σκοποὶ οὐδόλως ἔχουσι θέσιν ἐν τῇ φορολογίᾳ. Ἡ ὑποστηριζομένη ὡς μεγαλύτερα ἀποδοτικότης τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος, ἐν ἐποχῇ μεγάλων

(1) Ὅρα ἐκτενέστερον ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 211, 307, 309, 320, 329. Διὰ τὰς Τραπεζὰς ἴδε σελ. 277 καὶ 307—8.

(2) Ἐξακριβώσις τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος, τῶν ἐξόδων παραγωγῆς τῶν ἀποβέσεων κλπ.

ταμειυτικῶν ἀναγκῶν, ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν πλουσίαν οἰκονομίαν τῶν κρατῶν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ σύστημα, θίγει δὲ πάντως καιριώτατα τὴν ἀποταμίευσιν. Ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις τῶν νομικῶν προσώπων ὡς μονάδων παραγωγῆς ἀπομακρύνει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσωπικότητος καὶ ὑποδεικνύει τοὺς πραγματικοὺς φόρους, εἰς οὓς κάλλιον προσαρμόζεται φορολογία τοῦ καταναλισκομένου ἢ «μέσου» τινὸς (1) εἰσοδήματος. Ἐν μάλιστα εἰς τὸν προσωπικὸν φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος δοθῆ ἔν τῷ προϋπολογισμῷ προσεξάρχουσα θέσις (2), τότε καὶ ὁ διαφορισμὸς τῆς ὕλης (3) ἐλάχιστα ἐξυπηρετεῖται. Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ σκοποί, οἵτινες ὀλιγώτερον ἱκανοποιοῦνται εἶναι οἱ λεγόμενοι τῆς δικαιοσύνης. Ἡ φορολογικὴ διαφυγὴ εἶναι τόσον μεγάλη, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ προηγμένα κράτη (4), ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι ἕκαστος πληρώνει κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος. Τὰ δέ, λόγῳ τῆς διαφυγῆς, ἐλλείμματα ἀντικαθίστανται δι' ἀψήσεως τῆς φορολογίας τῶν ἀκριβῶς ἐκπληρούντων τὰ καθήκοντά των, τῶν ὁποίων οὕτως ἡ θέσις ἐπιβαρύνεται ἔτι μᾶλλον (5).

Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ ἰδέα φορολογίας τοῦ «πραγματικοῦ εἰσοδήματος»,

(1) Ὅρα κατωτ. σελ. 98.

(2) Ὅρα κατωτέρω τὰ περὶ τοῦ φόρου τούτου ὡς «κέντρου» ἐν τῷ συστήματι (σελ. 109 καὶ ἐπ.).

(3) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 58.

(4) Ὅρα λεπτομερέστερον ἐν A. S., *L'impôt*, σελ. 153, 218, 274, 294, 309, καὶ 346, καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν ὡς πρὸς τὴν διεθνή φορολ. διαφυγὴν ἴδε σελ. 308 καὶ 347. Ἐπίσης ἴδε ἐκτενῆ ἀνάλυσιν R. W. NEEDHAM, *Income tax evasion*, London καὶ TRANTER, *Evasion in taxation*, London, 1929 διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ M. I. ROCHE, *L'évasion et l'imposition fiscales en matière d'impôt sur le revenu*, Paris, 1929 διὰ τὴν Γαλλίαν, ὡς καὶ D'ALBERGO, *op. cit.* σελ. 54 καὶ 56 διὰ τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ D'ALBERGO *op. cit.* σελ. 55 παρατηρεῖ: «Ἐν Γαλλίᾳ παραπονοῦνται διὰ τὴν τάσιν πρὸς ἀπόκρυψιν ἐν τῇ φορολογίᾳ, τάσιν ἣτις διαπιστώνει ἐν εἶδος «ὀμαδικοῦ πνεύματος φορολογικῆς ἀνηθιζότητος», λίαν ἐξηπλωμένου εἰς τὰς μορφομένους τάξεις τοῦ ἔθνους: τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα δίδουσι τὸ παράδειγμα δόλου πρὸς τὸ δημόσιον, ἀποδεικνύοντος περιορισμένην καὶ ἐγωιστικὴν ἀντίληψιν τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν καθηκόντων». Ὁ GERMAIN—MARTIN, *Somme-nous etc.*, *op. cit.* ἐπανειλημμένως, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Le problème de la fraude» σελ. 163, ὑπογραμμίζει τὸ μέγεθος τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς.

(5) Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν τούτων ὁ J. S. MILL, ἔγραφε διὰ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, ὅτι οὗτος «εἶναι ἐν τῇ θεωρίᾳ ὁ ἄριστος καὶ ἐν τῇ πράξει ὁ χειρίστος τῶν φόρων» (ὄρα A. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, *Εἰσαγωγικά*, σελ. 142).

ἥτις καταλήγει εἰς ἀδικίαν πρὸς τοὺς εὐσυνειδήτους πολίτας καὶ εἰς διατάραξιν τῆς παραγωγῆς. Ἐντὶ τούτου, πρέπει νὰ προτιμηθῇ τὸ σύστημα τῆς φορολογίας τοῦ «καταναλισκομένου (ἢ δαπανωμένου) εισοδήματος», ἐξευρισκομένου δι' ὀρισμένων ἐξωτερικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν τεκμηρίων.

Ὁ διὰ τοῦ τεκμηρίου τῶν δαπανῶν ὑπολογισμὸς τοῦ ὀλικοῦ καταναλισκομένου εισοδήματος δὲν ἀφίσταται τῆς ἀκριβείας, δεδομένου ὅτι ὑπάρχει μέση τις σχέσηις ἐκάστης δαπάνης πρὸς τὸ ὄλικόν εισόδημα.

«Τεκμαιρόμενον» καὶ «μέσον» εισόδημα.— Κατὰ τ' ἀνωτέρω, οἱ φόροι καταναλώσεως (ἔμμεσοι φόροι) θὰ συμπληρωθῶσι δι' ἀμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου εισοδήματος, τεκμαιρομένου ἔμμεσως ἐκ τῶν δαπανῶν. Ὁ περὶ τῶν ἀμέσων ὅμως φόρων κανὼν οὗτος θὰ ἰσχύσῃ μόνον διὰ τὸν προσωπικὸν φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ δαπανωμένου εισοδήματος. Ἄλλ' ὡς εἶναι ἀναμφισβήτητον, παρ' αὐτῷ πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν οἱ πραγματικοὶ ἀναλυτικοὶ ἄμεσοι φόροι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις δὲν δύναται πάντοτε νὰ προσαρμοσθῇ ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δαπανῶν τεκμαρτῆ φορολογία. Διὰ τούτους εὐρέθῃ διάφορος λύσις.

Ἡ «παραγωγικὴ ἀρχὴ» θὰ ἐξυπηρετηθῇ διὰ τῆς ἐπιβολῆς φόρου ἐπὶ τοῦ «μέσου» εισοδήματος, ἐκεῖ ἐνθα δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τεκμηρίων. Ὡς μέσον εισόδημα θὰ λαμβάνηται ὁ μέσος ὄρος τῆς ἀποδόσεως (δηλ. τοῦ πραγματικοῦ εισοδήματος ἢ τῆς εἰκαζομένης ἀποδόσεως) τῆς οἰκείας πηγῆς ἐπὶ σειρὰν τινα ἐτῶν ⁽¹⁾. Ἡ διάρκεια τῶν βεβαιώσεων τῶν φόρων τούτων εἶναι πολυτετῆς ⁽²⁾. Αἱ ἐκ τῆς μακροῦς ἰσχύος καὶ τῆς μὴ ἀνανεώσεως τῶν κατατάξεων καθυστερήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρακολούθησιν τῶν μεταβαλλομένων πραγματικῶν εισοδημάτων, αἵτινες συνήθως ἀποβαίνουν εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου ⁽³⁾,

(1) Οὗτος θὰ ἐξευρισκῆται, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν στοιχείων (λ.χ. μισθωτηρίων συμβολαίων, λογιστικῶν βιβλίων κ.λπ.), εἴτε δι' ἐκτιμήσεως, εἴτε διὰ ποσοστοῦ ἐπὶ τῆς ἀξίας (κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τῆς οικονομικῆς ἰσορροπίας, ὅστις κρατεῖ εἰς ὀρισμένην σχέσιν τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ εισόδημα καὶ καθ' ὃν τὰ εισοδήματα τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τείνουσι νὰ ἐξισωθῶσιν), εἴτε διὰ συγκρίσεως πρὸς ἄλλας ὁμοίας πηγὰς κ.λπ. (ἴδρα τινὰ καὶ ἐν Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 87 καὶ ἔπομ.).

(2) Διὰ τὸν κτηματικὸν φόρον, εἴτε ἐπὶ τῆς ἠχοδομημένης εἴτε ἐπὶ τῆς μὴ ἠχοδομημένης ἰδιοκτησίας, θὰ ἰσχύσῃ τὸ κτηματολόγιον. Διὰ τὰ ἐμπορικὰ ἢ βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα, ὡς καὶ τὰ ἐλευθέρια τοιαῦτα, θὰ ἰσχύσωσι πολυτετεῖς κατατάξεις εἰς ἀνάλογα ἐπίπεδα μέσου εισοδήματος.

(3) Οἱ φορολογοῦμενοι, ὡς γνωστόν, σπεύδουσι νὰ ζητήσωσι τὴν μεταβολὴν τῆς ἐγγραφῆς των, ἄν τὸ πραγματικὸν εισόδημα ἐμειώθῃ.

εἶναι ἔμμεσος προστασία ἀποταμιευομένου εισοδήματος. Ἄλλὰ τὸ μέγα ἀγαθόν, ὅπερ προκύπτει, εἶναι εὐνοοῦσα τὴν παραγωγὴν σταθερότης τοῦ φόρου (1).

Φορολογία τοῦ «παραγομένου» ἢ «πραγματικοῦ» εἰσοδήματος.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις δὲν τυγχάνουσι τῆς ἀπολύτου ἀναγνωρίσεως τῆς κυριωτέρας ομάδος τῶν ἐτέρων θεωρητικῶν, ἀντιτασσούσης ἐπιχειρήματα, ὧν σημειοῦμεν τὰ κυριώτερα.

Οὐσιωδέστατον χαρακτηριστικὸν τοῦ νεωτέρου φόρου πρέπει νὰ εἶναι ἡ *προσαρμογὴ του πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου*, ἣτις *προφανῶς δὲν πρέπει νὰ κριθῆ ἔκ τῆς πρὸς δαπάνην διαθέσεως τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ἔκ τῶν πραγματικῶν δυνάμεών του*. Ταύτας δὲ *παριστᾷ τὸ παραγόμενον καὶ οὐχὶ τὸ καταναλισκόμενον εἰσόδημα* (2). Ἡ δὲ εἰσαγωγή τοῦ προοδευτικοῦ φόρου, ἐὰν οὗτος εἶναι μεμετροημένος, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν προσωπικότητα (3) καὶ τὸν διαφορισμὸν τῶν ἀντικειμένων (4), οὐ μόνον δὲν θίγει τὴν ἀποταμίευσιν, ἀλλὰ προσθέτως *προσαρμόζει τὴν φορολογίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας* (5).

Οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ἢ ἀντίρρησης δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ σεβασθῆ τὴν ἀποταμίευσιν. Ταύτης ὅμως πρέπει νὰ προηγηθῆ ἡ ἐνάσκησις τοῦ κυριαρχικοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλήρωσιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, δικαιώματος τοῦ κράτους. *Τὸ κράτος, ἐν τῇ γενικῇ περὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος μερίμνη του, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς καθόλου φοροδοτικῆς ἰκανότητος τῆς χώρας καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς, θὰ χαράξῃ τὰ ὅρια τῆς φορολογίας, πέραν τῆς ὁποίας ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία εἶναι ἐλευθέρα νὰ καταναλώσῃ ἢ ν' ἀποταμιεύσῃ* (6).

(1) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 90.

(2) Ὅρα ἰδίᾳ τὰς γνώμας τοῦ SELIGMAN ἐν τῇ μελέτῃ *ἡμῶν L'impôt* σελ. 289.

(3) Ὅρα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καὶ A.S., *L'impôt* σελ. 286, ἐπομ. καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν.

(4) Ἄντικρούεται δι' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐν σελ. 95 σημ. β ἐπιχείρημα περὶ μεζύκονος θυσίας τῶν μικρῶν ἀποταμιευτῶν, δεδομένου ὅτι διὰ τῆς διακρίσεως τῆς φορολογητέας ἕλης δύναται νὰ ὀρισθῶσι μικρότερα δι' αὐτοὺς ποσοστὰ φόρου.

(5) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 46.

(6) Ὅρα τὰς γνώμας τῶν E. CANNAN καὶ Sir JOSIAH STAMP κλπ.

Ἐάντις ἐφόσον ὁ φόρος, πλήττων εἴτε τὴν κατανάλωσιν εἴτε τὴν ἀποταμίευσιν, θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος, θὰ στενεύσῃ φυσικῶς τὰ ὄρια μόνον τῆς ἀποταμιεύσεως (1). Συνεπῶς ὁ νομοθέτης, διὰ τὰ μὴ δυσχεράνη τὴν ἀποταμίευσιν, θρεῖλει τὰ μὴ ἐπιβάλλῃ βαρὴν φόρον, ἢ δὲ καθαντὸ προσασίᾳ τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι κυρίως ζήτημα φορολογικοῦ βάρους καὶ οὐχὶ μεθόδου φορολογίας (2).

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἡ θεωρία τοῦ «οὐδέτερου» φόρου εἶναι ἐπίσης ἀπαράδεκτος. Ἄλλωστε ὁ «οὐδέτερος» φόρος εἶναι καθαρὰ φαντασία (3). Πᾶς φόρος ἐπιφέρει οικονομικὸν τι ἀποτέλεσμα, ἢ δὲ ἐπιβολὴ νέου τοιούτου (ἢ αὔξησης ὑφισταμένου) πάντως θὰ ἐπιφέρει διατάραξιν τῆς προϋπαρχούσης οικονομικῆς ἰσορροπίας. Ἐπομένως ὁ ἰσχυρισμὸς ἐπιβολῆς «οὐδέτερου» φόρου δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ εἰσαγωγή προγράμματος, ὅπερ ἀναγκαίως θὰ ἐξυψηρετήσῃ τὰ συμφέροντα ὠρισμένων τάξεων, ἰδίᾳ τῆς ἀποταμιεύσεως κεφαλαιοκρατικῆς.

ἘΟχι ὀλιγότερον ἀνεπαρκὲς εἶναι τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ ἀποταμίευσιν θὰ φορολογηθῇ κατὰ τὴν μεταγενεστέρην κατανάλωσιν τῆς (ἢ τὴν κατανάλωσιν τοῦ νέου εἰσοδήματος τῆς), ὡς καὶ τὸ συναφὲς τῆς διπλῆς φορολογίας (4). Τὸ προῖον τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει νέον «παραγόμενον» εἰσόδημα, ἢ δὲ ἀποταμίευσιν ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως στοιχεῖον τῶν οικονομικῶν δυνάμεων τοῦ ἀποταμιευτοῦ, ὅπερ ἤδη ἀποφέρει αὐτῷ νέον προῖον ἄνευ προσπαθείας τινός. Ποῖος λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ τμήματος τούτου τῶν οικονομικῶν δυνάμεων (δηλ. τῆς ἀποταμιεύσεως), ὅπερ ἀπετέλεσεν ἤδη νέαν πηγὴν εἰσοδήματος; Εἶναι προφανὲς ὅτι οὐδεὶς συνηγορεῖ.

Σαφῶς ἐπίσης προκύπτει, ὅτι οὐδὲ διπλῆ φορολογία ἐπάγχει. Ἐὰν ἡς τὸ ἀποταμιευθὲν εἰσόδημα, διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως, μετεβλήθῃ εἰς ἀκίνητα ἢ κινητὰ δηλ. εἰς «διαρκῆ πηγὴν» (5), οἱ καρποὶ αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν νέον εἰσόδημα δηλ. νέον φορολογητέον ἀντικείμενον (6).

(1) Ὁρα σελ. 94 ὑπόσημ. 4.

(2) E. R. A. SELIGMAN.

(3) TWERDOCHLEBOFF.

(4) Ὁρα ἄνωτ. σελ. 94—95.

(5) Ὁρα ἄνωτ. σελ. 82 ὑπόσημ.

(6) Ὁντως, τὸ ἀποταμιευθὲν εἰσόδημα, ἅμα τῇ κεφαλαιοποιήσει του, ἀπώλεσε τὴν ἰδιότητα τοῦ εἰσοδήματος, μεταβληθὲν εἰς κεφάλαιον. Ἐπομένως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πλοῦτος καθ' ὃν χρόνον ἦτο εἰσόδημα ἐφορολογηθῆ, δὲν ἀποκλείει, ὅπως τὸ μετὰ τὴν κεφαλαιοποίησιν παραχθὲν ἐξ αὐτοῦ, δηλ. ἐκ διαρκούς πλέον πη-

Οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ἡ ἀποταμίευσις πρέπει νὰ προστατευθῆ ὡς αὐξάνουσα τὰ κεφάλαια τὰ ὕλικά, παραγωγωρίζουσι τὴν ἀξίαν ἣν ἔχει ἡ ἐπίσχις τῆς αὐξήσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κεφαλαίων (1), ἢ ὅποια ἔχει ἀνάγκη προσφυγῆς εἰς τὴν κατανάλωσιν (2). Ἐπομένως τὸ νὰ δοθῆ εἰς τὸν φόρον χαρακτηρ κολασμοῦ τῆς δαπάνης (3), θ' ἀποτελέσῃ προᾶξιν ἄκρως ἀντιοικονομικὴν. Λησμονεῖται δέ, ὅχι ὀλιγώτερον, ὅτι ἡ ἀποταμίευσις δὲν ἀποτελεῖ «σκοπὸν» ἀλλὰ «μέσον» διὰ τὸν σκοπὸν τῆς αὐξήσεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, εἰς ὃν ὅμως σκοπὸν ὅχι ὀλίγον συμβάλλει καὶ ἡ κατανάλωσις. Διὰ τοιοῦτου ἀπολύτου συστήματος, δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τις ἐπίσης τὴν ἀδικαιολόγητον δίκωξιν τῆς «παραγωγικῆς» τουλάχιστον κατανάλωσεως (4). Δεδομένου δ' ὅτι πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐκ τῆς ὑπερπαραγωγῆς κρίσεων, τόσον ἐσωτερικῶν ὥσον καὶ διεθνῶν, πρέπει νὰ ἐπάρξῃ ἰσοροπία τις μεταξὺ παραγωγῆς καὶ κατανάλωσιν, δύναται τις νὰ φαντασθῆ ποίαν θ' ἀποτελέσῃ ἀντινομίαν ὁμόθυμον μέτρον τῶν χωρῶν πρὸς ὑπερβολικὸν περιορισμὸν τῆς κατανάλωσεως ἐκάστης αὐτῶν (5).

Τὸ σπουδαιότερον ὄντως ἐπιχείρημα εἶναι τὸ τῶν δυσχερειῶν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ εισοδήματος. Ὅντως

γῆς, νέον εισόδημα ὑπαχθῆ εἰς τὴν κεκανονισμένην φορολογίαν. Τότε μόνον θὰ εἶχομεν περίπτωσιν διπλῆς φορολογίας, ἂν ἡ ὡς εισόδημα φορολογηθεῖσα, πρὸ τῆς κεφαλαιοποιήσεώς της, ἀποταμίευσιν ἐφορολογεῖτο ἐκ νέου, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ὡς κεφάλαιον.

(1) Capitaux personnels κατὰ τὴν Σχολὴν τῆς Λωζάνης. Λεκτέον μάλιστα προσέτι, ὅτι ὁ V. PARETO, *Cours*, op. cit., παράγρ. 90 καὶ *Manuel*, op. cit., κεφ. III παράγρ. 10, ὡς καὶ ὁ P. BONINSEGGNI, *Manuel* op. cit. σελ. 79, θεωροῦσιν ὡς κεφάλαιον-ἀποταμίευσιν (épargne-capital) τὸν οἶτον καὶ λοιπὰ εἶδη, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς τροφή τῶν ἐργατῶν, οἵτινες καλλιεργοῦσι τὴν γῆν.

(2) Ἴδε καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ A. LORIA (ἀνωτ. σελ. 82 σημ.), καθ' ἣν ἡ διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαραίτητος κατανάλωσις δὲν ἀποτελεῖ κἄν εισόδημα.

(3) Ὅρα καὶ σκέψεις τινὰς ἐν A. S., *L'imprô* σελ. 280.

(4) Σύστημα ὁργανώσεως τῆς οἰκονομίας δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ μὲ τὸν φόρον ἀπρὸς τὴν δίκωξιν τῆς κατανάλωσεως. Ἀλλὰ καὶ δυσχερεῖαι διακρίσεως μεταξὺ κατανάλωσεως καὶ ἀποταμίευσιν συχνὰ θὰ παρουσιάζοντο, δεδομένου ὅτι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ ὅτε μὲν πρὸς κατανάλωσιν (λ.χ. βοῦς κρεοπωλείου), ὅτε δὲ πρὸς ἀποταμίευσιν (βοῦς ἀρόσεως).

(5) Ἴδε καὶ τὰ ἀπεγνωσμένα διαγγέλματα πολιτικῶν ἀνδρῶν (ἄρθρον ἐν «Ἐλευθέρῳ Βήματι» Ἀθηῶν τῆς 25ης μαρτίου 1932 RAMSAY MAC DONALD «Ἡ παγκόσμιος σκέψις διὰ τὰ σύγχρονα γεγονότα» ὡσαύτως HOOVER κλπ.) πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν των, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν ἀποθησαύρισιν καὶ τονώσωσιν, ἐν μεμετρημένῳ βεβαίως βαθμῷ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει φρονίμου προγράμματος, τὴν κατανάλωσιν των.

αἱ ἀτέλειαι τῆς ἐφαρμογῆς, ὡς καὶ αἱ συνεπεῖα αὐτῶν φορολογικαὶ διαφνγαὶ εἶναι τόσον σπουδαῖαι, ὥστε διὰ τινος χώρας τὰ εἶναι ἀπολύτως προτιμότερα ἢ δι' ἐμμέσων τρόπων, δηλ. ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐνδεικτικοῦ ἐκ τῶν δαπανῶν συστήματος, φορολογία. Εἰς ἅς ὁμως χώρας ἢ ἐξακριβωσις τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος εἶναι ὀλιγώτερον δυσχερῆς, ἢ φορολογία αὐτοῦ εἶναι προτιμότερα, ἔνεκα τῶν μεγάλων ἐλαττωμάτων (1), ἅτινα παροουσιάζει ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τεκμηρίων φορολογία.

(1) Ἐκτενῆ ἀνάλυσιν τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ὄρα ἐν Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 252—294.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΟΡΓΑΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ι. ΜΙΚΤΟΤΗΣ ΑΡΧΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙ

Ἐκλεκτικότης τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ὡς πρὸς τὰς ἀκολουθητέας θεωρίας.

Ἐκ τῶν συντόμως εἰς τὰ δύο προηγούμενα κεφάλαια ἐκτεθέντων προκύπτει, ὅτι ὑπάρχουσι βεβαίως πλείονες δι' ἕκαστον θέμα ἀντιλήψεις, ἀλλ' ὅτι αἱ ἀπόλυτοι θεωρίαι εἶναι κυρίως δύο, περὶ τὰς ὁποίας καὶ περιστρέφονται αἱ λοιπαί: ἡ τῆς παραγωγικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἡ τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης.

Ἡ περὶ τὰς δύο ὡς ἄνω ἀπολύτους θεωρίας διαμάχη ἀπόλλυσι, φρονοῦμεν, διὰ τὴν Ἑλλάδα, μέγα μέρος τῆς σημασίας της, οὐ μόνον ὡς ἐκ τῆς ἀδηρίτου ἀνάγκης, εἰς ἣν πάντα τὰ κράτη εὐρίσκονται νὰ ἐγκαταστήσωσι σύστημα πολλαπλῶν φόρων, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδικωτέρων διὰ τὴν χώραν μας λόγων.

Πράγματι ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα οἰασθήποτε χώρας πείθει, ὅτι ἐν αὐτῷ εὔρηται συνηγμένοι αἱ πλέον ἑτερόκλητοι ἀρχαί: ἡ τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος (1) καὶ ἡ τῆς ὠφελείας (2)· ἡ τῆς ἀντικειμενικότητος (3) καὶ ἡ τῆς ὑποκειμενικότητος (4) τοῦ φόρου· ἡ τῆς ἀναλογικότητος (5) καὶ ἡ τῆς προοδευτικότητος (6) τοῦ φόρου· φορολογία τῆς παραγωγῆς (7), φορολογία τῆς κυκλοφορίας (8) καὶ φορολογία τῆς καταναλώσεως· φορολογία τοῦ εἰσοδήματος (9) καὶ φορολογία κεφαλαίου (10) κλπ.

(1) Ἐνωτ. σελ. 37.

(2) » » 34.

(3) » » 64 (ἡ τοῦ «πραγματικοῦ» φόρου)

(4) » » 64 (» » «προσωπικοῦ» »)

(5) » » 60.

(6) » » 63.

(7) » » 53.

(8) » » 53.

(9) » » 86.

(10) » » 86.

Ἄλλ' ἢ σύγχρονος υἱοθέτησις πολλῶν, ἀκόμη καὶ ἀντιθέτων, ἀρχῶν, δὲν ἀποτελεῖ ἀτύχημα, ἀποτελεῖ ἀνάγκη, φυσικὴν συνέπειαν τοῦ πολυσυνθέτου τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων (1). Θὰ ἠδύνατό τις μάλιστα, ἐνθυμούμενος καὶ τὴν κατὰ τὸν κ. Α. Σβῶλον (2) Ἱστορικὴν ἀρετὴν τῆς μικτότητος τῶν πολιτευμάτων, νὰ τονίσῃ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἢ μικτότητος τῶν ἀκολουθουμένων ἀρχῶν ἀποτελεῖ ἀρετὴν. Τῶντι, δεδομένης τῆς ἀπὸ πλευρᾶς τινος—εἰδικῆς δι' ἕκαστον—ἐλαττωματικότητος τῶν φόρων, ἢ συνύπαρξις (3) αὐτῶν συμβάλλει εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐξουδετέρωσιν τῶν μειονεκτημάτων των (4). Ἄλλὰ καὶ εἰδικώτεροι οἰκονομικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουσι τοὺς πολλαπλοὺς φόρους. Ἐν τῇ συγκροτήσει τῆς οἰκονομίας δὲν ὑπάρχει ὁμοιομορφία (5), οὐ μόνον δὲ ποικίλλει ὁ βαθμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ κράτους εἰς κράτος, ἀλλὰ καὶ ἡ μορφή τῶν ἐπιχειρήσεων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κράτους δὲν εἶναι ἡ αὐτή. Βεβαίως, κατὰ πόσον ἐκ τοῦ πολλαπλοῦ συστήματος τῶν φόρων καὶ τοῦ τρόπου διαρθρώσεως αὐτῶν προκύπτει δικαία καὶ ἱκανοποιητικὴ λειτουργία εἶναι ζήτημα ἐξεταστέον ἐκάστοτε.

Διὰ νὰ προκύψῃ ὅμως ἐκ τῆς μικτότητος τῶν ἐν τῇ φορολογικῇ πολιτικῇ ἀρχῶν ἀγαθὸν ἀπέλεσμα, ἐπιβάλλεται, ὡς καὶ ἀλλαγῆς ἐλέγχῃ (6), ἡ τήρησις ὠρισμένων ἀναλογιῶν μεταξὺ τῶν συστατικῶν τοῦ φόρου στοιχείων, εἰδικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ των, ὡς καὶ ἡ προσομοιογία ἐκάστου συντελεστοῦ εἰς τὰς εἰδικὰς τῆς χώρας συνθήκας.

(1) Ἄνωτ. σελ. 33.

(2) Α. Ι. ΣΒΩΛΟΥ, *Τὸ Νέον Σύνταγμα κλπ.* ἐνθ' ἄνωτ., ἐν Προλόγῳ, σελ. η': «Ἡ ἀριστοτελικὴ ἀρετὴ—*«λέγουσιν ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ἀπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμένην»*—ἢ μικτότης, εἶναι σήμερον τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τῆς ἐξελιγμένης δημοκρατίας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ δι' αὐτὸ ἐξαίρεται εἰς τὰ κεφάλαια τῆς μελέτης ταύτης».

(3) Ὅχι μόνον φόρων ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν, ἀμέσων καὶ ἐμμέσων ἀλλὰ καὶ τελῶν καὶ δικαιωμάτων πάσης φύσεως, ὡς καὶ ἐσόδων ἐκ κρατικῆς ἐπιχειρήσεως.

(4) Περὶ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ μειονεκτημάτων ἐκατέρας τῶν κατηγοριῶν τούτων φόρων, ἴδε τὰ γενικὰ δημοσιονομικὰ συγγράμματα, ἐπιγραμματικωτάτην δὲ περιλήψιν ἐν FANNO, *op. cit.*, σελ. 124—5. Ταῦτα θέλομεν ἐξετάσει καθ' ἃ σημεῖα ἀφορῶσι τὴν μελέτην ἡμῶν, παρενθέτως ἐν τοῖς ἀκολούθοις κεφαλαίοις.

(5) Τὸ θέμα τοῦτο θέλομεν ἐρευνήσει ἐκτενέστερον περαιτέρω.

(6) Ὅρα σελ. 33.

II. ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΔΙΕΙΣΔΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ. ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΑΜΙΕΥΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Ἡ νεωτέρα μορφή τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ὃχι μόνον δέχεται τὴν ἀνωτέρω ἐξαρθεῖσαν συνύπαρξιν ἐσόδων, διακονούντων εἰς διαφόρους—καὶ δὴ ἀντιθέτους μεταξύ των—ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν βασικὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἐσόδου, ἐν πολλοῖς, ἠλλοίωσεν (1).

Εἶναι γνωστόν, ὅτι, παρὰ τὴν ἐν τῇ περὶ φόρου θεωρίᾳ ἐγκατάλειψιν τῆς ἀρχῆς τῆς ὀφειλείας («παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς») (2), αὕτη δὲν παρεμερίσθη τελείως εἰς τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κράτος (3). Ὑπάρχουσιν ὠρισμένα κρατικά λειτουργία, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὑπηρεσίας, προσφερομένας εἰς τὸ ἄτομον, οὐχὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν «ὀμαδικῶν ἀναγκῶν», οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀλλὰ πρὸς ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς εἰδικὰ ὀφέλη ἢ πλεονεκτήματα αὐτοῦ. Κύριον γνώρισμα τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων εἶναι ἡ «προστασία». Διὰ τὰς ὑπηρεσίας ταύτας, ὡς γνωστόν, διτηρήθη καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ θεωρίᾳ ἡ ἀντίληψις, ὅτι πρέπει τὸ κράτος νὰ εἰσπράττῃ ἴδια ἔσοδα, τὰ «τέλη» καὶ τὰ πάσης φύσεως «δικαιώματα», καθαρῶς ἐκ λόγων δικαιοσύνης.

Ὁ καρπούμενος τὸ ἐκ τοιαύτης τινὸς ὑπηρεσίας ὄφελος θὰ καταβάλλῃ καὶ τὴν δαπάνην αὐτῆς, οἱ δὲ λοιποὶ πολῖται, ξένοι πρὸς τὸ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὄφελος, θὰ εἶναι ἐπίσης ἄθικτοι καὶ ἀπὸ τὴν δαπάνην τῆς.

Ὡσαύτως εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ κράτους ἀσκουμένας ἐπιχειρήσεις, τοῦτο, παρέχον ἐπίσης εἰδικὰ ὀφέλη εἰς τὸ προσφεύγον εἰς αὐτὰς ἄτομον, θὰ ἐπιδιώξῃ εἰδικὰ ἔσοδα διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὠρισμένων «τιμῶν».

Γίνεται τουτέστιν, εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις, διαστολή τῆς ἀρχῆς τῆς «ὀφειλῆς» ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς «φοροδοτικῆς ἱκανότητος». Ἄλλ' εἶναι εὐκρινῆ τὰ ὅρια ἐκδηλώσεως τῶν δύο τούτων ἀρχῶν; Ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι ταῦτα εὐδιάκριτα· οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος συχνότατα ἀμελεῖ αὐτά, πιεζόμενον ἐκ ταμεινικῶν λόγων.

Ἐν πρώτοις, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπιχειρήσεις, τὸ κράτος οὐ μόνον

(1) Ὁρα Ε. R. A. SELIGMAN, *La théorie sociale de la science des finances*, op. cit.

(2) Ὁρα σελ. 34.

(3) Ὁρα σελ. 48.

δὲν παρακολουθεῖ ἀκριβῶς τὰς διακυμάνσεις, ἃς ἤθελε προκαλέσει ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμός, ἀλλὰ καὶ ἐνίας τῶν ἐπιχειρήσεων δέχεται νὰ διεξαγάγῃ ἐπὶ ζημίᾳ (1) (2), ὁπότε ἔχομεν ἠὲξημένον «ὄφελος» τοῦ ἀτόμου, καταναλωτοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους. Ἄλλας ἐπιχειρήσεις, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, διεξάγει τὸ κράτος ἐπὶ ὑπερόγκῳ κέρδει, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ φορολογία (μονοπώλια) (3) (4). Ἐπομένως, ἐνταῦθα ἐπέρχεται, ὡς πρὸς τὸ ἄτομον, μεταστροφή τοῦ «ὄφελους» εἰς «βάρος». Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἐπιβολὴ τῆς «τιμῆς», δικαιολογουμένη ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπαροχῆς, καταλήγει ὥστε, ἐκ ταμειυτικῶν λόγων, νὰ στηριχθῇ αὕτη προσθέτως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς «φοροδοτικῆς ἱκανότητος», χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίῃ καὶ ἀμιγῆ ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶν τῆς τελευταίας ταύτης βάσεων.

Τὸ αὐτό, ἀλλ' εἰς διάφορον κλίμακα, συμβαίνει μὲ τὰ τέλη. Τὰ μὲν μικρὰ τέλη, θεωρούμενα, ὡς γνωστόν, ὅτι καλύπτουσιν ἀπλᾶς δαπάνας ἐπιβλέψεως, ἀφήνουσιν ὑπὲρ τοῦ ἀτόμου ἐπαρκῆς ὄφελος (5). Ἐνίοτε ταῦτα ἀνταποκρίνονται, ὡς ὑποτίθεται, εἰς τὴν δαπάνην. Συνηθέστατα ὅμως τὰ τέλη εἶναι ἀνώτερα τῶν προκαλουμένων ὑπὸ τῆς οἰκείας ὑπηρεσίας δαπανῶν, ὁπότε τὸ «ὄφελος» τοῦ ἀτόμου μεταστρέφεται εἰς «βάρος» αὐτοῦ (6). Ἐχομεν συνεπῶς *ἐπέκτασιν τοῦ ἐσόδου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπαροχῆς πρὸς τὴν τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος (7) πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξυπηρέτησεως τῆς ταμειυτικότητος.*

Ὁ φόρος, ὡς γνωστόν (8), πρέπει ν' ἀκολουθῇ τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος. Ἐν τοῖς καθ' ἑκάστους ὅμως φόροις, τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως, πρέπει δὲ νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἐμμέσους ἀπὸ τῶν ἀμέσων φόρων.

Οἱ ἔμμεσοι φόροι, ἀλληλοδιάδοχος ἀΐξεις τῶν πρωτογόνων τελῶν καὶ δικαιωμάτων, πλήττουσιν, ὡς γνωστόν, διὰ τὴν κατανάλωσιν προ-

(1) λ. χ. ἔνια ἐπιχειρήσεις μεταφορᾶς (σιδηρόδρομοι), ταχυδρομεῖα, τηλεγράφοι, τηλέφωνα κλπ.

(2) Ἐνταῦθα ἔχομεν κέρδος τοῦ καταναλωτοῦ τῶν κρατικῶν προϊόντων, δηλ. «ἀσθητικῆ» διεδούσιν τῆς ἀρχῆς τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος πρὸς τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ὀφειλείας.

(3) λ. χ. μονοπώλιον καπνοῦ, οἶνοπνεύματος, πετρελαίου κλπ.

(4) Ἐνταῦθα ἔχομεν κέρδος τοῦ παραγωγοῦ, δηλ. «θετικῆ» διεδούσιν τῆς ἀρχῆς τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος πρὸς τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ὀφειλείας.

(5) Περίπτωσις κέρδους τοῦ καταναλωτοῦ (ἀτόμου), ὡς εἰς τὰς σημ. (1) (2).

(6) Περίπτωσις κέρδους τοῦ παραγωγοῦ (κράτους), ὡς εἰς τὰς σημ. (3) (4).

(7) Βεβαίως καὶ ἐνταῦθα δὲν εἶναι πλήρης θεωρητικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ὅρα καὶ ἀνωτ. σημ. 3.

(8) Ὅρα σελ. 48.

οριζόμενα αγαθά, αὐξάνοντες τὰς τιμὰς αὐτῶν. Οἱ φόροι ὁμῶς οὗτοι, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰς «προσωπικὰς» τοῦ φορολογουμένου συνθήκας (1), δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψει τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ—ὡς ἀλλαχοῦ ἐξηγήσαμεν (2)—πλήττοντες τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης καὶ εὐρείας καταναλώσεως, οὗτοι πολλάκις ἀντιμετωπίζουσιν ἀνεστραμμένην τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα (3) (4) (5). Ἐπιπλέον, προφανῶς, οὐδὲ «ὄφελος» προσκομίζουσιν εἰς τὸν φορολογούμενον ἢ προσκομίζουσιν ἀσήμαντον τοιοῦτον οἱ ἔμμεσοι φόροι. Μόνον γενικὸν ὄφελος δύναται νὰ θεωρηθῆ ἢ προκύπτει ἀπὸ τοὺς προστατευτικούς δασμούς, οὐχὶ ὁμῶς καὶ εἰδικὸν «ὄφελος» διὰ τὸν καταναλίσκοντα τὸ φορολογούμενον εἶδος. Κατὰ συνέπειαν, εἰς τοὺς ἔμμεσους φόρους ἔχομεν μόνον καθαρὰν ταμεινικότητα, τοῦ φόρου ἀπλῶς εἰσαγομένου εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν τιμῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἄμεσους φόρους, θὰ διακρίνωμεν ἐκ τούτων, ἐν πρώτοις, τοὺς πραγματικούς (6). Εἰς τούτους ὑπάρχει ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἐννοια τῆς ἀντιπαροχῆς, δεδομένου ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ εἰσοδήματος, ἀντικείμενον ἢ ἐπάγγελμα (7), καρποῦται «ὄφελος» τι ἐκ τῶν κρατικῶν δαπανῶν. Ἐπιπλέον, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος εἶναι ἀρκούντως εἰσηγμένη (8), ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἔχοντας καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος (9). Τὸ συνήθως ὁμῶς ὑψηλὸν ποσοστὸν, ὑπερβάλλον τὸ ὄφελος, δίδει καὶ εἰς τοὺς πραγματικούς φόρους ἀνεκτὴν χοιρῶν ταμεινικότητα.

Τέλος οἱ ἄμεσοι προσωπικοὶ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες συγκεντροῦσιν ἐν ὑψίστῳ καὶ διακεκομμένῳ μέτρῳ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρ-

(1) Ὅρα σελ. 46.

(2) Ὅρα σελ. 62.

(3) Ἀκολουθοῦσι φθίνουσιν (ἀρνητικὴν) πρόοδον, ὄρα σελ. 62.

(4) Ἐξαιρέσεις θὰ ἴδύνατο ν' ἀναγνωρισθῆ εἰς τοὺς φόρους εἰδῶν πολυτελείας. Οὗτοι, ὡς γνωστὸν, εἶναι προοδευτικῶς ὑψηλότεροι, ὄρα σελ. 62 σημ. 3.

(5) Ἀντίθετος, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἡ ἀπορία τῶν θεωρητικῶν, οἵτινες προσβέουσιν, ὅτι κριτήριον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος εἶναι ἡ δαπάνη (ὄρα σελ. 47).

(6) Ὅρα σελ. 64, ὡς καὶ τοὺς ἡμιπροσωπικούς.

(7) Οἰκοδομή, γῆ, κινητὴ ἀξία, ἐπιχειρήσεις κλπ.

(8) Ἐνεκα τοῦ διαφορισμοῦ τῶν ποσοστῶν κατὰ φορολογητέα ἀντικείμενα, ἀπαλλαγῆς μικρῶν τιμῶν εἰσοδημάτων, ἐλαφρῶς τινος προοδευτικότητος κλπ.

(9) Ὅρα σελ. 65. Ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀναπτυχθέντων προέκυψεν ἐπίσης, ὅτι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀντικειμενικότητος καὶ τῆς ὑποκειμενικότητος ἐν τῇ φορολογίᾳ εἰσέδουσιν μεταξύ τῶν ἀμοιβαίων, ὥστε πλείστοι τῶν πραγματικῶν φόρων νὰ μετέχῃσι καὶ τοῦ προσωπικοῦ τοιοῦτου.

χῆς τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος. Εἰς τούτους, ὄντας εἰς τὸ ἄκρον ἀντίθετον τῶν μικρῶν τελῶν καὶ τῶν ἀκερδῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἔννοια τοῦ ὀφέλους εἶναι ἀσήμαντος, ἂν μὴ ἀνύπαρκτος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις ταμειυτικοῦ πνεύματος ἐπὶ τῶν φόρων τούτων εἶναι συνήθως μικρά, ἀκόμη καὶ ὅταν τὰ ποσοστά των εἶναι ὀπωσοῦν ὑψηλά, καθόσον οἱ φόροι οὔτοι ἔχουσιν ἰδιάζουσαν ἀποστολὴν ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι (1).

(19) Ὅρα κατωτέρω σελ. 137.

III. Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΩΣ «ΚΕΝΤΡΟΝ»
ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς ταύτης.

Τὸ θέμα τοῦτο εἶναι συνδεδεμένον μὲ πλείονας ἐκ τῶν παραγόντων, οἵτινες συμβάλλουσιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ φόρου.

Πολιτικοὶ ὄροι. — Οὗτοι εἶναι σπουδαῖοι συντελεσταὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην κατεύθυνσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας. Τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα εὐνοῦσι τὸν ἔμμεσον φόρον, ἐνῶ τὰ δημοκρατικά⁽¹⁾ τὸν ἄμεσον φόρον⁽²⁾. Ἡ πρόοδος τῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν, κατὰ τὸν παρελθόντα καὶ τὸν παρόντα αἰῶνα, εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν τόνωσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας⁽³⁾ ^(3^a). Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ἐν-

(1) Πρόκειται περὶ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ δημοκρατικῶν πολιτευμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ περιληφθῶσι καὶ αἱ βασιλευόμεναι δημοκρατίαι (λ. χ. Ἀγγλία).

(2) Ο G. JÈZE, *Aspect politique des problèmes financiers*, ἐν «Festgabe für G. v. Schanz», op. cit., τόμ. I σελ. 26—32 ἀγαπύσσωσιν καὶ τὴν περὶ διανομῆς θεωρίαν του (ἴρα ἀνωτ. σελ. 22), προσθεῖται: «Τὰ φορολογικὰ προβλήματα θὰ ἐπιλυθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει σκέψεων πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς μορφῆς. Ἐν δημοκρατικῷ κράτει δὲν θὰ λυθῶσιν ὡς ἐν αὐταρχικῷ ἢ ἀριστοκρατικῷ κράτει».

Ὁ FRITZ KARL MANN, *Beiträge zur Steuersozologie*, ἐν «Finanzarchiv» N. F. Bd. II 2 (1934) σελ. 294 παραηρεῖ: «Ἄλλ' ἡ στενὴ σχέσηις τοῦ πολιτικοῦ συστήματος καὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος οὐδαμοῦ εἶναι καθαρώτερα σήμερον περισσότερο τῆς Ἀγγλίας. Παραλλήλως πρὸς τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ φεουδαρχικοῦ κράτους πρὸς τὴν κοινοβουλευτικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὴν κοινοβουλευτικὴν δημοκρατίαν βαδίζει βαθμιαίως μετασχηματισμὸς τοῦ φορολογικοῦ συστήματος».

(3) Ἐν τῇ φεουδαρχίᾳ, ὡς γνωστόν, ὁ φόρος δὲν ἐπήγαξεν ἐξ ἀντιλήψεώς τινος τοῦ δημοσίου δικαίου, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ὡς δευτερεύουσα τις μορφή τιμαριωτικοῦ δικαίου. Ἐξ οὗ καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ὡς αὐτοπροαιρέτου, συμπτωματικῆς καὶ βοηθητικῆς (ἴδε ὀνομασίαν αὐτοῦ ὡς *aide, aid, subsidium, Hilfe*, κλπ.) καταβολῆς τοῦ ὑπάρχοντος πρὸς τὸν τιμαριούχον. Ἡ καθολικότης ἐν τῇ φορολογίᾳ καὶ ἡ ἰσότης τῶν βαρῶν δὲν ἦσαν ουσιαστικὰ στοιχεῖα τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Κατὰ τὴν φεουδαρχικὴν ἀντίληψιν, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς ἔπρεπε ν' ἀπαλλάσσωνται τοῦ ἀμέσου φόρου· τὸ περὶ δικαιοσύνης ἰδεῶδες θὰ ἐπλήγντο, ἐὰν ὁ εὐγενὴς ἱππότης τοῦ βασιλέως ἢ ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπρόσωπος τοῦ θεοῦ θὰ ἐτίθεντο εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὸν ἀγρότην· οἱ εὐγενεῖς, περιβλημένοι μὲ τὸ προνόμιον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου, εἰσέφερον εἰς αἶμα καὶ ἔπρεπε ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ φόρου· οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ

ταῦθα, ὅτι οὐχὶ σπανίως σημειοῦνται δημοκρατικαὶ ὑπερβολαὶ (1)· ἐνίοτε μάλιστα συμβαίνει καὶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον, καθόσον (2), αἱ κυβερνήσεις σπεύδουσιν εἰς παραχωρήσεις πρὸς τοὺς πολίτας εἰς βάρος τοῦ «ἀντιδημοτικού» ἀμέσου φόρου ἢ οἱ δημοκρατικοὶ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ἀντιπρόσωποι στέργουσιν εἰς διαφόρους συμβιβασμοὺς καὶ παραχωρήσεις ἀντιθέτους πρὸς τὴν λαϊκὴν ἐντολήν.

Κοινωνικοὶ ὄροι.—Οὗτοι εἶναι ὄχι ὀλιγότερον συνδεδεμένοι μὲ τὸ θέμα. Ἡ δημογραφικὴ σύνθεσις, ἡ ἀνάγκη ταχέος ἢ βραδέος ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ περὶ τῆς οἰκογενείας ἀντιλήψεις, ἡ ἀπὸ ἀπύψεως παιδείας ἀνάπτυξις τῶν πολιτῶν, ἡ ἀναλογία τοῦ χρηζόντος κοινωνικῆς ἀντιλήψεως πληθυσμοῦ κλπ., μεγάλως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀμέσου φόρου. Κατὰ κανόνα, *ὁξύτεραι κοινωνικαὶ*

φορολογηθῶσιν ὑπὸ τῶν λαϊκῶν, ἀντιθέτως μάλιστα ὄφειλε νὰ ἔχῃσι καὶ δικαιώματα ἐπιβολῆς φόρου ἐπὶ τούτων. *Ἐπομένως, κατὰ τὴν φεουδαρχικὴν ἐποχὴν, ὁ ἄμεσος φόρος δὲν εἶχε σπουδαιότητα.*

Ἡ βαθμαία ἐπικράτησις τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων, οὐ μόνον περιλαμβάνει τὸν φόρον μεταξὺ τῶν δημοσίου δικαίου ὑποχρεώσεων, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται τὸν τακτικὸν καὶ καταναγκαστικὸν χαρακτῆρα τοῦ φόρου, ἀλλὰ καὶ καθιερώνει τὰς ἀρχὰς τῆς καθολικότητος καὶ τῆς ἰσότητος τῶν βαρῶν. Ἡ δὲ προοδευτικὴ αὐξήσις τοῦ βαθμοῦ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἶναι παράγων αὐξήσεως καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀμέσου φόρου. Ὡσαύτως ἡ ἕκτασις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀμέσου φόρου. Αἱ συνεχεῖς παραχωρήσεις τοῦ δικαιώματος τούτου πρὸς τὰς μάζας καὶ ἡ πρόοδος τῶν σοσιαλιστικῶν ἀντιλήψεων ἐτόνωσαν τὸν ἄμεσον φόρον εἰσήγαγον δὲ καὶ νέας μορφὰς φόρων. Ἡ προοδευτικότης ἐν τῇ φορολογίᾳ, ὁ φόρος κληρονομιῶν καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου (ὑπερεισοδήματος καὶ αὐτομάτου ὑπερτιμήματος) εἶναι καρπὸς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ἡ τοιαύτη στροφὴ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος εἶναι γνώρισμα κυρίως τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

(3α) Ὁ F. K. MANN, op. cit., σελ. 300, ὑπογραμμίζων, ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν «δημοκρατοποίησιν (Demokratisierung)» τοῦ δικαιώματος ψηφοφορίας «ἐδημοκρατοποιήθησαν» καὶ τὰ φορολογικὰ συστήματα, ἀναφέρει, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας: ἡ μεταρρυθμίσις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τοῦ 1832 παρεσκεύασε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ φόρου εἰσοδήματος (τοῦ 1842, ὑπὸ τοῦ Pitt) καὶ τοῦ φόρου κληρονομίας ἐπὶ τῶν ἀκινήτων (τοῦ 1853, ὑπὸ τοῦ Γλάδστωνος)· αἱ ἐκλογικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1867 (Derby—Disraeli) καὶ τοῦ 1884 (Γλάδστωνος) ἤγαγον εἰς βαθμαίαν αὐξήσιν τῶν φόρων τούτων καὶ εἰς τὴν ριζοσπαστικὴν φορολογικὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ Lloyd George (1909 καὶ 1910).

(1) Ὅρα τὴν πολεμικὴν τῆς φασιστικῆς δημοσιονομικῆς φιλολογίας ἐναντίον τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ὅπερ ἴσχυεν ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ φασισμού.

(2) Διάφοροι παράγοντες, ἐνίοτε ἰσχυρότεροι, ἐξουδετεροῦσι τὴν πίεσιν τοῦ πολιτικοῦ τοιοῦτου.

ἀνάγκαι ἐνδεικνύουσι τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φορολογουμένων καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ βάρους τῶν εἰς φόρον ὑποκειμένων. Ἐπομένως αὐταὶ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ καθαυτοῦ ἀμέσου φόρου. Αἱ συνθήκαι αὐταὶ ἐνισχύουσι κυρίως οὐχὶ τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ποσοτικὴν σημασίαν τοῦ ἀμέσου φόρου, ἀλλὰ τὴν ποιοτικὴν σημασίαν αὐτοῦ (1).

(1) Πράγματι παρατηρήθη, ὅτι ἡ ἐγγυτέρα προσαρμογὴ πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ προσωπικοῦ φόρου (προοδευτικότητα, ἀπαλλαγὴν ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ γενικῶς σεβασμὸν τῶν ἀρχῶν τῆς φοροδοτικῆς ικανότητος) σμικρύνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν προσώπων, εἰς δὲ τὰ κράτη, τὰ ἔχοντα πτωχὴν οἰκονομίαν, περιορίζει καὶ τὴν παραγωγικότητα τῆς φορολογίας. Οὕτως ἡ ἐκ τοῦ δημοκρατισμοῦ ἀπορρέουσα τάσις αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φορολογουμένων (εἰσαγωγή τῆς καθολικότητος) εὐρίσκει ἀντίρροπον τάσιν περιορισμοῦ αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ ἀριθμὸς τῶν φορολογουμένων τοῦ income tax ὑπέστη τὴν ἐξέλιξιν, ἣν δεικνύει ὁ ἀκόλουθος πίναξ (ἴδε Reports of the Commissioners of H. M. Inland Revenue, London, τοῦ 1922 σελ. 120 καὶ τοῦ 1928 σελ. 76).

Ἔτος	Ἀριθμὸς προσώπων φορολογουμένων ἐν τῷ Income Tax.		Ὅλικός ἀριθμὸς προσώπων
	Ὅλοσχερῶς ἀπαλλασσόμενοι διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐπιστροφῶν (abatements) καὶ ἐκπτώσεων (allowances)	ὑποκείμενοι εἰς φόρον	
Ἡνωμένον Βασίλειον.			
1913—14	70.000	1.130.000	1.200.000
1917—18	1.520.000	2.956.000	4.476.000
1919—20	3.900.000	3.900.000	7.800.000
1922—23	2.735.000	2.425.000	5.160.000
Μεγάλη Βρετανία καὶ Βόρειος Ἰρλανδία.			
1922—23	2.700.000	2.375.000	5.075.000
1927—28	2.400.000	2.250.000	4.650.000

Ἐν Γερμανίᾳ (ἴδε F. K. MANN, op. cit. σελ. 301), τὰ ὑποκείμενα εἰς φόρον εἰσοδήματος πρόσωπα ἀνήρχοντο, τῷ μὲν 1914 εἰς 15.481.000, τῷ δὲ 1920

Ἐκτακτοὶ δημοσιονομικαὶ ἀνάγκαι. Πολεμικὴ περίοδος.—Αἱ πολεμικαὶ περίοδοι δίδουσιν ἄφθονον τροφήν εἰς τὸν ἄμεσον φόρον. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου εἶναι ὄχι μόνον ὑπέρογκοι, ἀλλὰ προπαντὸς ἐπιτακτικαί. Αἱ ἀνεπίδεκτοι ἀναβολῆς πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀπαιτοῦσι τὴν ὑπαρξὶν ἄφθόνων πόρων. Ὡς εἶναι γνωστόν, κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἔσχομεν κράτη δίδοντα, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πόρων, μείζονα βαρύτητα εἰς τὸ δάνειον καὶ ἐλάσσονα εἰς τὸν φόρον (λ.χ. Γαλλία), ἕτερα δ' ἀποδίδοντα μείζονα εἰς τὸν φόρον καὶ ἐλάσσονα εἰς τὸ δάνειον (λ.χ. Ἀγγλία, Γερμανία, ἐν μέρει δ' Ἰταλία). Τόσον τὰ πρῶτα, ἀλλὰ προπαντὸς τὰ δευτέρα, προσέτρεξαν κυρίως εἰς τὸν ἄμεσον φόρον.

Ὁ ἔμμεσος φόρος, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δύσκαμπτος, δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ μεταβολὰς ταχέως κερποφόρους διὰ τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ (1) καταναλίσκει εἰς βάρος τοῦ κράτους, καθ' ἣν αἱ ἔξωθεν εἰσαγωγαὶ ἐμπορευμάτων μειοῦνται εἰς τὸ ἐλάχιστον, καθ' ἣν τόσοι ἐπιβάλλονται περιορισμοὶ καταναλώσεως κλπ.

Τουναντίον, καλῶς ὠργανωμένοι σύστημα ἄμεσων φόρων ἀποδίδει τάχιστα δι' ἀπλῆς ἀδείξεως τῶν ποσοστῶν. Ἀλλὰ καὶ λόγοι ψυχολογικοὶ ὑποδεικνύουσι τὴν προτίμησιν τοῦ ἄμεσου φόρου. Εἰς ἐποχὴν ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου ζητεῖται ἐπιστράτευσις καὶ τῶν πάσης φύσεως οἰκονομικῶν δυνάμεων (2), ἐν τῷ κυριαρχοῦντι δὲ πνεύματι τῶν θυσιῶν μόνον ὁ ἄμεσος φόρος ἔχει θέσιν. Ἐπὶ πλέον, ἡ βαθεῖα διατάραξις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας (3) καὶ ἡ, ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν ὄρων κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, δημιουργία ἐκτάκτων πολεμικῶν κερδῶν, ὑπὲρ ὠρισμένων προνομιούχων, ἐνδεικνύουσι τὴν ἐπιβολὴν ἐκτάκτων ἄμεσων φόρων—ὑπερφόρων.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη, διὰ τὴν δικαίαν κατανομὴν τῶν βαρῶν, αἵτινα προκύπτουσιν ἐκ τοῦ ἐντόνου πολεμικοῦ δανεισμοῦ, οὐ σμικρὰν συμβολὴν καλεῖται νὰ παρὰσχῃ ὁ ἄμεσος φόρος.

(κυρίως ἔνεκα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Erzberger) εἰς 25.574.000, ἥτοι ἀνεβιβάσθησαν ταῦτα ἀπὸ 23,50% εἰς 43,98% τοῦ πληθυσμοῦ.

(1) Στρατὸς καὶ παντοειδῆς βοηθητικαὶ καὶ ἀνεφοδιαστικαὶ ὑπηρεσίαι.

(2) Ὅσα τὴν ἐπιστημονικωτάτην μακρὰν ἀρθρογραφίαν τοῦ πρῶην Ὑφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Μ. ΕΥΛΑΜΠΙΟΥ περὶ ἐπιστρατεύσεως τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐπιθεωρήσει «Economist», κατ' Ἀπρίλιον 1918, δοῦσαν λαβὴν εἰς εὐνοϊωτάτην κριτικὴν καὶ περαιτέρω τῆς προτάσεως ταύτης ἐπεξεργασίαν. Ἴδε ὡσαύτως F. K. MANN, op. cit. σελ. 290, ὡς καὶ τὰς περὶ πολεμικῶν φόρων σχέσεις τοῦ BR. MOLL, *Lehrbuch der Finanzwissenschaft*, Leipzig, σελ. 543 καὶ ἔπειτα.

(3) Ὅσα ἰδίᾳ τὰ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ τὴν μεταπολεμικὴν κρίσιν.

Κατὰ συνέπειαν, αἱ πολεμικαὶ περιόδοι τονοῦσι τὸν ἄμεσον φόρον (1) (2) (3) (4).

Ἐκ τούτου δύο συνάγονται συμπεράσματα διὰ τὴν μελέτην ἡμῶν. Ἄφ' ἐνὸς *ὀφείλομεν νὰ μεριμνήσωμεν διὰ τὴν ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ὁμαλότητος προπαρασκευῆν συστήματος φορολογικοῦ, δυναμένου, ἐν ὧρα ἐπειγόντων ἀναγκῶν, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν φορολογικὴν ὑπερέντασιν, ἅρα «συστήματος ἐλαστικοῦ».* Ἄφ' ἑτέρου, *ὀφείλομεν, θεωροῦντες τὴν ἐν τῇ τελευταίᾳ πολεμικῇ καὶ ἀμέσως μεταπολεμικῇ περιόδῳ τόνωσιν τῆς ἀμέσον φορολογίας μας ὡς μεταβατικὴν, ν' ἀκολουθήσωμεν ἤδη μετριοπαθεστέραν πολιτικὴν(2), μηδὲ ὀλιγωροῦσαν τὴν θέσιν τῆς εὐπαθοῦς οἰκονομίας, μηδὲ προσκρούουσιν εἰς τὸ κοινὸν αἰσθημα, ὅπερ ἐν καιρῷ εἰρήνης δὲν ἀνέχεται τοὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐνεργοὺς περιορισμοὺς καὶ ἐπεμβάσεις.*

(1) O F. K. MANN, op. cit. σελ. 287—292, ὁλοιάζων διὰ μακρῶν τὰ τῆς σχέσεως μεταξὺ πολέμου καὶ φορολογίας, ἐπικαλοῦμενος δὲ καὶ παλαιότερας γνώμας τοῦ Karl Heinrich Lang (1793), ὡς μόνον ἐν μέρει δέχεται, παρατηρεῖ, ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς δημοσιονομικῆς ἱστορίας σχεδὸν ὅλων τῶν χωρῶν, «αἱ πολεμικαὶ ἀνάγκαι ἐπῆρξαν ὁ σπουδαιότερος φορὸς ἀναπτύξεως τῆς φορολογίας», αἱ δὲ σοβαρώτεροι προσομιήσεις αὐτῆς ἐσημειώθησαν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, καθ' ἃ τὰ νεότερα κράτη καθημάχθησαν.

(2) Ἀκόμη στενωτέρα σχέσις ὑφίσταται μεταξὺ πολέμου καὶ ἀμέσον φόρου. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ εἰσαγωγή τοῦ φόρου εἰσοδήματος ἐγένετο ἐπὶ τῶν ναπολεοντείων πολέμων, αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Pitt καὶ τοῦ Addington δὲν ἦσαν ἄσχετοι πρὸς πόλεμον. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ διάφοροι φόροι πρόδρομοι τοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τοιοῦτου ἐπεβλήθησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ δαπανηρῶν ἐστρατειῶν κλπ. Ἄλλ' ὁ πρόσφατος πόλεμος εἶναι ὁ ἀψευδέστερος μάρτυς τῆς ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ ὑπερέντασεως.

(3) Ἐνδιαφερούσας ἐπὶ τούτου παρατηρήσεις ἴδε καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ πρόφην Διευθ. Ὑπουργ. Οἰκονομικῶν κ. Κ. Δ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Αἱ ἐκ τῶν πολέμων οἰκονομικαὶ θεωρίαι* καὶ ἡ φορολογία τῶν ἐκτάκτων κερδῶν, Ἀθῆναι, 1918, σελ. 22 καὶ ἐπόμε.

(4) O R. GOLDSCHIED, op. cit., σελ. 149, ὑπογραμμίζων, ὅτι «ἡ κοινωνιολογία τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν συστάσει, κατὰ μέγιστον μέρος, μὲ τὴν κοινωνιολογίαν τοῦ πολέμου, παρατηρεῖ: «Δύναται τις ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπῃ, ὅτι εἰς οὐδεμίαν φάσιν τῆς ἱστορίας, σημαίνων νέος φόρος ἢ βαθεὺς θίγουσα τὸ τελωνειακὸν καθεστὼς μεταβολὴ ἢ σπουδαῖον δημοσιονομικὸν μέτρον εἶδον τὸ φῶς χωρὶς νὰ εἶναι ἄμεσος συνέπεια πολέμου ἢ χωρὶς νὰ ὀφείλωνται εἰς δαπάνας ἐξοπλισμοῦ... Ὁ «δικαιος» φόρος καὶ ὁ «δικαιος» πόλεμος ἔχουσι τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν καὶ λογικὴν ρίζαν».

(5) Ἴδε ἰδίᾳ τὰς συστάσεις τοῦ σημερινοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Κου Γ. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ, ἐν παλαιότερᾳ μελέτῃ αὐτοῦ, *Τὰ δημόσια Οἰκονομικὰ 1927—1928*, σελ. 151, 183 καὶ ἐπόμε.

Νομικοί και διοικητικοί ὄροι. — Εἶναι ἐπίσης γνωστή ἡ ἐκ τῶν ὄρων τούτων οὐχὶ μικρὰ ἐξάρτησις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Καί τὴν μὲν ἐπαφὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς περὶ δικαίου, περὶ φορολογικῆς δικαιοσύνης καὶ περὶ φορολογικοῦ (πατριωτικοῦ) καθήκοντος ἀντιλήψεις ἔκτεν ὡς ἐξεθέσαμεν ἥδη. Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τὸ θέμα θὰ ἐξετασθῇ ἐν τῇ εἰδικῇ εἰσηγήσει ἡμῶν ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ δικαίου.

Οἰκονομικοὶ ὄροι.—Τὸ θέμα τοῦτο, ὡς καὶ ἀλλαγῶν ἐξηγήσαμεν, παρουνιάζει τὴν μεγαλυτέραν σπουδαιότητα. Αἱ ἐκάστοτε μεταβολαὶ τῆς συνθέσεως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπιδρῶσιν ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Κατὰ τὴν φεουδαρχικὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τέλους τοῦ XVIII αἰῶνος, ἡ ἀπλότης τῶν μορφῶν τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ εἰς μεγάλην ἔκτασιν νομηματικὴ τοῦ κράτους οἰκονομία (1) δὲν ἔδιδον σπουδαίαν ἐξέλιξιν εἰς τὸν ἄμεσον φόρον (2). Οὐχ ἦντο οἱ ἔμμεσοι φόροι, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ τελωνειακοῦ δασμοῦ, ἐτονοῦτο, ἀπ' ἧς μάλιστα τ' ἀπαγορευτικὰ συστήματα ἀντικαθίσταντο βαθμιαίως ὑπὸ προστατευτικῶν τοιούτων (3).

Ἐπὶ τὸ κράτος τῶν ἰδεῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ, συντελούντων βεβαίως καὶ ἐτέρων παραγόντων, ἡ οἰκονομία, ὡς γνωστόν, λαμβάνει ἰδιαίτερον μορφὴν, ἡ τάξις τῶν «αὐτονόμων παραγωγῶν» (4) σμικρύνεται εἰς σπουδαιότητα, κατακτῶσιν ἔδαφος οἱ «ἐπιχειρηματία» (5), λαμβάνουσι δέ, ἐν τῇ κατανομῇ τοῦ εἰσοδήματος, ἀδραῦ χαρακτηριστικὰ ὁ «τόκος» (6), τὸ «κέρδος» (7) καὶ ὁ «μισθὸς» (8). Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν φιλελευθέρων δογμάτων ἀνεπτύχθη ἡ πρώτη μορφή τοῦ καπιταλισμοῦ, συνεπαγοῦσα, εἰς τὰ κράτη ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ «μείζων ἐπιχειρήσις», τὴν γνωστὴν δυσανάλογον κατανομίην τῶν ἀγαθῶν (κεφαλαίου ἢ εἰσοδήματος).

(1) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 49.

(2) Εἶναι ἀληθές, ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἠνθῆσε καὶ ἡ φεουδαρχικὴ θεωρία περὶ τοῦ ἐνιαίου (ἀμέσου) φόρου ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' αὕτη πάντοτε ἐχαρκτηρίσθη ὡς οὐτοπικῇ.

(3) Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ Cromwell εἶχον εἰσαχθῆ ἐξ Ὁλλανδίας οἱ excises. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἀπαγορευτικοῦ εἰς τὸ προστατευτικὸν σύστημα συνεληροῦθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ XIX αἰῶνος ἐπὶ τοῦ Κάννινγκος καὶ τοῦ Huskisson.

(4) Τουτέστι τῶν προσώπων, ἅτινα ἐκμεταλλεύονται αὐτοπροσώπως τὰ ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἔργετα καὶ κινητὰ κεφάλαια (λ. χ. μικρῶν καλλιεργητῶν, μικροεπαγγελματιῶν, βιοτεχνῶν).

(5) Χρησιμοποιοῦντες καὶ τὴν ἐργασίαν ἄλλων, διαθέτοντες δ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κολοσσιαῖα κεφάλαια.

(6) Δηλ. τὰ εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου.

(7) Δηλ. ἡ ἀμοιβὴ τοῦ «ἐπιχειρηματίου».

(8) Δηλ. ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὸ καθεστὼς τοῦ «ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ» καὶ τῆς «αὐτομάτου λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς», τὸ εἰσοῦν τὴν ἀτομικότητα, τὴν «προσωπικότητα» τοῦ ἀτόμου, γεννᾶται ἀντιστοίχως ὑποχρέωσις, ἀνταποκρομένη εἰς τὴν προσωπικότητα ταύτην καὶ ἐνδεικνύουσα τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσωπικῶν οικονομικῶν δυνάμεων συμμετοχὴν εἰς τὰ κοινὰ βῆθη.

Ὁ ἄμεσος φόρος εὐρίσκει σοβαρώτατον, ὡς ἐκ τούτου, ἔρεισμα, ἢ δὲ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ προσανατολίξεται, σὺν τῷ χρόνῳ, πρὸς τὴν ιδέαν τῆς ἐπικρατίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῆς προοδευτικότητος τῶν ποσοστῶν, ὁ ἄμεσος φόρος καθίσταται καὶ παραγωγικὸς διὰ τὸ δημόσιον ταμεῖον τῶν χωρῶν, ἐνθα ὑπάρχει πλησμονὴ ὑψηλῶν εἰσοδημάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νεωτέρου καπιταλισμοῦ, τόσον ὑπὸ τὴν διεθνή αὐτοῦ μορφήν ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν ἐγχωρίαν τοιαύτην, ὡς καὶ ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς, τροποποιούσιν τὴν ἔναντι τοῦ φόρου θέσιν τῆς οἰκονομίας. Τὸ πρόγραμμα ἀμφοτέρων τούτων τείνει εἰς τὴν μονοπώλησιν τῆς παραγωγῆς.

Εἶναι προφανές, ὅτι ἢ ὑπὸ τοῦ κράτους μονοπώλησις ἐστένευσε τὰ ὄρια τοῦ ἄμεσου φόρου ἐπ' ὠφελείᾳ κρατικῶν ἐσόδων ἐτέρας μορφῆς (1).

Ἐν τῇ ἐτέρᾳ μορφῇ τῆς μονοπωλήσεως, ἐν τῷ καρτελλισμῷ, ἢ προσπάθειᾳ τῆς συμμαχούσης ὀργανωμένης ιδιωτικῆς παραγωγῆς τὰ ἐποτάξῃ τὴν ἀνοργάνωτον κατανάλωσιν οὐ μόνον μετέβαλε τὴν ἐσωτερικὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ εἰσοδήματος, ἀλλὰ καὶ ἐχάραξε νέας τάσεις φορολογίας.

Ἦν ἢ προβῶμεν εἰς μικρὰν τινα ἀνάλησιν τῆς ἀλόφειας ταύτης, θεωροῦμεν ἐπ' ἀνάγκης τὰ ὑπομνήσωμεν προόδους τινάς, συντελεσθεῖσας ἐν τῷ πεδίῳ τῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς ἐπιπτώσεως καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ φόρου. Ὡς γνωστόν, μία τῶν προσφιλῶν εἰς θεωρητικούς τινας διακρίσεων μεταξὺ ἄμεσου καὶ ἐμμέσου φόρου ἦτο καὶ ἡ δυνατότης περαιτέρω ἀνταποθίσεως αὐτῶν (2), τοῦ ἄμεσου φό-

(1) Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὴν μείωσιν ταύτην δὲν ἐκαρπώθη ἀκραίαν ὁ ἔμμεσος φόρος, οὐδ' αἱ λοιπαὶ μορφαὶ τῶν δημοσίων ἐσόδων, καθόσον τὸ πολυδάπανον τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων μειώνει τὰ περιθώρια κέρδους. Τμήμα τῶν δαπανῶν τούτων, ἰδίᾳ οἱ μισθοί, θ' ἀποτελέσωσιν εἰσοδήματα (ἢ αὔξησιν εἰσοδήματος) διαφόρων προσώπων ὑποκειμένων εἰς τὸν ἄμεσον φόρον. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη λειτουργία, ἀποτελοῦσα μᾶλλον τροποποίησιν τῆς λειτουργίας διανομῆς, πολὺ ὀλίγον ἐνισχύει τὸν ἄμεσον φόρον (ἐνεκα τῶν μικρῶν ποσοστῶν τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν μισθῶν κλπ.).

(2) Ἰδε κυρίως τὰς θεωρίας τῶν J. ST. MILL, H. RAU, AD. WAGNER, P. LEROY-BEAULIEU, κλπ., οἵτινες διέκρινον τοὺς φόρους εἰς

ρου χαρακτηριζομένου ὡς ἐπιπίπτοντος εἰς τὸν καταβάλλοντα αὐτὸν (1) — ἄρα μὴ ἀνταπωθουμένου περαιτέρω, τοῦ δ' ἐμμέσου φόρου ἐπιπίπτοντος οὐχὶ εἰς τὸν πληρωτὴν τοῦ φόρου ἀλλ' εἰς τὸν καταναλωτὴν τοῦ φορολογουμένου εἵδους — ἄρα ἀνταπωθουμένου περαιτέρω. Συστηματικαὶ ὅμως παρατηρήσεις (2) ἀπέδειξαν, κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν σχετικότητα τοῦ θεωρήματος τούτου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνελάοκειαν αὐτοῦ, δι' ἣν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου κριτήριον πρὸς διαχωρισμὸν τῶν φόρων εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους ἐγκατελείφθη.

Παραλλήλως πρὸς τὴν, ἐν τῇ περὶ ἀξίας θεωρίᾳ ὑποχώρησιν — ὀλικὴν ἢ σχετικὴν — τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ ἀξία ρυθμίζεται ἐκ τοῦ κόστους παραγωγῆς (3), ἀπώλλυεν ὁσαύτως ἔδαφος καὶ ἡ ἀντίληψις περὶ δυνατότητος ἀνταπωθήσεως τοῦ ἐμμέσου φόρου. Τφόντι, ἐὰν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς δὲν εἶναι ρυθμιστὴς τῆς ἀξίας, ὁ ἔμμεσος φόρος, προστιθέμενος τυχὸν ὑπὸ τοῦ καταβαλόντος αὐτὸν παραγωγοῦ (πωλητοῦ) εἰς τὸ κόστος τῶν προϊόντων του, δὲν θὰ ἠδύνατο ν' αὐξήσῃ τὰς τιμὰς καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀνταπωθῆθῃ εἰς τὸν καταναλωτὴν (ἀγοραστὴν).

Ἀντιθέτως, πλείστοι τῶν ἀμέσων φόρων δὲν βαρύνουσι τελικῶς τὸν καταβάλλοντα αὐτούς, ἀλλ' ἀνταπωθοῦνται περαιτέρω διὰ τῶν συναλλαγῶν. Τοῦτο ἐθεωρήθη εὐχερέστερον ἐπὶ τῶν πραγματικῶν ἀμέσων φόρων, ἀλλ' ὑπεστηρίχθη, ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ συνθετικοῦ φόρου καθίσταται δυνατὴ μερικὴ περαιτέρω ἀνταπόθησις.

Αἱ ἀνωτέρω ἀντιλήψεις συνεδέθησαν καὶ μὲ θεώρημα, ὅτι, κατ' ἀρχὴν, τὸν φόρον θὰ ὑποστῇ τελικῶς ὁ οἰκονομικῶς ἀσθενέστερος (4) (5).

μὴ ἀνταπωθουμένους (Tragsteuern) καὶ εἰς *ἀνταπωθουμένους* (Vorschussteuern).

(1) Tax payer tax bearer.

(2) Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἔρευνῶν ἀναφερομένῃ προχειρῶς τὰς ἐξῆς κλασικὰς τοιαύτας: M. PANTALEONI, *Teoria della traslazione dei tributi*, Roma, 1882. — E. R. A. SELIGMAN, *The shifting and incidence of taxation*, 4th ed., New York, 1921 (καὶ γαλλ. μετάφρ. 3ης ἐκδ., Paris, 1910). — O. Fr. v. MERING, *Die Steuerüberwälzung*, Jena, 1928.

(3) Ὡς γνωστόν, ἡ Σύγχρῃ τῆς Λογικῆς ὑπέθεξεν ἐκ τῶν σφοδροτάτων πολεμίων τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ ἀξία ἠρτῆται ἀπολύτως ἐκ τοῦ κόστους παραγωγῆς.

(4) Πρὸβλ. λεπτομερέστερον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀμέσον φορολογίαν, τὴν μελέτην ἡμῶν *L'impost*, σελ. 90-91, 93, 159-171, 212-3, 273 καὶ τὴν εἰς αὐτὰς σημειουμένην βιβλιογραφίαν.

(5) Περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἴσα ἰδίᾳ τὰς σκέψεις τοῦ G. JÉZE («ἐπὶ φόρων δεκτικῶν ἀνταπωθήσεως... ὁ οἰκονομικῶς ἰσχυρότερος θὰ ἐπαρρήσῃ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστέρου») καὶ τοῦ CH. LAUWEREYNS (ὅστις εὐρίσκει ὅτι ἡ λύσις τοῦ ζητήματος δίδεται κατὰ τὸ «δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου»).

Πάντως παραμένει ὡς πιθανωτέρα ἐκδοχή, ὅτι ὁ ἄμεσος φόρος ἀνταποθεῖται δυσχερέστερον τοῦ ἐμμέσου, διεσκεδάσθη ὁμοῦς ὁ φόρος, ὅτι ὀλόκληρον τὸ βάρος τῶν φόρων καταναλώσεως θὰ ἐπιπέσῃ εἰς τοὺς καταναλωτὰς ⁽¹⁾ ⁽²⁾.

Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν ἐξεταζομένην θέσιν τοῦ φόρου ἔναντι τοῦ καρτελλισμοῦ τυγχάνουσι παρατηρητέα τὰ ἑξῆς. Ἡ ἰσχυροτέρα θέσις τῶν μονοπωλητῶν ἔναντι τῆς καταναλώσεως ἐπιτρέπει αὐτοῖς, κατ' ἀρχήν, ν' ἀπολαύσωσιν ὅσον οἶάν τε εὐνοϊκώτερον τιμῶν ⁽³⁾. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ὅτι ὁ μονοπωλητὴς ἐρροθύμισε τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἴσταται ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπου θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἀνώτατον ὄριον κέρδους ⁽⁴⁾ καὶ ὅτι ἀπῆρθε τὴν ὑψηλότεραν τιμὴν, ἣν ὁ καταναλωτὴς συγκατατίθεται νὰ πληρώσῃ, τότε, φόρος ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τῆς παραγωγῆς δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ εἰς τὰς τιμὰς ⁽⁵⁾. Ὁ φόρος οὗτος θὰ βαρύνῃ τὸν μονοπωλητὴν, θὰ εἶναι ἀφάιρσις ἐκ τοῦ κέρδους αὐτοῦ ⁽⁶⁾.

Αἱ ἀνωτέρω σκέψεις, ὡς καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος ἀνωτέρα φοροδοτικὴ ἱκανότης τοῦ παραγωγοῦ νεωτέρας μορφῆς (cartel, trust, ἀνωνύμου ἐταιρείας κλπ.) ⁽⁷⁾, ἐπικουροῦντος πάντοτε καὶ πνεύματος ταμειευτικότητος, ἔδωκαν γένεσιν εἰς τοὺς προσφάτους γενικῆς μορφῆς φόρους καταναλώσεως. Οὗτοι, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς μέχρι τοῦδε εἰδικούς κατὰ προἰὸν τοιοῦτους, ἐπιβάλλονται, εἴτε εἰς τὰς πηγὰς παραγωγῆς εἴτε εἰς ἄλλα καίρια σημεία τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν, ὡς φόρος ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν. Εἰς τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν μεταπολεμικὴν

(1) Ἀντιζυφεῖται ἐν μέρει τὸ γνωστὸν — παλαιότερον — ἀπόφθεγμα τοῦ LASSALLE, ὅτι οἱ ἔμμεσοι φόροι εἶναι φόροι ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

(2) Ὡς καὶ ἀνωτ. ἐν σελ. 79 ἐλέχθη, ἡ φασιστικὴ ἰταλικὴ θεωρία, διωρισμένης ἀπόψεως τῆς ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς ιδέας, ὅτι οἱ φόροι ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων (μισθῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰδῶν καταναλώσεως) ἀνταποδοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐργοδότη.

(3) Ἐγγιζουσῶν τὸ ὄριον, πέραν τοῦ ὁποίου ἄρχεται καμπτομένη ἡ ὑπὸ τῆς καταναλώσεως ἀπορρόφησις τοῦ προϊόντος (ὅρα ἐκτενέστερον τὰς σκέψεις τῶν: SELIGMAN, op. cit., γαλλ. μετάφρ. σελ. 452—488· MERING, op. cit. σελ. 176—195· COMMITTEE [ON NATIONAL DEBT AND TAXATION op. cit. σελ. 106—119, 150—1, 156—169 καὶ 242).

(4) Τὸ «maximum monopoly revenue».

(5) Διότι ἄλλως θὰ καμφθῇ ἡ κατανάλωσις, ὅποτε θὰ μειωθῇ πάλιν τὸ κέρδος τοῦ μονοπωλητοῦ.

(6) Ἀφάιρσις ἐκ τοῦ τμήματος τῆς τιμῆς, ὅπερ, ὑπερβάλλον τὸ κόστος τοῦ ἐμπορεύματος, ἀποτελεῖ τὸ κέρδος τοῦ παραγωγοῦ.

(7) Ὅρα ἀνωτ. σελ. 44.

φορολογικὴν πολιτικὴν τῶν πλείστων κρατῶν ἢ εἰσαγωγή τοῦ νέου τούτου φόρου ἀποτελεῖ ἐν τῶν σημαντικωτάτων μέτρων, ἐμείωσε δὲ τὴν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναλογία τοῦ ἀμέσου φόρου.

Ἄλλὰ καὶ ἔτεροι συντελεσταί, ἀναγόμενοι εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς συνθέσεως τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς κατανομῆς αὐτοῦ, ἐπήνεγκαν μεταβολὰς εἰς τὰς συνθήκας ἐπιβολῆς τοῦ ἀμέσου φόρου, ἰδίᾳ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν κρίσιν. Αὐξήσις τῶν ἀκίνητοποιουμένων ἐγκαταστάσεων (ἢν ἀπαιτεῖ ἢ μείζον νεωτέρα παραγωγή), αὐξήσις τοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει στοιχείου τοῦ κινδύνου, ἀφρεγγυότης τῶν χρεωστῶν, σχετικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ χρησιμοποιουμένου προσωπικοῦ κ.λπ. (1), ἠῤῥησαν τὴν ἀνάγκην ἀποθεματικῶν καὶ τὰς σταθεροῦς δαπάνας τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιαύτη μεταβολὴ ἐπέδρασεν ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος καὶ τοῦ τρόπου ἐπιβολῆς τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἥτις, πεδίον εὐρείας χρησιμοποιήσεως τῆς ἐλευθέρου προσωπικῆς ἐκτιμῆσεως τῶν κρατικῶν ὀργάνων, τείνει νὰ ἐφαρμόζηται μετὰ πάσης δυνατῆς εὐρύτητος ἀντιλήψεων ἐν τῇ προσωπικῇ ταύτῃ ἐκτιμῆσει.

Ἐν συμπεράσματι, παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ ἄμεσος φόρος, ὡς ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν πολιτικῶν ὄρων, τῶν κοινωνικῶν ὄρων, τῶν ὄρων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῶν δημοσιονομικῶν ἀναγκῶν, διέγραψεν, ἀπὸ ἀτόφως σπουδαιότητός του ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι, καμπύλην. Τὸ ἕψηλόν σημεῖον τῆς καμπύλης ταύτης εὗρηται ἐν τῇ προσφάτῳ πολεμικῇ περιόδῳ. Ἐκτοτε ὁ ἄμεσος φόρος λαμβάνει τὴν κατιούσαν.

Αἱ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προσπάθειαι τῆς δημοσιονομικῆς πρακτικῆς.

Αἱ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ σκέψεις ἐπιβεβαιοῦνται καὶ ἐκ παρατηρήσεων ἐν τῇ πρακτικῶς ἀκολουθηθείσῃ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ.

Ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος πρέπει νὰ καταλάβῃ τὸ «κέντρον» τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ὑπῆρξεν, ἐν τῇ δημοσιονομικῇ πολιτικῇ, ἔμμονος, ἐθεωρήθη δ' ὡς ἡ χρυσῆ μέση λύσις μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐνιαίου (μοναδικοῦ) ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρου ὡς οὐτοπικοῦ. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἔτεινε—μὲ ἱκανοποιητικὰ μάλιστα ἀποτελέσματα—ἡ πολιτικὴ τῶν κυριωτέρων φορολογικῶν μεταρρυθμίσεων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ τέλους τοῦ παγ-

(1) Ὅσα ἐπὶ τούτων ἐκτενέστερον ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν *L'impôt*, σελ. 85—90, 143—3, 156—8, 208—11.

κοσμίῳ πολέμῳ, ἦτοι ἐν Γερμανίᾳ (1), ἐν Ἀγγλίᾳ (2), ἐν Γαλλίᾳ (3), ἐν ταῖς Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς (4), ἐν Ἰταλίᾳ (5) κλπ.

Τινὲς μάλιστα τῶν μεταρρυθμιστῶν (6) ἠθέλον ἔτι θαρραλεωτέρως τὴν μεταρρύθμισιν (7) πρὸς σκοποὺς τείνοντας εἰς σοσιαλισμόν. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἡ πολεμικὴ καὶ ἡ τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν ἐτῶν δημοσία οἰκονομία ἔτεινεν εἰς σοβαρωτάτην ἐνίσχυσιν τῶν ἀμέσων φόρων (8).

Ἡ πραγματοποίησις ὅμως τῆς ἰδέας τοῦ ἀμέσου φόρου ὡς σπονδυλικῆς στήλης τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι ἐφικτὴ εἰς ὅλα τὰ κράτη. Οἱ πολιτικοί, οἱ κοινωνικοὶ καὶ—ἰδίᾳ—οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι (9),

(1) Von Miquel, 1891—1893.

(2) Ὑπὸ τοῦ LLOYD GEORGE. Προκειμένου περὶ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, οὗτος ἐν *Budget speech* εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, τῆς 29ης Ἀπριλίου 1909, ἔλεγεν : «Ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος, ὅστις ἀρχικῶς δὲν ἦτο ἡ προσωρινὸν πείραμα, ἀποτελεῖ σήμερον τὸ κέρρον σημεῖον καὶ τὴν ἀγκυρὰν σωτηρίας τοῦ ἀγγλικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος».

Ὁ H. DORN, op. cit., παρατηρεῖ—ὅτι, ἀπὸ δεκαετηρίδων, ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἔγκειται εἰς ἐπιβάρυνσιν τῶν ἔχουσῶν τὴν ἰδιοκτησίαν τάξεων, δι' ἀμέσου φορολογίας ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐπὶ τῆς συγκεντρώσεως περιουσίας (κληρονομία), συγχρόνως δ' εἰς ἐλάφρυνσιν τῆς ἀπαραιτήτου πρὸς τὸ ζῆν καταναλώσεως τῶν εὐρειῶν μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ.

Λεπτομερεῖας τινὰς ἐπίσης ἴδε ἐν Α. ΣΜΗΤΑΡΟΥΝΗ, Ἱστορία τοῦ φόρου εἰσοδήματος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν «Φορολογικῇ Ἐπιθεωρήσει» 1932, ὡς καὶ τινὰς ἐκεῖ παρατιθεμένας γνώμας τοῦ Baron COLWYN'S COMMITTEE μελετήσαντος τὸν φόρον τοῦτον κατὰ τὸ 1920.

(3) Ὑπὸ τοῦ J. Caillaux, κλπ. 1907-1914.

(4) 1913 καὶ ἐφεξῆς βαθμιαίως, μετὰ τὰς μεθοδικὰς, ἐπιμόνους καὶ ἐπιστημονικὰς συνηγορίας τοῦ Seligman.

(5) Πρόγραμμα τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν πρὸ τοῦ φασισμοῦ Κυβερνήσεων, ἰδίᾳ Giolitti. Ἡ ἀναλογία τοῦ ἐσόδου ἐξ ἀμέσων φόρων (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ φόρου κληρονομιῶν) ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐκ φορολογίας ἐσόδων, ἦτις τῷ 1913-14 ἦτο 31 ο)ο, ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1921-22 εἰς 40 ο)ο.

(6) Ἐν Γερμανίᾳ ὁ ERZBERGER, τῷ 1919. Οὗτος ἐθέσπει, ὅτι ἡ φορολογία ἔπρεπε νὰ εἶναι μέσον πρὸς ἠθικοποίησιν καὶ πρὸς σοσιαλισμόν. Περὶ *Reden zur Neuordnung des deutschen Finanzwesens*, Berlin 1919, σελ. 5, 18, 19, 51 καὶ 63.

(7) Ἐξ ἧται οὗτος ὡς ἀναλογίαν τῶν φόρων, τῶν μὲν ἀμέσων (ἰδιοκτησίας) εἰς 75 ο)ο (τοῦ ὅλου τῶν βαρῶν), τῶν δ' ἐμμέσων φόρων εἰς 25 ο)ο, op. cit., σελ. 131 καὶ 111, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ ὄφειλε νὰ ἐπιφέρει «ἀποκλίματα ἰσχυρῶς ἀντιπλουτοκρατικά».

(8) Ὅσα λεπτομερεῖας τινὰς εἰς W. KOCH, *Wirtschaftsentwicklung und Steuerpolitik im faschistischen Italien*, ἐν «Finanzarchiv», N. F., 1934, Bd 2, Heft 3, σελ. 448.

(9) Ἐπιχειρήσις μικρὰ ἢ μέση ἢ μεγάλη—συνεργασία εὐρεῖα (trusts, cartels

οἷς ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν, δὲν εἶναι πανταχοῦ οἱ αὐτοί. Ἐπὶ πλεόν, πλὴν τῶν γενικῶν διὰ τὴν παραγωγικότητα τοῦ φόρου προϋποθέσεων (πλοῦτος ἐθνικῆς οἰκονομίας, συγκέντρωσις μεγάλων περιουσιῶν καὶ εἰσοδημάτων κλπ.) (1) καὶ στοιχείων, ἅτινα θὰ τροφοδοτήσωσι τὸν ἄμεσον φόρον, ἀπαιτεῖται καὶ ἀνεπτυγμένη περὶ τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος ἀντίληψις παρὰ τῷ πολίτῃ, ὡς καὶ Διοικήσις ἀορίτως ὀργανωμένη ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ κράτος τοῦ νόμου.

Βαθμιαία πρόσφατος ὑποχώρησις τῆς πολιτικῆς ταύτης.

Αἱ κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτὸν παρατηρηθεῖσα ὑπερβολαί, ἐκδηλωθεῖσα ὄχι μόνον διὰ συνεχοῦς ἀξίωσης τῶν ποσοστῶν τῆς φορολογίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν βαρυτάτων ἐκτάκτων «πολεμικῶν» ἀμέσων φόρων, κατέδειξαν, ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιβάρυνσις ἐξ ἀμέσων φόρων, ἄνευ μάλιστα ἀντιστοίχου μειώσεως τοῦ ἐκ τῶν ἐμμέσων τοιούτων βάρους, ἤγεν εἰς κατάθλιψιν τῆς παραγωγῆς, παρεμπόδισιν τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἐν γένει ὄξυνσιν τῆς κρίσεως.

Ἐπὶ τῆς μεταπολεμικῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἐνίων κρατῶν θὰ δώσωμεν ἐν τῷ παραρτήματι τῆς παρούσης λεπτομερῆ περιγραφὴν. Οὐχ ἥττον θὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα πληροφορίας τινὰς ἐν ἀδραϊς γραμμαῖς.

Πρώτη ἡ *Ἰταλία* μετ' τὸ σύνθημα «ἐναντίον τῆς δημαγωγικῆς δημοσίας οἰκονομίας» (2), ἔλαβεν, ἀπὸ τοῦ 1923, μέτρα μειώσεως τῶν ἀμέσων φόρων (3), ἀποβάλλουσα συγχρόνως τὰς πολεμικὰς παραφραδας.

Ἐν *Γαλλίᾳ*, μετὰ τὴν φορολογικὴν ὑπερέντασιν τοῦ προγράμματος τοῦ Poinecaré (1926), καὶ τὰ θανασιὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα, ἔρχεται, ἀπὸ τοῦ 1928, βαθμιαίως μείωσις τῶν φόρων, ἐν οἷς καὶ τῶν ἀμέσων. Ἐπι περαιτέρω μείωσις προτείνεται, μετ' ἄλλων τινῶν διαρρυθμίσεων, ἤδη ὑπὸ τοῦ Germain—Martin (4) (4a).

κλπ.) ἡ στενή—διευθυνομένη ἢ ἡμελεγχόμενη οἰκονομία συνυπάρχουσα μετ' τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμόν—χώρα βιομηχανικῆ ἢ γεωργικῆ κλπ.

(1) Ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἐκάστου ἀναλυτικοῦ καὶ τοῦ συνθετικοῦ φόρου, ἀλλ' ἰδίᾳ εἰς σελ. 353 καὶ ἐπομ., ἐξηγουμένῃ ἀναλυτικώτερον τὰς προϋποθέσεις ἐπιτυχίας τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος.

(2) «*Contra la finanza demagogica*».

(3) Ο Α. DE' STEFANI, *Il Paese e lo Stato*, Milano, 1930 σελ. 60 καὶ ἐπομ., τονίζει, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἀπέκοψεν ἐκ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τὰ μέτρα, τὰ ὀφειλόμενα εἰς «δημαγωγικὰς τάσεις».

(4) Τὰ μέτρα ταῦτα ἴδε ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 267.

(4a) Ὅρα λεπτομερῶς τὰς μείωσεις ταύτας ἐν GERMAIN—MARTIN,

Ἐν Ἀγγλίᾳ, το πρόγραμμα τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἤδη συντηρητικοῦ κόμματος ὑπῆρξεν ἡ τόνωσις τῶν φόρων καταναλώσεως καὶ ἰδίᾳ ἡ εἰσαγωγή προστατευτικοῦ δασμολογίου (1) (2). Οὐχ ἤττον, οἱ ἄμειστοι

Sommeis-nous sur la bonne route?, op. cit. σελ. 46 καὶ ἔπομ. Αἱ ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1930 μειώσεις, κατὰ κατηγορίας φόρων, εἶναι αἱ ἑξῆς (σελ. 57):

α') Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Ἐκατομύρια Φράγκα	
Ἄμειστοι φόροι.....	1.035.—	
Τέλη (enregistrement et timbre) ἐξαιρέσει τῶν κινή- τῶν ἀξιῶν.....	348.—	
Κινητὰ ἀξία.....	1.522.5	
Ἄμειστοι φόροι.....	2.131.—	5.036.5
β') Προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἀυτονόμου Ταμείου		
Ἀποσβέσεως (1ημοσίου Χρέους)		
Τέλος πρώτης μεταβιβάσεως.....	380.—	
Κληρονομικὰ τέλη.....	460.—	840.—
Γενικὸν σύνολον μειώσεων.....		5.876.5

(1a) GERMAIN-MARTIN, op. cit., σελ. 172 καὶ ἐφεξῆς. Τὸ πρόγραμμά τοῦ περιλαμβάνει τὴν «ἀποποίησην (τοῦ φορολογικοῦ συστήματος), ἀναγκαίαν τόσον διὰ τοὺς φορολογουμένους, ὅσον καὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Διοίκησιν τὸν περιορισμὸν τῶν ἀπαιτητῶν ὀλικῶν ἢ μερικῶν, ὡς καὶ τῶν εἰδικῶν συστημάτων (τῶν διεπόντων τὴν φορολογίαν ὠρισμένων ἐπιχειρήσεων), ἅτινα ἐπολλαπλασιάσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὴν μείωσιν τῶν ποσοστῶν (καὶ τῶν τιμολογίων), ἅτινα ἀλληλοδιαδόχως ἤχθησαν εἰς ἐπίπεδα τόσον ὑψηλά, ὥστε ν' ἀντιτάσσονται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φορολογητέας ὕλης καὶ νὰ προκαλοῦσι μείωσιν τοῦ προϊόντος· τέλος τὴν καταστολὴν τοῦ δόλου διὰ μεθόδων, αἰτινες, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαστικαί, θὰ εἶναι ἐν τούτοις ἀποτελεσματικαί».

(1) Ἡ γνωστὴ μεταστροφὴ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Μ. Βρετανίας, ἣτις ἐγκατέλειπε σχεδὸν τὴν πατροπαράδοτον ἀρχὴν τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου (free trade), διὰ ν' ἀποσπῆ τὸν προστατευτισμὸν (protectionism) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ «ἐπικρατικοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου (empire free trade)», ἔσχεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς συνθέσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων.

(2) Παραθέτομεν τὸ κάτωθι περιεκτικὸν χωρίον τοῦ H. DORN, *Finanzsysteme etc.*, op. cit., σελ. 36: «Οἱ φόροι καταναλώσεως καὶ οἱ δασμοὶ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, τοῦ ζύθου, τῶν οἶνοπνευματωδῶν καὶ τοῦ οἴνου εἶναι ὑψηλοί, ἡ δὲ ἀπόδοσις τῶν ἱκανοποιητικῆ. Οἱ φόροι καταναλώσεως ἀποφέρουσι ἐν ὅλῳ διὰ τὸ 1932 £ 174.5 ἑκατ. Γενικὴ φορολογία τοῦ κύκλου ἐργασιῶν ἐλλείπει. Μέχρι τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως MacDonald, οἱ δασμοὶ ἦσαν τελείως ταμειυτικοί. Μερικὸν προστατευτικοὶ δασμοὶ εἰσῆχθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1925]28 ὑπὸ συντηρητικῆς κυβερνήσεως. Μόλις τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τοῦ Chamberlain πραγματοποιεῖ τὴν θεμελιώδη μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου εἰς τὸ προστατευτικὸν δασμολογίον, με ἰσχυρὰν ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ὑπόθεσεως τῶν δασμῶν θεμε-

φόροι (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ φόρου κληρονομιῶν), παρὰ τὴν μείωσιν τῆς παλαιότερας ἀναλογίας τῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων, ὀφειλομένην, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὴν σοβαρὰν πτώσιν τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, διατηροῦσι τὴν θέσιν τῶν ὡς «κέντρου» τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἀκολουθουμένης οὕτως ἀκόμη τῆς παλαιᾶς δημοσιονομικῆς ἐν τῇ χώρα ταύτῃ πολιτικῆς (1). Μετὰ τὰς αὐξήσεις τῶν ποσοστῶν τοῦ φόρου εἰσοδήματος ὑπὸ τοῦ Snowden (2), ὁ Neville Chamberlain εἰσηγγέται τὴν ἀπὸ τοῦ 1934 ἐκ νέου μείωσιν αὐτοῦ (3). Εἶναι ὡσαύτως ἄξιον ἰδιαίτερας ἐξάρσεως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν υἱοθέτησε τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν, ὃν, ὡς εἶδομεν, τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν εἰσήγαγον ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν (4).

Ἐν Γερμανίᾳ, τὸ τελευταίως ἐφαρμοζόμενον πρόγραμμα τοῦ Reinhardt (5) περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἔχει τά-

λιωσιν τῆς δημοσιονομικῆς ἐξυγιάνσεως. Εἰς τὸ Financial Statement τοῦ 1932—33 ἡ κυβέρνησις ἀναφέρει, ὅτι, ἐπὶ συνόλου ἐσόδων ἐκ δασμῶν £ 174.5 ἐκ., τὰ 33 περίπου ἐκατ. £ προσέχονται ἐκ νέων εἰσαγωγικῶν δασμῶν*.

(1) Ἡ ἀναλογία τῶν ἀμέσων φόρων κατὰ τὸ 1933—34 ἦτο 53 ο/ο τοῦ ὅλου τῶν ἐκ φορολογίας ἐσόδων. Πρβλ. *Les finances publiques de l'Angleterre, Discours de Mr NEVILLE CHAMBERLAIN, Chancelier de l'Echiquier, à la Chambre des Communes, le 17 avril 1934*, ἐν «Revue de Sc. et de Législ. financière», Paris, avril—mai—juin 1934, σελ. 271 καὶ ἐπομ., ἰδίᾳ σελ. 276—7.

(2) Ἡ αὐξήσις ἐγένετο τῷ 1931. Ὅρα τὴν εἰσήγησιν τοῦ Neville Chamberlain, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 294. Τὰ 70 ο/ο τῶν αὐξήσεων τῆς φορολογίας SNOWDEN ἦσαν εἰς τὸν φόρον εἰσοδήματος. Ὁ Snowden εἰς ἀρχῶν του (Δεκέμβριος 1933) ἐπάγεται : «Οἱ φορολογούμενοι τοῦ φόρου εἰσοδήματος, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἔφεραν τὴν μεγαλύτεραν συμβολὴν εἰς τὴν λύσιν τῆς ἐθνικῆς κρίσεως τῷ 1931».

(3) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 294. Ἡ μείωσις εἶναι 6 πεν. κατὰ £, ἐθεωρήθη δ' ἔτι μᾶλλον ἐπιβεβλημένη ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μετὰ τὴν μετατροπὴν τῶν δημοσίων δανείων, οἱ φορολογούμενοι, ἀπὸ τοῦ 1931, ὑπέστησαν σοβαρὰν μείωσιν τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν.

(4) Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ πολιτικὴ ἀπέβλεπεν, οὐχὶ τόσον εἰς τὴν ἐπιβύρυσιν τῆς καταναλώσεως, ὅσον εἰς τὴν χώρασιν προστατευτικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν δημιουργίαν στενωτέρων οἰκονομικῶν δεσμῶν ἐντὸς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ δὴ ἐπικέντρως πρὸς τὴν μητρόπολιν. Εἰς ἐφαρμογὴν δὲ τοιοῦτου προγράμματος ἐπίσης ἔτεινον αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς αὐτοκρατορικῆς διασκεψέως τῆς Ottawa (ὄρα περιοδ. κὸν «Economist» τῆς 27ης αὐγούστου 1932 σελ. 379 καὶ ἐπομ.)

(5) F. REINHARDT, *Die neuen Steuergesetze*, Berlin, 1934, ἐν προλόγῳ καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 3 καὶ ἐπομ.

σεις άπομακρύνσεως από τής ιδέας του άμέσου φόρου ως κέντρου του όλου συστήματος.

‘Ο ‘Υφυπουργός των Οικονομικών τής Γερμανίας F. Reinhardt έπεξηγεί, ότι ή έθνικοσοσιαλιστική Γερμανία εφαρμόζει βαθμιαίως πρόγραμμα φορολογικής πολιτικής, στηριζόμενον εις τās άκολουθούς άρχάς (‘):

I. Χορήγησιν φορολογικών άπαλλαγών προς τόν σκοπόν α) ύψώσεως τής ζητήσεως έμπορευμάτων και ύπηρεσιών, β) έλαττώσεως τής άνεργίας, γ) αύξήσεως των συναλλαγών, του εισοδήματος και τής καταναλώσεως και δ) έλαττώσεως των δημοσίων δαπανών εξ άνεργίας.

II. Γενικήν έλάττωσιν ή κατάργησιν φόρων, έφόσον αυτά έξυπηρετούσι τήν ύψωσιν τής ζητήσεως έμπορευμάτων και ύπηρεσιών.

III. ‘Ανασύναξιν των φόρων επί βάσεων πολιτικής αύξήσεως του πληθυσμού, ούτως ώστε οί πολύτεκνοι ηλίτται να έλαφρυνθώσιν,

(1) Τα μέτρα ταύτα, άτινα αναπτύσσουεν έν εκτίσει έν τω Παραρτήματι τής παρούσης, είναι τά εξής (Προβλ. F. REINHARDT op. cit. σελ. 5 και έφεξής και INSTITUT FÜR KONJUNKTURFORSCHUNG, Heft 3, der Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung, 1934, σελ. 213 και έφεξής).

Φορολογικά έκπτώσεις και άπαλλαγαι προς ενίσχυσιν τής έθνικής οικονομίας.

Τό έν εφαρμογή πρόγραμμα περιλαμβάνει :

1) ‘Απαλλαγήν από τής φορολογίας ατοικινητών. 2) ‘Απαλλαγήν των νέων βιομηχανικών και γεωργικών εγκαταστάσεων. 3) Φορολογικάς έκπτώσεις διά χρησιμοποιουμένας ύπηρεσίας. 4) Οικονομικά μέτρα προς ενίσχυσιν τής τελείσεως γάμων. 5) Φορολογικάς έκπτώσεις διά συντήρησιν και συμπλήρωσιν άκινήτων έπιχειρήσεως. 6) Φορολογικάς, όλικάς ή μερικάς, άπαλλαγάς έπιχειρήσεων προς ανάπτυξιν νέων μεθόδων κατασκευής ή προς δημιουργίαν νέου είδους προϊόντων. 7) Φορολογικήν άπαλλαγήν νεοδητών μικροκατοικιών και ιδιοχρησιμοποιουμένων κατοικιών. 8) Μείωσιν του φόρου κύκλου εργασιών επί τής γεωργίας. 9) Μείωσιν του κτηματικού φόρου επί τής γεωργίας. 10) Μείωσιν του κτηματικού φόρου επί παλαιότερων νεοδητών οικοδομών. 11) Φορολογικάς έκπτώσεις δι’ άστικώς άντιαεροπορικάς εγκαταστάσεις. 12) Φορολογικάς έκπτώσεις δι’ άστικάς ύγειονομικάς εγκαταστάσεις. 13) ‘Αφαισιν όφειλης παλαιών φόρων χρησιμοποηθησομένων προς άντιμετώπισιν τής άνεργίας. 14) Μείωσιν τής εισφοράς προς συνδρομήν των άνέργων. 15) Φορολογικάς μειώσεις διά συντήρησιν και συμπλήρωσιν οικοδομών. 16) Αύξησιν των έκπτώσεων προς άπόσβεσιν των βραχυβίων άντικειμένων τής έπιχειρήσεως. 17) Μείωσιν του φόρου κύκλου εργασιών επί του έσωτερικού χονδρικού έμπορίου. 18) Διάφορα μέτρα ήσσονος σημασίας.

‘Ανασύναξις των φόρων επί άρχων πολιτικής αύξήσεως του πληθυσμού.

‘Η νέα αύτη κατεύθυνσις, III άρχή του προγράμματος, πραγματοποιείται βαθμιαίως. Μέχρι τοδδε έλήφθησαν τιαύτα μέτρα εις τās εξής φορολογίας.

19) ‘Εν τή εισφορά διά τήν συνδρομήν προς τοίς άνέργους. 20) ‘Εν τή φο-

εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ μέτρον V, εἴτε διὰ μεταθέσεως τοῦ βάρους ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ τῶν ἀτέκνων, εἴτε δι' ἄλλων μέτρων.

IV. Ἀνασύνταξιν τῶν φόρων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξάρσεως τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς προσωπικῆς εὐθύνης ἐν τῇ οἰκονομίᾳ καὶ

ρολογία τοῦ εἰσοδήματος (Δι' αὐτὴν ἀποκοπὴν ἐκπτώσεις ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος ὑπόθησαν. Δι' λόγῳ τέκνων ἐκπτώσεις ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος ὑπόθησαν. Ἠδῆθη ἢ προσαύξεις ἐπιβαρύνσεως τῶν ἀγίων καὶ ἀτέκνων ἐγγάμων. Ὁρισθῆναι ἐνιαία συζητηζή φορολογία). 21) Ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν δημοτῶν. 22) Ἐν τῇ φορολογίᾳ τῆς περιουσίας. 23) Ἐν τῇ φορολογίᾳ κληρονομῶν.

Ἡ πολιτικὴ εὐνοίας τῆς ἀδείξεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀκολουθεῖται ἐντονώτατα ἰδίᾳ ἐν τῇ φορολογίᾳ τοῦ εἰσοδήματος.

Ἐκ τοῦ πίνακος ἐπιβαρύνσεως τοῦ οἰκείου φορολογικοῦ νόμου (Anlage 1, C. Einkommensteuertabelle), σταχυολογούμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα.

Εἰσόδημα	Ποσὸν φόρου ἐπὶ :							Δι' ἑκάστον περιεχόμενον τέκνον ὁ φόρος τῆς στήλης 8 μειοῦται κατὰ
	Ἀγίου	Ἐγγάμων ἀτέκνων	Φορολογουμένου, εἰς ὃν χορηγεῖται ἐκπτώσις διὰ τέκνα					
			1 τέκνον	2 τέκνα	3 τέκνα	4 τέκνα	5 τέκνα	
Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα	Μάρκα
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
2.400	304	148	112	81	38	—	—	—
3.000	420	215	164	120	78	29	—	—
3.600	563	294	215	159	104	55	—	—
4.800	794	438	324	237	158	79	16	16
6.000	1.024	640	505	376	234	123	21	21
8.000	1.744	1.090	940	760	424	260	120	120
12.000	2.560	1.600	1.420	1.210	820	616	448	168
18.000	4.544	2.840	2.620	2.356	1.816	1.564	1.312	222
24.000	7.168	4.480	4.180	3.828	3.152	2.796	2.488	308
50.000	21.568	13.480	13.130	12.710	11.800	11.310	10.820	490
75.000	37.500	23.480	23.080	22.600	21.560	21.000	20.440	560
100.000	50.000	33.480	33.080	32.600	31.560	31.000	30.440	660
120.000 } καὶ ἄνω }	50%	40% τοῦ εἰσοδήματος						
	τοῦ εἰσοδήματος							

Ἐπὶ εἰσοδημάτων ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν (ἄρα Anlage 2, D. Lohnsteuertabelle), ἡ φορολογία εἶναι κατὰ τι ἐλαφροτέρα.

Ν. Γενικήν ἐλάττωσιν ἢ κατάργησιν φόρων, ἐφόσον αὐτὴ θ' ἀνταποκρίνηται εἰς μείωσιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν.

Εἰς τὰ Βαλκανικὰ κράτη ἡ ἰδέα τοῦ ἀμέσου φόρου ὡς «κέντρου» (1)

Ἀνασένταξιν τῶν φόρων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑψώσεως τῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς προσωπικῆς ἐκθύνης ἐν τῇ οἰκονομίᾳ.

Ἡ νέα νομοθεσία περιλαμβάνει :

24) Φορολογικὰς διευκολύνσεις καὶ ἐλαττώσεις ἐπὶ μετατροπῆς ἢ διαλύσεως ἀνονήμων ἑταιρειῶν. 25) Καθορισμὸν ἐλαχίστου ὁρίου φορολογίας περιουσίας διὰ τὰς ἑταιρείας κεφαλαίων. 27) Ἀπαλλαγὴν τῶν προσωπικῶν ἑταιρειῶν ἀπὸ τοῦ φόρου κυκλοφορίας κεφαλαίων.

Γενικὴ ἐλάττωσις ἢ κατάργησις φόρων. Ἀπλοποιήσις τοῦ φορολογικοῦ δικαίου. Ἀπλοποιήσις καὶ ἐλάφρυνσις τῆς διοικήσεως.

Ἔνια τῶν προαναφερθέντων μέτρων, ὡς καὶ ἕτερα εἰδικὰ μέτρα, τείνουσιν εἰς τοὺς σκοποὺς τούτους.

Οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταφρονθμίσεως καὶ ἐπιδράσει αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ὁ Reinhardt, παραθέτων καὶ διάφορα στοιχεῖα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γνομῶν του παρατηρεῖ (op. cit., σελ. 12) τὰ ἑξῆς :

«Ἀπδείχθη, ὅτι ἦσαν ὁρθαὶ αἱ ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν θεωρίαι, ἐξ

• ὧν καθωδηγήθη ἢ κυβερνήσει κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὄλων τούτων τῶν μέτρων.

• Ἡ ἀνεργία ὑπεχώρησε σοβαρώτατα, αἱ δημοσιονομικαὶ διαπύλαι διὰ τὴν ἀνεργίαν ἐμειώθησαν, ἢ δ' ἀπόδοσις τῶν φόρων κινεῖται ἀδιακόπως πρὸς τὰ ἄνω.

• Τὰ ἔσοδα ἐκ φόρων, δασμῶν καὶ τελῶν παρουσιάζουσι τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα :

• Ἀπόδοσις οἴκων. ἔτους 1929 9.171,4 ἑκατ. μάρκα

• » » » 1930 9.024,9 » »

• » » » 1931 7.786,9 » »

• » » » 1932 6.646,8 » »

• » » » 1933 6.844,8 » »

• Προϋπολογιζόμενα » 1934 8.000.- » »

(1) Τὸ θέμα τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ὡς «κέντρου» τοῦ συστήματος ἤλθεν ἐσχάτως ἐπὶ τάπητος καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ φιλολογίᾳ. Ἴδε συνθετικὴν ἔρευναν ἐν Α. LAMPÉ, *Reine Theorie der Finanzreform*, ἐν «Finanzarchiv», Ν. F., 2 Bd, Heft 2 (1934) σελ. 218 καὶ ἑπομ., ὡς καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς κρίσεις (Finanzarchiv, Ν. F., 2 Bd Heft 3) τῶν R. FRICKE, *Die Problematik der direkten Einkommensbesteuerung* etc. op. cit. καὶ O. PFLIEDERER, *Steuersystem und volkswirtschaftlicher Kreislauf*.

Ὁ LAMPÉ, προοικονομίζων τὴν δημοσιονομικὴν μεταρρυθμίσιν ὡς προσεχῆ καὶ ἀναπόφευκτον, ὁποστηρίζει : ὅτι ὁ ἀμέσος φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος θὰ καταστῇ ἐκ νέου ἡ σπονδυλικὴ στήλη ἐνὸς ἀγαμφιλέκτου ἐπιστημονικῶς καὶ δικαίου κοινωνικῶς φορολογικοῦ συστήματος ὅτι διὰ βελτιώσεως τῶν διοικητικῶν μεθόδων ἢ φορολογικῆ διαφυγῆς θὰ περιορισθῇ ὅτι ἡ εὐπάθεια τοῦ φόρου τούτου εἶναι μὲν ταμειυτικὸν ἐλάττωμα, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐν ταυτῇ καὶ πλεονέκτημα, καθόσον ἡ ἐλαστικότης του παρέχει ἰκανότητα προσαρμογῆς πρὸς τὴν

τοῦ συστήματος δὲν δύναται νὰ ἔξῃ ἐφαρμογὴν, ἕνεκα τῆς κυριαρχούσης μικρᾶς οἰκονομίας καὶ δὴ τῆς γεωργικῆς.

ἐκάστοτε μεταβαλλομένην οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ ἀτόμου· καὶ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι ἀκατάλληλοι νὰ ὑπηρετήσωσιν ἱκανοποιητικῶς τὸν, εἰς τὸν φόρον εἰσοδήματος προσιδιάζοντα, συμπληρωματικὸν καὶ ἐπανορθωτικὸν σκοπὸν.

Ὁ FRICKE ἀντιπαράτρηει: ὅτι ἡ ἐκάστοτε πνευματικὴ, νομικὴ καὶ ὑλικὴ σύστασις τῆς οἰκονομίας ἐπιδρᾷ ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς προκρίτεας μορφῆς τοῦ φόρου· ὅτι ἡ ἐπιφανειακῶς εἰς τεχνικὴν ἀνεπάρκειαν ἀποδιδομένη ἀποτυχία τοῦ φόρου εἰσοδήματος εἶναι ἀπόρροια βαθυτέρων αἰτίων· ὅτι συνελεῖα τῶν βαθειῶν μεταβολῶν τῶν πνευματικῶν, τεχνικῶν καὶ νομικῶν βάσεων τῆς οἰκονομίας, εἰς τὰ νεότερα ἐκβιομηχανισμένα κράτη — ἰδίᾳ τὴν Γερμανίαν — καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀμφισβητήσιμον κατὰ πόσον ὁ φόρος εἰσοδήματος εἶναι ἱκανὸς ν' ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον φορολογικοῦ συστήματος δημοσίου δικαίου· ὅτι τέλος, ὁ φόρος οὗτος, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἀνήκει εἰς τὴν ἐννοιολογικὴν ἰδεολογίαν τοῦ θνήσκοντος φιλελευθερισμοῦ (λιμπεραλισμοῦ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΜΕΣΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΝ

Ι. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

¹ Αλλαζού (¹), ήρευνήσαμεν λεπτομερῶς, ἐν ἀντιπροβολῇ πρὸς τὴν ἄμεσον φορολογίαν, τὰ τῆς δημογραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς συνθέσεως τῆς Ἑλλάδος.

² Ἡ χώρα ἡμῶν ἔχει μεγίστην ἀναλογίαν ἄγροικοῦ πληθυσμοῦ (²), μικροεπαγγελματιῶν (³) καὶ μισθίωνων (ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν) (⁴). Κατὰ συνέπειαν, τὸ μέγιστον τμήμα τῶν κατοίκων ἀποτελεῖται ἐκ χειροβιῶτων καὶ προσώπων ἐχόντων γλίσχα μέσα (⁵).

³ Ἀλλὰ καὶ ἡ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἔρευνα τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων ἐμφανίζει τὰ μικρὰ εἰσοδήματα ὡς τὰ πολυαριθμότερα (⁶). Τὰ 89% τῶν οἰκοδομῶν ἔχουσιν ἐτήσιον ἀκαθάριστον εἰσόδημα κάτω τῶν

(1) Ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν *L'impôt sur le revenu en Grèce*, εἰς τὰ οἰκεία δι' ἐκάστην κατηγορίαν εἰσοδήματος κεφάλαια, ὡς καὶ εἰς τὰς σελ. 349—351.

(2) Τῷ 1907 67%, τῷ 1920 64%, τῷ 1928 58%. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀντιπροσωπεύων 750.000—800.000 οἰκογενείας (ἴδε τὴν αὐτὴν μελέτην σελ. 65—67, 84—85, 109).

(3) Ὅρα τοὺς πίνακας ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ σελ. 204—207. Οἱ μικροὶ ἐπαγγελματίαι, τῷ 1931, ὑπερέβαινον τοὺς 300.000.

(4) Ὅρα τὴν αὐτὴν μελέτην σελ. 226—7. Οὗτοι κατὰ τὴν γενικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, ἀνήρχοντο εἰς:

ὑπαλλήλους	164.825
ἐργάτας	669.219
αὐτόνομους ἐργάτας . .	610.122

1.444.166 (ἴδε αὐτόθι ἀνάλυσιν).

(5) Τροφόντι, τὸ ἄθροισμα τῶν εἰς τὰς 3 ὡς ἄνω κατηγορίας ἀσχολουμένων ὑπερβαίνει τὰ 2.500.000 ἀτόμων. Καὶ ἂν ἔτι λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐνίοτε διπλὴν ιδιότητα τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου, ὡς καὶ τὰς συγγνωστάς ἀνακριβείας τῶν ἀπογραφῶν καὶ τῶν φορολογικῶν στατιστικῶν, παραμένει πάντοτε ἀνῆλκτος ἢ ἐπιπίπτει πρὸς τῆς μεγίστης ἀναλογίας τῶν ἐχόντων γλίσχα μέσα κατοίκων.

(6) Ἴδε προμνησθεῖσαν μελέτην, εἰς σελίδας: διὰ τὴν κατηγορίαν Α 57—8· τὴν Δ 204—8, 221· τὴν ΣΤ 227· τὴν Ζ 231· τὸν συνθετικὸν 261, 294—9 καὶ γενικῶς 347.

10.000 δραχμῶν, αντιπροσωπεύουσι δὲ πλέον τοῦ $\frac{1}{8}$ τοῦ ὀλιγοῦ ἔξ οἰκοδομῶν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὰ 83 % τῶν ἐπιτηδευματιῶν ἀποκερδαίνουνσι κάτω τῶν 25.000 δραχ. ἐτησίως, δηλ. μόλις ἀπλὴν ἀμοιβὴν ἐργάτου, ἀντιπροσωπεύουσι δὲ τὰ 64 % τοῦ εἰς τὸν κλάδον τῶν ἐπιτηδευματιῶν περιορχομένου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ εἰσόδημα τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας εἶναι γλισχροτάτον, μὴ ὑπερβαῖνον τὰς 12.000 δραχ. ἐτησίως⁽¹⁾. Τὸ δ' ἐργατικὸν ἡμερομίσθιον, ἤδη προπολεμικῶς εὐτελές, δὲν εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ πολλαπλασίου, ὅπερ ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ τιμαριθμοῦ⁽²⁾.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Ἑλλάς προοδεύει ἐν τῇ τάσει τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ γενικῶς προσπαθεῖ ν' ἀναπτύξῃ τὴν «μείζονα ἐπιχείρησιν», δὲν δύναται ὅμως εἰσέτι νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὑπάρξεως πληθῶρας μεγάλων εἰσοδημάτων⁽³⁾.

Τέλος τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς χώρας ἡμῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνο ἐτέρων χωρῶν εἶναι χαμηλότατον⁽⁴⁾.

Κατὰ συνέπειαν, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει κατὰ μέγιστην ἀναλογίαν «μικρὰν» καὶ «μέσην» οἰκονομίαν, ἢ δὲ «μείζονα» οἰκονομία ἀντιπροσωπεύει μόλις μικρὰν ἀναλογίαν.

(1) Ὅρα τὰς ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ, σελ. 109, πληροφορίας.

(2) Ὅρα τὴν αὐτὴν μελέτην, σελ. 225.

(3) Ἴδε τὴν προμνησθεῖαν μελέτην, σελ. 191—214, ἐν ἣ ἀναπτύσσομεν: τὰς διὰ τὴν φορολογίαν συνεπειὰς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ πληθωρισμοῦ· ὅτι τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι εἰς χεῖρας τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. ὅτι τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον εἶναι κυρίως εἰς χεῖρας ἀλλοδαπῶν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ, λίαν κατατετημημένον· ὅτι μέγιστον τμήμα τῆς βιομηχανίας μεταφορῶν διενεργεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὅτι ἕτερον σοβαρὸν τμήμα αὐτῆς, ἡ ναυτιλία, διέρχεται κρῖσιν ἄνευ προηγουμένου· ὅτι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς εὐμοιροῦσας ἐπιχειρήσεις (λ.χ. τὴν βιομηχανίαν μετασχηματισμοῦ πρώτων ὑλών), ὡς καὶ εἰς τὰ πιστωτικὰ καὶ ἀσφαλιστικὰ ἰδρύματα, ἡ ἔρευνα τῆς φύσεως τῶν παρ' ἡμῖν στοιχείων κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως ἐνδείκνυσι τὴν δημιουργίαν ἰσχυρῶν ἀποθεματικῶν, τόσον δι' ἀπορβέσεις, ὅσον καὶ δι' ἀπροβλέπτους κινδύνους.

(4) Κατὰ τὰς ἐν Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 348—350, παρατιθεμέναις πληροφορίας, τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα τῶν κάτωθι χωρῶν ἴσο:

Γαλλία (1928)	716	μάρκα	προπολεμικά
Ἰταλία (1928)	425	»	»
Ρουμανία (1928)	282	»	»
Γερμανοσλαβία (1926)	246	»	»
Ἑλλάς (1931)	223	»	»
Βουλγαρία (1926)	182	»	»

II. Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΝ ΤΩΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**Ἡ εἰς τὸν φόρον συμβολὴ τῆς μικρᾶς καὶ μέσης οικονομίας.
Ἡ ἀποψὶς τῆς καθολικότητος, τῆς παραγωγικότητος καὶ
τῆς καταλληλότητος συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ἔμμεσου
φόρου.**

Κατόπιν τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐκτεθέντων, εἶναι προφανές, ὅτι ἡ παραγωγικότης (1) τοῦ ἀμέσου φόρου θὰ εἶναι μικρά. Τρόφι, ὅχι μόνον διὰ λόγους δικαιοσύνης, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὀλιγοδάπανον τῆς βεβαιώσεως (2), θὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς πολίτας εὐρεῖαι ἑξαιρέσεις ἀπὸ τοῦ φόρου, αἵτινες θὰ μειώσωσι τὴν ἀποδοτικότητά αὐτῶν. Ἡ ἀποψὶς αὕτη τῆς παραγωγικότητος δίδει, ἐν τῷ συστήματι, τὴν προτίμησιν εἰς τὸν ἔμμεσον φόρον (3). Ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰ ἀλλοδαπὰ πλούσια κράτη (4) μεγάλη παραγωγικότης τῶν ἀμέσων φόρων δὲν δύναται ν' ἀναμένηται ἐν Ἑλλάδι.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀποψὶς τῆς ὅσον ἔνεστιν ἀνετωτέρας καταβολῆς (5) τοῦ φόρου δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ ἀμέσου φόρου, δίδουσα τὴν προτίμησιν εἰς τὸν ἔμμεσον (6), ὅστις, ἐνσωματούμενος εἰς τὰς τιμὰς τῶν καταναλισκομένων εἰδῶν, πληρώνεται λεληθότως καὶ κατὰ μικρὰς ἀνεπασιθῆτους δόσεις.

(1) Ἄνωτ. σελ. 72.

(2) Ἄνωτ. σελ. 74.

(3) Ὡς γνωστόν, ὁ ἔμμεσος φόρος παρουσιάζει συνεχῶς ἀὔξουσαν παραγωγικότητα καὶ ἐκ τοῦ λόγου τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς καὶ ἐκ τῆς διαρκοῦς εὐρύσεως τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν.

(4) Ἄνωτ. σελ. 72 καὶ 114.

(5) Ὅρα τὰ τῆς ἀρχῆς τῆς καταλληλότητος σελ. 75.

(6) Ἡ κατὰ δόσεις πληρωμὴ τοῦ ἀμέσου φόρου, ὡς γνωστόν, δὲν παρέσχεν ἐπαρκῆ ἀνεσιν, ὑπῆρξαν δὲ καὶ περιπτώσεις, καθ' ὅσας μικρὰ ἀναβολὴ εἰσπραξέως μιᾶς τῶν δόσεων ἐδυσχέραινε τὴν θέσιν τοῦ φορολογουμένου, χωρὶς βεβαίως νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὴν περίφημον μηχανὴν τῶν φορολογικῶν διευκολύνσεων.

Ἡ σχεδὸν αὐτόματος, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, εἰσροὴ τοῦ ἔμμεσου φόρου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐξυπηρετεῖται ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Διοίκησις δὲν ἀσχολεῖται μὲ μέγαν ἀριθμὸν φορολογουμένων, ὡς ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἀλλὰ μὲ ὀρισμένους ἐπιχειρηματίας.

Ἡ κατὰ δόσεις πληρωμὴ τοῦ ἀμέσου φόρου δὲν δύναται νὰ παραβληθῆ ἑκτός τῆν ἐν τῷ ἐμμέσῳ φόρῳ εὐχέρειαν, ἔχομεν δὲ νοπὴν ἐκ τῆς σημερινῆς κρίσεως τὴν ἐντύπωσιν τῶν δυσχερειῶν βεβαιώσεως καὶ εἰσπραξέως.

Ἡ καθολικότης ἐν τῇ φορολογίᾳ ἐξυπηρετεῖται, ὡς γνωστὸν, μόνον διὰ κεκερασμένου συστήματος ἐμμέσου καὶ ἀμέσου φορολογίας. Ἐφόσον ὄθεν, ὡς συνέπεια τοῦ κατὰ τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ συστήματα δικαιώματος τοῦ πολίτου πρὸς ψηφοφορίαν, πρέπει νὰ ἐξευρεθῆ τρόπος συμμετοχῆς ἀπάντων εἰς τὰ κοινὰ βάρη, οἱ ἔχοντες μικρὰ εἰσοδήματα θὰ φορολογηθῶσι μόνον δι' ἐμμέσου φορολογίας.

Ἐπομένως, ἐκ λόγων παραγωγικότητος, καθολικότητος καὶ καταλληλότητος, τόσον εἰς τὴν μικρᾶς, ὅσον καὶ τὴν μέσης δυναμικότητος οἰκονομίαν μας τυγχάνει ἐνδεδειγμένος ὁ ἔμμεσος φόρος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο αὗται οἰκονομίαι τῆς χώρας μας ἀποτελοῦσιν, ὡς ἐξηγήθη, τμήμα τόσον μέγα, ὥστε νὰ ἐγγίξῃ πρὸς τὴν ὁλότητα, ἔπεται, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀπόψεων εἶναι προωρισμένον ὅπως ὁ ἔμμεσος φόρος καταλάβῃ τὴν προέχουσαν ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι θέσιν.

Τὸ ἐν τῇ μικρᾷ καὶ μέσῃ οἰκονομίᾳ ἀναγκαστικὸν προβάδισμα τοῦ ἐμμέσου φόρου δυσχεραίνει τὸν ἄμεσον. Ἡ πολιτικὴ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ γίνεται εἰς βᾶρος τοῦ ἀμέσου φόρου.

Διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῆ ἡ ἐν τῇ μικρᾷ καὶ μέσῃ οἰκονομίᾳ παραγωγικότης τοῦ ἐμμέσου φόρου, πρέπει οὗτος, ὡς γνωστὸν, νὰ προσφύγῃ περισσότερον εἰς τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη εὐρείας καταναλώσεως, ὧν ἡ φορολόγησις θὰ ἔχῃ καὶ μείζονα ἀπόδοσιν. Ἡ προκληθησομένη ὑψωσις τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς (1) θὰ διίξῃ τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα (2), εἰς αἷς περιπτώσεις ὁ καταβαλὼν τὸν φόρον καταναλωτῆς δὲν θὰ δυνηθῆ ν' ἀνταποθῆσῃ τοῦτον περαιτέρω δι' ἀντιστοίχου πρὸς τὸν φόρον αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματός του (3). Ἀνεξαργτήτως ὄθεν τῆς πίεσεως, ἡ ὁποία θ' ἀσκηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐμμέσου φόρου ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ κατὰ τὴν εἰσπραξίν προτεραιότης του, ἀναγκαία προτεραιότης, ἔναντι τοῦ ἀμέσου φόρου, μειώνει τὰ περιθώρια ἀναπτύξεως τοῦ τελευταίου

(1) Ἰδίᾳ τοῦ ἐργατικοῦ standard of life.

(2) Ἰδιαιτάτα τὸ περιθώριον τῆς ἀποταμιεύσεως (ὄρα σελ. 94).

(3) Ὅρα καὶ σελ. 79.

τούτου καὶ ἐξαντλεῖ τὸ μέγιστον τμήμα τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τοῦ ἀτόμου. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου, ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν, ἔνθα, ὡς ἐξηγήθη, ὁ ἔμμεσος φόρος ὀρθῶς κατέχει προεξάρχουσαν θέσιν, ὁ ἄμεσος φόρος παρουσιάζει μικρὰν δυναμικότητα, φυσικώτατα δὲ καὶ μεγάλας λειτουργικὰς δυσκολίας. Ἄλλ' ὁ ἄμεσος φόρος κέκληται, ἐκ τῶν πενιχρῶν του περιθωρίων, νὰ διαθέσῃ δυνάμεις καὶ δι' ἄλλας τινὰς ὑπερρεσίας. Ἡ δυσχεραينوμένη ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων ἀΰνησις τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἐνισχυθῇ δι' εἰδικῆς ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ ἐνθαρρυντικῆς πολιτικῆς (1), ἣτις ὅμως ἐν Ἑλλάδι δὲν δύναται νὰ εἶναι εὐρεῖα (2).

Τὰ ἐκ τῆς χώρας καὶ πρὸς τὴν χώραν κινούμενα κεφάλαια συμβάλλουσιν ἐλάχιστα εἰς τὸν ἄμεσον, ἰκανοποιητικῶς δ' εἰς τὸν ἔμμεσον φόρον.

Τυγχάνει ὡσαύτως ἐξεταστέον, ἡ φορὰ τῆς πρὸς τὴν χώραν καὶ ἐκ τῆς χώρας κινήσεως τῶν κεφαλαίων ὁποῖαν ἐπίδρασιν δύναται ν' ἀσκήσῃ ἐπὶ τῆς κρίσεως περὶ τοῦ καταλληλοτέρου φόρου; Ὡς ἀλλοχοῦ λεπτομερῶς ἀνεπτύξαμεν (3), ἡ χώρα ἡμῶν, χροῶστρια κεφαλαίων, εἶναι ὑποχρεωμένη (4), διὰ νὰ προσελκύσῃ ταῦτα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ν' ἀπαλλάξῃ πάσης ἀμέσου φορολογίας τόσον αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια, ὅσον καὶ τὰς προσόδους αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν, τὸ τμήμα τοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας, ὅπερ λαμβάνει τὴν πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν ἄγουσαν, ἀπαλλάσσεται πάσης ἀμέσου φορολογίας (5) (5^a). Ἄλλ' ἡ κί-

(1) Ἀνακούφισις τοῦ φορολογουμένου δι' εἰδικῶν ἐκπτώσεων λόγῳ οἰκογενειακῶν βαρῶν — ἢ ἐπιβάρυνσις τοῦ μὴ ἔχοντος τοιαῦτα βάρη οἰκογενειάρχου (δρα σελ. 68)

(2) Ὅρα σελ. 69. Μεγάλαι ἐκπτώσεις ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ οἰκογενειακῶν βαρῶν θὰ ὑπέρχε κίνδυνος νὰ κλονίσωσι σοβαρῶς τὴν ἄμεσον φορολογίαν.

(3) Ὅρα Α. Σ., *L'imprôt* σελ. 159—173 τὸ κεφάλαιον «Ἐπίπτωσις τοῦ φόρου (κινήτων ἀξιών). Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ σχετικῶς μὲ τὴν εἰσορὴν κεφαλαίων ἐκτῆς ἀλλοδαπῆς», ὡς καὶ τὰς ἐν σελ. 235, 270—4 καὶ 352 παρατηρήσεις καὶ βιβλιογραφίαν.

(4) Κατὰ τὴν λεπτομερῶς ἐκτιθεμένην ἐν τῇ ἄνω (σημ. 3) μελέτῃ μας λειτουργίαν τῶν νόμων τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου.

(5) Ὁρθῶς ἄλλωστε δὲν φορολογοῦμεν τὸ εἰσόδημα τοῦτο, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ἐνεργητικὸν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι μόνον αἱ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσερχόμενα πρόσδοσι καὶ ὅτι ἀντιθέτως αἱ πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐξερχόμενα εἶναι παθητικόν. Οὐχ ἦτιον, ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ πλεῖστα τῶν ξένων νομοθεσιῶν ὑποβάλλουσιν εἰς ἄμεσον φόρον τόσον τὰ εἰσερχόμενα εἰσοδήματα (φορο-

νησις τῶν κεφαλαίων μας παρουσιάζει καὶ ἀντίθετον ροήν. Σοβαρὸν τμήμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς (¹). Τὸ τμήμα τοῦτο πρέπει ν' ἀπαλλάσσεται (²), κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος, ἀληθῶς δ' ἤδη ἀπαλλάσσεται, ἀπὸ τῶν ἀμέσων φόρων, ἐνῶ δὲν παύει ν' ἀποτελεῖ τροφήν διὰ τοὺς ἐμμέσους.

Ἡ προστατευτικὴ καὶ ἡ γενικωτέρα ἐμπορικὴ πολιτικὴ εὐνοοῦσι κυρίως τὸν ἔμμεσον, ἐλάχιστα δὲ τὸν ἄμεσον φόρον.

Ἡ Ἑλλάς, λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν προϊόντων της καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως, ἀφ' ἐνὸς τοποθετήσῃ μέγιστον μέρος τῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον

λογία εἰς τὸν τόπον τῆς «κατοικίας» τοῦ εἰσοδηματίου), ὅσον καὶ τὰ ἐξερχόμενα τοιαῦτα (φορολογία εἰς τὸν τόπον τῆς «πηγῆς» τοῦ εἰσοδήματος).

(ῥα) Φυσικά, τὸ τμήμα τοῦτο ἀπαλλάσσεται καὶ τῆς ἐμμέσου φορολογίας μας, ἀφοῦ θὰ καταναλωθῇ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Μόνον δ' ὠρισμένοι φόροι κυκλοφορίας (χαρτοσήμου κλπ.) εἰσπράττονται ἐπ' αὐτῶν.

(1) Ἴδε SOCIÉTÉ DES NATIONS, *Rapport du Comité Financier au Conseil, sur la Grèce*, C. 387. M. 194 (1933 II. A., σελ. 17, πίνακα Balance des paiements de la Grèce—προσαρτηθέντα καὶ εἰς τὴν προμνησθεῖσαν μελέτην ἡμῶν *L'impôt*). Ἴδε ὡσαύτως παρατήρησιν τῆς αὐτῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς (σελ. 2) «Συχνότατα ἡ ἀξία τῶν ἀδήλων πόρων ἔχει, πράγματι, ὑπερβῆ ἐκείνην τῶν ὁρατῶν, ἐν τοῖς λογαριασμοῖς αὐτῆς (τῆς Ἑλλάδος) μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ».

(2) Κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα παρατηρήσεις ἡμῶν ἐν Α. Σ., *L'impôt* σελ. 352. «Ἐξ ἄλλου μέγα μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Τὸ εἰσόδημα τοῦτο, κατὰ τὸ πλεῖστον, δὲν προέρχεται ἀπὸ κεφάλαια φυγαδευθέντα ἐκ τῆς χώρας, ἀλλ' ἀπὸ κεφάλαια, ἅτινα ἐκερδήθησαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα ἀποστέλλεται εἰς Ἑλλάδα, εἴτε εἰς τὸν ἀποσυρθέντα εἰσοδηματίαν, εἴτε εἰς ἄλλους, ὑπὸ μορφὴν ἐμβασμάτων μεταναστῶν. Ἢ τοιαύτη κίνησις εἰσοδημάτων, φαινόμενον ἀντίθετον τοῦ *absentéisme* (δηλ. τοῦ ἀπουσιασμοῦ, τῆς μικρᾶν τῆς χώρας μας, ἀκάπου δι' αὐτὴν καὶ ἀκόπου διὰ τὸν εἰσοδηματίαν, ἀπολαύσεως τῶν ἐξ αὐτῆς εἰσοδημάτων), ἀποτελοῦν ἐπίσης εὐτυχή διὰ τὴν χώραν συγκυρίαν, δὲν πρέπει νὰ ἐμποδισθῇ ὑπὸ κακῆς φορολογικῆς πρακτικῆς δὲν πρέπει τὰ εἰσοδήματα ταῦτα, φορολογηθέντα ἤδη ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν κρατῶν, νὰ φορολογηθῶσι βαρέως ἐν Ἑλλάδι, ἐκτὸς ἂν αἱ ἀλλοδαπαὶ χώραι ἀπαλλάξωσιν αὐτά. Βεβαίως δὲν δύναται τις ν' ἀποχωρήσῃ τὰ εἰσοδήματα ταῦτα, ἀπὸ ἐκεῖνα, ἅτινα ἀποτελοῦσι φυγαδευσις κεφαλαίου, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐφελκύνουσι ταῦτα εὐνοϊκᾶς διαθέσεις ἐκ μέρους τοῦ νομοθέτου. Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα, ἀντιθέτως, ἐὰν καταναλωθῶσιν ἐν τῇ χώρῃ, ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἔμμεσον φορολογίαν καὶ αὐξάνουσι τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς. Ὅθεν τὸ κράτος προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ τὴν διπλὴν φορολογίαν τῶν εἰσοδημάτων τούτων ὡς πρὸς τοὺς ἀμέσους φόρους, ἀλλὰ δὲν πράττει τοῦτο ἐν τῇ περιπτώσει ἄλλων φόρων».

«πολυτελών», προϊόντων της εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰσαγάγῃ ἕξωθεν μέγα μέρος εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ προσφύγῃ εὐρέως εἰς τὴν λεγομένην ἐμπορικὴν πολιτικὴν. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη λήψεως μέτρων πρὸς προστασίαν (1) τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς ἐθεωρήθη ὡς κατ' ἀρχὴν ἐπιβεβλημένη, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἐγκατάστασιν πλήρους παραγωγικοῦ συστήματος αὐταρκειας, ἀλλὰ πρὸς μειονεκτημάτων, ἅτινα τόσον δυσαρέστους ἐκπλήξεις παρουσίασαν διὰ τὴν χώραν μας κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν (2). Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὗτοι, ἀναμφισβητήτως, ἀπαιτοῦσι τὴν ὑπαρξίν σοβαρωτάτης ἐμμέσου φορολογίας (3), τῆς ὁποίας ἄλλωστε ἡ λειτουργία μεγάλως ὑποβοηθεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀρκούντως μέγα μέρος τῶν καταναλισκομένων εἰδῶν διέρχεται διὰ τῶν τελωνειακῶν ὁρίων, ἔνθα ὁ ἔλεγχος εἶναι εὐχερέστερος ἢ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ (4). Θὰ ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ἡ σκέψις, ὅτι ὁ προστατευτικὸς ἔμμεσος φόρος, ἐνθαρρύνων τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν, θὰ ἔχη βαθμιαίως μειουμένην ἀποδοτικότητα (5) καὶ ὅτι ἴσως τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἀπόλλυσιν ἡ ἔμμεσος φορολογία, κερδίζεται ἀντιστοίχως ὑπὸ τῆς ἀμέσου. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο κατ' ὄλην τὴν γραμμὴν (6). Ἐξαιρέσει τῆς βιομηχανίας, ἴσως δ' ἐξ αὐτῆς μόνον τῆς

(1) Ὁ Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ διεκίρην, ὅτι τὸ δασμολόγιόν του ἦτο ταμειυκόν. Τόσον ὅμως αὐτὸ, ὅσον καὶ τὸ μετέπειτα τροποποιηθὲν δασμολογικόν σύστημα, ἂν μὴ κατ' εὐθείαν, πάντως ἐπικουρικῶς, εἶχον καὶ προστατευτικούς σκοπούς.

(2) Ἡ τελευταία παγώσιμος κρίσις, ὡς γνωστόν, ἔσχε βαθυτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τε τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ἐξαγομῆνων εὐγενῶν προϊόντων μας, καταστρεπτικωτάτην δ' ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ.

(3) Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν ἐμπορικῶν συμβάσεων, τὸ τελευταίως εἰσαχθὲν ἐν Ἑλλάδι (εἰσηγήσει τοῦ κ. Γ. ΚΟΦΙΝΑ, ὄρα καὶ μελέτην Α. Σ. *L'imptol* σελ. 44) δασμολόγιον μὲ ὑψηλοὺς δασμούς ὑπῆρξε χρησιμώτατον ὄπλον. Ἡ δὲ προστατευτικότης αὐτοῦ καὶ μεταγενεστέρων νομοθετικῶν μέτρων μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ ὀρισμένων καλλιεργειῶν.

(4) Ἡ δυσχέρεια τοῦ τοιοῦτου ἐλέγχου ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, εἰς τῶν λόγων, δι' οὓς ἀνεβλήθη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπὸ τοῦ 1924 ἀρχικῶς νομοθετηθείσης φορολογίας τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, ὡς καὶ δι' οὓς ἡ φορολογία αὕτη, μεταγενέστερον ἐπιβλήθη, περιορίσθη εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις.

(5) Ὡς συνέβη λ. γ. ἐν Ἑλλάδι μὲ τὸν βαρὺν προστατευτικὸν δασμὸν ἐπὶ τοῦ σίτου, συνδυασθέντα μὲ τὴν ἐμάχην τοῦ σίτου». Ἐπικαθείσης τῆς σιτοκαλλιέργειας, ἐσημειώθη πτώσις τῶν τελωνειακῶν ἐσόδων.

Παρόμοιον φαινόμενον παρετηρήθη καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν.

(6) Θὰ ἦτο τοῦτο ἡ δικαία ἀξίωσις τῆς καταναλώσεως, ἡ ὁποία, ὡς ἐκ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, ἐπιβαρύνεται πρὸς ὄφελος τῆς παραγωγῆς.

μεγάλης, κατὰ τὰ λοιπά, μόνον ὀλίγα προστατευόμενα παραγωγικαὶ ἐπιχειρήσεις καρποῦνται καθαρὸν εἰσόδημα τοιούτου περιθωρίου, ὥστε ν' ἀποδώσωσι σοβαρὸν ἄμεσον φόρον. Μάλιστα τὸ κράτος, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἔτι πλέον τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, ἀνέστειλεν, ὡς γνωστόν, τὸν ἄμεσον φόρον (1), ὅστις ἔπληττε τὰ κυρίως ἔχοντα ἀνάγκην τῆς δασμολογικῆς προστασίας προϊόντα.

Ἡ εἰς τὸν φόρον συμβολὴ τῆς μείζονος οἰκονομίας (ἀποταμίευσις, ἐπιχειρήσεις, ἐργασίαι).

Ἄλλ' ἐφόσον ἡ μικρὰ καὶ μέση ἰδιωτικὴ οἰκονομία μας, ἡ καὶ τὴν κυρίαν μερίδα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀποτελοῦσα, ὡς ἐλέχθη, συμβάλλει, οὐχὶ διὰ τῆς ἀμέσου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἐμμέσου φορολογίας, ἐξετάσωμεν ὁποῖα τουλάχιστον δύναται νὰ εἶναι ἡ εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν συμβολὴ τῆς μεγάλης οἰκονομίας; Ἀληθῶς καὶ αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι πάντοτε σοβαρά.

Ἡ μὲν ἀποταμίευσις, μόνον ὅταν ἔχῃ λάβει τὴν μορφήν τῆς φροδομημένης ἰδιοκτησίας (2), πληρῶνει ἐπαρκεῖς φόρους. Ἡ εἰς κινήτας ἀξίας σταθερὰ ἀποταμίευσις (3), κατὰ μέγιστον μὲν τμημα (4), δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν ἄμεσον φόρον, καθ' ἕτερον δ' ἐπίσης ἀξίον λόγου τμημα (5), κεκτημένον ἤδη τὴν ἀπαλλαγὴν, δὲν θὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ φορολογηθῇ. Τὸ ἀπομένον συνεπῶς, ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὸν ἄμεσον φόρον, τμημα εἶναι μικρὸν (6).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιχείρησιν (7), τὸ περιθώριον φορολογίας εἶναι κάπως εὐρύτερον, ἀλλ' εἰδικαί συνθῆκαι τῆς Ἑλλάδος μειώνουσι τὴν εἰς φόρον ἀποδοτικότητα. Ἐνεκα τῆς γνωστῆς στενότητος κεφαλαίων, αἱ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες θ' ἀναλάβωσιν ὑποχρεώσεις μακροχρο-

(1) Τὸν προσωρινὸν φόρον ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου γεωργικῆς παραγωγῆς.

(2) Ὅσάκις καὶ πάλιν δὲν ἔχωσιν ἤδη ἀναληφθῆ ὑποχρεώσεις περὶ ἀπαλλαγῆς τῆς.

(3) Ἐννοοῦμεν μόνον τὴν «δανειακὴν» ἀποταμίευσιν (ὁμολογίας, δάνεια, καταθέσεις κλπ.), οὐχὶ δὲ τὴν συμμετοχὴν εἰς ἐπιχειρήσεις (μετοχὰς κλπ.).

(4) Κρατικὰ δάνεια.

(5) Καταθέσεις εἰς τραπεζάς.

(6) Ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 153, ἐξηγοῦμεν, ὅτι καὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἰδιωτικῶν τούτων δανειῶν ὁ φόρος πρέπει νὰ εἶναι ἐπιεικέστερος, δεδομένου ὅτι, παρ' ἡμῖν, ὁ τόκος τούτων ἐμπεριέχει μεγάλην δόσιν «ἀσφαλίστρου» τοῦ δανειζομένου κεφαλαίου.

(7) Καὶ τὰς εἰς αὐτὴν τοποθετημένας ἀποταμιεύσεις (λ. χ. μετοχὰς ἀνωνύμων ἐταιρειῶν).

νίων ἐγκαταστάσεων ἢ γενικῶς διεξαγωγὴν ἔργου γενικωτέρας ὠφελείας, ὑποτάσσουσι τὸν νομοθέτην εἰς λήψιν μέτρων ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἀμέσων φόρων (1). Δι' ἄλλας ἐπιχειρήσεις, ὡσάκις αὐταὶ δὲν διεξάγονται ὑπὸ τοῦ κράτους ἢ ὑπὸ αὐτοδιοικουμένων νομικῶν προσώπων (δήμων κλπ.), ὁπότε ἀπαλλάσσονται (2), συντρέχουσιν εἰδικοί λόγοι ἐπιεικοῦς ἔναντι αὐτῶν διαθέσεως τοῦ κράτους (3).

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθῇ, ἂν τὰ ἐξ ἐργασίας μεγάλα εἰσοδήματα (4) παρουσιάζωσι σοβαρὰν φορολογητέαν ὕλην. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ εἶναι πρόδηλον, ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι στενόν, καθόσον τὸ ἀνθρώπινον κεφάλαιον ἐν Ἑλλάδι ἀμειβεται γλισχρότατα (5). Ἀσφαλῶς δ' οἱ εὐάριθμοι προνομιοῦχοι τῶν ὑψηλῶν εἰσοδημάτων, ὡσάκις δὲν διευκολύνονται ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των (6) εἰς περιγραφὴν τοῦ φόρου, δὲν ἀποτελοῦσιν ἀριθμὸν ἱκανὸν νὰ τροφοδοτήσῃ ἐπαρκῶς τὴν ἄμεσον φορολογίαν (7) (8).

Προφανῶς τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν οὕτως ἀπαλλασσομένων ἢ ἐπιεικῶς κρινομένων πηγῶν (ἀποταμιεύσεως ἢ ἐπιχειρήσεων ἢ ἐργασίας), καταναλισκόμενα τυχὸν ἐν Ἑλλάδι, ὑποβάλλονται εἰς ἀκεραίαν τὴν ἔμμεσον φορολογίαν.

Ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς συντελεστῆς σταθερότητος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

Ὡς γνωστόν, εἰς τὸν ἄμεσον φόρον ἀποδίδεται καὶ ἡ λειτουργία τῆς διατηρήσεως σταθερότητος ἐν τῷ σκέλει τῶν κρατικῶν ἐσόδων. Ἡ

(1) Ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 191 καὶ ἐφεξῆς, ἀναπτύσσομεν τὰς δι' ἐκάστην ὁμάδα ἐπιχειρήσεων πιθανότητας ἀποδόσεως διὰ τὴν ἄμεσον φορολογίαν.

(2) Λ. χ. βιομηχανία σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν, ἐκμετάλλευσις λιμένων κλπ.

(3) Λ. χ. διὰ τὴν ναυτιλίαν, ἣτις ἐργαζομένη κυρίως ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ δίδει διέξοδον εἰς τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἣτις προσθέτως κατὰ τὸν πόλεμον εἰσέφερε μέγιστα ποσὰ φόρου.

(4) Μισθωταὶ ὑπηρεσίαι καὶ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.

(5) Ὅρα λεπτομερεστέρας παρατηρήσεις ἡμῶν καὶ πληροφορίας ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 224.

(6) Λ. χ. ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, ἐνίοτε δὲ καὶ μισθωτοὶ ὑπὸ εἰδικῶς συνθήκας (ἐνίων ἡμεδαπῶν - οἰκογενειακῶν - ἐταιρειῶν, ἐνίων ἄλλοδαπῶν ἐταιρειῶν κλπ.)

(7) Εἰς βιομηχανικὰς καὶ πλουσίας χώρας, τὸ ἔσοδον τοῦτο εἶναι ἀρκούντως σοβαρόν.

(8) Μεγίστην ἐπιτυχίαν ἐσημείωσεν ὁ φόρος οὗτος ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ GERMAIN-MARTIN, *op. cit.* σελ. 175 γράφει, ὅτι ἐν Γερμανίᾳ, ὁ ἀριθμὸς τῶν φορολογουμένων μισθωτῶν εἶναι 11.000.000 περίπου, ἐνθ' ἐν Γαλλίᾳ μόνον 1.900.000.

εὐαισθησία τῆς καταναλώσεως ἐν ὄρῳ κρίσεως, ὡς καὶ ἡ σχετικὴ ἐνίστε εὐχέρεια ἐκτροπῆς τῆς καταναλώσεως ἀπὸ τῶν φορολογουμένων εἰδῶν πρὸς τ' ἀφορολόγητα, περιορίζουσι τὴν παραγωγικότητα τῶν ἐμμέσων φόρων.

Τὰς ἀποτόμους διακυμάνσεις τοῦ σκέλους ἑσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ (1), ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, κέκληται νὰ μετριάσῃ ἡ σταθερότης τῆς ἀμέσου φορολογίας. Βεβαίως καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀμέσων φόρων ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς κρίσεως, ἀλλ' ὀλιγότερον. Ἡ ἄμεσος φορολογία τῆς Ἑλλάδος ἐξεπλήρωσεν ἄρκούντως ἱκανοποιητικῶς τὴν λειτουργίαν ταύτην κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κρίσεως, καθόσον, ἐξαιρέσει τῆς δεκάτης καπνοῦ, ἣτις ἐσημείωσε σοβαρὰν πτώσιν, τὰ λοιπὰ ἔσοδα ἐλαφρότατα ἐπηρεάσθησαν ἐκ τῆς κρίσεως (2) (3) (3^a).

(1) Αἱ διακυμάνσεις αὗται πρέπει, ὡς εἰκὸς, νὰ προλαμβάνωνται, καθόσον, τοῦ σκέλους τῶν δαπανῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δυσκόλως συμπεριζομένου, θὰ προέκυπτον ἐλλείμματα.

(2) Περὶ ἰδιαιτέρων τινῶν συνθηκῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν σταθερότητος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, βοηθεῖα τῆς ἀμέσου φορολογίας, ὄρα *ἡμέτερον ἐγκύκλιον* πρὸς τοὺς κ. κ. Οἰκον. Ἐφόρους καὶ Ἐπιθεωρητὰς, ὑπ' ἀριθ. 402)Α26051, τῆς 31ης ὁκτωβρίου 1931, «περὶ τῶν καθηκόντων τῶν Ἐφοριακῶν Ὑπαλλήλων κατὰ τὰς σημερινὰς περιστάσεις».

(3) Ἡ σταθερότης αὕτη ἐξυπηρετεῖται :

α) εἰς τὸν φόρον οἰκοδομῶν (Φ. Κ. Π., κατηγορία Α), ἐκ τῆς πολυετοῦς διαρκείας τῶν καταλόγων

β) εἰς τὸν φόρον γαιῶν (Φ. Κ. Π., κατηγ. Β), ἐκ τῆς βραδείας μεταβολῆς τῶν ὄρων τῆς μισθώσεως τῶν γαιῶν

γ) εἰς τὴν φορολογίαν κινήτων ἀξιών (Φ. Κ. Π., κατηγ. Γ), ἐκ τῆς προσπαθείας, ἣν καταβάλλουσιν αἱ ἀνώνυμοι εἰταιρεῖαι νὰ μὴ περιορίσωσι κατὰ πολὺ τὸ μέρος, χρησιμοποιοῦσαι εἰς τοῦτο καὶ παλαιότερα ἀποθεματικά των, ὡς καί, εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, ἐκ τῆς συνήθως πολυετοῦς διαρκείας τοῦ δανεισμοῦ

δ) εἰς τὴν φορολογίαν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τὴν τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων (φ. ἐπιτηδεύματος καὶ Φ.Κ.Π. κατηγορία Δ καὶ Ζ), ἐκ τῆς πολυετοῦς ἰσχύος τῶν καταλόγων τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος

ε) εἰς τὴν φορολογίαν τῶν μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν (Φ. Κ. Π., κατηγ. ΣΤ), ἐκ τῆς δυσκαμψίας, ἣν παρουσιάζει μεταβολὴ τῶν ἀμοιβῶν εἰς τὰς τόσον εὐρείας μάζας τῶν ὑπαλλήλων (δημοσίων καὶ ἰδιοικτῶν), καθόσον, ὡς γνωστόν, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πραγματοποιούσας ζημίαν ἐπιχειρήσεις, οἱ μισθοὶ (ἀναγόμενοι εἰς τὰς σταθερὰς δαπάνας τῆς ἐπιχειρήσεως, ὄρα πλείονα εἰς μελέτην μας *L'imprôt*, σελ. 210) ἐξακολουθοῦσι ν' ἀποτελῶσιν εἰσόδημα διὰ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν προσθέτον, ὅτι ἡ τελευταία αὐξήσις ἀποδοχῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐνίσχυσεν ὡσαύτως τὸ ἔσοδον τῆς κατηγ. ΣΤ.

Εἰς τοὺς φόρους μὲς ἐπὶ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων (δεκάτην καπνοῦ, ἐλαιολάδου καὶ φ. σταφίδος), ἔνθα κατὰ τὸ πλείστον ὁ φόρος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ ἐκ τῆς ποσότητος τῆς ἀκαθαρίστου παραγωγῆς, δὲν ὑπάρ-

**Λειτουργία τοῦ ἀμέσου φόρου «επανορθωτικῆ» καὶ
«προσαρμοστικῆ τῆ φοροδοτικῆ ικανότητι».**

Ἐξηγήσαμεν ἀλλαχοῦ (1), ὅτι, ὡς ἐκ τῆς φθίνουσας προόδου, ἦν ἀκολουθεῖ τὸ ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων βάρος, ἂν οἱ ἄμεσοι φόροι ἐπιβληθῶσι μὲ ἀναλογικὸν ποσοστὸν, ἢ κλιμαξ τοῦ ὀλικοῦ φορολογικοῦ βάρους θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι φθίνουσα· δηλ. τὸ φορολογικὸν σύστημα, ὄχι μόνον δὲν θ' ἀκολουθῆ τὴν φοροδοτικὴν τοῦ ἀτόμου ικανότητα, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀντίστροφον ταύτης. Τὸ ἄτοπον τοῦτο θὰ προλάβῃ ὁ προοδευτικὸς ἄμεσος φόρος. Διάφοροι ἔρευναι, γινόμεναι ἐν ἀλλοδαπῇ (2)(3)(4)(1a), ἀπέδειξαν τὴν φθίνουσαν πρόοδον τῶν ἐμμέσων

χει σταθερότης. Ἄλλων μὲν προϊόντων (καπνοῦ) ὁ φόρος ἐσημείωσε πτωσιν, ἄλλων (σταφίδος) ἔμεινε σταθερὸς, ἄλλων δὲ (ἐλαίου) παρουσίασε διακυμάνσεις.

Οἱ φόροι μεταβιβάσεως περιουσίας ἐκ χαριτικῆς αἰτίας (φ. κληρονομιῶν κλπ.) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσωσι σταθερότητα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των. Ὁ δὲ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων διετήρησε τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐσόδου μόνον χάρις εἰς τὴν ζωρότητα τῶν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων συναλλαγῶν, ἦν προκαλεῖ συνήθως, κατὰ τὰς κρίσεις, ἢ μεγαλύτερα ἐμπιστοσύνη πρὸς τὰς ἀκινήτους τοποθετήσεις.

(3a) Ὅρα ἀριθμοὺς τῶν παρατιθεμένων εἰς Α. Σ., *L'impôt* ἐν προσαρτή-
σει πινάκων.

(1) Ἄνωτ. σελ. 62.

(2) Ἐγένοντο ἐπανελημμένα ἔρευναι, ὅπως προσδιορισθῆ τὸ ἐξ ἐμμέσων φόρων φορολογικὸν βάρος, τὸ ἀνήκον εἰς ἕκαστον ἄτομον καὶ εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Μολονότι αἱ ἔρευναι αὗται δὲν συμφωνοῦσι μεταξύ των ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς ποσοστὸν, οὐχ ἦτον ἔχουσιν ὡς κοινὸν χαρακτηριστικὸν τὴν διαπίστωσιν, ὅτι ἡ ἐπιβάρυνσις εἶναι ἀντιστρόφως προοδευτικῆ, μειουμένη ἐφόσον αὐξάνει τὸ εἰσόδημα.

(3) Ἐκ τῶν παλαιότερων ἐργασιῶν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ τοῦ NEUMANN, *Die persönlichen Steuern von Einkommen*, Tübingen, 1896. Οὗτος, μελετήσας τούς προϋπολογισμοὺς 703 οἰκογενειῶν, σταχυολογηθέντας ἐκ *διαφόρων Κρατῶν*, καθόρισεν ὡς ἀκολουθῶς τὸ ἐξ ἐμμέσων φόρων βάρος:

Εἰσόδημα		Ποσοστὸν ἐμμέσων φόρων τοῖς ο)ο	
	Κάτω τῶν 800 μάρκων		5,18
ἀπὸ 800	μέχρι 1.200	»	3,79
» 1.200	» 2.000	»	2,90
» 2.000	» 4.000	»	2,59
» 4.000	» 10.000	»	1,67
ἄνω τῶν	10.000	»	0,84

(4) Ἐν τῇ γερμανικῇ φιλολογίᾳ ἀναφέρεται περισσότερον ἡ ἐργασία τοῦ W. GERLOFF (ἴδρα *Steuernwirtschaftslehre*, op. cit., σελ. 484), ὀλίγον μὲν παλαιά (1908, διὰ τὴν *Γερμανίαν* τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος), λίαν ὅμως ἐνδει-

καὶ τὴν ἀνάγκην ἀνιούσης προοδευτικότητος τῶν ἀμέσων φόρων. Αἰκτική τῆς σχέσεως τῶν δύο ομάδων (ἐμμέσων καὶ ἀμέσων) φόρων πρὸς τὸ εἰσόδημα καὶ τῆς μεταξύ των ὑπαιβοιῆς ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ.

Εἰσόδημα	Ἐπιβάρυνσις διὰ δασμῶν καὶ ἄλλων φόρων καταναλώσεως	Ἐπιβάρυνσις διὰ κρατικῶν, δημοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν φόρων εἰσοδήματος	Συνολικὴ ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις
Μάρκα	τοῖς οἷο	τοῖς οἷο	τοῖς οἷο
Κάτω τῶν 800	4,4—6,5	1,2	5,6—7,7
800—1.200	4,4—6,3	1,3	6,2—8,1
1.200—2.000	3,6—5,1	3,8	7,4—8,9
2.000—4.000	2,2—3,2	4,8	7,0—8,0
4.000—6.000	1,3—1,9	6,8	7,1—8,7
Ἐκ 10.000	1,0—1,5	8,5	9,5—10,0
» 30.000	1,0—1,5	9,0	10,0—10,5
» 50.000	1,0—1,5	11,0	12,0—12,5
Ἐξ 100.000	1	11,5	12,5
Ἐκ 200.000	1	12,0	13,0

(4α) Αἰάν ἐνδιαφέρουσα καὶ πρόσφατος τυγχάνει ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργασία τοῦ COMMITTEE ON NATIONAL DEBT AND TAXATION, ἴδε Report op. cit. σελ. 95. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη παραθέτει τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις τῆς.

Ἄμεσοι καὶ Ἐμμεσοὶ Φόροι βαρύνοντες ἐν Ἀγγλίᾳ φορολογούμενον ἔγγαμον μετὰ τριῶν ἐτῶν ἡλικίας κάτω τῶν 16 ἐτῶν.

α) Οἰκονομικὸν ἔτος 1903—04

Ἐτῆσιον εἰσόδημα	Εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας — Ποσοστὸν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως			Εἰσοδήματα κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξ ἐργασίας καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ κεφαλαίου. Ποσοστὸν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως			
	Εἰς λίτρας στερλ.	Ἰσοτίμιον εἰς δρχ. *	Ἐξ ἀμέσων φόρων %	Ἐξ ἐμμέσων φόρων %	Συνολικὸν %	Ἐξ ἀμέσων φόρων %	Ἐξ ἐμμέσων φόρων %
50	18.750	—	8,7	8,7	0,8	8,7	9,5
100	37.500	—	5,6	5,6	1,2	5,6	6,8
150	56.250	0,2	4,3	4,5	1,4	4,3	5,7
200	75.000	1,1	3,7	4,8	2,3	3,7	6,0
500	187.500	3,5	1,8	5,3	4,7	1,8	6,5
1.000	375.000	4,9	1,2	6,1	6,6	1,2	7,8
2.000	750.000	4,8	0,9	5,0	6,5	0,9	7,4
5.000	1.875.000	4,8	0,7	5,5	6,8	0,7	7,5
10.000	3.750.000	4,7	0,3	5,0	7,3	0,3	7,6
20.000	7.500.000	4,7	0,2	4,9	7,5	0,2	7,7
50.000	18.750.000	4,7	0,1	4,8	7,9	0,1	8,0

* Ἡ μετατροπὴ ἐγένετο πρὸς δρχ. 375.

μελέται αὐται διαπιστώνουσι βεβαίως τὴν ὑφισταμένην (1), με ὠρισμένα ὑποθετικῶς ἐνίοτε λαμβανόμενα δεδομένα (2), κατάστασιν, κατοπτρίζουσαι μόνον τὴν, κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ νομοθέτου, ἐπιβάρυνσιν καὶ οὐχὶ τὴν πραγματικῶς μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νομοθεσίας καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων, ἐπικαθημένην εἰς ἕκαστον ἄτομον ἐπιβάρυνσιν (3).

β) Οἰκονομικὸν ἔτος 1925 · 26

Ἔτησιον εἰσόδημα		Εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας — Ποσοστὸν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως			Εἰσοδήματα κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξ ἐργασίας καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ κεφαλαίου. Ποσοστὸν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως		
Εἰς Λίρας στερλ.	Ἰσότημον εἰς δεξ. *	Ἐξ ἀμέ- σων φό- ρων %/ο	Ἐξ ἐμμέ- σων φό- ρων %/ο	Συνολι- κὸν %/ο	Ἐξ ἀμέ- σων φό- ρων %/ο	Ἐξ ἐμμέ- σων φό- ρων %/ο	Συνολι- κὸν %/ο
100	37.500	—	11,9	11,9	1,1	11,9	13,0
150	56.250	—	11,6	11,6	1,1	11,6	12,7
200	75.000	—	10,2	10,2	1,1	10,2	11,3
500	187.500	2,0	4,2	6,2	4,2	4,2	8,4
1.000	375.000	8,1	2,9	11,0	11,5	2,9	14,4
2.000	750.000	13,2	2,0	15,2	17,3	2,0	19,3
5.000	1.875.000	21,9	1,3	23,2	28,2	1,3	29,5
10.000	3.750.000	30,0	1,2	31,2	38,9	1,2	40,1
20.000	7.500.000	36,9	0,6	37,5	48,1	0,6	48,1
50.000	18.750.000	44,2	0,2	44,4	57,5	0,2	57,7

(1) Οὐχ ἤττον ἢ ἐπιβολὴ νέου (ἢ αὐξήσις ὑφισταμένου) φόρου καταναλώσεως εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιήσῃ τὴν σχέσιν (δηλ. τὸ ποσοστὸν τοῖς οἰο) τοῦ βάρους ἐξ ἐμμέσων φόρων πρὸς τὸ ὅλον εἰσόδημα χωρὶς καὶ νὰ προκύψῃ ἀκριβῶς ὁμοία νέα πραγματικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ καταναλωτοῦ, ἐὰν οὗτος, μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου, κατορθώσῃ νὰ τὸν ἀνταποθῆσῃ περαιτέρω, αὐξάνων κατ' ἴσον ποσὸν τὸ εἰσόδημά του.

(2) Ὁ κ. Π. ΠΕΔΙΑΔΗΣ, *Διερεύνησις τοῦ ἐλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος* κλπ., ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 12, δέχεται τὴν γνώμην τῶν Fontana-Russo καὶ Zeller-Riecke, καθ' ἣν, ἐν προστατευτικῷ τελωνειακῷ συστήματι, «ὁ δασμὸς ἐξικνεῖται εἰς ὕψος μέχρι τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς ἐλαχίστης τιμῆς παραγωγῆς τῶν εἰσαγομένων ἀντικειμένων ἐν τῷ τόπῳ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς μέσης τιμῆς τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ παραγομένων ὁμοίων ἀντικειμένων». Δέχεται οὗτος ἐπίσης, ὅτι ὁ φόρος οἰκοδομῶν ἀνταποθῆται ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐνοίκου κλπ.

(3) Ὡς γνωστὸν, τὰ λαθρεμπόρια, αἱ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν φόρων διαφυγαί, τὰ κατὰ τὴν εἰσπραξίαν ταμιακὰ καθυστερήματα κλπ., οὐ μόνον ἐλαττώνουσι τὴν ὑπὸ τῶν νόμων προβλεπομένην φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν, ἀλλ' ὥσπαντως, μετὰ τῆς κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐκδηλουμένης ἀνταποθῆσεως τῶν φόρων, ἀλλοιώνουσι τὴν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ἐπιθυμουμένην κατανομὴν τῶν φορολογικῶν βαρῶν.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἡ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα πρόσφατος ἐργασία τοῦ ναυάρχου Ρεδιαδου (¹). Καίτοι ἔχομεν ἀπορίας τινάς, ἀγούσας εἰς μικρὰν ἐπιφύλαξιν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ καθόλου φορολογικὸν ὕψος (²), ἐν τούτοις ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν πολῦτιμον ἐναργῆ ἐν τῷ

(1) Π. ΡΕΔΙΑΔΟΥ, *Διερεύνησις τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος κλπ.* ἐνθ' ἄνωτ.. Παραλαμβάνομεν ἐξ αὐτῆς τὸν κάτωθι πίνακα (σελ. 42).

Εἰσόδημα Δραχμαὶ	Φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος			
	Ἐμμεσοὶ φόροι τοῖς %	Ἄμεσοι φόροι		Σύνολον ἐξ ἐμμέσων καὶ ἄ- μέσων φόρων τοῖς %
		Καθαρᾶς προσόδου τοῖς %	Εἰσοδήματος τοῖς %	
26.200	36.6	8.9	—	45.5
32.400	27.9	10.3	—	38.2
42.000	22.1	11.4	—	33.5
54.000	22.6	12.2	—	34.8
66.000	21.7	12.9	—	34.6
80.000	20.3	13.7	—	34.-
100.000	19.5	14.6	—	34.1
120.000	18.8	15.4	0.2	34.4
160.000	18.2	16.7	0.5	35.4
200.000	17.8	17.9	1.1	36.8
250.000	17.4	18.9	2.-	38.3
300.000	17.2	20.3	2.8	40.3
400.000	16.9	21.6	4.5	43.-
500.000	16.8	23.1	5.8	45.7
600.000	16.6	24.3	7.2	48.1
800.000	16.4	26.4	9.3	52.1
1.000.000	16.2	28.1	10.8	55.1
1.500.000	16.2	30.9	12.8	59.9
2.000.000	16.1	31.-	15.-	62.1
2.500.000	16.-	32.-	16.-	64.-
4.000.000	16.-	34.-	18.5	68.5
ὕπερ τὰ 5 ἑκατ.	16.-	35.-	25.- +..	76.- +..

(2) Ἐκ τοῦ πίνακος προκύπτει, ὅτι τὸ ὅλον βᾶρος ἄρχεται ἀπὸ 45,5 ο)ο, κατέρχεται βαθμιαίως μέχρι 35,5 ο)ο, μετὰ τινος δὲ περὶ τὸ ποσοστὸν τοῦτο ταλαντεύσεις, ἐνέρχεται τέλος σταθερῶς μέχρις 76 ο)ο καὶ πέραν. Ὡς ὁ V. PARETO, *Systèmes socialistes*, ορ. cit., τόμ. I σελ. 25 καὶ ἐπομ., ὑπεστήριξεν, ἡ κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν τάξεων ἀκολουθεῖ σχῆμα βέμβυκος δηλ. τῆς κοινῶς καλουμένης «σβούρας (tourie)», ἀνεστραμμένης. Εἴτε τοῦτο λάβωμεν ὡς δεδομένον (ἡμεῖς τὸ δεχόμεθα ὡς τὸ ὀρθότερον) εἴτε τὸ παρ' ἄλλων ὑποστηρικθὲν πυραμιδοειδὲς σχῆμα, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ὅτι τὴν μεγίστην ποσότητα τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ καταβάλλουσιν οἱ πολυπληθέστεροι μικροὶ εἰσοδηματῖαι. Ἐπομένως τὸ μέσον ποσοστὸν ἐπιβαρύνσεως θὰ κυμαίνεται μεταξὺ τῶν ποσοστῶν 45,5 ο)ο, 38,2 ο)ο, 33,5 ο)ο, 34,8 ο)ο καὶ 34,6 ο)ο τῶν πέντε πρώτων κλάσεων ἀντιπροσωπευουσῶν ἐτήσια εἰσοδήματα δρ. 66.000 καὶ κάτω. Ὑπολογίζομεν

πίνακι παραστάσιν τῆς τε πορείας, ἣν ἀκολουθοῦσιν ἡ ἄμεσος καὶ ἡ ἕμι-
μεσος φορολογία, ὡς καὶ τῆς ἀντιπροσωπευμένης ὑφ' ἑκατέρας τούτων
μερίδος εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐν ἑκάστῳ ἐπιπέδῳ εἰσοδήματος βάρους.

Κατόπιν τῶν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἐκτεθέντων, καθίστα-
ται προφανές, ὅτι ἡ ἄμεσος φορολογία δὲν δύναται, ὡς ἐκ τῶν ἐν
Ἑλλάδι εἰδικῶν συνθηκῶν, νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς σοβαρὸν βαθμὸν τὴν
λειτουργίαν τῆς προσαρμογῆς τοῦ ὅλου ἐξ ἐμμέσων καὶ ἀμέσων φόρων
βάρους πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα (1) (2). Ἡ ἐξ ἐμμέσων φό-
ρων ἐπιβάρυνσις, ἡ ὁποία πάντοτε θὰ εἶναι ἀναγκαστικῶς μεγάλη, δι-
οῦς λόγους ἐξηγήσαμεν, θ' ἀπῆτει ἐπίσης μεγάλην ἐπιβάρυνσιν ἐξ ἀ-
μέσων φόρων, ἥτις ὅμως οὐδὲ κατορθωτὴ εἶναι, οὐδὲ κατορθωτὴ οὕσα
θὰ ἔπρεπε νὰ υἱοθετηθῇ. Οὐ μόνον ἡ στενότης τῶν εἰσοδημάτων ἀπο-
κλείει μεγάλην προοδευτικότητα, ἀλλὰ καί, ἔνεκα τοῦ προσφάτου τῆς
μεταρρυθμίσεως (3) τῆς ἀμέσου φορολογίας μας, εἴμεθα ὑποχρεωμέ-
νοι νὰ στρέψωμεν περισσότερον τὴν προσοχὴν μας πρὸς τοὺς ἀναλυτι-
κοὺς φόρους, ἔνθα τὸ ποσοστὸν εἶναι ἀναλογικὸν ἢ ἐλαφρῶς μόνον
προοδευτικόν. Ἐφόσον, ἐπομένως, ἡ ἔκτασις τῆς δράσεως τοῦ συνθε-
τικοῦ φόρου θὰ εἶναι, ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης, περιορισμένη, θὰ εἶναι
διὰ μακρὸν ἀκόμη χρόνον ἀδύνατον νὰ δοθῇ εἰς τὸ ὅλον μας σύστημα
ὁ πλήρης προσαρμοστικὸς πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα χαρακτηρ-
οῦχ ἦττον δὲν πρέπει νὰ λησιμονῆται, ὅτι εἰς τὰς ἀναλυτικὰς κατηγο-
ρίας, ὧν ἡ πρόσοδος προκύπτει καθαρῶς ἐξ ἐργασίας ἢ ἐκ συμπτράξεως
καὶ τῆς ἐργασίας, ὑπάρχει προοδευτικότης τις (4). Διόρθωσις τῶν ἐλ-

ῶθεν τὸ μέσον ποσοστὸν ἐπιβαρύνσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τοῦ
κ. ΡΕΔΙΑΛΟΥ εἰς 38 ο]ο τουλάχιστον. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ
τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τοῦ 1929 (κατὰ τὸν κ. Ρεδιάδην 34.700 ἑκατ.), ὄφειλε
νὰ μας ἀποδώσῃ διὰ τὸ 1930-31 σύνολον φόρων τουλάχιστον 13 δισεκατομμυ-
ρίων δραχμῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, κατὰ τὸ ἔτος 1930-31, οἱ φόροι (Δημοσίου,
Δήμων κ.λ.π.) δὲν ὑπερέβαινον τὰ 9,5 δισεκατομμύρια. Ἐπομένως αἱ διαφυγαὶ
τοῦ φόρου (δρα σελ. 139 σημ. 3) πρέπει ν' ἀνέρχωνται τουλάχιστον εἰς 3,5 δισε-
κατομμύρια δραχμῶν. Τοῦτο ὅμως φαίνεται ἀδύνατον.

(1) Τὸν χαρακτηριστῆρα τούτων ἔχει ἡ ἐν Ἑλλάδι ἄμεσος φορολογία (ἄρα *Baron
COLWYN'S COMMITTEE, Report, op. cit.*).

(2) Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ κ. ΡΕΔΙΑΛΟΥ, τὸ ποσοστὸν 45 ο]ο
συναντᾶται εἰς τὸ εἰσόδημα τῶν 26.200 δραχ. καὶ τῶν 500.000 δραχ., εἰς δὲ τὸ
ἑκατομμύριον δραχ. τὸ ποσοστὸν εἶναι 55 ο]ο δηλαδή μόνις κατὰ 10 μονάδας
ὑπέρτερον.

(3) Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 239 καὶ ἐφεξῆς.

(4) Ὅρα ἀνάλυσιν εἰς Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 333 καὶ ἔπομ. ὡς καὶ τοὺς εἰς
σελ. 310 προσηρητημένους πίνακας.

λείψων και ἐλαττωμάτων αὐτῆς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν βαθμιαίαν ἐπέκτα-
σιν τοῦ συνθετικοῦ φόρου πρὸς τὰ χαμηλότερα εἰσοδήματα (1), θὰ δώσῃ
εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀμέσων φόρων τὸν «ἐπανορθωτικὸν» χαρακτῆρα μὲ
μικρὰν τινα βελτίωσιν πρὸς τὸν «προσαρμοστικὸν τῆ φοροδοτικῆ ἱκανό-
τητι.» Ἦδη ὁμως τοῦτο θὰ εἶναι σοβαρὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα βῆμα (2) (3).

Τῷ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα δίδουσι, φρονοῦμεν, ἀπάντησιν καὶ εἰς τὰς
ἐνίστε ἀκουσμένας προτάσεις καταργήσεως τοῦ συνθετικοῦ φόρου καὶ
εἰσαγωγῆς προοδευτικότητος εἰς τὰς ἀναλυτικὰς κατηγορίας. Τοιαύτη
πολιτικὴ εἶναι προφανῶς ἄδικος καὶ ἀντιοικονομικὴ, συνεπῶς δ' ἀπα-
ράδεκτος (4) (5). Οὗτοι, ἄλλωστε, εἶναι οἱ λόγοι, δι' οὓς τὰ νεωστὶ
εἰσαγαγόντα τὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος, κατ' ἀπομίμησιν τῆς Γαλλίας,
κράτη υἱοθέτησαν καὶ τὸν συμπληρωματικὸν ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδή-
ματος φόρον. Διὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ λόγους κράτη, ἔχοντα, παλαιότερον,
μόνον ἀναλυτικοὺς φόρους, ἐθεώρησαν ἐπιβεβλημένον νὰ εἰσαγάγῃσι
καὶ συμπληρωματικὸν τοιοῦτον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος (6).

Ἡ προστασία τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς εἰσροῆς κεφαλαίων.

Ἐνδιαφέρει νὰ ἐξετασθῇ, ὅποια εἶναι ἡ θέσις τοῦ φορολογικοῦ

(1) Ὅρα τὴν αὐτὴν μελέτην ἐν σελ. 302. Ἦδη ἐγένετο μερικὴ τοιαύτη ἐπέ-
κτασις διὰ τοῦ νόμου 5187 τοῦ 1933, τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἐφαρμοζομένου οὐχὶ
ἀπὸ τοῦ ὅριου τῶν 100.000 δραχ. εἰσοδήματος, ἀλλ' ἀπὸ 75.000 δραχ. καὶ ἄνω.

(2) Ὁ SELIGMAN, *Progressive taxation etc.*, op. cit., σελ. 300, τονίζων
τὰς μεγάλας δυσχερείας, ἃς παρουσιάζει ἡ διαμόρφωσις τοῦ γενικοῦ φορολογικοῦ συ-
στήματος ἐπὶ βάσειν προοδευτικότητος τῆς ἐπιβαρύνσεως, παρατηρεῖ: «Οἱ μεταρ-
ρυθμισταὶ τοῦ φόρου θ' ἀπαχολήσωσι μὲ τὸ περιπλέον τὴν προσοχὴν τῶν προσ-
παθοῦντων νὰ καταστήσωσι τὸ ποσοστὸν πραγματικῶς ἀναλογικόν, πρὶν ἢ ζα-
λισθῶσι μὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἰδανικωτέρου βαθμοῦ προοδευτικότητος».

(3) Ἄλλωστε καὶ ὁ νόμος τῆς ἐπιπτώσεως, ὡς ἐλέχθη, ἀλλοιώνει ἐν τοῖς
πραγμασί τὴν εἰκόνα τῆς ἐπιβαρύνσεως, καθόσον ὁ ἐπιβαρυνθεὶς μὲ ἐμμέσους
φόρους καταναλωτῆς θ' ἀνταποθῆσῃ περαιτέρω μέρος αὐτῶν.

(4) Ὅρα εἰδικότερον ἐν Α. Σ., *L'impré*, σελ. 286—292, τὴν ἐκεῖ παρατι-
θεμένην βιβλιογραφίαν καὶ ἰδίᾳ τὰς σκέψεις τοῦ Caillaux.

(5) Ὁ GERMAIN-MARTIN, op. cit., σελ. 170—171, ἐξετάζων παρομοίαν
πρότασιν γενομένην καὶ ἐν Γαλλίᾳ, φρονεῖ, ὅτι αὕτη τυγχάνει ἀπορητιέα, τόσον
διὰ λόγους οἰκονομικοὺς καὶ φορολογικῆς δικαιοσύνης, ὅσον καὶ διὰ λόγους πο-
λιτικούς καὶ ψυχολογικούς.

(6) Ἡ Ἰταλία εἰσήγαγε τὸν συμπληρωματικὸν προσωπικὸν φόρον ἐπὶ τοῦ
καθολικοῦ εἰσοδήματος ἐπὶ φασιστικῷ κωδεστῶτος. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, ὅπου
ἡ προσωπικότης τοῦ φόρου βαθῶς εἰσέδυσε (ὅρα Α. Σ., *L'impré*, σελ. 144¹ καὶ
339², ὡς καὶ τὴν εἰδικὴν περὶ τοῦ βρετανικοῦ φόρου μελέτην μας «ἐν Φορολ.
Ἐπιθεωρήσει») καὶ εἰς τοὺς ἀναλυτικοὺς φόρους, εἰσῆχθη ὁ *surtax*.

μας συστήματος ἔναντι τῆς ἀποταμιεύσεως; Ἐνεκα τῆς ὑψηλῆς ἀναλογίας τῶν ἐμμέσων φόρων ἐν τῷ συστήματι, τὸ μέγιστον μέρος τοῦ φορολογικοῦ βάρους πλήττει τὸ καταναλισκόμενον εἰσοδήμα. Ὄθεν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἡ ἀποταμίευσις προστατεύεται. Ἄλλ' ὡς ἐξηγήσαμεν (1), ἐπίσης ἡ ἄμεσος φορολογία ἔχει πολλὰς διατάξεις εὐνοούσας τὴν εἰσροὴν κεφαλαίων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τὸν σχηματισμὸν τοιούτων ἐν τῇ χώρᾳ. Ὁ λόγος οὗτος—ἐν τῷ πλαισίῳ δὲ τῆς πρεσβευομένης ὑφ' ἡμῶν μικτότητος τῶν ἀρχῶν φορολογίας (2)—πεῖθει ἡμᾶς, ὅτι εἰς τὸν συνθετικὸν φόρον ἐπιβάλλεται νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς φορολογίας τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος, στηριζομένης εἰς τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου (3).

Ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ Ἰταλία, ἔνθα, ὡς ἐλέχθη, ἀντιεῖ ἡ περὶ τὴν φορολογίαν τοῦ καταναλισκόμενου εἰσοδήματος φιλολογία, ἔχει φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος, πλήττοντα μᾶλλον τὸ παραγόμενον εἰσοδήμα (4). Μόνον δ' ἐν Βελγίῳ ὑπάρχει μικτὸν σύστημα κλίνον μᾶλλον πρὸς τὴν φορολογίαν τοῦ δαπανωμένου εἰσοδήματος (5).

Ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς ἐφεδρεία δι' ἐκτάκτους κρατικὰς ἀνάγκας.

Ἡ ἐλαστικότης τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ ἡ ἐν γένει ἱκανότης του προσαρμογῆς πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τοῦ δημοσίου ταμείου κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἐξυπηρετηθῇ; Ἐλέχθη ἤδη, ὅτι οἱ ἔμμεσοι φόροι παρουσιάζουσι μικρὰν ἐλαστικότητα, ἥτις παρουσιάζεται συνήθως ἀνωτέρᾳ εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους (6).

(1) Ὅρα σελ. 131 καὶ ἐφεξῆς.

(2) Ὅρα σελ. 103—4.

(3) Λεπτομερέστερον ἀναφέρομεν τὸ θέμα ἐν A. S. *L'impôt*, σελ. 92 κεφ. «L'éclectisme du système fiscal moderne implique, dans l'impôt personnel global, la taxation du 'revenu produit' d'après la capacité de paiement».

(4) Ὁ Ἰταλικὸς φόρος εἶναι ἐπὶ τοῦ παραχθέντος εἰσοδήματος, ἀλλ' οἱ κατάλογοι ἰσχύουσιν ἐπὶ 5 ἔτη. Ἐπομένως ὁ τύπος τοῦ φόρου ἐγγίζει πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ «μέσου» εἰσοδήματος (ᾧρα ἀνωτ. σελ. 98). Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν προστατεύεται ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ἀποταμίευσις, ᾧρα A. S., *L'impôt*, σελ. 267 σημ. 5 καὶ 6.

(5) Ὅρα λεπτομερείας ἐν A. S., *L'impôt*, σελ. 262, 268—269, 291 καὶ 295.

(6) Ἡ πρόσφατος πείρα ἐκ τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν ἐτῶν δημοσίας οἰκονομίας (ᾧρα ἀνωτ. σελ. 112 καὶ ἐκτενέστερον τὴν λαμπρὰν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος ὑπὸ H. DORN, *Finanzsysteme* etc., op. cit.) πεῖθει, ὅτι καλῶς ὠργανωμένη ἄμεσος φορολογία, βασιζομένη βεβαίως ἐπὶ τοῦ

Ποῖα αἱ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δυνατότητες τῆς ἑλληνικῆς ἀμέσου φορολογίας; Εἶναι γνωστὸν πῶς ἡ Ἑλλάς εὐρέθη, ὡς πρὸς τοῦτο, ὅλως ἀπαράσκευος κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους της (1) καὶ πῶς ὑπῆρξεν ἠναγκασμένη, δι' ὄντως ὑπερόχου προσπαθείας, ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ παντελῶς ἐστερημένον ἐλαστικότητος παλαιὸν σύστημα τῆς ἀμέσου φορολογίας διὰ νέου συγχρονισμένου καὶ ἐπιστημονικωτέρου. Ἄν τὰ ἐπιτευχθέντα, παρ' ὅλας τὰς γνωστὰς δυσχερείας (2), ταμεινικὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν, κατὰ τὰς ἐγκυροτέρας τῶν γνώμων (3), ἱκανοποιητικά, ἂν ὄντως ὅλως καινοφανεῖς φορολογίαι, ἀνασκάψασαι βαθέως τὸ παλαιὸν σύστημα, ἔσχον, σχετικῶς πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι ὄρους, ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, δύναται ν' ἀναμείνηται, ὅτι ἡ ἀμεσὸς μας φορολογία, συμπληρουμένη ὡς ἐνδείκνυται (4), θ' ἀποτελέσῃ σοβαρὰν ἐφεδρείαν διὰ στιγμῆς ἀνάγκης.

καθαροῦ εἰσοδήματος ἢ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας, ἐπιτρέπει, ὄχι μόνον τὴν αἰξίησιν τῶν ποσοστῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τακτικῶν ἐσόδων, ἀλλὰ καὶ τὴν περαιτέρω ἐπιβολὴν ἐκτάκτων πολεμικῶν φόρων.

(1) Τοὺς βαλκανικοὺς, τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὸν μικρασιατικόν. Ὅρα λεπτομερείας ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 15—32.

(2) Ὅρα περίληψιν αὐτῶν ἐν Α. Σ., *L'imprôt*, σελ. 41 καὶ ἔπομ.

(3) Ὁ κ. Α. ΔΙΟΜΗΔΗΣ, *Τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸ καὶ μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920*, Ἀθῆναι 1922, ἐξάγει καὶ τὴν θεωρητικὴν ἀξίαν τῆς συντελεσθείσης μεταρρυθμίσεως.

Ὁ κ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, *Εἰσαγωγικά*, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 127—128, ἀντιρροῦν τὴν φορολ. μεταρρυθμίαν ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, ἀναγράφει: «*παραδέχομαι δ' ὁμῶς ὅτι ἀπὸ ταμεινικῆς ἀπόψεως ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ καὶ ἀξίεπανος ὑπῆρξε καὶ ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας...*»

Ὁ κ. Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ, *προλογίζων* τὴν τελευταίαν μελέτην ἡμῶν (*L'imprôt etc.*) θεωρεῖ, ὅτι ἡ μεταρρυθμίσις «*ἦτο ἐπιβεβλημένη*» καὶ ὅτι «*ἡ βελτίωσις, ἣτις, παρὰ τὰς συναντηθείσας σχεδὸν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ κατανομῇ τῶν φορολογικῶν βαρῶν καὶ τῇ ἀποδόσει τῶν φόρων, τὴν ἐδικαιολόγησεν ἐκ τῶν ὑαίρων*».

Ὁ κ. Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ, *Ἡ Ἄμεσος φορολογία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίως καθ' ὅν χρόνον ἤμην Ὑπουργός*, Ἀθῆναι, 1934, ἀναλύων ἐπίσης τὰς συναντηθείσας δυσχερείας καὶ ἐπικυρίων ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἀκολουθηθείσης πολιτικῆς, ἀναγράφει (σελ. 22): «*Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων ἐπῆρξε μίγα βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω, πρὸς τὴν φορολογικὴν δικαιοσύνην καί, ἐπὶ τὸ κρᾶτος τῆς φορολογίας ταύτης, πραγματικαὶ πρόσδοσι ἐπιτελέσθησαν, ἴσων εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν φοροεγγυῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ φορολογικοῦ δικαίου*». Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁμιλεῖ καὶ εἰς τὰς ἔπομ. σελίδας.

(4) Ὅρα Συμπεράσματα παρούσης.

Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ πρὸς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα.

Τὸ θέμα τοῦτο ἐπραγματεύθημεν ἤδη ἐκτενῶς ἀλλαχοῦ ⁽¹⁾. Συνεπῶς, φρονοῦμεν, περιτετεῖ ἐπανάληψις αὐτοῦ ἐνταῦθα. Ἡ ἐκεῖ γενομένη ἐξέτασις πείθει, ὡς ἐλπίζομεν, ὅτι, παρ' ὅλας τὰς δυσμενεῖς ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν ἄμεσον φορολογίαν συνθήκας, ἡ σπουδαιότης αὐτῆς ὡς ἔσοδου οὐδόλως ὑπολείπεται ἄλλων χωρῶν πλέον ἡμῶν εὐμοιροῦσῶν εἰς πλοῦτον καὶ διοικητικὴν ὀργάνωσιν.

Εὐκταία ἀπόδοσις τῆς ἄμεσου φορολογίας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ὡσαύτως ἐχειρίσθημεν ἤδη ⁽²⁾. Ἐπιτραπῆ ἡμῖν νὰ θεωρῶμεν, ὅτι, μετὰ τὰς ὑποδεικνυομένας τροποποιήσεις, δὲν θὰ εἶναι δυσχερὲς, ὅπως ἡ ἀπόδοσις τῆς ἄμεσου φορολογίας ⁽³⁾ σταθεροποιηθῆ εἰς ἐπίπεδον κυμαινόμενον μεταξὺ 1.800 καὶ 2.000 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἀναλόγως τῆς ἐν τῷ οἰκονομικῷ κύκλῳ θέσεως τῆς χώρας ⁽⁴⁾, κατὰ τὸ οἰκειὸν φορολογικὸν ἔτος. Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο, ἄλλωστε, δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν μας.

(1) Α. Σ., *Ἐμπρόσθ*, σελ. 342—351, εἰς τὰ κεφάλαια: Ἡ πορεία τῶν ἄμεσων φόρων ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι σήμερον.—Κατεχομένη ὑπὸ τῶν ἄμεσων φόρων θέσις ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι.—Φορολογικὴ διαφυγὴ.—Σύστασις καὶ κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.—Γενικὸν φορολογικὸν βῆρος τῆς Ἑλλάδος.—Τὸ ἐξ ἄμεσων φόρων βῆρος ἐν Ἑλλάδι.—Κατανομή τοῦ βάρους τῶν ἄμεσων φόρων ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς.

(2) Α. Σ., *Ἐμπρόσθ*, σελ. 352—3, κεφάλαιον: «Ἀπόδοσις προβλεπομένη ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτη. Πιθανότητες βελτιώσεως».

(3) Συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν φόρων ἐπὶ τῶν ἐκτάκτων αὐξήσεων περιουσίας (δηλ. κληρονομιῶν κλπ.)

(4) Δηλ. ἀναλόγως τοῦ εἰς ποίαν τῶν ἀκολούθων θέσεων τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου εὐρίσκεται ὁ δείκτης: κατάπτωσις — ἔντασις — ὑπερέντασις — κρίσις — κατάπτωσις (*Ἐφα Α. Σ., Ἐμπρόσθ*, σελ. 285—6 καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως προέκυψαν, φρονοῦμεν, τὰ ἐξῆς συμπεράσματα.

**Οὐχὶ κατάργησις, ἀλλὰ βελτίωσις καὶ τόνωσις
τῆς ἀμέσου φορολογίας μας.**

Ἡ σύνθεσις τῆς οἰκονομίας μας εἰσοεῖ τὸν ἔμμεσον φόρον, τὸν ἄλλωστε ἐπιβεβλημένον κατ' ἀρχὴν ἐκ πλείστον λόγων. Δύναται ὅμως τοῦτο ν' ἀγάγη ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν ἀποκλειστικὴν ἔμμεσον φορολογίαν ἄνευ ὑπάρξεως ἀμέσου τοιαύτης; Προφανῶς οὐχί. Ἡ μικτότης τῶν ἀρχῶν ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι εἶναι ἀπαραίτητος. Λόγοι δικαιοσύνης καὶ οἰκονομικοὶ ἀκόμη ἐπιβάλλουσι τὴν συνύπαρξιν ἔμμεσον φόρων καὶ ἀμέσων. Διὰ τὴν προσαρμοσθῆναι τὸ φορολογικὸν βᾶρος εἰς τὴν φοροδοτικὴν τοῦ ἀτόμου ἰκανότητα ἢ τοιούτινον διὰ τὴν ἐπανορθωθῶσιν αἱ ἐκ τῶν ἔμμεσον φόρων ἀδικαίαι, ἐπιβάλλεται, ὅπως ἡ ἔναντι τοῦ ἀτόμου ἀκαμψία τοῦ ἔμμεσου φόρου, ἢ ὡς πρὸς τὰς προσωπικὰς τοῦ ἀτόμου συνθήκας ἀδιαφορία τούτου, ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τῆς διαίτητος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἀξίσεως αὐτοῦ ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ ἔμμεσου φόρου κατάθλιψις, μαλαχθῶσι διὰ τῶν ἐλαστικωτέρων, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἰδιοτήτων τοῦ ἀμέσου φόρου. Ἀκόμη καὶ ἡ παραγωγικότης καὶ ἡ καθολικότης τοῦ φόρου, κάλλιον βεβαίως ἐξυτηρητοῦμεναι ὑπὸ τοῦ ἔμμεσου φόρου, δὲν εἶναι πλήρεις ἐν συστήματι μόνον ἔμμεσου φόρου, συμπληροῦνται δ' ὑπὸ τοῦ ἀμέσου. Μὴ λησμονῶμεν, τέλος, ὅτι καὶ λόγοι φρονοίας ἐπιβάλλουσι τὴν ὑπαρξιν καλῶς ὀργανωμένων ἀμέσων φόρων, οἵτινες, κατὰ τὸν νόμον τῆς ἐλαστικότητος, δύναται ν' ἀποτελέσωσιν ἀρίστην ἐφεδρείαν διὰ κρισίμους τῆς χώρας στιγμὰς. Ἀλλὰ καὶ τὸ πολυσύνθετον τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ἀποκλείει μονόπλευρον συμβολὴν διὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς φορολογίας.

Λόγοι λοιπὸν δικαιοσύνης καὶ οἰκονομικοί, πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοί, γενικώτερον δ' ἐπίσης ψυχολογικοὶ καὶ σεβασμοὶ πρὸς τὴν κοινὴν συνείδησιν, ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν τῆς ἀμέσου φορολογίας. Ἡ ἀντίληψις τοῦ *homo oeconomicus* πρέπει νὰ συγκεκριασθῆ μετὰ τὴν τοῦ *homo ethicus*.

Ἄλλ' ἐν τῷ συγκεκριασμῷ τούτῳ ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ καταλη-

φθισομένη ὑπὸ τῆς ἀμέσου φορολογίας θέσις : Ἐναντιοφρονητικῶς, ὡς ἐκ τῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις ἐκτεθέντων προκύπτει, αἴτη θὰ εἶναι μικρά. Ἐν τῇ «ἐλάσσονι» καὶ τῇ «μέσῃ» οἰκονομίᾳ, ἡ δυναμικότης τῆς ἀμέσου φορολογίας εἶναι προδήλως περιορισμένη. Ἐν τῇ «μείζονι» οἰκονομίᾳ, ἡ ἀσημαντος ἀναλογία αὐτῆς ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιβάλλοντες ποιὰν τινα ἐπιείκειαν εἰδικοὶ ἐν Ἑλλάδι λόγοι, δὲν παρέχουσιν ἐλπίδας σοβαρᾶς ἀναπτύξεως τῆς ἀμέσου φορολογίας.

Μήπως ὅμως θὰ ἦτο δυνατὴ εὐρύτερα εἰσαγωγή ἀπαλλασσομένου ἐλαχίστου συντηρήσεως διὰ τὰ ἀνακουφισθῶσιν αἱ μικραὶ τάξεις ; Ἐπὶ τούτου, ἄς ἐπιτραπῇ ἡμῖν τὰ φρονῶμεν, ὅτι δὲν ἐνδείκνυται σοβαρὰ περιττέρω ἐπέκτασις τῶν ἐν τῇ κειμένῃ νομοθεσίᾳ ἤδη τεθειμένων ὁρίων. Ἄπασαι αἱ ἀλλοδαπαὶ νομοθεσίαι, κατιδοῦσαι, ὅτι θὰ ἐμειοῦτο σοβαρῶς ἡ ἀποδοκίμότης τοῦ φόρου, εἶναι φειδωαὶ εἰς τοιαύτας ἐκπτώσεις. Ἄλλωστε, ἡ λειτουργία τῆς ἀνταποθῆσεως καὶ ἐπιπτώσεως τῶν φόρων δίδει εὐχέρειάν τινα ὅπως μετατίθηται μέρος—ποικίλλον κατὰ τὰς περιστάσεις—τοῦ βάρους ἐξ ἑμῆσων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐξ ἀμέσων, φόρων, περιττέρω, ὥστε ν' ἀνακουφίζηται κάπως ὁ μικρὸς εἰσοδηματίας. Ἐπὶ πλέον, ἡ διοικητικὴ μας ὀργάνωσις δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ἐξασθένησιν τῶν πραγματικῶν φόρων πρὸς ὄφελος τῶν προσωπικῶν. Προκειμένου δὲ εἰδικώτερον περὶ τῶν ἀκόπων ἐκ κεφαλαίου εἰσοδημάτων, δύναται ἡ μὴ παροχὴ ἀπαλλασσομένου ὁρίου νὰ συγχωρηθῇ καὶ ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι οἱ οἰκεῖοι εἰσοδηματῖαι ἔχουσιν ἤδη τύχει τῆς ἀπαλλαγῆς εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἢ τοῦ ἐπαγγέλματός των εἰσοδημάτων.

Κατὰ συνέπειαν, θὰ ἐδεχόμεθα ἴσως αὐξησίαν τινα τῶν ἐν ταῖς ἀναλυτικαῖς κατηγορίαις ἀπαλλασσομένων, λόγῳ ἐλαχίστου συντηρήσεως, εἰσοδημάτων, οὐχὶ ὅμως σοβαράν. Τοῦτο πάντως ἐξυπακούει καὶ ὑποχρέωσιν ἡμῶν νὰ διατηρήσωμεν ἢ—ὅπου δὲν ὑπάρχει—νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν ἀπλότητα τῆς φορολογίας τῶν μικρῶν εἰσοδηματιῶν.

Ποῖα σκέψις πρέπει νὰ προταρῆσθῃ ἕσον ἀφορᾷ τὴν φορολογίαν τοῦ «παραγομένου» ἢ τοῦ «δαπανομένου» εἰσοδήματος καὶ τὴν σχετικὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐξακριβῶσιν αὐτῶν ; Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἄμεσος φορολογία ἠκολούθησε καὶ τὰς τρεῖς φάσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς. Ἐκ τῆς παλαιᾶς, ἀσυναρτήτου καὶ ἀντεπιστημονικῆς, προπολεμικῆς φορολογίας ἔλαβεν αἴτη φορὰν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πλέον ἐξελιγμένης φορολογίας. Αἱ φυσικαὶ δυσχέρειαι, ἄς θὰ συνήντα αἴτη πρὸς τὴν νέαν κατεύθυνσιν, ἐληυξημέναι κατὰ τὰς προστεθείσας ἐξ ἀνομιλῶν περιστάσεων τοιαύτας, ὠδήγησαν εἰς συντηρητικώτερας κατευθύνσεις.

Ἡδη ἡ ἄμεσος φορολογία ἔλαβε ἢ τείνει νὰ λάβῃ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς κατεύθυνται πρὸς τὴν εἰς φόρον ὑπαγωγὴν σταθεροῦ ἢ μέσου τινὸς εἰσοδήματος. Τὴν γραμμὴν ταύτην, φρονοῦμεν, πρέπει ν' ἀκολουθήσομεν εἰς τοὺς πραγματικοὺς ἀναλυτικοὺς ἀμέσους φόρους, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὸν προσωπικὸν φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος.

Ποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ὄρια τῶν ἐσόδων :

Ἡ ἄμεσος φορολογία, ὡς ἐξηγήσαμεν, πρέπει ν' ἀποδώσῃ περίπου 1.800 ἕως 2.000 ἑκατομμύρια δραχμῶν, πράγμα οὐχὶ δυσχερὲς, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἀπόδωκε ταῦτα. Ἡ σχέση αὐτῆς ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ἔσοδα θὰ κυμαίνεται περὶ τὸ τέταρτον (δηλ. 25 %) τοῦ ὅλου τῶν ἐσόδων.

Κατόπιν τῶν προεκτεθέντων, ἐν ἀδιείσπστον, φρονοῦμεν, συνάγεται τελικὸν συμπέρασμα : *νὰ διατηρήσομεν τὴν ἄμεσον φορολογίαν μας καὶ νὰ βελτιώσωμεν αὐτήν, στέργοντες τὰ παρόντα.*

Ἐξ ἀναλογισθόμεν ὁποῖας δυσχερείας συνήνησαν καὶ συναντῶσιν ἀκόμη ἄλλαι χῶραι πολὺ ἡμῶν προιγηθεῖσαι. Λέν ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν τοιούτων, μὲ τὰς ὁποῖας δὲν ἔχομεν ὁμοιότητα οἰκονομίας ἢ φυλετικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ἰταλία, χῶραι, αἵτινες οὐ μόνον πολὺ πλουσιώτερα ἡμῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰσοδήματος φορολογίαν τοῦ ἀκινήτου πλούτου ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἶχον ὁργανώσει (1) (2) καὶ ἐξ ὧν ἐπὶ πλεόν, ἡ μὲν Ἰταλία ἔχει τὸν φόρον εἰσοδήματος ἐπὶ ἑβδομηκονταετίαν, αἱ δὲ δύο ἕτεραι χῶραι, κατὰ τὴν χρόνον τῆς γενικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας των, εἶχον ἤδη ἐπίσης καλῶς ὁργανωμένην φορολογίαν τῶν ἀνωτέρων ἐταιρειῶν καὶ τῶν κινητῶν ἀξιών ἐν γένει, μεγάλας δυσχερείας ἐδοκίμασαν ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ τόσον κατὰ τὸν πόλεμον, ὅσον καὶ μετέπειτα. Ἡ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄμεσον φορολογίαν, καθυστέρησις τῆς τόσον εἰς πλοῦτον καὶ γενικὴν ὁργάνωσιν ὑπολειπομένης Ἑλλάδος εἶναι μᾶλλον μι-

(1) Περὶ τοῦ φόρου εἰσοδήματος ἐνίων ἀλλοδαπῶν χωρῶν ἴδε λεπτομερείας ἐν Α. Σ., *L'impôt*, εἰς τὰς ἐν τῷ εἰρητηρίῳ (σελ. 369—377) τῆς αὐτῆς μελέτης ἀναφερομένης σελίδας. Βλ. ἰδίᾳ Ἀγγλίαν, Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς, Γερμανίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Βέλγιον. Βλ. ἐπίσης τὰς Βαλκανικὰς χώρας.

(2) Ὅρα Α. Σ., *L'impôt*, σελ. 112 καὶ ἐπομ. Τὸ κτηματολόγιον, τοῦ μὲν Βελγίου εἶχεν ὁργανωθῆ ἀπὸ ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος, τῆς Γαλλίας ἐπερατώθη τῷ 1850, τῆς δὲ Ἰταλίας εὐθὺς μετὰ τὴν ἑνωσιν (1864 καὶ ἐφεξῆς), ἐνῶ πλείστα παλαιὰ αὐτῆς δημοκρατία εἶχον ἤδη πρὸ τῆς ἐνώσεως τοιοῦτο ὁργανωμένον.

χορά, ἐνῶ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν ἡ χώρα ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον φορολογίαν οὐδέως ὑστερεῖ (1).

Ἄν ἡ κατάργησις τῆς ἄμεσον φορολογίας μας εἶναι ἀποκρουστέα, εἶναι ὄχι ὀλιγώτερον ἔοικος ἢ σκέψις ἐγκαταλείψεως τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων ὑπὸ τὸν σημερινὸν μικτὸν αὐτῆς τύπον τῶν ἀναλυτικῶν καὶ τοῦ συνθετικοῦ φόρων· παρίσταται ἀνάγκη ὅμως συμπληρώσεως αὐτῆς.

Κεντρικὴ καιεύθυνσις τῆς πολιτικῆς ἐν τῷ φορολογικῷ ἡμῶν συστήματι.

Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

α) Φορολογία τοῦ «δαπανωμένου εισοδήματος» καὶ τοῦ «κυκλοφοροῦντος πλούτου», ἐν τῇ ἐπιμέσῳ φορολογίᾳ.

β) Φορολογία «μέσον εισοδήματος» ἢ «τεκμαίρομένου εισοδήματος» εἰς τοὺς ἀναλυτικούς (πραγματικούς) ἀμέσους φόρους.

γ) Φορολογία τοῦ «παραγομένου εισοδήματος», εἰς τὸν προσωπικὸν φόρον ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εισοδήματος.

δ) Βαθμιαία μείωσις τῶν ἐπιμέσων φόρων πρὸς ὄφελος τῶν ἀμέσων φόρων.

ε) Βαθμιαία μείωσις τῶν πραγματικῶν (ἀναλυτικῶν) ἀμέσων φόρων πρὸς ὄφελος τῶν προσωπικῶν καὶ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ εισοδήματος καὶ

στ) Ἀμείλικτος περιορισμὸς τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν (2).

(1) Ἰδὲ ἀναλογίαι τινές (ὄρα A. S., *L'impré*, σελ. 349—350).

	Βάρος ἀμέσων φορων κατὰ κεφαλὴν	Βάρος ἀμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εισοδή- ματος
Γαλλία	58,3 φράγκα τιμαριθμικά	7,4 %
Ἰταλία	23,7 " "	5,9 %
Ἑλλάς	16,- " "	4,9 %
Ρουμανία	12,3 " "	3,3 %
Γουγκοσλαβία	8,9 " "	3,- %
Τουρκία	6,- " "	— *
Βουλγαρία	5,8 " "	2,3 %

* Δὲν δύναται τοῦτο νὰ ὑπολογισθῇ, καθόσον δὲν ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπολογισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος τῆς Τουρκίας.

(2) Ἐνθυμηθῶμεν φράσιν τοῦ GERMAIN—MARTIN, ἐν *Sommaires sur la bonne route?* op. cit., σελ. 9: «*Il ōra ἤρκαεν, ὅπως ἀντίσωμεν μάχη ἐπὶ τῶν θανατικῶν φαντασμαπληξίῶν τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν.*»

Ἐνδεικνύμεναι τροποποιήσεις ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογία.

Ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν *L'improt* κλπ. ἐξεθέσαμεν τοὺς εἰδικιωτέρους λόγους, δι' οὓς ἡ ἄμεσος φορολογία πρέπει νὰ συμπληρωθῇ, χωρὶς νὰ διατρέχωμεν, ὡς ἐλπίζομεν, τὸν κίνδυνον νὰ προσθῶμεν νέους πειραματισμοὺς εἰς τοὺς τόσον ἀφειδῶς μέχρι τοῦδε γενομένους. Τὰ πορίσματα τῆς μελέτης ἐκείνης θὰ συνοψίσωμεν ἐνταῦθα. Ἀπομένει ἡ ἔρευνα τοῦ θέματος τῶν φόρων ἐπὶ τῆς ἐκτάκτου ἀξίσεως περιουσίας (κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν κλπ., ὡς καὶ τῆς αὐτομάτου ἐγγείου προσόδου) (1), οὗς ὅμως θ' ἀναλύσωμεν ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς παρούσης.

Φορολογία τῆς ὀκδομημένης ἰδιοκτησίας.—Ἐνταῦθα ἐνδείκνυται εἰσαγωγή τῆς φορολογίας τῆς μισθωτικῆς ἀξίας (2) (3).

Φορολογία τῆς μὴ ὀκδομημένης ἰδιοκτησίας.—Ἐνδείκνυται, ὡς πρὸς ταύτην, ἡ εἰσαγωγή τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος, στηριζομένης εἰς «φορολογικὸν κτηματολόγιον» (4) (5).

Φορολογία τῶν κτητῶν ἀξιῶν.—Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐνταῦθα ἐνδεικνυμένων μεταρρυθμίσεων εἶναι: α) νὰ ὑπαχθῶσιν αἱ ἀνόνημοι ἑταιρεία εἰς τὴν δίδυμον φορολογίαν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κερδῶν καὶ

(1) Ὅρα καὶ ἀνωτ. σελ. 85—86

(2) A. S., *L'improt*, σελ. 51 καὶ ἐπὶ.

(3) Ἐνταῦθα ὁ σημερινὸς φόρος ἐπὶ τοῦ «πραγματικοῦ εἰσοδήματος» πρέπει, τόσον διὰ λόγους σταθερότητος ἀλλὰ καὶ πρὸς πρόληψιν τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, νὰ τροποποιηθῇ εἰς φόρον ἐπὶ τῆς «μισθωτικῆς ἀξίας». Ὁ θεσμὸς τῆς ἐπὶ τῆς μισθωτικῆς ἀξίας δηλ. μέσου εἰσοδήματος (ὅρα σελ. 98) φορολογίας εἶναι ἀσπαστός, τόσον ἀπὸ τὰς νομοθεσίας τὰς ἀκολουθοῦσας τὸ σύστημα τοῦ «πραγματικοῦ» εἰσοδήματος, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς τοῦ «μέσου» τοιοῦτον. Μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὑπὸ κατάρτισιν κτηματολογίου, θὰ συντάσσωνται ἀπλοὶ κατάλογοι ἐκτιμήσεως τῆς ἀξίας. Ἐνδείκνυται ὡσαύτως ὁ περιορισμὸς τῶν ἀπαλλαγῶν καὶ μικραὶ τινες ἄλλαι τροποποιήσεις.

(4) A. S., *L'improt*, σελ. 116—125.

(5) Ἐνταῦθα εἰσηγοῦμεθα ριζικωτέραν μεταβολήν, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ κτηματολογίου, ἣν θεωροῦμεν συντόμως κατορθωτήν. Ἡ ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ κτηματολογίου φορολογία οὐ μόνον δικαιοτέρα θὰ εἶναι, ἀφοῦ θὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (μισθωτικῆς ἀξίας), ἀλλὰ καὶ σταθερότερα. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἐπίσης ἐπὶ τοῦ «μέσου» εἰσοδήματος, θὰ ἔχη, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὰ πλεονεκτήματα τῆς σταθερότητος διὰ τὴν παραγωγὴν (ὅρα ἀνωτ. σελ. 90), θὰ μειώσῃ δὲ τὴν σημασίαν τῆς φορολογίας τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων (περὶ ταύτης ἴδε κατωτέρω).

ἐπὶ τῶν διανεμομένων κερδῶν καὶ β) νὰ δοθῇ προνομιοῦχος τις, ἐν τῇ φορολογίᾳ, θέσις εἰς τοὺς ὀνομαστικοὺς τίτλους (1) (2).

(1) A. S., *L'impat*, σελ. 139—175.

(2) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς κινητὰς ἀξίας θὰ διακρίνομεν:

1) Οἱ τόκοι ἐθνικῶν δανείων (A. S., *L'impat*, σελ. 156), μολοῦντι θεωρητικῶς ἀμφισβητεῖται ἡ ὀρθότης τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, πρέπει νὰ διατηρησῶσι ταύτην.

2) Οἱ τόκοι τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς κρατικῶν ἢ ἰδιωτικῶν δανείων, πρέπει ἐπίσης νὰ διατηρησῶσι τὴν ἤδη ὑπὲρ αὐτῶν θεσπισθεῖσαν ἀπαλλαγὴν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς εἰσροῆς τῶν κεφαλαίων (A. S., *L'impat*, σελ. 159—173).

3) Οἱ τόκοι ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ χώρᾳ πηγῶν δὲν εἶναι ὀρθόν νὰ διατηρησῶσι τὰς τυχόν ἀπαλλαγὰς τῶν (A. S., *L'impat*, σελ. 170—173), ἐξαιρέσει τῶν εἰς τροπέζας καταθέσεων.

4) Τὰ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσοδήματα κινητῶν¹ ἀξιῶν ὀρθῶς φορολογοῦνται.

5) Αἱ ἡμεδαπαὶ ἀνώνυμοι εἰταιρεῖαι (A. S., *L'impat*, σελ. 132—156) πρέπει νὰ ἐφελεσθῶσιν ἰδιαιτέως τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Διὰ λόγους δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τοῦ μείζονος βαθμοῦ φοροδοτικῆς ἰκανότητος, ὃν κέκμηται τὸ «νομικὸν πρόσωπον—παραγωγός», ὡς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σημερινοῦ ἀσυμφατήτου φορολογικοῦ καθεστώτος τῶν ἀνώνυμων εἰταιρειῶν, δίδοντος λαβὴν εἰς εὐνοίας καὶ φορολογικὴν διαφυγὴν, ἀπαιτεῖται τροποποιήσις τῆς φορολογίας. Ἡ μικτὴ μορφή τοῦ προϊόντος τῆς ἀνώνυμου εἰταιρείας, μετέχοντος καὶ τοῦ κέρδους ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς ἀκόλου προσόδου ἐκ κεφαλαίου, ὡς καὶ εἰδικοί διὰ τὴν Ἑλλάδα λόγοι παραδόσις, πρόληψις διανομῆς εἰκονικῶν μερισμάτων κλπ.—συνηγοροῦσιν, ὅπως ἡ ἀνώνυμος εἰταιρεία ὑποβληθῇ εἰς μικτὸν σύστημα φορολογίας ἣτοι α) ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κερδῶν τοῦ νομικοῦ προσώπου (ἐν τῇ κατηγορίᾳ Δ) καὶ β) ἐπὶ τῶν διανεμομένων κερδῶν (μερίσματος, ποσοστῶν συμβούλων κλπ., ἐν τῇ κατηγορίᾳ Γ). Διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν δὲ ὑπερβάρυνσιν, πρέπει τὰ ποσοστὰ τῶν δύο τούτων φόρων νὰ εἶναι χαμηλά, ὥστε τὸ ἄθροισμα αὐτῶν νὰ δίδῃ τὸ λογικὸν ὅλιγον βᾶρος τῆς ἐκ τῆς ἀνώνυμου εἰταιρείας προσόδου.

6) Τὰ εἰσοδήματα ἐξ ὀνομαστικῶν ἐν γένει τίτλων (μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν), θὰ ἠδύνατο νὰ τύχῃσι διαφορισμοῦ, εὐνοούμενα κάπως ἐν σέσει πρὸς τὰ τῶν ἀνώνυμων (δηλ. τῶν εἰς τὸν κομιστήν) τίτλων. Τῶντι, ἡ δυσκολία τῆς ἐξακριβώσεως τῶν εἰσοδημάτων ἐξ ἀνώνυμων κινητῶν ἀξιῶν ἐν τῷ συνθετικῷ φόρῳ (ὄρα λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου ἐν A. S., *L'impat*, σελ. 274—277) καὶ τοῦ κεφαλαίου αὐτῶν ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν, θὰ ἐδικαιολόγηι τὴν ἐλαφροτέραν ἐν τῇ ἀναλυτικῇ κατηγορίᾳ τοῦ φόρου καθαρῶν προσόδων ἐπιβάρυνσιν τῶν ὀνομαστικῶν τίτλων, ὧν τὰ εἰσοδήματα καὶ τὰ κεφάλαια δηλοῦνται ἀκριβῶς εἰς τὰς φορολογίας ἐκείνας, μὴ δυνάμενα ἄλλοτε ν' ἀποκρυβῶσιν (Ἐν A. S., *L'impat*, σελ. 274—7, ἐξηγοῦμεν τὰς καταβληθείσας ὑπὸ ἐνίων Κρατῶν προσπάθειάς πρὸς ἔλεγχον τῶν κινητῶν ἀξιῶν ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ παρατηρεῖται τι τὸ ἀξιοθαύμαστον: τῷ 1929—30 εἰς τὸν φόρον κληρονομιῶν τὰ 71 οἰο τῶν φορολογηθεῖσων περιουσιῶν ἦσαν κινητὰ ἀξία, εἰς

Φορολογία ἐμπορευμάτων καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (1). Φορολογία ἀμοιβῶν ἐξ ἐλευθερίων ἐπιγυγμάτων (2).— Ἐνταῦθα οὐδεμίαν ἐνδείκνυται σοβαρὰ μεταβολή (3).

Φορολογία γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων (4).— Ἡ φορολογία αὕτη θὰ εἶναι ἐξίστημα τῆς διὰ κτηματολογίου φορολογίας, θὰ ἔχη δὲ μικρὰν σπουδαιότητα.

Φορολογία μισθωτῶν ἀπηρεσιῶν.— Ἐνταῦθα, φρονοῦμεν, οὐδεμίαν ἐνδείκνυται μεταβολή, μετὰ τὰς διὰ τοῦ τελευταίου νόμου (5) γενομένας τροποποιήσεις καὶ τὴν εἰσαχθεῖσαν προοδευτικότητα.

Προσωπικὸς φόρος ἐπὶ τῶν καθολικῶν εἰσοδήματων (6) (7).— Ἐν-

δὲ τὸν φόρον εἰσοδήματος τὰ ἐκ κινητῶν ἀξιών εἰσοδήματα ἀντεπροσώπευον τὸ 49 οἶον τοῦ συνόλου τῶν φορολογηθέντων).

Τὴν διάκρισιν φορολογίας τῶν ὀνομαστικῶν τίτλων εἰσήγγαγε τελευταίως καὶ ἡ Γαλλία, μολονταί ἡμερομηνία ἡ σοσιαλιστὴς οὐδέτις (ἴδε *Revue de science et de législation fiscales*, τοῦ N. G. Jéze, juillet—septembre, 1934, σελ. 438 καὶ ἐπομ.).

(1) A. S., *L'impat*, σελ. 191 καὶ ἐπομ.

(2) A. S., *L'impat*, σελ. 239 καὶ ἐπομ.

(3) Ἐνταῦθα, φρονοῦμεν, δύναται νὰ μείη ἀμετάβλητον τὸ καθεστὸς τῆς δωδεκῆς φορολογίας δηλ. ἐπιτηδεύματος ἐν συνδυασμῶ με κατηγορίαν Δ διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ὡς καὶ ἐπιτηδεύματος ἐν συνδυασμῶ με κατηγορίαν Ζ διὰ τὰ ἐλευθέρια ἐπιγυγμάτα.

Τὸ σύστημα τοῦτο παρουσιάζει ὀξυκτὴν σταθερότητα. Ὁ μὲν φόρος ἐπιτηδεύματος εἶναι ἐπὶ τοῦ «μέσου εἰσοδήματος». Ἀλλὰ καὶ ὁ φόρος τῶν κατηγοριῶν Δ καὶ Ζ, ἐκκαμπύτωτος, προκειμένου περὶ τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων, τα ὅποια θίγει, παρουσιάζει, ἐν τῇ διὰ τῶν συμβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν ἐφαρμογῇ, ὀξυκτὴν σταθερότητα καὶ ταχύτητα ἐκκαθαρίσεως, ὁσάκις τὸ εἰσόδημα δὲν ὑφίσταται σοβαρὰς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διακυμάνσεις.

(4) A. S., *L'impat*, σελ. 118 καὶ ἐπομ.

(5) Νόμος 5321 τῆς 26ς ὁκτωβρίου 1933 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ κώδικος φορολογίας καθαρῶν προσόδων».

(6) A. S., *L'impat*, σελ. 252—303.

(7) Τὰ τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἔχομεν ἤδη διὰ μακρῶν ἐρευνήσεων, κατὰδείξαντες, ὅτι ἡ σημερινὴ διὰ τεκμηρίων φορολογία ἔχει πλείστα δυσάρεστα οικονομικὰ ἀποτελέσματα διὰ τε τοὺς φορολογουμένους, διὰ τὴν καθόλου ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν καὶ διὰ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Ἐπὶ πλέον τὸ κείμενον σύστημα, οὐδὲ τὴν δικαιοσύνην, οὐδὲ τὴν προσαρμογὴν τοῦ ὅλου φορολογικοῦ συστήματος (ἀνωτ. σελ. 137) πρὸς τὴν φοροδοτικὴν τοῦ ἀτόμου ἱκανότητα ἐξυπηρετεῖ. Ἄλλ' οὐδὲ διακονεῖ πραγματικῶς εἰς τὴν προστασίαν τῆς ἀποταμιεύσεως (ἀνωτ. σελ. 142), χάριν τῆς ὁποίας ὑποτίθεται ὅτι εἰσὶ γ' ἡ.

Εἰς τὸν φόρον τοῦτον πρέπει, καθ' ἡμᾶς, νὰ δοθῇ ἀμείγρῃς ὁ τύπος τοῦ προσωπικοῦ προοδευτικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ «παρονομένου εἰσοδήματος», πλείττοντος

ταῦθα ἐπιβάλλεται ἀμιγῆς εἰσαγωγῇ τῆς φορολογίας τοῦ «παραγομένου εἰσοδήματος» (1).

τὸ πραγματικὸν καὶ οὐχὶ τεχνητὸν εἰσόδημα καὶ προσαρμοζομένου πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα (A. S., *L'impos.*, σελ. 292. Ὅρα καὶ ἄνωτ. σελ. 137). Ἡ εἰς τοὺς ἡμέρους φόρους ἐπιβάρυνσις τοῦ «καταναλισσομένου» εἰσοδήματος καὶ ἡ στήριξις τῶν ἀναλυτικῶν ἀμέσων φόρων μας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ «μέσον» εἰσόδημα ἀπαιτοῦσι, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐλαττωμάτων ἐκείνων, ὅπως εἰς τὸν συνθετικὸν φόρον εἰσαχθῆ ὡς φορολογητέα ἢ ἢ τὸ «παραγομένον» εἰσόδημα.

Θὰ γεννηθῆ τὸ ζήτημα, πῶς θ' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν φορολογικὴν διαφυγὴν εἰς ὀρισμένους περιπτώσεις. Βεβαίως θ' ἀπαιτηθῆ νὰ ὀριζῆται κατώτατόν τι ὅριον φορολογίας. Τοῦτο ὅμως, ὡς ἤδη ὑπεδείξαμεν (A.S., *L'impos.*, σελ. 302—3), θὰ στηρίζηται εἰς τὰς πραγματικὰς δαπάνας τοῦ ἀτόμου, ἐξακριβοιμένας, θὰ καθορίζηται δὲ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, πρὸς ἀποφυγὴν μονομεροῦς κρίσεως τῆς φορολογικῆς ἀρχῆς.

Θὰ ὄφειλεν ἐπίσης νὰ ἐπιδιωχθῆ κατάργησις τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐθνικῶν δανείων ἀπὸ τοῦ συνθετικοῦ φόρου.

Τέλος, ὁ συνθετικὸς φόρος πρέπει βαθμιαίως νὰ κατέρχηται πρὸς χαμηλότερα εἰσοδήματα (μειωμένον ἀντιστοίχως τῶν ποσοστῶν τοῦ ἀναλυτικοῦ φόρου), ὑποβιβάζομένου ἐκαστοτε τοῦ ἐλαττοῦ συντηρήσεως, οὐ μόνον διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐρύτεραν καλλιέργειαν τῆς ἀτιλήρως τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος.

(1) Ὁ GERMAIN—MARTIN, *Sommes-nous* etc., op. cit, θεωρεῖ ὀρθὴν τὴν εἰσαγωγὴν ἐνὸς minimum d'imposition. Ἐν τῷ σχετικῷ ὅμως νόμῳ (texte codifié etc. op. cit., ἀρθρ. 128 καὶ 129) ἀφῆθη ἡ παλαιὰ βῆσις τῶν πραγματικῶν δαπανῶν τοῦ ἀτόμου. Ὑπερθεωρήθησαν ἐν τούτοις οἱ φορολογούμενοι (ἀρθρ. 121) εἰς τὰς δηλώσεις νὰ περιλαμβάνουσι πρὸς τούτοις πληροφορίας περὶ α) τοῦ ἐνοικίου τῆς κατοικίας τῶν ἢ τῶν τυχόν πλεονόν τοιούτων (ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας), β) τῶν ὑπηρεσιῶν, γ) τῶν ἀρρένων ὑπηρεσιῶν, δ) τῶν περιηγητικῶν (δηλ. ἰδιωτικῆς χρήσεως) αὐτοκινήτων αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως ἐκαστοῦ τούτων.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

I. Ὁ φόρος ὡς δημοσιονομικὸν φαινόμενον. Πολιτικῆ, οἰκονομικῆ, κοινωνικῆ καὶ νομικῆ ἄποψις αὐτοῦ.

	Σελίς
Προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις.	1
Δημοσιονομικαὶ θεωρίαι οἰκονομικῆς ἐρμηνείας.	
Θεωρία τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας ἢ τοῦ ἀπολύτου δικαίου.	6
Καταλλακτικὴ θεωρία	7
Θεωρία τῆς ἀναλώσεως	9
Θεωρία τῆς παραγωγικότητος.	10
Θεωρία τῆς σχετικῆς χρησιμότητος	12
Λοιπαὶ δημοσιονομικαὶ θεωρίαι (κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς ἢ ἄλλης ἢ μικτῆς ἐρμηνείας).	
Ἠθικοκοινωνικὴ θεωρία.	14
Σοσιαλιστικαὶ θεωρίαι	17
Κοινωνιολογικαὶ θεωρίαι	19
Πολιτικὴ θεωρία.	21
Θεωρία τῆς διανομῆς	22
Διάφοροι ἐκλεκτικαὶ θεωρίαι	22
Νεοκλασικαὶ θεωρίαι. Σωματειακὴ δημοσίαι οἰκονομία	26
Νομικὴ θεωρία	30
Συμπέρασμα.	31

II. Τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν.

Γενικαὶ θεωρίαι .	
Θεωρία τῆς ὀφειλέας.	34
Θεωρία τῆς φοροδοτικῆς ικανότητος.	
Θεωρία τῶν δυνάμεων. Πρωταρχικαὶ περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις καὶ συνταγματικαὶ κατοχυρώσεις αὐτῆς	37
Θεωρία τῆς ἰσότητος τῆς θυσίας.	39
Θεωρία τῆς ἐλαχίστης θυσίας	43
Συνθετικὴ νεώτερα θεωρία τῆς φοροδοτικῆς ικανότητος	44
Θεωρία περὶ τῆς δαπάνης ὡς μόνου ἢ κυρίου κριτηρίου τῆς φοροδοτικῆς ικανότητος	47
Αἰ ἐν τῇ πρακτικῇ διέπονσαι τὰ δημοσία ἔσοδα θεωρίαι	
Ἀρχὴ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ ὀφειλέας.	48

Ἐπιχειρήσεις, Νομίματα	48
Ἀρχή τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος	48

III. Ἡ προϊόντως ἀυξάνουσα σημασία τοῦ φόρου ὡς δημοσίου ἐσόδου. Διαιρέσεις τῶν φόρων.

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῆς πολιτείας καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐσόδων	49
Οἱ κατ' ἰδίαν σκοποὶ τοῦ φόρου.	
Ταμειυτικὸς ἢ καθαρῶς δημοσιονομικὸς σκοπός	51
Φόρος δι' ὀρισμένον σκοπὸν	52
Μὴ καθαρῶς δημοσιονομικὸς σκοπός	52
Ἡ διαιρέσις τῶν φόρων εἰς Ἀμέσους καὶ Ἐμμέσους. Φόροι ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (ἢ ἰδιοκτησίας), φόροι ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας καὶ φόροι ἐπὶ τῆς καταναλώσεως. Στατικὸς καὶ δυναμικὸς φόρος	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

I. Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κανόνας φορολογικῆς δικαιοσύνης.

Τὸ πάνδημον τοῦ φόρου	55
Ὁμοιομορφία τοῦ φόρου	58
Διαφορισμὸς τῶν φορολογητέων ἀντικειμένων	58
Ἀνάλογικότης ἢ προοδευτικότης τοῦ φόρου	60
Ὑποκειμενικότης καὶ ἀντικειμενικότης τοῦ φόρου. (Φόρος προσωπικὸς, Φόρος πραγματικὸς)	64
Ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ οἰκογενειακῶν βαρῶν. Πολιτικὴ αἰξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ	65
Διπλὴ φορολογία	70

II. Ἡ ἄμεσος φορολογία

ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ταμειυτικοὺς κανόνας τοῦ φόρου.

Παραγωγικότης καὶ ἐλαστικότης τοῦ φόρου	72
---	----

III. Ἡ ἄμεσος φορολογία

ἐν σχέσει πρὸς τοὺς διοικητικοὺς κανόνας τοῦ φόρου.

Σταθερότης, βεβαιότης, καταλληλότης καὶ ὀλιγοδάπανον ἐν τῇ φορολογίᾳ	74
--	----

<i>IV. Ἡ ἄμεσος φορολογία</i>	
<i>ἐν σχέσει πρὸς τοὺς οικονομικοὺς κανόνας τοῦ φόρου.</i>	86

V. Ἡ ἄμεσος φορολογία
ἐν σχέσει πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ φόρου.

Ὁ φόρος ἔναντι τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς	87
Ἡ ἔννοια τοῦ εισοδήματος ὡς φορολογησίμου ὕλης.	
Ἀρχικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ εισοδήματος	81
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ὡς αὐροή (<i>afflux</i>) ὑπηρεσιῶν τοῦ πλούτου.	82
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ὡς μὴ περιλαμβάνον τὴν ἀποταμίευσιν . .	"
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ὡς μὴ περιλαμβάνον τὴν διὰ τὴν ὑπαρξίν	
τοῦ ἀνθρώπου ἀπαραίτητον καταπόλωσιν	"
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὴν καταπόλωσιν	"
Θεωρία τῆς περιοδικότητος	"
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ὡς προσεχόμενον ἐκ διαρκοῦς πηγῆς	83
Τὸ εισόδημα ὀριζόμενον ὡς προϊόν τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος	
ἢ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς πηγῆς	"
Τὸ εισόδημα ὡς χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς ὑποκειμένης διαθέσεως	
τοῦ ἀτόμου	"
Δημοσιονομικὴ ἢ λογιστικὴ θεωρία τοῦ εισοδήματος	"
Τριμερῆς θεωρία τῆς παραγωγῆς τοῦ εισοδήματος περιοδικῶς, ἐκ	
διαρκοῦς πηγῆς, δι' οικονομικῆς δραστηριότητος	84
Τὸ εισόδημα κυρία καὶ τακτικὴ πηγὴ τῶν δημοσίων ἐσόδων. Τὸ	
κεφάλαιον ἔκτακτος καὶ ἐπικουρικῆς πηγῆς αὐτῶν	86
Περιορισμὸς τῶν ἐκ τῆς φορολογίας διαταραχῶν τῆς οικονομικῆς	
ἰσορροπίας	89
Ὁ φόρος σταθερὸν στοιχεῖον ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ κόστους	
τῆς παραγωγῆς	90
Σταθερὰ συνέχεια τῆς φορολογίας	90

VI. Ἡ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος φορολογία τοῦ εισοδήματος;
Φορολογία τοῦ «παραγομένου»
ἢ τοῦ «καταναλισκομένου» εισοδήματος;

Παραγόμενον καὶ καταναλισκόμενον εισόδημα	91
Φορολογία τοῦ «καταναλισκομένου» ἢ «δαπανωμένου» εισοδή-	
ματος.	
Λόγοι ἐννοίας πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν	92
Φορολογία τοῦ καταναλισκομένου εισοδήματος	94
Ἡ ἔμμεσος ἐξαρτίβωσις τοῦ φορολογητέου εισοδήματος	96

«Τεχμαιρόμενον» καὶ «μέσον» εἰσόδημα	98
Φορολογία τοῦ «παραγομένου» ἢ «πραγματικοῦ» εἰσοδήματος	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΟΡΓΑΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ
ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

I. Μικτότης ἀρχῶν ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι.

Ἐκλεκτικότης τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ὡς πρὸς τὰς ἀκολουθητέας θεωρίας	103
--	-----

*II. Ἀμοιβαία διείσδυσις τῶν ἀρχῶν τῶν διαφόρων ἐσόδων.
Παρεμβολὴ τῆς ταμειυτικότητος.* 105

*III. Ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς «κέντρον»
τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.*

Προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς ταύτης.	
Πολιτικοὶ ὄροι	109
Κοινωνικοὶ ὄροι	110
Ἐκτακτοὶ δημοσιονομικαὶ ἀνάγκαι. Πολεμικὴ περίοδος	112
Νομικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὄροι	114
Οἰκονομικοὶ ὄροι	114
Συμπέρασμα	118
Αἱ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προσπίπτειαι τῆς δημοσιονομικῆς πρακτικῆς	118
Βαθμιαία πρόσφατος ὑποχώρησις τῆς πολιτικῆς ταύτης	120

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΜΕΣΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΝ

*I. Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς συνθέσεως
τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας.* 127

*II. Ὁ εἰδικὸς προσρισμὸς τῆς ἀμέσου φορολογίας
ἐν τῷ φορολογικῷ συστήματι τῆς Ἑλλάδος.*

Ἡ εἰς τὸν φόρον συμβολὴ τῆς μικρᾶς καὶ μέσης οἰκονομίας. Ἡ ἄποψις τῆς καθολικότητος, τῆς παραγωγικότητος καὶ τῆς καταλληλότητος συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ἐπιμέσου φόρου.	129
---	-----

Τὸ ἐν τῇ μικρᾷ καὶ μέσῃ οἰκονομίᾳ ἀναγκαστικὸν προβάδισμα τοῦ ἔμμεσου φόρου δυσχεραίνει τὸν ἄμεσον. Ἡ πολιτικὴ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ γίνεται εἰς βῆρος τοῦ ἄμεσου φόρου.	130
Τὰ ἐκ τῆς χώρας καὶ πρὸς τὴν χώραν κινούμενα κεφάλαια συμβάλλουσιν ἐλάχιστα εἰς τὸν ἄμεσον, ἱκανοποιητικῶς δ' εἰς τὸν ἔμμεσον φόρον.	131
Ἡ προστατευτικὴ καὶ ἡ γενικωτέρα ἐμπορικὴ πολιτικὴ εὐνοοῦσι κυρίως τὸν ἔμμεσον, ἐλάχιστα δὲ τὸν ἄμεσον φόρον.	132
Ἡ εἰς τὸν φόρον συμβολὴ τῆς μείζονος οἰκονομίας (ἀποταμίευσις, ἐπιχειρήσις, ἐργασία).	134
Ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς συντελεστὴς σταθερότητος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.	135
Λειτουργία τοῦ ἄμεσου φόρου «ἐπανορθωτικῆ» καὶ «προσαρμοστικῆ τῇ φοροδοτικῇ ἱκανότητι».	137
Ἡ προστασία τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς εἰσροῆς κεφαλαίων.	142
Ἡ ἄμεσος φορολογία ὡς ἐφεδρεία δι' ἐκτάκτους κρατικὰς ἀνάγκας.	143
Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ πρὸς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα.	145
Εὐκταία ἀπόδοσις τῆς ἄμεσου φορολογίας.	145

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οὐχὶ κατάργησις, ἀλλὰ βελτίωσις καὶ τόνωσις τῆς ἄμεσου φορολογίας μας.	146
Κεντρικὴ κατεύθυνσις τῆς πολιτικῆς ἐν τῷ φορολογικῷ ἡμῶν συστήματι.	149
Ἐνδεικνυόμενα τροποποιήσεις ἐν τῇ ἄμεσῳ φορολογίᾳ.	150

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΥΛΗΣ

Α

- Ἀγγλία 111, 119, 120.
 Ἀκέρδητον εἰσόδημα 58.
 Ἄμεσοι φόροι.
 γενικά 54.
 ἀλλαγῶν, 119.
 ἀπόδοσις, 145.
 δικαιοσύνη φορολογ. καί, 55.
 ἐθνικὸν εἰσόδημα καί, 145.
 ἐπανορθωτικοί, 137.
 ἐφεδρεία, ὡς 143.
 ὡς «ζέντρον» τοῦ συστήματος 109.
 κοινωνικοὶ ὄροι, 110.
 μειώσεις, (τάσις πρὸς) 118, 120.
 μεταρρυθμίσεις ἀλλαγῶν, 120 ἔπ.
 πολιτικοὶ ὄροι, 109.
 προορισμός, 129.
 προϋπολογισμὸς καί, 135, 145.
 σταθερότης, 136.
 συμπεράσματα μελέτης, 146.
 ταμειυτικότης, 106, 107.
 τροποποιήσεις, 150, 151.
 Ἀνάγκαι
 ἀτομικαί, 13, 26, 41, 46.
 ὁμαδικαί, 13, 26.
 Ἀναλογικὴ θυσία, 40.
 Ἀναλογικότης φ. 60.
 Ἀναλυτικοὶ φ. 84.
 Ἀναλώσεως θεωρία, 9.
 Ἀναπαραγωγικότητος θεωρία, 11.
 Ἀνταλλαγὰι καὶ φορολ. πολιτικὴ, 133.
 Ἀνταλλαγῆς ἀρχή,
 βλ. ὠφελείας θ.
 Ἀνταπώθησις φ. 79, 115, 116, 117, 139, 147.
 Ἀντικειμενικότης φ. 64.
 Ἀντιπαροχῆς θεωρία.
 βλ. ὠφελείας.
 Ἀνών. ἐταιρεῖαι, 150.
 Ἀπαλλαγὰι, 56, 57, 135, 149, 151, 153.
 κεφαλαίων, 131.
 Ἀπλότης φορολ. 147.
 Ἀπόδοσις ἄμ. φ. 145.
 Ἀποταμίευσις, 99, 100, 134.

διπλὴ φορολογία, 94.

εἶδη, 93.

εὐνοια καὶ προστασία, 92, 142, 153.

Ἰταλία, ἐν, 94.

Ἀριστοτέλης, 104.

Ἀρχαὶ φόρου, 54.

μικτότης, 103.

Ἀτομιστικὴ ἀντίληψις ἢ ἀτομοκεντρικαὶ θεωρίαι (περὶ κράτους), 3, 26.

Β

Βεβαιότης φ. 74.

Γ

Γενικότης φ. 55.

Γερμανία, 111, 119, 122.

Γεωργ. ἐκμεταλλεύσεως, φ. 152.

Δ

Δαπάνη,

ὡς μέτρον φοροδοτικῆς ἰκανότητος, 47, 91, 92, 97, 143.

Δημογραφία καὶ φορολ. 70, 111, 127.

Δημόσια βάρη, κατανομή, 34.

Δημοσία οἰκονομία.

ἀντικείμενον, ὑποκείμενον, 2, 27.

Δημοσιονομικαὶ θεωρίαι, 6, 31.

Δημοσιονομ. φαινόμενον (ὁ φόρος ὡς), 1.

Δημοσιονομικὸς σκοπὸς φ., 51.

Διαίρεσις φόρων, 49, 53.

Διανομῆς θεωρία, 22.

Διαφορισμὸς ἐν τῶ φ., 47, 58.

Διαφυγὴ (διεθνῆς), 97.

Διπλὴ φορολογία (καὶ ἀποταμίευσις) 94, 97.

Διευθυνομένη οἰκονομία καὶ φ., 28.

Διευκολύνσεις φορολογ. 76, 129.

Δικαιοσύνη φορολ. 55.

Διοικητικοὶ κανόνες φ., 74.

Διοικητικοὶ ὄροι φορ. συστήμ. 113.

Δυνάμειον θεωρία, 37.

Δυναμική θεωρία, 25.

Ε

- *Εγγειος πρόσδοδος, 86.
- *Εθνικά δάνεια (ἀπαλλαγή) 56, 151, 153.
- *Εθνικὸν εἰσόδημα (κατανομή), 128, 132, 145.
- *Εθνικὸν φορολογ. σύστημα 33.
- Εἰσόδημα,
 - ἀκέρδητον, 58.
 - ἀλλαγῶν φ., 119.
 - διάκρισις, 58, 59.
 - ἐκτακτον, 85.
 - ἐνιαῖος φ. ἐπὶ, 118.
 - ἐννοια, 81.
 - ἐξακριβώσις, 96.
 - καταναλισκόμενον, 91, 92, 97, 143, 147.
 - κερδηθὲν, 58.
 - κρητῆριον φόρου, 38, 118.
 - μέσον, 98.
 - ὀρισμὸς καὶ θεωρίαί περὶ, 81, 82, 83, 84, 85.
 - παραγόμενον, 91, 91, 97, 99, 143, 147, 152.
 - πηγὴ δημοσίων ἐσόδων, 86.
 - πραγματικόν, Βλ. παραγόμενον.
 - τακτικόν, 85.
 - τεκμαιρόμενον 98.
 - ψυχικόν, 91.
- Εἰσφορική ἰκανότης, 37.
 - βλ. φοροδοτικὴ ἰκανότης.
- *Εκλεκτικαὶ θεωρίαί (δημοσιονομικαί) 22.
- *Εκλεκτικότης,
 - ἀρχῶν φορ. συστήμ. 32, 103.
 - δημ. πολιτικῆς, 103.
- *Ελαστικότης φορολ. συστ. 72, 73, 113, 143.
- *Ελαχίστη θυσίας θεωρία 43.
- *Ελαχίστης χρησιμότητος θεωρία 41, 42.
- *Ελάχιστον συντηρήσεως, 46, 68, 147.
- *Ελάχιστον φορολογίας 152.
- *Ελευθέρια ἐπαγγέλματα 152.
- *Ελληνικὴ οἰκονομία (σύνθεσις), 126 ἐπ.
- *Ἐμμεσοὶ φόροι,
 - βάρος ἐξ, 137, 138, 139.
 - προβάδισμα—ἐν Ἑλλάδι, 130.

- ταμειυικότης, 106, 107.
- φθίνουσα πρόδοδος ἐν, 62, 137.
- *Ἐμπορ. καὶ βιομηχ. ἐπιχειρ. φ. 152.
- *Ἐμποροκρατικὴ θεωρία, 6.
- *Ἐνιαῖος φόρος, 19, 96, 118.
- *Ἐπανορθωτικὴ λειτουργία ἄμ. φόρ. 63, 137.
- *Ἐπιβάρυνσις (φορολ. ἐν Ἑλλάδι), 140, 149.
- *Ἐπίπτωσις φόρου, 68, 115, 116, 117.
 - βλ. ἀνταπόθησις.
- *Ἐπιχειρήσεις καὶ φ., 134.
- *Ἐργασίη καὶ φ. 78, 117, 134, 135 ἐν Ἱταλίᾳ, 29.
- *Ἐσοδα ἐξ ἄμ. φ. (ὄρια) 148.
- *Ἐξαιρέσεις φ. 56.
 - βλ. ἀπαλλαγαί.
- *Ἐξισώσεως θεωρία, 42.

Η

- *Ηθικοκοινωνικὴ θεωρία. 14.
- *Ἡμιπροσωπικοί, φ. 64, 65.

Θ

- Θυσία, ἐν τῷ φ. 29.

Ι

- *Ἴσορροπία οἰκον. καὶ φ. 89.
- *Ἴσότητος θεωρία, 39.
- *Ἴστορικὴ θεωρία 5, 14.

Κ

- Καθολικότης φ. 55.
- Καμεραλισταί, 2, 7.
- Καρτελλισμός καὶ ἄμ. φ. 115, 117.
- Καταθέσεις παρὰ Τραπεζίαις 151.
- Καταλλακτικὴ θεωρία, 7 Βλ. καὶ ὠφελείας.
- Καταλληλότης φ. 74, 75, 76.
- Καταναλώσεως φορολ. 95, 130.
- Καταναλισκόμενον εἰσόδημα,
 - Βλ. εἰσόδημα.
- Κατανομή δημ. βαρῶν, 34.
- Κατάταξις φόρων, 65.
- Κερδηθὲν εἰσόδημα, 58.

Κεφάλαιον

- ἀτομικόν, 80.
- εἰσροή, 131, 142
- ἐκροή, 131.
- κοινωνικόν, 80.
- πηγή δημ. εἰσόδων, 86.
- προσωπικόν, 101.
- φορολογία, 87, 88, 131.
- Κινηταὶ ἀξίαι 150, 151.
- Κλασικὴ σχολή, 3, 7, 9, 22, 26, 34, 45, 49, 60, 74, 81, 105, 114.
- Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν, 65, 71, 77, 132.
- Κοινωνιστικαὶ σχολαί, 17.
- Κοινωνικὴ πολιτικὴ ἐν τῇ φ. 15, 50.
- Κοινωνικοὶ ὄροι ἀμ. φ. 110.
- Κοινωνικὸν συμβόλαιον καὶ φ. 7 34.
- Κοινωνιολογικαὶ δημοσιον. θεωρίαι, 19.
- Κτηματικὸς φόρος, 98.
- Κύκλος ἐργασιῶν. (φ. ἐπί), 117.
- Κράτος καὶ φορολ. (θεωρίαι περὶ ἀναλώσεως θεωρία, 10.
- ἀναπαραγωγικότητος θεωρία, 11.
- ἀνταλλαγῆς ἀρχή, 48.
- ἀτομοκεντρικαὶ θεωρίαι ἢ ἀτομιστικὴ ἀντίληψις, 3, 22.
- δημοσιονομικαὶ θεωρίαι, 6, 34.
- διανομῆς θεωρία, 22.
- δυναμικὴ θεωρία, 25.
- ἐκλεκτικαὶ θεωρίαι, 22.
- ἐλαχίστης θυσίας, θ. 43.
- ἐλαχίστης χρησιμότητος, 41, 42.
- ἐμποροκρατικὴ θεωρία, 6.
- ἐξισώσεως θεωρία, 42.
- ἠθικοκοινωνικὴ θ. 14.
- ἰσοτιτ. θυσίας, 39.
- ἱστορικὴ θεωρία, 5.
- καταλλακτικὴ θεωρία, 7.
- κοινωνιολογικαὶ θεωρίαι 19.
- κύκλος δρασεως γρά ους, 49.
- μαγχεστριανὴ θεωρία, 3.
- νεοκλασικαὶ θεωρίαι, 26, 29.
- νομικὴ θεωρία, 30.
- ὀργανικὴ θεωρία, 4, 5.
- πολιτικὴ θεωρία, 20.
- πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ θ. 20.
- πραγματικότητος θ. 10.
- ρεαλιστικὴ θ. 4.
- σοσιαλιστικὴ θ. 17.
- συνταξιοτικῆς παραγωγῆς θ. 20.
- σχετικῆς χρησιμότητος θ. 12.

τελικῆς χρησιμότητος θ. 41.
φύσις καὶ σκοπὸς κρατους, 2, 3.
ὄφελείας θ. 48.

Μ

- Μαγχεστριανὴ σχολή,
βλ. κλασικὴ.
- Μεταρρυθμίσεις ἀμ. φ. (ἀλλαγοῦ), 120, ἐπ.
- Μικτότης.
ἀρχῶν ἐν φορολ. συστήματι, 104.
- Μισθωταὶ ὑπηρεσίαι 152.
- Μισθωτικὴ ἀξία, φ. ἐπί, 150.
- Μοναδικὸς φ. 19.
βλ. ἐνιαῖος.
- Μονοπόλια καὶ φ. 48, 115, 117.

Ν

- Νεοκλασικαὶ θεωρίαι, 26, 29.
- Νομήματα καὶ νομηματικὴ οἰκονομία 48, 114.
- Νομικὴ θεωρία, 30.
- Νομικοὶ ὄροι φ. συστήμ. 114.

Ο

- Οἰκογενειακὰ βάρη, 68,
- Οἰκονομία (μεγάλῃ καὶ μικρᾷ ἐν τῇ φ.) 134.
- Οἰκονομικὴ ἰθαγένεια, 56.
- Οἰκονομικὴ κοινωνία, 56.
- Οἰκονομικοὶ κανόνες ἐν τῇ φ. 77.
- Οἰκονομικοὶ ὄροι φ. συστήμ. 114.
- Οἰκονομικὸν κράτος, 17, 51.
- Ὀλιγοδάπανον τοῦ φ. 74,
- Ὀμαδικαὶ ἀνάγκαι, 26.
- Ὀμοιομορφία ἐν τῷ φ. 58.
- Ὀργανικὴ θεωρία (κράτους) 4, 5.
- Οὐδέτερος φόρος, 100.

Π

- Πάνδημον τοῦ φ. 55.
- Παραγόμενον εἰσόδημα.
βλ. εἰσόδημα.
- Παραγωγή καὶ φ. 78, 88, 90.
- Παραγωγικὴ ἀρχή, 29, 94, 98.
- Παραγωγικότητος θεωρία, 10.
- Παραγωγικότης φ. 72.

Παροχή και αντιπαροχή, 34, 66,
Βλ. και ὄφελείας θ.
Πηγαί φ. 78.
Πολεμική περίοδος και φ. 112, 113.
Πολιτική θεωρία, 21.
Πολιτικοὶ ὄροι ἀμ. φ. 109.
Πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ θ. 20.
Πληθυσμὸς (πολιτική αὐξήσεως)
68, 69, 124, 130.
Πραγματικὸς φόρος 64, 65, 66.
Προοδευτικότης ἐν τῷ φ. 42, 60,
62, 68, 142.
ἀμέσων φ. 63.
ἀναλυτικῶν φ. 142.
Προορισμὸς ἀμ. φ. 129.
Πρόσοδος (ὄρισμός) 85.
Προστατευτική πολιτική και φ. 114,
119, 132.
Προσωπικὰ κεφάλαια, 69, 78.
Προσωπικοὶ φόροι, 64, 66.
Προϋπολογισμὸς και ἀμ. φ. 135,
145.

P

Ρεαλιστική θεωρία, 4.

Σ

Σκοποὶ τοῦ φόρου, 51, 52.
Σολιδαρισταί, 18.
Σοσιαλιστική θεωρία, 17, 19.
Σταθερότης τοῦ φ. 74, 90.
ἀμ. φ. 136.
Συνεταιριστικῆς παραγωγῆς θ. 20.
Σύλληψις φ. εἰς τὴν πηγὴν, 75.
Συνθετική θεωρία φοροδ. ἰκανό-
τητος, 44.
Συνθετικός φ. 85, 142, 152, 153.
Συντελεσταὶ παραγωγῆς και φ. 78.
Συντεχνιακὸν κράτος, 28.
Συνύπαρξις πραγμ. και προσ. φ. 67.
Συνύπαρξις ἀμ. και ἔμμ. φ., 103,
146.
Σχετικῆς χρησιμότητος θεωρία, 12.
Σχολή Λωζάνης
Βλ. Walras, Pareto, Boninsegni
Σωματειακή δημοσ. οἶκον. 26.

T

Ταμειυτικότης φ. 51, 105.
ἀμ. και ἔμμ. φ. 106.
Ταμειυτικοὶ κανόνες, 72.
Τέλη, 48, 105, 106.
Τελικῆς χρησιμότητος θεωρία, 41.
Τόκοι (ἀπαλλαγὴ) 151.
Τοπικοὶ φ. 66.
Τράστ και φ. 117.
Τροποποιήσεις φ. 74, 149.

Υ

Υλικά κεφάλαια, 78
Υποκειμενικότης ρ. 64.
Υπερφόροι, 112.

Φ

Φασισμὸς και φ. 26 ἐπ., 92 ἐπ.,
110, 120.
Φθίνουσα προοδευτικότης 60, 62,
137.
Φοροδοτική ἰκανότης, 37, 48, 68,
69, 105, 106, 131.
ἀντικειμενικά στοιχεῖα, 45.
δαπάνη, κριτήριον, 47.
συνθετική θεωρία, 44.
ὑποκειμενικά στοιχεῖα, 46.
Φορολογία και κράτος. Βλ. Κράτος.
Φορολογικὸν κράτος, 51.
Φορολ. σύστημα 102, (κατεύθυνσις)
149.
Φόροι.
διαίρεσις, 33.
οὐδέτερος, 89.
σκοποί, 51.
ὡς κίνητρον. 88.
Φυσιοκράται, 2, 114.

X

Χάρτης ἐργασίας, 29.
Χάρτης μορτῆς, 29.

Ω

Ὁλοδομημένη ἰδιοκτησία και μὴ
ὀλοδομημένη ἰδιοκτησία, 150.
Ὁρισμένος σκοπὸς φόρου, 52.
Ὁφελείας θεωρία, 34, 48, 105.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

Addington 113.
 Ahrens 5.
 D'Albergo, 62, 66, 92, 93, 97.
 Allix, E. 93.
 Allix E. (Λαμπροπούλου) 1, 26.
 Allix E. Lecercle A. 63, 81, 82,
 83, 84, 85, 93.
 Althusius 35.
 Amonn, A. 51.
 Ἀνδοεάδης, A. 1, 2, 23, 32, 33,
 37, 49, 50, 55, 67, 74, 92, 93,
 97, 144.

Β

Βαρβαρέσος, K. 57.
 Barone, E. 14, 30, 92.
 Bastable, C. 23.
 Bastiat, Fr. 3, 7, 35.
 Bauckner, A. 8.
 Baudrillart 35.
 Bauer, O. 18.
 Behr 7.
 Bendixen 92.
 Bensa 31.
 Bergius 40.
 Bluntschli 50.
 Bok 39.
 Boninsegni, P. 69, 82, 93, 101.
 Bourgeois, L. 19.
 Bruins 57.
 Buehler 92.
 Bundsmann 84.

Γ

Cabiati 92.
 Caillaux, J. 93, 118, 142.
 Canard 75, 90.
 Cannan, E. 99.
 Canning 114.

Canina Garino 30, 92.
 Carroll, M. 71.
 Carver, T. 43, 44.
 Chamberlain, N. 121, 122.
 Chironi 31.
 Claser 84.
 Cohen-Stuart 39, 41.
 Cohn, G. 82.
 Coker, F. 5.
 Colin, C. A. 81, 83.
 Colwyn's Committee (on the In-
 come Tax) 75, 119, 141.
 Comte, Aug. 5.
 Committee, Colwyn's (on the In-
 come Tax) 75, 119, 141.
 Committee on National Debt &
 Taxation 62, 79, 117, 138.
 Committee, Select (on the Income
 Tax) 59.
 Conigliani, C. A. 4, 19.
 Covero 84.
 Cromwell 113.

Δ

Damaschke, A. 18.
 Δερτιλής, Π. 62, 66, 92.
 Dietzel, C. 10.
 Διομήδης, A. 144.
 Disraeli 110,
 Δοξιάδης, 70.
 Dorn, H. 72, 73, 119, 121, 143.
 Dupuynode 7.

Ε

Eheberg 93.
 Edgeworth, F. Y. 22, 39, 40, 43.
 Einaudi 17, 22, 30, 57, 88, 89, 92.
 Engels, Fr. 4.
 Erzberger 18, 112, 119.
 Εὐλάμπιος, Μ. Σ. 112,

F

Fadda 31.
Fanno, M. 1, 9, 11, 14, 21, 26,
30, 40, 43, 51, 104.
Ferrero, G. 55.
Fichte 5.
Fisher, I. 81, 82, 84, 92, 94.
Flora, F. 17, 24, 30, 92.
Foeldes, B. 93.
Fontana—Russo, 139
Fricke, R. 69, 70, 125.
Fuisting, B. 83, 84.

G

Gandillot, R. 3, 35.
Garnier, J. 35, 61.
George, Henry, 19.
Gerloff, W. 1, 2, 9, 17, 26, 37,
53, 62, 66, 81, 83, 84, 85, 137.
Germain—Martin, 56, 69, 97,
120, 121, 135, 142, 149.
Gierke, O. 5.
Giolitti 119.
Girardin E. de 35, 36.
Gladstone 110.
Goldscheid, R. 18, 51, 113.
Graziani, A. 12.
Griziotti, B. 1, 21, 22, 30, 31,
33, 62, 66, 70, 92, 95.
Grotius, H. 35.

H

Heckel, M. von, 4.
Hegel 5.
Held, A. 42, 84.
Hensel, A. 2, 31.
Hermann, E. B. W. von, 82, 84.
Hobbes, 7, 35.
Hochstetter, 84.
Hoover, 101.
Huet, F. 19.
Huskisson, 114.

I

Ingenbleek, J, 92.

J

Jakob, v. 7.
Jastrow, 84.
Jevons, St. 41.
Jèze, G. 9, 11, 22, 32, 34, 53, 55,
56, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 72,
80, 83, 87, 93, 109, 116, 152.
Justi, J. H. von, 6, 7.

K

Καφαντάρης, Γ. 89, 144.
Kambes Masao, 92.
Koch, W. 119.
Κοφινᾶς, Γ. 2, 31, 133, 144.

L

Λαμπρόπουλος Α. 1, 26.
Lang, K. H. 113.
Lampe, A. 50, 125.
Lassalle, Fr. 4, 117.
Lauwereyns, Ch. 116.
Léon, F. 1.
Leroy-Beaulieu, 17, 41, 115.
Lewes, 5.
Lexis, 83.
Liedekerke, Comte de, 92.
Lilienfeld, 5.
Lindahl, E. 4.
List, Fr. 10.
Lloyd George, 119.
Locke, J. 34.
Loria, A. 4, 20, 81, 82, 101.
Lotz, W. 52, 84.

M

Mc Culloch, 7, 35, 36, 88.
Mac Donnald, R. 101, 121.
Mc Kechnie, 5.
Maitland, 5.
Majorana, D. 31,
Mangold, 84.

Mann, F. K. 1, 64, 109, 110, 111,
112, 113.
Marcuse, 84.
Marlow, L. 82.
Marshall, A. 69.
Marx, K. 4.
Masao Kambes, 92.
Μαυρομάτης Γρ., 85
Mayer, O. 1, 31.
Mazzola, 14.
Meisel, F. 1, 84, 93.
Mering, O. 115, 117.
Meucci, 31.
Meyer, R. 39, 41, 42, 81.
Mill, J. St. 39, 40, 43, 46, 91, 95,
97, 115.
Miquel, von 119.
Mirabeau, 7.
Mithoff, 84.
Moll, Bruno, 84, 112.
Mombert, 92.
Montemartini, G. 4, 20.
Montesquieu, 7, 35.
Morselli, E. 1, 2.
Μπαρλαῖ Δημ. 85.
Müller, A. 5.
Murray, R. 4, 23.

N

Needham, R. W. 97.
Neumann, Fr. 12, 42, 62, 82, 137.
Nicholson, I. S. 4, 23.
Νικολόπουλος Ι. 85.
Nitti, F. 1, 9, 14, 43, 56.

P

Pantaleoni, M. 12, 116.
Παπακωνσταντίνου, Κ. Δ. 113
Παπαφράγκου, Σ. 74.
Pareto, V. 19, 28, 55, 69, 93, 101,
140.
Pariieu, 40.
Πεσμαζόγλου, Γ. 113.

Petty, 35.
Pfleiderer, O. 125.
Pfeiffer, 40.
Philippowitsch, E. 82, 84.
Pierson, 39, 41.
Pigou, A. 43, 95.
Pitt, W. 110, 113.
Pistorius, Th. von, 81, 84, 93.
Poincaré, R. 120.
Popitz, J. 1, 31, 81, 84, 93.
Proudhon, P. J. 36.
Pugliese, 92.
Pufendorf, 7, 35.

R

Raab, 92.
Rau, H. 115.
Ραζής, Ματθ. 85,
Ρεδιάδης, ΙΙ. 1, 2, 24, 32, 47, 62,
63, 70, 71, 75, 139, 140, 141.
Reinhardt, F. 69, 122, 123, 125.
Ricardo, 8, 22, 38.
Ricca-Salerno, G. 12.
Riecke, 139.
Rignano, 19,
Ritschl, H. 92.
Roche, M. I. 97.
Rodbertus, K. 18.
Romano, 31.
Roscher, 83.
Rossi, 35.
Rossoni, 29.
Rousseau, J, J, 45.
Rotteck, 7, 35.

S

Saint—Simon 18.
Σακελλίων, Ι. 85.
Σάντης, Δ. 56, 70, 81, 83, 85.
De Santis, . G 2.
Sax, E. 3, 12, 39, 42, 84.
Say, J. B. 9, 10, 35, 49.
Σβώλος, Α. 78, 104.

Schaeffle, 5, 14, 15, 84.
Schanz, G. von. 53, 81, 83, 84,
85, 109.
Schelling, 5.
Schlözer, A. L. von, 7, 35.
Schmoller, G. 17, 82, 84.
Schmidt, D. 51, 52, 69.
Schroeder, 6.
Schuster, E. 81, 84.
Seckendorff, 6.
Select Committee on the Inco-
me Tax, 59.
Seligman, E. R. A. 1, 4, 19, 26,
27, 32, 33, 37, 38, 40, 41, 43,
44, 45, 46, 53, 57, 60, 61, 63,
64, 65, 71, 87, 93, 99, 100,
105, 116, 117, 119, 142.
Senior, N. W. 3, 7, 35.
Smart, W. 81.
Smith, Adam, 3, 7, 9, 22, 35, 38,
45, 74, 75, 80, 81.
Σπλαρούνης, A. 19, 47, 57, 59,
62, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 77,
86, 89, 92, 95, 96, 97, 99, 101,
116, 117, 119, 120, 126, 127,
128, 131, 132, 133, 134, 135,
137, 141, 142, 143, 144, 145,
148, 150, 151, 152.
Snowden, Ph. 122.
Sonnenfels, 6.
Spencer, H. 5.
Stahl, 5, 31.
Stamp, Sir Josiah, 25, 57, 93, 99,
De' Stefani, Al. 23, 24, 30, 79,
88, 92, 94, 120.

Stein, Lorenz von, 11, 86.
Steinitzer, 84.
Steinthal, 5.
Stourm, 64, 93.
Strutz, G. 1, 81.

T

Tangorra, V. 4, 22,
Τανταλίδης, Δ. 53.
Teschemacher, H. 81, 93.
Thiers, A. 3, 35.
Tranter, 97.
Τριζούλης, Χ. 133.
Truchy, H. 86.
Twerdochleboff, W. 84, 93, 100

U

Umpfenbach, K. 14, 84.

V

Vauban, Maréchal, 7.
De Viti de Marco 4, 19, 20, 22.

W

Wagner, A. 4, 10, 14, 15, 16, 17,
19, 45, 49, 82, 83, 93, 105.
Waitz, 5.
Walker, 38.
Walras, L. 18, 69, 82, 87.
Weber, A. 84.
Wicksell, K. 4, 25.
Wieser, Fr. Fr. von. 12, 42.
Winkler, W. 81, 83, 84.
Wolf, F. 84.